

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI

Přírodovědecká fakulta

Katedra rozvojových studií

Pavína PIÁKOVÁ

**PROBLEMATIKA ZHROUCENÝCH STÁTŮ: PŘÍPADOVÁ
STUDIE SOMÁLSKA**

Diplomová práce

Vedoucí práce: Ing. Mgr. Jaromír Harmáček

Olomouc 2011

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně a veškeré použité
prameny jsem uvedla v seznamu literatury.

V Olomouci, dne 27. 4. 2011

.....

Podpis

Chtěla bych tímto poděkovat Ing. Mgr. Jaromíru Harmáčkovi za odborné vedení mé diplomové práce, konzultace, vstřícný přístup, cenné rady, připomínky a zajímavé podněty. Poděkování rovněž patří mé rodině a blízkým za jejich podporu a trpělivost při psaní této práce.

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
Přírodovědecká fakulta
Akademický rok: 2009/2010

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Bc. Pavlína PIJÁKOVÁ**
Studijní program: **N1301 Geografie**
Studijní obor: **Mezinárodní rozvojová studia**
Název tématu: **Problematika zhroucených států: Případová studie Somálska**
Zadávající katedra: **Katedra rozvojových studií**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Cílem diplomové práce je analyzovat problematiku tzv. zhroucených států, a provést jejich komplexní charakteristiku z hlediska sociálních, ekonomických a politických ukazatelů. Práce nastíní aktuální situaci ve světě, a bude analyzovat přístupy OSN k řešení problémů zhroucených států. Součástí práce bude případová studie Somálska.

Struktura práce: 1 Úvod 2 Cíle práce 3 Metody zpracování, Přehled literatury 4 Definice základních pojmů - stát, zhroucený stát 5 Určování zhroucených států - indikátory 6 Rozmístění zhroucených států ve světě se zaměřením na Afriku 7 Možnosti řešení a role OSN 8 Případová studie - Somálsko 9 Závěr 10 Shrnutí, Summary

Diplomová práce bude zpracována v těchto kontrolovaných etapách: 1. rešerše základní literatury, konkretizace osnovy, cíle práce - duben 2010 2. bibliografie, postupné zpracování textu (1 kapitola/cca 20 stran) - červen 2010 3. zpracování cca poloviny základního textu (2 kapitoly/cca 35 stran) - říjen 2010 4. zpracování zbývající části základního textu - duben 2011 5. dokončení a odevzdání práce - květen 2011 Přílohy a ostatní náležitosti budou zpracovávány průběžně. Rozsah grafických prací: dle potřeby. Rozsah základního textu práce: 20.000 - 25.000 slov

Rozsah grafických prací: dle potřeby
Rozsah pracovní zprávy: 20 - 25 tisíc slov
Forma zpracování diplomové práce: tištěná

Seznam odborné literatury:

1. CALL, Charles T. The Fallacy of the 'Failed State'. Published in: *Journal Third World Quarterly*, Volume 29, No. 8, 2008, pages 1491-1507. [online].
Dostupné z http://pdfserve.informaworld.com/966886_907145879.pdf
2. COLLIER, Paul. *The Bottom Billion: Why the Poorest Countries are Failing and What can be Done About it*. Oxford: Oxford University Press, 2007. 209 s. ISBN 978-0-19-537338-7.
3. GROS, Jean-Germain. *Towards a taxonomy of failed states in the New World Order: decaying Somalia, Liberia, Rwanda and Haiti*. Published in: *Journal Third World Quarterly*, Volume 17, Issue 3 September 1996, pages 455-472.
4. SORENSEN, Georg. *Stát a mezinárodní vztahy*. Praha: Portál, 2005. 237 s. ISBN 8071789100.
5. WAISOVÁ, Šárka. *Slabé státy: selhání, rozpad a obnova státnosti*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2007. 295 s. ISBN 978-80-7380-069-7.

Vedoucí diplomové práce: **Ing. Jaromír Harmáček**
Katedra rozvojových studií

Datum zadání diplomové práce: **28. ledna 2010**
Termín odevzdání diplomové práce: **13. května 2011**

L.S.

Prof. RNDr. Juraj Ševčík, Ph.D.
děkan

Doc. RNDr. Pavel Nováček, CSc.
vedoucí katedry

V Olomouci dne 28. ledna 2010

Obsah

Seznam použitých zkratk.....	8
Úvod.....	11
Cíle práce	13
Metody zpracování.....	14
1 Definice základních pojmů – stát, zhroutený stát	18
1.1 Pojmy: stát, státnost a funkce státu	19
1.1.1 Stát.....	19
1.1.2 Státnost.....	21
1.1.3 Funkce státu.....	22
1.2 Moderní stát	23
1.3 Taxonomie slabé státnosti	25
1.3.1 <i>Soft State</i>	25
1.3.2 <i>Juridical State (de iure stát)</i>	27
1.3.3 <i>Empirical State, De facto State</i>	27
1.3.4 <i>Quasi State</i> (kvazi stát)	28
1.3.5 <i>Weak State</i> (slabý či vnitřně slabý stát).....	29
1.3.6 <i>Failed State</i> (selhávající stát).....	30
1.3.7 <i>Collapsed State</i> (zhroutený stát).....	31
1.4 Typy zhroutených států	32
1.4.1 Znaky zhroutených států.....	32
1.4.2 Anarchický stát (<i>Anarchic State</i>)	33
1.4.3 Fantomový stát (<i>Phantom or Mirage State</i>).....	34
1.4.4 Anemický stát (<i>Anaemic State</i>)	35
1.4.5 Uchvácený stát (<i>Captured State</i>).....	36
1.4.6 Potracený stát (<i>Aborted State</i>).....	37
1.4.7 Specifické případy států	37
1.5 Zhroutené státy a mezinárodní právo	37
1.5.1 Postoj mezinárodního společenství ke zhrouteným státům	38
1.5.2 Lidská práva ve zhroutených státech.....	39
2 Přístupy různých subjektů ke klasifikaci států	40
2.1 Index zhroutených států.....	40
2.1.1 Sociální indikátory	41
2.1.2 Ekonomické indikátory	42
2.1.3 Vojensko-politické indikátory.....	43
2.1.4 Metodika <i>Fund for Peace a Foreign Policy</i>	45
2.1.5 Početní změny států v jednotlivých kategoriích FSI v daných letech	47
2.2 <i>The Worldwide Governance Indicators (WGI)</i>	48
2.3 Iniciativa LICUS	50
2.4 Spojitost CPI a FSI.....	51
2.5 Souvislost mezi HDI a FSI.....	52
2.6 Vztah mezi HND a FSI	53
3 Rozmístění zhroutených států ve světě	55
3.1 Změny v počtu a pořadí vysoce ohrožených států podle FSI.....	55
3.2 Vývoj v prostorovém rozmístění zhroutených států	57
3.2.1 Prostorové rozmístění států s nejvyšší hodnotou FSI.....	58
3.3 Afrika, kontinent s největším počtem <i>failed states</i>	60
3.3.1 Mezinárodně-politický aspekt oslabování státní moci v Africe	61
3.3.1.1 Kolonialismus a postkoloniální státy.....	61
3.3.1.2 Období studené války	63
3.3.1.3 Období po rozpadu bipolárního světa a vznik <i>failed states</i>	64
3.3.2 Ekonomické aspekty oslabování a rozpadu států	64
3.3.2.1 Makroekonomické prostředí a oslabování státní moci	65

3.3.2.2	Nerostné suroviny.....	66
3.3.2.3	Válečná ekonomika	67
3.3.2.4	Konflikt a ekonomický rozvoj.....	68
3.3.3	Sociopolitické (konfliktologické) aspekty oslabování státní moci.....	69
3.3.3.1	Příjmová nerovnost.....	69
3.3.3.2	Vláda silného muže	70
3.3.3.3	Konflikty a občanské války	71
4	Možnosti řešení a role OSN	74
4.1	Bezpečnostní dilema v afrických zemích.....	74
4.1.1	Současný stav a prognóza	75
4.2	Role Organizace spojených národů.....	76
4.2.1	Afrika – prioritní oblast zájmů OSN	77
4.2.2	Prevence konfliktů.....	77
4.2.3	Mírové úsilí OSN	78
4.2.4	Rada bezpečnosti OSN a její donucovací prostředky.....	79
4.2.4.1	Kroky Rady bezpečnosti OSN.....	79
4.2.4.2	Sankce	80
4.2.4.3	Mezinárodní vojenský zásah, humanitární intervence	81
4.3	Politické možnosti, jak pomoci zhrouceným státům.....	82
4.3.1	Nedělat nic.....	82
4.3.2	Izolace státu.....	82
4.3.3	Secese	83
4.3.4	Integrace státu nebo jeho části do většího subjektu.....	83
4.3.5	Zavedení mezinárodní autority.....	84
4.3.6	Poskytnutí sousedského dohledu v zemi	84
4.3.7	Podpora jedné strany konfliktu.....	85
4.3.8	Provedení mezinárodní intervence	85
4.3.9	Jaký přístup je tedy nejvhodnější?.....	85
5	Případová studie – Somálsko	87
5.1	Obecná charakteristika země.....	87
5.2	Historie a politický vývoj.....	89
5.2.1	Předkoloniální a koloniální období	89
5.2.2	Vývoj Somálska v letech 1960–1969.....	90
5.2.3	Muhammad Siad Barre a jeho „vědecký socialismus“.....	91
5.2.4	Občanská válka a vznik <i>failed state</i>	91
5.2.4.1	Boje o moc v zemi.....	92
5.2.4.2	Vyhlášení autonomních území v Somálsku.....	92
5.2.4.3	Mírové operace OSN.....	94
5.2.5	Vznik Přechodné národní vlády a Přechodné federální vlády.....	96
5.3	Současné trendy	97
5.3.1	Srovnání životní úrovně před rozpadem státu a v období anarchie.....	98
5.3.2	Hodnocení země podle FSI	99
5.3.3	Trendy v sociální oblasti	100
5.3.4	Změny v ekonomické oblasti	102
5.3.5	Vojensko-politický vývoj.....	104
5.3.5.1	Terorismus v současném Somálsku.....	106
5.3.6	Perspektivy vývoje Somálska.....	107
	Závěr.....	109
	Shrnutí.....	114
	Summary	115
	Použitá literatura	116
	Přílohy	128

Seznam použitých zkratek

AIA/AMO	<i>Association for International Affairs</i> (Asociace pro mezinárodní otázky)
AIAI	<i>al-Ittihad al-Islamiya/ Islamic Union</i> (Islámská jednota)
AKUF	<i>Die Arbeitsgemeinschaft Kriegsursachenforschung</i> (Institut pro výzkum válek)
ARS	<i>Alliance for the Re-Liberation of Somalia</i> (Aliance pro znovu-osvobození Somálska)
ASEAN	<i>The Association of Southeast Asian Nations</i> (Sdružení národů jihovýchodní Asie)
AU	<i>African Union</i> (Africká unie)
CAST	<i>Conflict Assessment System Tool</i>
CIA	<i>Central Intelligence Agency</i> (Centrální zpravodajská agentura)
CIC	<i>Supreme Council of Islamic Courts</i> (Nejvyšší rada islámských soudů)
CIFP	<i>Country Indicators for Foreign Policy</i> (Indikátory země pro zahraniční politiku)
CJA	<i>The Center for Justice & Accountability</i> (Centrum pro spravedlnost a odpovědnost)
CPI	<i>Corruption Perception Index</i> (Index vnímání korupce)
CPIA	<i>Country Policy and Institutional Performance Assessment Index</i> (Index politického a institucionálního výkonu země)
CSRC	<i>Crisis State Research Center</i> (Výzkumné centrum krizových států)
ČČK	Český červený kříž
ČSÚ	Český statistický úřad
DPKO	<i>The Department of Peacekeeping Operations</i> (Odbor pro mírové operace)
ECOWAS	<i>The Economic Community of West African States</i> (Ekonomické společenství západoafrických států)
FfP	<i>Fund for Peace</i> (Fond pro mír)
FGM	<i>Female Genital Mutilation</i> (Ženská obřízka)
EHS	Evropské hospodářské společenství
EU	<i>European Union</i> (Evropská Unie)
FKRE	<i>Der Forschungsstelle Kriege, Rüstung und Entwicklung</i> (Výzkumné centrum války, obrany a rozvoje)

FSI	<i>Failed States Index</i> (Index zhroucených států)
GNI	<i>Gross National Income</i> (Hrubý národní důchod)
HDI	<i>Human Development Index</i> (Index lidského rozvoje)
HDP/HND	Hrubý domácí produkt, Hrubý národní důchod
HDR	<i>Human Development Report</i> (Zpráva o lidském rozvoji)
IBRD	<i>International Bank for Reconstruction and Development</i> (Mezinárodní banka pro obnovu a rozvoj)
IDPs	<i>Internally Displaced Persons</i> (Vnitřně přesídlené osoby)
IGAD	<i>Intergovernmental Authority on Development</i> (Mezivládní úřad pro rozvoj)
IMF/MMF	<i>International Monetary Fund</i> (Mezinárodní měnový fond)
JAR	<i>Republic of South Africa</i> (Jihoafrická republika)
LICUS	<i>Low Income Countries Under Stress</i> (Nízko-příjmové země pod tlakem)
MDGs	<i>Millenium Development Goals</i> (Rozvojové cíle tisíciletí)
NFD	<i>Northern Frontier District</i> (Severní hraniční oblast)
NGOs	<i>Non-governmental Organisations</i> (Nevládní/neziskové organizace)
OAU/OAJ	<i>Organisation of African Unity</i> (Organizace africké jednoty)
ODA	<i>Official Development Assistance</i> (Oficiální rozvojová pomoc)
OECD	<i>Organisation for Economic Co-operation and Development</i> (Organizace pro ekonomickou spolupráci a rozvoj)
RDF	<i>Rapid Deployment Force</i> (Síly rychlého nasazení)
SADC	<i>The Southern African Development Community</i> (Jihoafrické společenství pro rozvoj)
SAPs	<i>Structural Adjustment Programs</i> (Programy strukturálních úprav)
SNM	<i>Somali National Movement</i> (Somálské národní hnutí)
SNPC	<i>Somalia National Peace Conference</i> (Somálská mírová národní konference)
SOS	<i>The Somali Shilling</i> (Somálský šilink)
SSSR	Svaz sovětských socialistických republik
SYL	<i>Somali Youth League</i> (Somálská liga mládeže)
TFC	<i>Transitional Federal Charter</i> (Prozatímní federální ústava)
TFG	<i>Transitional Federal Government</i> (Přechodná federální vláda)
TFP	<i>Transitional Federal Parliament</i> (Přechodný federální parlament)
TI	<i>Transparency International</i>

TNG	<i>Transitional National Government</i> (Přechodná národní vláda)
UN/OSN	<i>United Nations</i> (Organizace spojených národů)
UNDP	<i>United Nations Development Programme</i> (Rozvojový program OSN)
UNESCO	<i>United Nations Educational, Scientific and Cultural Organisation</i> (Organizace OSN pro výchovu, vědu a kulturu)
UNHCR	<i>United Nations High Commissioner for Refugees</i> (Úřad Vysokého komisaře OSN pro uprchlíky)
UNIC	<i>United Nations Information Center Prague</i> (Informační centrum OSN v Praze)
UNICEF	<i>United Nations Children's Fund</i> (Dětský fond OSN)
UNITA	<i>National Union for the Total Independence of Angola</i> (Národní svaz za úplnou nezávislost Angoly)
UNITAF	<i>Unified Task Force</i> (Pověřené spojenecké síly)
UNMEE	<i>United Nations Mission in Ethiopia and Eritrea</i> (Mise OSN v Etiopii a Eritreji)
UNMIL	<i>United Nations Mission in Liberia</i> (Mise OSN v Libérii)
UNMISET	<i>United Nations Mission of Support in East Timor</i> (Podpůrná mise OSN ve Východním Timoru)
UNOSOM	<i>United Nations Operation in Somalia</i> (Operace OSN v Somálsku)
UNOSOM II	<i>United Nations Operation in Somalia II</i> (Operace OSN v Somálsku II)
USA	<i>United States of America</i> (Spojené státy americké)
USAID	<i>U. S. Agency for International Development</i> (Agentura Spojených států pro mezinárodní rozvoj)
USC	<i>United Somali Congress</i> (Spojený somálský kongres)
USD	<i>United States Dollar</i> (Americký dolar)
WB/SB	<i>The World Bank Group</i> (skupina Světové banky)
WFP	<i>World Food Programme</i> (Světový potravinový program)
WGI	<i>The Worldwide Governance Indicators</i>
WHO	<i>World Health Organisation</i> (Světová zdravotnická organizace)

Úvod

V současné době je v mezinárodní politice věnována značná pozornost problematice zhroucených států. Souvisí to s neustále rostoucí globalizací světa, kde záležitosti jednoho státu ovlivňují dění v ostatních zemích. Slabé, rozpadající se či rozpadlé státy nejsou novým jevem. Již v 90. letech 20. století, po rozpadu bipolárně rozděleného světa, kdy došlo k omezení finanční pomoci do rozvojových zemí ze strany USA nebo SSSR, se poprvé hovoří o vzniku fenoménu *failed state*. V posledních letech, zejména po teroristických útocích na Spojené státy americké v roce 2001, rostou snahy vyspělých států o stabilizaci situace ve zhroucených zemích. Mezinárodní společenství se totiž obává, že právě nefunkční entity jsou vhodným místem pro aktivity teroristických sítí.

Zhroucené státy jsou v rámci jednotlivých světových regionů nerovnoměrně rozloženy. Jejich počet je v posledních letech relativně neměnný. Podle tzv. Indexu zhroucených států (FSI – viz dále) je téměř čtyřicet zemí světa klasifikováno jako vysoce ohrožené. Největší počet těchto nestabilních zemí se nachází na africkém kontinentě. Jsou charakteristické vysokou mírou násilí a intenzitou boje, vznikem nestátních povstaleckých skupin, velkým počtem civilních obětí, uprchlíků a vnitřně přesídlených osob, neadekvátními životními podmínkami pro obyvatele apod. Podíl na vysokém počtu zhroucených států v Africe mají mezinárodně-politické události, ekonomické podmínky a sociopolitické předpoklady.

Cílem mnoha autorů je identifikovat příčiny, které vedou k rozpadu státních struktur. Zhroucení států má zpravidla negativní vliv na sociální, ekonomický a vojensko-politický vývoj v zemi. Dosud neexistuje přesný a univerzální postup, jak poskytovat pomoc těmto entitám. Organizace spojených národů (OSN) zastává důležitou roli při řešení problémů v těchto zemích. Prostřednictvím Rady bezpečnosti OSN se vedou mírové mise v konfliktních oblastech. Na zhroucené země jsou uvalovány sankce za nedodržování dohod anebo jsou v nich uskutečněny humanitární intervence. Účinnost aktivit OSN ztěžuje neznalost jak specifického kulturního, historického či politického prostředí v afrických zemích, tak nedostatek zkušeností v oblasti problematiky *failed states*.

O zhroucených státech jsem se dozvěděla v časopise *Foreign Policy*. Téma mě natolik zaujalo, že jsem chtěla získat více informací. Proto jsem se rozhodla věnovat se této problematice v rámci své diplomové práce. Po přečtení několika odborných článků

jsem si za případovou studii zvolila Somálsko. Ráda bych zjistila, které historické období vedlo ke vzniku *failed state*, čím se liší od ostatních zhroucených států, proč jsou obě mise OSN v Somálsku klasifikovány jako neúspěšné. Rovněž mě zajímají současné sociální, ekonomické a vojensko-politické trendy v zemi. V neposlední řadě bych se chtěla dozvědět, jaký se dá očekávat další vývoj v Somálsku.

Cíle práce

Cílem diplomové práce je analyzovat problematiku tzv. zhroucených států a provést jejich komplexní charakteristiku z hlediska sociálních, ekonomických a politických ukazatelů. Práce nastíní vývoj fenoménu *failed state* a jeho aktuální situaci ve světě, dále bude analyzovat a hodnotit přístupy Organizace spojených národů k řešení problémů ve zhroucených státech. Součástí práce bude případová studie Somálska jako specifického – anarchického – příkladu zhrouceného státu.

Úvodní kapitola bude věnována definicím základních pojmů, taxonomii slabé státnosti, typologii a základním znakům zhroucených států a jejich pozici v rámci mezinárodního práva. Další část práce se bude zabývat přístupy různých subjektů k hodnocení států. Značná pozornost bude soustředěna na Index zhroucených států (*Failed States Index, FSI*), metodiku klasifikace států podle organizace *Fund for Peace* a spojitosti mezi jednotlivými socioekonomickými indikátory a FSI.

Druhá kapitola se bude orientovat na aktuální prostorové rozmístění zhroucených států ve světě, respektive v Africe, a jejich početní změny v letech 2005–2010. Budou zde představeny aspekty oslabování státní moci v afrických zemích ve třech dimenzích – mezinárodně-politické, ekonomické a sociopolitické. Třetí kapitola práce se zaměří na roli Organizace spojených národů při řešení problémů *failed states* v Africe. Pozornost bude soustředěna na mírové operace OSN na tomto kontinentě. Také bude na konkrétních příkladech zhodnocena jejich úspěšnost. Na závěr budou uvedeny politické možnosti, jak pomoci zhroucených státům.

Případová studie Somálska tvoří poslední část práce a bude se věnovat historickému vývoji, zejména období občanské války. Budou zde popsány příčiny, které vedly ke zhroucení státu a anarchii. Pozornost bude zaměřena na úsilí mírových operací OSN v Somálsku, vyhlášení autonomních území v zemi a soudobý politický vývoj. Součástí této kapitoly bude také srovnání životní úrovně před rozpadem státu a v období jeho anarchie. Rovněž zde bude uvedena klasifikace Somálska podle Indexu zhroucených států v letech 2005–2010. Pozornost bude směřována k sociálním, ekonomickým a vojensko-politickým trendům v zemi. Na závěr budou uvedeny vývojové perspektivy Somálska.

Metody zpracování

Při psaní diplomové práce byla použita rešeršně-kompilační metoda sběru a třídění dat, jejich následná analýza a interpretace. Veškeré informace a číselné údaje byly získávány z tištěné literatury, internetových zdrojů a zahraničních databází. Na začátku práce byl uveden seznam všech použitých zkratk pro snadnější orientaci v textu. Jedná se nejen o zkratky české, doplněné celým jejich názvem, ale i cizojazyčné, u kterých je uvedeno jejich celé znění v původním jazyce. Většina z nich je opatřena českým překladem. Pro citace v textu byl použit systém poznámek pod čarou, které odkazují na seznam použitých zdrojů na konci práce. Ty rovněž slouží pro bližší a doplňující vysvětlení informací a termínů v textu. Kurzívou jsou zvýrazněny cizojazyčné názvy a slova, která nemají doslovný český překlad. Doplnky této práce jsou tabulky a obrázky, které jsou umístěny v textu i příloze.

Obsah diplomové práce lze rozdělit do dvou na sebe navazujících celků, a proto i zdrojová literatura se v rámci těchto částí liší. První část diplomové práce je značně teoretická. Zabývá se definicemi základních pojmů jako stát, státnost či funkce státu, dále charakteristikou moderního státu, taxonomií slabé státnosti, typologií a základními znaky zhroucených států. Existuje velké množství zahraničních i českých publikací, které se věnují základním definicím státu a jeho funkcím. Co se však týče problematiky zhroucených států, je české akademické prostředí svými výzkumy výrazně pozadu ve srovnání se zahraničními. Tato tematika není u českých autorů předmětem zájmu, a proto je literatura tohoto druhu značně omezená. Výjimkou je sborník Šárky Waisové, v němž se především sama jeho autorka společně se statí Jana Jihlavce zabývají výzkumem oslabování státní moci, její taxonomií a rozpadem státu. Také Tomáš Šmíd a Vladimír Vaďura přispívají svou studií s názvem *Teoretické vymezení a konceptualizace fenoménu slabých a selhávajících států* k rozšíření akademických prací.

Ze zahraničních autorů je v první části práce zdrojem informací především kniha *Stát a mezinárodní vztahy* od Georga Sørenseny, který se věnuje mimo jiné typům států v současném mezinárodním systému, jejich bezpečnostním dilematům a vnitřním podmínkám. Dále pak publikace *Collapsed states: the disintegration and restoration of legitimate authority* napsaná Irem Williamem Zartmanem, která je zaměřená na aspekty vedoucí ke zhroucení státu. Také Robert I. Rotberg se v první kapitole *The Failure and Collapse of Nation-States, Breakdown, Prevention, and Repair* knihy

When States Fail zabývá selháním a kolapsem státu, předcházením jeho selhání a obnovou. Studie *The Sustainability and Future of Unrecognized Quasi-States* autora Pála Kolsta je celkem specifická. Zabývá se v ní problematikou kvazi států. Stejně tak i Robert Jackson a Carl Rosberg v publikaci *Why Africa's Weak States Persist: The Empirical and the Juridical in Statehood* se konkrétně zaměřují na tzv. *juridical state*. Autor Christopher Clapham se v části své knihy *Third World Politics: An Introduction* zaměřuje na politiku států zemí třetího světa. Základním zdrojem informací při tvorbě kapitoly o typologii zhroucených států je studie *Toward a taxonomy of Failed States in the New World Order: decaying Somalia, Liberia, Rwanda and Haiti*, napsaná Jean-Germain Grosem. V akademickém prostředí jsem nenalezla další autory, kteří by vytvářeli odlišná dělení a klasifikace.

Ke zpracování kapitoly o určování zhroucených států byla použita víceméně zahraniční literatura, neboť jak je již uvedeno výše, v ČR dosud nebyl zahájen hlubší výzkum týkající se problematiky *failed states*. Část této kapitoly se věnuje jednotlivým přístupům různých subjektů k určování zhroucených států. Pozornost je věnována především organizaci *Fund for Peace* a časopisu *Foreign Policy*, jejichž společnou prací je nástroj – tzv. Index zhroucených států (*Failed States Index*, FSI). Veškeré informace v souvislosti s FSI jsou čerpány z internetových zdrojů těchto institucí. Pro srovnání spojitosti mezi FSI a dalšími socioekonomickými indikátory jsou použity především elektronické databáze příslušných organizací: Světové banky, *Transparency International* a Rozvojového programu OSN (UNDP).

K vypracování oddílu zabývajícím se rozmístěním zhroucených států ve světě, respektive v Africe, byly opět použity převážně zahraniční internetové zdroje, především data uváděná organizací *Fund for Peace*, která jsou každoročně od roku 2005 dostupná na jejich webových stránkách. Pro jednotlivé státy jsou uvedeny hodnoty daných indikátorů *Failed States Index*. Součástí této kapitoly je zabývat se také příčinami vzniku *failed states* právě na africkém kontinentě. Z českých autorů se na ně zaměřují Tomáš Šmíd a Vladimír Vaďura, ze zahraničních pak Georg Sørensen. Problematice vzniku konfliktů v Africe se věnuje Kateřina Finková ve své práci *Africká unie a její role*. Ze zahraničních představitelů se kupříkladu Eric E. Berman zabývá mírovými operacemi v Africe a jejich trendy ve studii *African Regional Organisations' Peace Operations, Development and Changes*. Daniel C. Esty a jeho kolegové studují otázku spojitosti mezi ekonomickou situací země a oslabováním státní moci. Autoři Georg Soros a Joseph Stiglitz se individuálně věnují vlivu přírodního bohatství na sílu

státnosti. Karen Ballentine a Heiko Nitzschke ve svém díle *The Political Economy of Civil War and Conflict Transformation* společně definují základní rysy válečné ekonomiky. Frances Stewart je autorkou studie *Horizontal Inequalities: A Neglected Dimension of Development*, ve které se zabývá otázkou sociální nerovnosti.

Předposlední kapitola, pojednávající o možnostech řešení a roli OSN ke zmírnění fenoménu zhroutených států, vychází z publikace OSN s názvem *Fakta a čísla OSN, základní údaje o Organizaci spojených národů*. Dalším důležitým zdrojem je *Background Report* na téma *Zhroutené státy*, který byl vypracován Valným shromážděním OSN. Také kapitola *Bezpečnostní dilema v postkoloniálních státech* v knize Georga Sørenseny je významným zdrojem informací, v níž se autor mimo jiné zamýšlí nad humanitárními intervencemi.

Také české akademické články publikované v měsíčníku pro širokou čtenářskou veřejnost – Mezinárodní politika – tvoří nezbytnou složku práce. Základními prameny této kapitoly jsou kupříkladu práce: *Prevence a řešení konfliktů a OSN: africké zkušenosti* od Mesfina Gedlu, studie Jana Vraného *OSN a konflikty v rozvojovém světě se zaměřením na Afriku* zabývající se prevencí a řešením konfliktů a rolí OSN, práce Jany Urbanovské *Operace OSN na udržení míru v Africe po skončení studené války – předpoklady úspěchu*, která se zaměřuje na hodnocení úspěchů mírových misí OSN, či článek Michala Petra *Ozbrojená intervence a mezinárodní právo* soustředící se na otázku ozbrojené intervence a mezinárodního práva. Ke zpracování této části byla použita také publikace *Jak pomáhat zhrouteným státům?* napsaná Václavem Prášilem, který se ve Výzkumném centru Asociace pro mezinárodní otázky zabývá oblastí subsaharské Afriky a specializuje se na problematiku tzv. zhroutených států. Ze zahraničních autorů pak John J. Hamre a Gordon R. Sullivan nabízejí alternativy pomoci zhrouteným státům ve své stati *Toward Postconflict Reconstruction*.

Druhá část práce, případová studie Somálska, je zpracována na základě informací dostupných v českých i zahraničních publikacích. Mnoho údajů týkajících se obecné charakteristiky země je získáváno z webových stránek institucí jako např. *CIA – The World Factbook* či *BusinessInfo.cz*, jež je oficiálním portálem pro podnikání a export a současně nabízí aktuality o jednotlivých státech světa, mj. také o Somálsku. Historie země je značně rozpracovaná v mnoha publikacích. K dispozici je dostatek zahraničních materiálů. Jedním z nich je například *A Country Study: Somalia*. Somálský autor, Said Sheikh Samatar, v této studii podrobně zpracoval dějiny země v jednotlivých časových obdobích. Dále také Benjamin Powell, Ryan Ford a Alex Nowrasteh vydali

publikaci *Somalia After State Collapse: Chaos or Improvement?*, ve které se věnují nejen historii Somálska, ale také dopadu anarchie na životní úroveň obyvatel v zemi. Catherine Besteman se ve svém díle *Representing Violence and "Othering" Somalia* zabývá vlivem Barreho diktatury na situaci v Somálsku. Peter T. Leesson je autorem článku *Better of Stateless: Somalia Before and After Government Collapse*, který poukazuje na to, že pozitivní vývoj je možný i v době anarchie.

Důležitými zdroji informací jsou české akademické články publikované v časopisu *Mezinárodní politika*. Jedná se především o práce následujících autorů: Tomáš Raděj se ve své práci *Somálsko: občanská válka a kolaps státu* zabývá nejen historií, občanskou válkou, ale také současnými trendy. Dále článek *Somaliland na cestě k nezávislosti?* od Pavla Mikeše se soustředí na vývoj Somalilandu. Také v knize *Dějiny Afriky*, napsané Karlem Lacinou a kol., je pozornost věnována politickému vývoji v Somálsku od jeho vzniku do poloviny 80. let 20. století. Část práce zaměřená na terorismus v zemi je zpracována ze stati Jana Závěšického nazvané *Boj proti terorismu v současném Somálsku*, který uvádí, proč Somálsko není vhodným místem pro budování teroristických organizací.

Oddíl zabývající se současnými trendy v zemi čerpá informace především ze Zprávy lidského rozvoje Somálska – *Human Development Report Somalia 2001*. Ta byla publikována Programem OSN pro rozvoj (UNDP) v roce 2001. K hodnocení země v rámci *Failed States Index* byly použity webové stránky organizace *Fund for Peace*. Mezi ostatní zdroje patří internetové servery organizací *Transparency International*, *Freedom House*, *United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR)* a další.

1 Definice základních pojmů – stát, zhroutený stát

Stát a státnost představují témata, která se již několik desetiletí diskutují na vědecké i politické úrovni. Od 90. let 20. století se zájem o tuto tematiku zvyšuje. Tato skutečnost souvisí s několika faktory, například: s vývojem charakteru mezinárodního systému po skončení studené války, se značným pokrokem integračního procesu v Evropě směrem k supranacionalizaci a s rozpadem států v některých oblastech světa.¹

V době studené války byl svět bipolárně rozdělen. Spojené státy americké a Sovětský svaz, jako dva nejmocnější hráči na mezinárodním poli, mezi sebou soupeřili. Snažili se vzájemně předhánět v poskytování oficiální rozvojové pomoci² rozvojovým zemím, avšak ne pouze z etických či solidárních důvodů. Finanční podpora byla jedním z hlavních nástrojů studené války. Představovala zpravidla jen přetvářku soupeřících velmocí, které si chtěly udržet okruh svých „spřátelených“ zemí v regionu třetího světa.^{3,4}

Finance se často dostávaly do států, kde vládli autoritativní a totalitní vůdci, kteří si díky přísunu kapitálu upevňovali své mocenské a vojenské postavení v zemi i regionu. Tito vládci se nezajímali o blahobyt a spokojenost svých občanů.⁵ Rozvojové země často ziskuchtivě přecházely od podpory jedné supervelmoci k druhé, jen aby si zachovaly své příjmy z „pomoci“. Zásadní změnu přinesl konec studené války, kdy se bipolární svět rozpadl. Zájem o rozvojové země výrazně poklesl, a tudíž i příliv zahraniční rozvojové pomoci se citelně snížil či zastavil. Lze říci, že rozvojová pomoc byla v některých případech původcem pozdějšího kolapsu státních struktur.⁶

¹ Waisová, Š., 2007, str. 7

² Oficiální rozvojová pomoc (ODA) je definována jako „soubor takových transferů do rozvojových zemí a multilaterálních institucí, které jsou poskytovány oficiálními místy, jako jsou vlády států či místní vlády nebo jejich výkonné orgány. Každá transakce musí splňovat dvě kritéria: a) je poskytována s cílem podpořit ekonomický rozvoj a blahobyt v rozvojových zemích; b) je koncesionální (nemá komerční charakter) a obsahuje grantovou složku, která tvoří minimálně 25 %. ODA zahrnuje i administrativní poplatky spojené s jejím poskytováním.“ Halaxa, P., 2000, str. 2

³ Termín „třetí svět“ použil francouzský akademik Alfred Sauvy v roce 1952, brzy po vzniku železné opony a rozdělení vyspělých zemí na západní „první svět“ a „druhý svět“, východní blok socialistických zemí. Cílem autora bylo ukázat postkoloniálním státům třetí cestu mezi kapitalismem amerického stylu a komunismem sovětského typu. Od konce 50. let 20. století je pojem „třetí svět“ používán jako souhrnný název pro země Latinské Ameriky, Asie a Afriky, které se snaží zdolat svou hospodářskou a sociální zaostalost. Daněk, P. 2000, str. 9

⁴ Prášil, V., 2005, [online]

⁵ Šmíd, T., Vaďura, V., 2009, str. 50

⁶ Prášil, V., 2005, [online]

Fenomén zhroutených států bývá spojován s problematikou mezinárodní bezpečnosti, terorismem, kriminalitou přesahující hranice státu a globální nestabilitou.⁷ Představitelé americké administrativy označili země původu teroristických atentátníků za selhávající (*failing*), rozpadající se (*failed*) či rozpadlé (*collapsed*) státy. Shodli se na tvrzení, že právě tyto státy nabízejí vhodné podmínky pro vytváření úkrytů, přípravu teroristických jednotek a mezinárodního organizovaného zločinu. Po teroristických útocích proti Spojeným státům americkým z 11. září 2001 začaly vlády některých zemí vůči těmto státům uplatňovat mimořádná politická a bezpečnostní opatření nebo přímou vojenskou intervenci.⁸ Problémem zůstává, že zásahy vnějších aktérů do vnitřních záležitostí jednotlivých států nemusí vždy přinést požadované výsledky.

1.1 Pojmy: stát, státnost a funkce státu

Pro pochopení základních pojmů, které jsou často používány v této práci, je nezbytné jejich definování. Rovněž k analýze problémů vedoucích ke zhroutení státu má význam uvést, jaké funkce musí každý stát vykonávat.

1.1.1 Stát

Stát je termín, který je často používán v literatuře, médiích, i běžném hovoru. Avšak jeho zcela přesné vymezení je nesnadné. Jednu z nejpoužívanějších definic státu podal německý sociolog Max Weber: „Stát je ta lidská pospolitost, která si na určitém území nárokuje monopol legitimní fyzické moci.“⁹ Autor vnímá stát jako instituci uvnitř společnosti, která má výhradní právo na použití násilí v souladu se zákonem. Soukromé násilí je v dobře řízených společnostech protizákonné. Pravomoc pro užití násilí má pouze ústřední politická autorita.¹⁰

Jan Svatoň definuje stát jako instituci, která splňuje následující podmínky: „... je univerzální, vytváří všeobecně závazná pravidla chování a prosazuje jejich dodržování.“¹¹ Všechny suverénní státy sdílejí čtyři základní charakteristiky:

- vymezené území,
- obyvatelstvo,
- určitou formu vlády,

⁷ Verhoeven, H., 2009, str. 405

⁸ Waisová, Š., 2007, str. 7

⁹ Weber, M., 1998, str. 247

¹⁰ Waisová, Š., 2007, str. 9

¹¹ Svatoň, J., 2000, [online]

- konstituční nezávislost^{12, 13}.

Z hlediska mezinárodního práva jsou svrchované státy „základními a nejdůležitějšími subjekty soudobého obecného mezinárodního práva.“¹⁴ Státní suverenita představuje nezávislost státní moci na jakékoliv jiné moci, a to jak v oblasti vnitřní, tak i mezistátní.¹⁵ Pro každý stát je nutné jeho mezinárodní uznání ostatními státy mezinárodního společenství jako subjektu mezinárodního práva. Protože jen na jeho základě se smí účastnit rovnoprávně na rozhodování v mezinárodních otázkách.¹⁶ V současné době existují vedle těchto „klasických“ států další dvě skupiny zemí.

První z nich tvoří mezinárodně uznané státy, které však fakticky nesplňují základní funkce státu, nejsou schopny vybírat daně od svých občanů a zajistit jim základní sociální služby a bezpečnost. Jedná se o tzv. slabé státy, rozpadající se či rozpadlé (*failed, failing, collapsed*).¹⁷ Právě těmto entitám je věnována pozornost v dalších kapitolách práce. Patří sem například Somálsko, Demokratická republika Kongo, Súdán a mnohé další.

Druhá skupina státních útvarů vykazuje všechny znaky fungujícího státu. Tyto entity jsou schopny vykonávat zákonodárnou, výkonnou i soudní moc nad určitým územím a usilují o svrchovanost. Nejsou však uznány mezinárodním společenstvím nebo jsou akceptovány pouze několika málo státy. V českém prostředí se pro tyto státy používají různá označení, jako např. neuznané státy, separatistické státy, samozvané státy, *de facto* státy a kvazi státy (*unrecognized states, separatist states, de facto states, quasi states*).¹⁸ Neuznané státy musí dodržovat základní práva a povinnosti státu, ale jejich účast na mezinárodním životě je z právního hlediska omezená.¹⁹ Do této kategorie států náleží například Abcházie, Tchaj-wan, Severní Kypr, Somaliland a další.

Georg Sørensen určil ve své knize Stát a mezinárodní vztahy tři hlavní typy států v současném mezinárodním systému: moderní, postkoloniální a postmoderní. Jednotlivé

¹² Konstituční nezávislost znamená, že jsou státy mezinárodně uznány ostatními státy. ¹² Sørensen, G., 2005, str. 90

¹³ Sørensen, G., 2005, str. 90

¹⁴ Potočný, M., 1973, str. 147

¹⁵ 1. vnitřní suverenitou státu se rozumí, že státu náleží výlučná nejvyšší moc na státním území vůči všem osobám i věcem. Je zde vyloučen jakýkoli akt cizí státní moci bez souhlasu státu; 2. vnější suverenita státu poskytuje státu plnou způsobilost k právům a právním úkonům podle mezinárodního práva. Stát je plnoprávním subjektem mezinárodního práva. Potočný, M., 1973, str. 147–149

¹⁶ Outrata, V., 1960, str. 93–99

¹⁷ Hoch, T., Baar, V., Kopeček, V., 2010, str. 1

¹⁸ Hoch, T., Baar, V., Kopeček, V., 2010, str. 1–2

¹⁹ Outrata, V., 1960, str. 96

typy států srovnává ze tří hledisek: vládního systému, národního cítění a ekonomických znaků, viz tab. 1.²⁰

Tab. 1 Tři typy států v současném mezinárodním systému

	<i>Moderní stát</i>	<i>Postkoloniální stát</i>	<i>Postmoderní stát</i>
<i>Vláda</i>	Centralizovaný systém pravidel založený na administrativních, policejních a vojenských institucích, potvrzený právními normami, dělající si nárok na monopol legitimní síly.	„Uchvácená autonomie“, založena na slabých administrativních a institucionálních strukturách. Vláda spočívající na nátlaku a donucování spíše než na systému práva. Není vytvořen monopol na užití legitimního násilí.	Víceúrovňové vládnutí založené na národních, mezistátních, státních a substátních institucích (v nejrůznější kombinaci).
<i>Národní cítění</i>	Lidé na určitém území, tvoří na jedné straně kulturně-etnické společenství, na straně druhé jsou materiálním aspektem národa. Společně jsou tedy základem legitimacy státu a přesvědčení o oprávněnosti státu vládnout.	Převládá lokální nebo etnické společenství. Nízký stupeň sociální soudržnosti státu a národa. Nízká úroveň legitimacy státu.	Národní a mezinárodní instituce jsou zdrojem občanských práv. Kolektivní identita je spojena s nadstátní i substátní úrovní.
<i>Ekonomika</i>	Oddělená soběstačná národní ekonomika zahrnuje základní sektory, které potřebuje pro vlastní reprodukci; hlavní část ekonomických aktivit se odehrává uvnitř politické entity.	Závislost na světovém trhu a strukturální heterogenita. Není vyvinuta koherentní národní ekonomika.	Většina ekonomických aktivit se odehrává v přeshraničních transakcích. „Národní“ ekonomika je mnohem méně soběstačná.

Zdroj: Sørensen, G., 2005, str. 109, upraveno autorkou

1.1.2 Státnost

Státnost je polyvalentní pojem, který vystihuje povahu státu a vztahu společnosti k němu. Státnost je v politologickém prostředí nejčastěji vnímána jako:

- „psychický vztah (tíhnutí) určité (zpravidla národní) společnosti ke státu jakožto k formě její existence,“²¹

²⁰ Sørensen, G., 2005, str. 109

²¹ Třeštík, D., 1990, str. 114

- „soubor idejí, názorů a teorií o postavení a smyslu fungování státu v dějinném vývoji společnosti,“²²
- právní státnost, která je založena na ústavě a v ní zakotvené dělby moci (ústavní stát), na svrchovanosti práva, vázanosti zákony a na soudní ochraně práv a svobod občanů (právní stát).²³

Podle Vincenta „státnost nereprezentuje jen soubor institucí, ale také souhrn postojů, postupů a kodexů chování, které jsou spojeny s civilizací.“²⁴ V tomto pojetí je státnost komplexem myšlenek a hodnot, z nichž některé mají své institucionální a právní vyjádření. V širším smyslu se může hovořit o státnosti jako o státní kultuře společnosti.²⁵

1.1.3 Funkce státu

Náhled na funkce státu se v průběhu vývoje měnil. Různé nauky měly vliv na chápání funkce státu. Například teologická nauka považovala za hlavní funkci státu péči o obecné blaho. V jiném případě byly funkce státu popisné, ztotožňovaly se se základními směry činnosti státu, kterými jsou např. zákonodárné, správní či soudní činnosti. Normativní nauka hlásala za podstatné pouze dvě funkce: tvorbu a výkon právního řádu. Francouzský filosof a spisovatel Charles Louis Montesquieu tvrdil, že každý stát vykonává tři základní funkce: zákonodárnou, výkonnou a soudní. Z pohledu dnešního pojetí státu se k jeho funkcím řadí zajištění:

- právního stavu – právní jistoty, všeobecná právní ochrana bez diskriminace, ochrana základních práv a svobod;
- existence hospodářského a sociálního pořádku – sociální služby, minimální životní standard;
- kulturního rozvoje, výchovy a školství;
- vnějších vztahů, včetně bezpečnosti a spolupráce.²⁶

Také I. W. Zartman ve své knize *Collapsed States* vymezil pojem stát jako: „... autoritativní politický orgán, který má svrchovanost nad uznaným územím.“²⁷

Určil jeho tři základní funkce, které se mezi sebou vzájemně prolínají a ovlivňují:

1. zachování a výkon svrchovanosti – stát jako suverénní orgán;

²² Adamová, K., 1991, str. 163

²³ Svatoň, J., 2000, [online]

²⁴ Vincent, A., 1987, str. 2

²⁵ Svatoň, J., 2000, [online]

²⁶ Svatoň, J., 2000, [online]

²⁷ Zartman, I. W., 1995, str. 5

2. řízení a správa vnitřních procesů – stát jako instituce;
3. zajištění bezpečnosti – stát jako bezpečnostní garant obydlého území.²⁸

Georg Sørensen uvádí za jednu z nejdůležitějších funkcí státu právě zachování bezpečnosti a stability národa. V jeho díle se nachází myšlenka: „Stát se stává výrazem národa, reprezentuje jej a zajišťuje jeho základní sociální hodnoty: bezpečnost, svobodu, pořádek, spravedlnost a blahobyt. Národní bezpečnost se tak vztahuje ke státu a národu současně: bezpečnost státu je bezpečností národa.“²⁹ Obecně lze říci, že vykonávat jednotlivé funkce státu odděleně je obtížné. Jsou na sobě závislé. Mohou se přímo úměrně vzájemně oslabovat či naopak podporovat.

1.2 Moderní stát

Snahou politologů je vymezit dělení států, co nejpřesněji. V předchozí kapitole je uvedena klasifikace států používaná Georgem Sørensenem, viz tab. 1. Ten rozděluje státy v mezinárodním systému do tří kategorií: moderní, postkoloniální a postmoderní. V této části práce je představena odlišná terminologie států podle Šárky Waisové. Ta uvádí, že se v mezinárodním prostoru od přelomu 50. a 60. let 20. století vedle moderních států³⁰ objevují tzv. nemoderní státy, které mají narušené státní instituce a funkce.

Šárka Waisová uvádí, že postkoloniální země jsou entity, které prošly kolonizací, resp. dekolonizací. Tyto státy se během transformace z proto-moderních států k moderním výrazně vychýlily.³¹ Naopak Sørensen pod pojmem postkoloniální státy rozumí země, které nemusí mít přímou zkušenost s kolonizací, respektive dekolonizací.³² Moderním státem ve své podstatě rozumí oba autoři totéž.

Šárka Waisová používá definici, v níž říká, že „stát je výsledkem historického vývoje společnosti a společenské dělby práce.“³³ Jan Svatoň uvádí, že „moderní stát je odrazem měnící se společnosti na moderní, je spojen se společensko-ekonomickým

²⁸ Zartman, I. W., 1995, str. 5

²⁹ Sørensen, G., 2005, str. 95

³⁰ O moderním státu jako jednotce mezinárodního systému s určitými vlastnostmi se hovoří v souvislosti s vývojem evropského uspořádání po Vestfálském míru od poloviny 17. století. V tomto mezinárodně-vztahovém pojetí byl moderní stát entitou, která disponovala suverenitou, teritorialitou a obyvatelstvem. Avšak forma vnitřního uspořádání státu byla různorodá. Od první čtvrtiny 19. století lze datovat moderní stát z hlediska vnitrostátního uspořádání. Waisová, Š., 2007, str. 10

³¹ Waisová, Š., 2007, str. 13–14

³² Sørensen, G., 2005

³³ Waisová, Š., 2007, str. 11–12

vývojem v novověku.³⁴ Pojem moderní odlišuje současný stát od podobných institucí starověku, středověku a novověku.

Moderní stát je charakterizován jako prostor s nejefektivnější formou politické organizace, jako ekonomická a vojenská jednotka s komplexní třídní strukturou, s centrálním a standardizovaným vydáváním měny, daňovým systémem, národnostním charakterem apod. Naopak nemoderní státy jsou jednou z vývojových větví moderního státu, které mají určité funkcionální či institucionální dysfunkce. Rozdíly souvisí s vnitřní strukturou státu a systémem vládnutí, jejich kapacitami a fungováním státních institucí, nikoliv s pojetím státu jako jednotky mezinárodního systému.³⁵ Autorka vymezuje tři vývojová stádia státu: slabý stát, rozpadající se stát a rozpadlý stát. Jejich charakteristiky jsou následující:

- slabé státy jsou prvním krokem ke vzniku nemoderního státu. Analýza slabého státu podle Jacksona a Rosberga vychází ze studie čtyřiceti států tzv. černé Afriky, které se řadí mezi „nejslabší“ státy světa. Autoři slabým státem rozumí: „... stát se zaostalými státními institucemi a uspořádáním ..., politickou nestabilitou, která zde převládá přes čtvrt století od získání nezávislosti na koloniální nadvládě.“³⁶ Slabé státy by se měly řadit i přes výše uvedené nedostatky mezi moderní státy. Nadále patří k mezinárodně uznávaným státům;
- rozpadající se státy jsou výsledkem prohloubené institucionální a funkcionální slabosti státu. *Country Indicators for Foreign Policy* rozumí pod pojmem *failed state* „státy, které jsou charakterizovány konfliktem, humanitární krizí a ekonomickým kolapsem. Vládní autority a legitimita se nerozprostírají přes celé území, ale místo toho jsou omezeny jen na specifický region anebo skupinu;“³⁷
- rozpadlé státy vykazují shodné charakteristiky s rozpadajícími se státy a navíc přicházejí o své exekutivní i legislativní schopnosti, zaniká soudní systém i legitimní monopol užití násilí. V těchto zemích roste kriminalita, organizovaný zločin, obchod s drogami, zbraněmi a korupce. Vládnoucí elita využívá prostředky z oficiální rozvojové pomoci pro své obohacení.³⁸

³⁴ Svatoň, J., 2000, [online]

³⁵ Waisová, Š., 2007, str. 10–14

³⁶ Jackson, R., Rosberg, C., 1982, str. 1

³⁷ Prest, S., Gazo, J., Carmet, D., 2005, str. 2–3

³⁸ Waisová, Š., 2007, str. 10–14

Některé státy nesplňují všechny znaky moderního státu, avšak v mnoha aspektech zůstávají státy moderními. Rozdělení států do tří kategorií je zčásti subjektivní. Praktické využití je limitované nedostatečně přesným odlišením jednotlivých stupňů. Dosud nebyla mezinárodně stanovená hranice, na jejímž základě se stát označuje za rozpadající se či zcela rozpadlý.

1.3 Taxonomie slabé státnosti

V mezinárodním systému existuje mnoho států. Každý má své specifické charakteristiky. Úsilím mnoha autorů, zabývajících se otázkami mezinárodních vztahů, je vytvořit jedinečnou, adekvátní a obecně akceptovanou klasifikaci slabé státnosti³⁹. Zájem autorů o vytvoření univerzálního pojmosloví je značný. V souladu s obecným trendem společenských věd dochází ve 20. a 21. století k inflaci pojmů. Proto existují různá názvosloví. Studie pracují s více termíny současně bez bližšího vysvětlení jejich podstaty. Tato skutečnost může vést k dezinterpretaci.⁴⁰ V následujících podkapitolách jsou shrnuty jednotlivé typy států s ohledem na jejich státnost.

1.3.1 *Soft State*

Model *soft state* je používán od 50. let 20. století až do současnosti. Původně byl tento termín vymezen Gunnarem Myrdalem v jeho rozsáhlém díle Asijské drama. Tento švédský ekonom pojmem *soft state* označil soudobé jihoasijské země, které se ve srovnání s moderními zeměmi západní Evropy na počátku industrializace lišily nízkou úrovní „sociální disciplíny“. Státní instituce neměly dostatek odhodlání k uskutečnění reformy.⁴¹ Brzy byl tento termín spojen se zeměmi třetího světa. Stal se integrální součástí diskursu především o Africe. Naopak s asijskými zeměmi a dalšími rozvojovými regiony byl do souvislosti dáván méně.⁴²

Typickým znakem *soft state* je absence základních prvků státnosti. Suverenita byla tomuto státu udělena na základě rozhodnutí mezinárodního společenství. Tato

³⁹ Slabá státnost se vyskytuje „v obecné rovině v kategorii států, které vynikají vnitřní slabostí, nestabilitou, a nezřídka i rozpadem, což jsou státy vnitřně slabé, rozpadající se a rozpadlé. Jedná se o případy, kdy moderní typ státu, zavedený v určité společnosti, prokazatelně selhává v plnění svých funkcí, nadto se ukazuje být nekoherentní s touto společností – mnohdy ignorován či přímo odmítán. Tyto státy ve velké míře neslouží svým obyvatelům, a jak se ukázalo zejména v posledních letech, působí nemalé potíže světovému společenství. Rostoucí zájem o ně vyplývá patrně právě z hrozeb, které v sobě skrývají.“ Jihlavec, J., In Waisová, Š., 2007, str. 19

⁴⁰ Jihlavec, J., In Waisová, Š., 2007, str. 19

⁴¹ Solomon, E. H., str. 2

⁴² Sangmpam, S. N., 1993, str. 73

entita se vyhnula běžnému státotvornému procesu, v jehož důsledku dnes čelí politické zaostalosti, nedostatečné institucionalizaci a represivní vládě. Nízká výkonnost státního aparátu způsobuje ztrátu legitimacy a vznik rozporu mezi státem a občany. Mocenská elita se spojuje s byrokracií a armádou. Dochází zde k tzv. neopatrimoniálnímu systému vládnutí⁴³. Ve státě je obyvatelstvo utlačováno a fungují zde pouze vybrané instituce. *Soft state* je náchylný k propuknutí všeobecného chaosu a násilí. Příkladem tohoto státu byla v době absolutistické vlády prezidenta Mobuta Sese Seka Demokratická republika Kongo.⁴⁴ Koncept *soft state* je zaměňován s pozdějším pojetím *weak state* (viz kap. 1.3.5).⁴⁵

S dalším pojmem, tzv. křehkostí státu (*fragility*), přichází Christopher Clapham v 80. letech 20. století, který se věnuje charakteru státnosti v rámci zemí třetího světa. Říká, že v těchto státech je zkombinovaná síla a křehkost. Sílou vnímá donucovací, silně hierarchizované struktury zabezpečující poslušnost obyvatel, jež jsou dědictvím z koloniální éry, a také ekonomické struktury, jejichž podstatu tvoří mechanismy pro výběr daní a poplatků od obyvatel. Slabost státu je dána přístupem elit do uvedených struktur, které se o blahobyt nedělí s obyvateli státu, ale jen s úzkou skupinou osob ve své blízkosti. Křehkost státu pramení ze vzájemného vztahu státu a jeho obyvatel. Chybí zde vzájemná provázanost na základě sdílení hodnot, která může přispět ke zhroucení politického systému. Korupce a klientelismus jsou typickými znaky vlády. Společnost je rozdělena na základě etnicity, náboženství a rodu.⁴⁶

Crisis State Research Center se rovněž zabývá otázkou rozdělení státu z hlediska slabé státnosti. Vymezuje tři kategorie států: *fragile state* (křehký stát), *crisis state* (krizový stát, viz kap. 1.3.5) a *failed state* (selhávající stát, viz kap. 1.3.6). Pojem křehký stát (*fragile state*) je definován jako „stát, značně citlivý na krize v jednom nebo více z jeho subsystémů, který je zvláště zranitelný na vnitřní a vnější šoky, také na domácí a mezinárodní konflikty.“⁴⁷ Stát uchovává v krizi jeho nedostatečné institucionální uspořádání z hlediska: ekonomického, sociálního a politického. V křehkých státech dochází k soupeření mezi jednotlivými institucemi.⁴⁸

⁴³ Neopatrimoniální systém vládnutí v zásadě znamená, že dojde ke sloučení vládnoucí elity a úřady jí spravovanými. To může v praxi vést k úpadku státu. Sangmpam, S. N., 1993, str. 75

⁴⁴ Fatton, R. Jr., 1988, In Young, T., 2003, str. 35

⁴⁵ Jihlavec, J., In Waisová, Š., 2007, str. 20–23

⁴⁶ Clapham, C., 1985, str. 39–44, 54

⁴⁷ *Crisis State Research Center*, 2006, str. 1

⁴⁸ *Crisis State Research Center*, 2006, str. 1

1.3.2 *Juridical State (de iure stát)*

Problematice *juridical state* v postkoloniální Africe se ve své práci z 80. let 20. století věnují Robert Jackson a Carl Rosberg. Srovnávají Weberovu definici státu, která se soustředí především na faktické (*de facto*) znaky státu. Autoři uvádí, že v mnohých afrických zemích neexistuje účinná vláda, stejně tak i kontrola nad státním územím a užití síly není efektivní. V tomto případě by tyto entity podle Weberovy definice neměly být klasifikovány jako státy. Podle Weberovy definice většina afrických států nesplňuje kritéria faktické státnosti, avšak jsou mezinárodně-právně uznány (*de iure*) mezinárodním společenstvím za suverénní státy.⁴⁹

Mezinárodní organizace umožňují těmto státům podílet se na utváření mezinárodních pravidel a využívat je, i přestože nejsou schopny plnit základní funkce státu a nastolit monopol legitimního násilí v rámci své teritoriální jurisdikce.⁵⁰ Výsledkem studie Roberta Jacksona a Carla Rosberga je, že pro *juridical state* je právní stránka státnosti důležitější než její faktické prvky.⁵¹

1.3.3 *Empirical State, De facto State*

Empirical state slouží k označení entit, které vykazují znaky efektivně fungujících států. Jsou stabilní a schopné čelit vnitřním i vnějším tlakům, avšak nejsou mezinárodně uznané za suverénní státy. Zde se opět vyskytuje pojmová nejednotnost. V literatuře se často označují také těmito termíny, například *de facto state*, *para-state*, *unrecognized state*, *pseudo state*, *quasi-state* a další.⁵²

Scott Pegg definuje *de facto* stát následně: „... je to secesionistická entita, která je podporovaná veřejností a která dosáhla dostatečné schopnosti poskytovat veřejné služby populaci v rámci definovaného teritoria, nad kterým udržuje efektivní kontrolu v delším časovém období.“⁵³ I přestože je *de facto* stát efektivní, není v mezinárodním společenství legitimní.

Některé *empirical state* jsou z hlediska státnosti silnými státy: „Silné státy kontrolují své území a hranice, jsou ochotny a schopny zajistit svým obyvatelům veřejné statky či zboží, umí odolat vnějším šokům bez nutnosti externí pomoci.“⁵⁴ „Nabízí vysokou míru bezpečnosti, zajišťují politickou i občanskou svobodu, vytváří

⁴⁹ Jackson, R., Rosberg, C., 1982, str. 2–3

⁵⁰ Riegl, M., 2010, str. 59

⁵¹ Jackson, R., Rosberg, C., 1982, str. 21

⁵² Riegl, M., 2010, str. 59

⁵³ Pegg, S., 1998, str. 1

⁵⁴ Prest, S., Gazo, J., Carmet, D., 2005, str. 2–3

prostředí příznivé pro příležitosti ekonomického růstu.⁵⁵ Dobrý výkon silných států dokazují mnohé ukazatele, kupříkladu: hrubý domácí produkt (HDP⁵⁶) na obyvatele, Index lidského rozvoje (*Human Development Index*, HDI⁵⁷), Index vnímání korupce (*Corruption Perception Index*, CPI⁵⁸) a další.

1.3.4 *Quasi State* (kvazi stát)

Kvazi státy jsou zcela specifickým jevem, kterým se zabývá Pål Kolstø ve své studii. Na jedné straně mezi ně řadí tzv. *de iure* státy, které dosáhly mezinárodně-právního uznání, avšak jejich státnost je slabá a chybí jim efektivní vláda. Stát, který je mezinárodně uznávaným útvarem, avšak není schopen plnit základní funkce své státnosti, odpovídá termínu selhávající stát (*failed state*).⁵⁹ Na druhé straně jsou za kvazi státy označovány entity *de facto* či *empirical state* (viz kap. 1.3.3), které se nacházejí v mezinárodním systému, splňují všechny faktické znaky státnosti, avšak nebyly nikdy mezinárodním společenstvím uznány za suverénní. Představují entity, které vznikly relativně přirozenou cestou (většinou odtržením od jiného státu s oslabenou legitimitou) a které usilují o mezinárodní uznání.⁶⁰

Pål Kolstø navrhuje, aby byl termín kvazi stát používán ve spojitosti s neuznanými státy, *de facto* státy. Identifikoval pět faktorů, které přispívají k životaschopnosti kvazi státu bez mezinárodně-právního uznání:

- symbolické budování národa: kladný vztah obyvatel a státu;
- militarizace společnosti: zbrojení;
- slabost mateřského státu;
- podpora od některých členů mezinárodního systému;

⁵⁵ Rotberg, R. I., 2003, str. 4

⁵⁶ HDP, hrubý domácí produkt je ukazatel ekonomické prosperity. Je to celková peněžní hodnota statků a služeb vytvořená za dané období (zpravidla jeden rok) na určitém území. Využívá se pro stanovení výkonnosti ekonomiky. V mezinárodních srovnáních se používá HDP na jednoho obyvatele. ČSÚ, 2008, [online]

⁵⁷ HDI, *Human Development Index*, Index lidského rozvoje byl zaveden v roce 1990 Rozvojovým programem OSN (*United Nations Development Programme*, UNDP). Představuje nový způsob měření kvality života, který se neomezuje pouze na ekonomický rozvoj (jako HDP), ale zohledňuje sociální ukazatele. Pro výpočet HDI se používají tyto indikátory: střední délka života, vzdělání (gramotnost obyvatelstva, osob starších 15ti let, které umějí číst a psát, uvedená v procentech) a hrubý domácí produkt podle parity kupní síly. HDI se vyjadřuje na relativní škále mezi hodnotami 0 a 1. Čím je hodnota nižší, tím nižší je dosažený stupeň lidského rozvoje. UNDP, [online]

⁵⁸ CPI, *Corruption Perception Index*, Index vnímání korupce je vydáván organizací *Transparency International*. Seřazuje země podle stupně vnímání existence korupce mezi úředníky veřejné správy a politiky. *Transparency International ČR*, 2007, [online]

⁵⁹ Kolstø, P., 2006, str. 723–724

⁶⁰ Kolstø, P., 2006, str. 723, 725–727

- nedostatečné zapojení ze strany mezinárodního společenství.⁶¹

Za mezinárodně neuznaný stát, který vykazuje znaky silného státu, lze považovat pouze Tchaj-wan, Severokyperskou tureckou republiku a Jižní Rhodesii v počátcích své nezávislé existence. Případové studie zaměřené na sledování vývoje vnitropolitické situace v jednotlivých mezinárodně neuznaných kvazi státech se shodují na tom, že většina z nich nedisponuje efektivní vládou. Příkladem je Somaliland, Jižní Osetie, Abcházie. Ústřední vláda v těchto zemích není schopna kontrolovat části svého území. Také Biafra v průběhu konfliktu s centrální nigérijskou vládou v letech 1967–1970 nikdy nedokázala zavést efektivní instituce. Další kvazi státy, například jihoafrické bantustany, Jižní Kasai, Cabinda, Katanga, navíc vykazují znaky kolapsu státní moci.⁶²

1.3.5 *Weak State* (slabý či vnitřně slabý stát)

Pojem *weak state* je často nesprávně ztotožňován se státem malým, chudým, nebo s tzv. *small power*. Malý stát je spojen s geografickou rozlohou či počtem obyvatel. Chudý stát je zhodnocen na základě makroekonomických, popř. rozvojových ukazatelů⁶³. *Small power* představuje stát, který je v mezinárodním srovnání z hlediska moci a vlivu na nejnižších příčkách.

Této problematice se věnuje Joseph Nye, který tvrdí, že se povaha síly v mezinárodní politice mění. Moc je zde chápána jako „tvrdá moc“ (*hard power*), která představuje „...schopnost dosáhnout vytyčených výsledků, a pokud to bude nutné, změnit chování druhých za tímto účelem“⁶⁴, tedy jako vojenské a ekonomické schopnosti států. Naopak vliv představuje tzv. „měkkou moc“ (*soft power*), kterou charakterizuje jako „... schopnost lákat a přitahovat. Přitažlivost často vede k souhlasu a napodobování. Měkká síla je více než přesvědčování či schopnost pohnout s něčím tvrzením.“⁶⁵

Opakem státu s označením *small power* je velmoc. Základním a zásadním rozdílem mezi *small power* a *weak state* je směr jejich slabosti. Pro *small power* je příznačná vnější slabost v rámci mezinárodního systému, v případě *weak state* hovoříme o vnitřní slabosti související s mocenskými vztahy vnitřních aktérů. Obě dimenze spolu

⁶¹ Kolstø, P., 2006, str. 729

⁶² Riegl, M., 2010, 66–67

⁶³ „Nejčastěji používanými makroekonomickými ukazateli jsou agregátní HDP, resp. HNP, a HDP (HNP) přepočtený na jednoho obyvatele.“ Jihlavec, J., In Waisová, Š., 2007, str. 25

⁶⁴ Nye, J., In Leonard, M., 2002, str. 4

⁶⁵ Nye, J., In Leonard, M., 2002, str. 5

souvisí, proto často dochází k zaměňování těchto pojmů.⁶⁶ Jako slabé státy lze označit postkoloniální státy definované Sørensenem (podrobnější charakteristika viz tab. 1). Rovněž se za *weak state* pokládá stát, který se dobrovolně vzdává části svých pravomocí ve prospěch substátních, nadstátních či privátních entit. Stát zapojený do mnoho-úrovňového vládnutí není slabým státem, ale státem postmoderním.⁶⁷

Crisis State Reseach Center nepoužívá pojem *weak state*, ale *crisis state* (krizový stát), který je definován jako: „stát v náhlém vypětí, stresu, kde vládnoucí instituce čelí vážnému sporu a jsou potenciálně neschopny zvládat konflikty a šoky. Hrozí zde nebezpečí kolapsu státu.“⁶⁸ Kolaps by mohl znamenat vytvoření nových států, způsobit války a chaos, nebo vést k upevňování „starého režimu“. V rámci státu mohou existovat také speciální krize: ekonomická, zdravotnická, ústavní a další.⁶⁹

Country Indicators for Foreign Policy ve své terminologii definuje pojem *weak state* jako „stát náchylný ke křehkosti či zhroucení, protože jeho vládní kapacity jsou omezeny, mají sklon k ekonomické stagnaci, anebo nejsou schopny zajistit bezpečnost a suverenitu svého území.“⁷⁰ Poměrně obsáhlé vymezení pojmu nabízí Robert Rotberg, který jako *weak state* označuje široké kontinuum států, například Burkinu Faso, Čad, Pobřeží slonoviny, Ghanu, Guineu, Keňu, Libyi, Nigérii, Zimbabwe atd. Tvrdí, že sem patří: „státy přirozeně slabé kvůli svým geografickým, fyzickým, základním ekonomickým omezením, anebo v zásadě silné státy, které jsou dočasně slabé díky vnitřním rozporům, nedostatečnému řízení, chamtivosti, despotismu či externím útokům. Slabé státy jsou příznačným útočištěm etnických, náboženských, jazykových a jiných tlaků mezi komunitami, které se dosud nestaly zjevně násilnými.“⁷¹

1.3.6 *Failed State* (selhávající stát)

Tento termín se začal používat v 90. letech 20. století v Severní Americe pro označení zemí, kde probíhala vážná politická krize, například pro Somálsko, Bosnu a Hercegovinu, Libérii nebo Afghánistán. Bývalá ministryně zahraničních věcí USA, Madelaine Albright, zpopularizovala tento pojem mezi širokou veřejností. Robert Rotberg vytvořil jednu z nevlivnějších typologií států v současné době, která se využívá k sestrojení nástroje pro měření „míry selhání“, tzv. *Failed State Index* (FSI

⁶⁶ Jihlavec, J., In Waisová, Š., 2007, str. 26

⁶⁷ Sørensen, G., 2005, str. 109

⁶⁸ *Crisis State Research Center*, 2006, str. 1

⁶⁹ *Crisis State Research Center*, 2006, str. 1

⁷⁰ Prest, S., Gazo, J., Carmet, D., 2005, str. 2–3

⁷¹ Rotberg, R. I., 2003, str. 4

viz dále). Dělí státy na *strong* (silné), *weak* (slabé), *failed* (selhávající) a *collapsed* (zhroucené). Definice však nedostatečně přesně vymezují jednotlivé stupně „selhání“. Proto i jejich reálné užití naráží na kritiku. Praktická aplikace je nahrazena povrchním zařazováním konkrétních případů do jednotlivých kategorií.⁷²

Podle Rotberga *failed states* představují „... napětí, hluboké střety, nebezpečí, kruté napadení válčícími stranami. Ve většině těchto států vedou vládní vojska boj s ozbrojenými povstanci vedenými jedním či více soupeři.“⁷³ Další definici *failed state* vymezil Jean-Germain Gros, který říká, že „*failed states* mohou být identifikovány jako ty, v nichž veřejné autority buď nejsou schopny, anebo ochotny ukončit svou činnost.“⁷⁴

Mezi další autory, kteří diskutují o slabosti států, patří Eizenstat, Porter a Weinstein. Zastávají názor, že slabost států může být měřena na základě tří výkonů vlády silných států: bezpečnosti, poskytování základních potřeb a ochraně základních občanských svobod. Selhávající státy neposkytují žádnou z těchto funkcí, zatímco vlády slabých států nepůsobí dostatečně v jedné nebo dvou těchto složkách.⁷⁵

Definice *failed state* podle *Crisis State Reseach Center* se překrývá spíše s pojmem *collapsed state*. Uvádí, že „selhávající stát je předpokladem zhroucení státu – stát již není schopen plnit své základní funkce, zajistit bezpečnost a rozvoj, nemá žádnou faktickou kontrolu nad svým územím a hranicemi. Zhroucený stát je takový, který není schopen obnovit podmínky pro svou vlastní existenci.“⁷⁶

1.3.7 *Collapsed State* (zhroucený stát)

Mezi autory zabývající se problematikou zhroucení státu patří Zartman. Ten definuje kolaps státu jako situaci, kdy „stát není schopen déle vykonávat své základní funkce. Zhroucení státu je hlubší, než pouhé povstání, převrat či nepokoje. To vede k situaci, kdy se struktura, autorita (legitimní moc), právo a politický pořádek rozpadne.“⁷⁷

Rotberg vnímá zhroucený stát jako „vzácnou a extrémní formu pádu státu, kdy jsou politické statky získávány pomocí soukromých či ad hoc prostředků.“⁷⁸ Nefunguje zde vláda, ani uznávaná autorita. *Collapsed state* se stává pouhým geografickým

⁷² Šmíd, T., Vaňura, V., 2009, str. 46

⁷³ Rotberg, R. I., 2003, str. 5

⁷⁴ Gros, J. G., 1996, str. 456

⁷⁵ Eizenstat, S. E., Porter, J. E., Weinstein, J. M., 2005, str. 136, In Coyne, C. J., 2006, str. 143

⁷⁶ *Crisis State Research Center*, 2006, str. 1

⁷⁷ Zartman, 1995, str. 1

⁷⁸ Rotberg, R. I., 2003, str. 9

výrazem, černou dírou, ve kterém selhávající vláda a občanský řád padnou. Přestane zde fungovat soudržnost mezi lidmi a vzniká prostor, bojiště pro jednotlivé soupeřící skupiny, válečníky a další ozbrojené aktéry. Autor klasifikuje Somálsko jako jediný zcela zhroutený stát.⁷⁹ Také *Country Indicators for Foreign Policy* uvádí Somálsko jako příklad rozpadlého státu.⁸⁰

1.4 Typy zhroutených států

Pod pojmem zhroutené státy nejsou v této práci chápány pouze *collapsed states* (rozpadlé), ale také *failed states* (rozpadající se státy). Tato kapitola se věnuje základním znakům zhroutených států, které určila Organizace spojených národů. Dále se zaměřuje na typologii *failed states* podle Jean-Germain Grose, který na rozdíl od Rotberga⁸¹ nerozlišuje státy rozpadající se a rozpadlé. Oba typy entit označuje termínem – *failed states*.

1.4.1 Znaky zhroutených států

Valné shromáždění OSN určilo sedm nejčastějších znaků zhroutených států:

- neschopnost centrální vlády řídit státní území, boje o nerostné suroviny mezi ústřední vládou a místními skupinami;
- ztráta autority státních institucí, boj o moc mezi centrální vládou a jinými skupinami (milicemi, státní armádou, místními skupinami);
- nefungující ekonomika země, která je charakteristická vysokou inflací, růstem stínové ekonomiky, zvyšováním státního dluhu a devalvací měny;
- zvyšování počtu nelegálních emigrantů;
- ztráta podílu občanů na fungování státu, nevyrovnaný vztah mezi občany a státem;
- kriminalita, budování výcvikových táborů teroristů, obchod s drogami;
- chudoba, hlad, nefungující či žádný sociální systém.⁸³

Neplatí zde pravidlo, že pokud stát lze charakterizovat jedním z uvedených znaků, je klasifikován jako stát zhroutený. Kumulací výše uvedených rysů ve větším

⁷⁹ Rotberg, R. I., 2003, str. 9

⁸⁰ Prest, S., Gazo, J., Carmet, D., 2005, str. 2–3

⁸¹ Robert Rotberg vymezuje rozpadající se a rozpadlé entity. Pro nepřesně stanovenou hranici „selhání“ mezi těmito kategoriemi států se omezuje pouze na výčet zemí v rámci jednotlivých skupin. Za rozpadlý stát považuje Somálsko. Ke státům rozpadajícím se řadí Afghánistán, Angolu, Burundi, Demokratickou republiku Kongo, Libérii, Sierra Leone a Súdán. Rotberg, R. I., 2003, str. 23

⁸³ Valné shromáždění OSN, 2009, str. 3

počtu, které se zpravidla současně podporují, dochází k oslabování základních funkcí státu. To může vést k následnému selhání a kolapsu. Podstatný aspekt, který nesmí být opomíjen, je také časový rozměr. Pro zhroucené státy je charakteristické, že musí jednotlivým problémům čelit v dlouhodobém časovém horizontu. Jejich jednání se přirovnává k začarovanému kruhu, kdy nejsou schopny se bez vnějších zásahů z této obtížné situace vymanit. V takovém případě je nutná efektivní pomoc externích činitelů, tj. jiných států nebo mezinárodních organizací.⁸⁴

Jean-Germain Grose sestavil detailní taxonomii zhroucených států (viz tab. 2). Vychází z více či méně konkrétních kategorií a příkladů. Identifikoval pět typů zhroucených států: anarchický (*anarchic state*), fantomový (*phantom or mirage state*), anemický (*anaemic state*), uchvácený (*captured state*), potracený (*aborted state*).⁸⁵ Jejich charakteristiky jsou blíže vysvětleny v následujících podkapitolách a uvedeny na konkrétních příkladech států.

Tab. 2 Taxonomie zhroucených států

<i>Typ státu</i>	<i>Příklad</i>
<i>Anarchický</i>	Somálsko, Libérie
<i>Fantomový</i>	Demokratická republika Kongo
<i>Anemický</i>	Haiti, Kambodža
<i>Uchvácený</i>	Rwanda, Burundi, Libanon
<i>Potracený</i>	Bosna a Hercegovina, Gruzie, Angola, Mosambik

Zdroj: Vytvořeno autorkou na základě informací Grose, J. G., 1996, str. 458-461

1.4.2 Anarchický stát (*Anarchic State*)

Typickým znakem tohoto státu je absence centralizované vlády. V zemi existuje několik ozbrojených skupin válečníků, kteří nebojují pouze mezi sebou, ale často i v rámci své skupiny. Jejich cílem je získat moc a kontrolu nad ústředními orgány. Snaží se o nadvládu v regionech, městech a jejich okolí. V některých případech okupují budovy se strategickým, symbolickým nebo jinak významným charakterem. Značně oblíbeným cílem jsou sklady s potravinami. Obsazení těchto míst vede ke zhoršování životních podmínek obyvatel, prohlubuje chudobu, nemoci a úmrtnost. Vyvolává také řadu dalších konfliktů. Ozbrojené střety nemusí mít žádný konkrétní úmysl. Existuje několik příčin ke vzniku bojů: nuda, omamné účinky místních psychoaktivních drog nebo emoční nezralost dospívajících bojovníků. Somálsko

⁸⁴ Valné shromáždění OSN, 2009, str. 3

⁸⁵ Gros, J. G., 1996, str. 458–461

a Libérie jsou typickými příklady anarchického státu. Rekonstrukce těchto subjektů je velmi problematická.⁸⁶

Už v 17. století filozof Thomas Hobbes prohlásil, že „život je osamělý, chudý, nepříjemný, zvířecí a krátký“⁸⁷ na místech, kde není centrální vláda. V případě Somálska se dá souhlasit s uvedeným tvrzením s výjimkou „osamělosti“, jelikož tradice rodin a klanů zůstává extrémně silná. V ní je jedinec zpravidla podporován ve svých aktivitách.⁸⁸

1.4.3 Fantomový stát (*Phantom or Mirage State*)

Charakteristickým příkladem fantomového státu byla v polovině 90. let 20. století Demokratická republika Kongo, bývalý Zair. Prezident měl působnost pouze na určitém omezeném území. Některé regiony tak fungovaly zcela nezávisle. Centralizovaná vláda sloužila kromě střežení Mobutovy prezidentské a osobní bezpečnosti také k hlídání ambiciózních politických soupeřů, jako byl bývalý premiér Etienne Tshisekedi. Armáda zastupovala další znak fantomové povahy státu. Vojáci se občas podíleli na výtržnostech v obchodních zónách, chovali se násilně a kradli. Ekonomický systém fungoval nezávisle na státu. Obchodníci přijímali cizí měnu anebo směňovali zboží. Lidé žijící v odlehlých východních regionech obchodovali se svými zahraničními sousedy: Keňany a Tanzánci. To pro ně bylo výhodnější, než aby se vydali na nebezpečnou cestu do kosmopolitní Kinshasy.⁸⁹

Fantomový stát se tedy vyznačuje silnou autoritativní vládou, kde jsou veškeré státní instituce kontrolovány prezidentem, jakákoliv opozice či odpor jsou násilně vojensky potlačeny.⁹⁰ Moc prezidenta je teritoriálně omezena. Jeho vláda je často efektivní pouze v oblasti hlavního města, kde také represe vůči opozici dosahují největší intenzity.⁹¹ Do této skupiny států náleží již zmíněná Demokratická republika Kongo a Středoafriická republika.⁹² Po srovnání anarchického a fantomového státu, lze říci, že rozdíl mezi nimi spočívá v tom, že zatímco každý anarchický stát je *de facto* jakýmsi státem-přeludem, všechny fantomové státy naopak nemusí být anarchické.⁹³

⁸⁶ Gros, J. G., 1996, str. 458–459

⁸⁷ *BBC News*, 2004, [online]

⁸⁸ *BBC News*, 2004, [online]

⁸⁹ Gros, J. G., 1996, str. 459

⁹⁰ *International Crisis Group*, 2007, [online]

⁹¹ Kashambuzi, E., 2009, [online]

⁹² *International Crisis Group*, 2007, [online]

⁹³ Gros, J. G., 1996, str. 459

1.4.4 Anemický stát (*Anaemic State*)

Ve zhroutených státech tohoto druhu je obvykle jen malá míra centralizované vlády. Ta je natolik slabá, že státní zástupci mimo hlavní město, nebo dokonce v některých čtvrtích, se stanou místními a regionálními vůdci s volně přidruženými orgány v centru. Státy se mohou stát anemickými v důsledku dvou příčin:

- a) centrální vláda, která je formálně u moci, je oslabována bojem s protipovstaleckými skupinami, které se nad ní snaží získat nadvládu. Vedoucí představitelé státu mají dvě možnosti:
 1. porazí nepřítele na bojišti,
 2. vyjdou nepříтели vstříc s ohledem na jeho zájmy;
- b) v anemických státech nikdy nedošlo k modernizaci v důsledku:
 1. růstu populace, který klade zvyšující se nároky na archaické struktury,
 2. státní zástupci nejsou v pozici pro uplatňování efektivní kontroly.⁹⁴

Příkladem anemického státu vzniklého v důsledku protipovstaleckých akcí je Haiti. Od konce 50. let 20. století, Duvalierova režimu, se ozbrojené síly *Tontons Macoutes*⁹⁵ nezákonně zbavovaly všech potenciálních odpůrců. Nastala dlouhá, téměř čtyřicetiletá éra násilné a represivní diktatury, doprovázená korupcí a klientelismem, také porušováním lidských práv. Duvalier, i jeho následník, syn Jean-Claude, měli spolu s haitskými vojáky stejné zájmy – nenávisť a strach z Aristidových zastánců.⁹⁶ Velmi slabá výkonnost haitských institucí byla zdůrazněna po americké okupaci v roce 1994.⁹⁷

Existuje zde odlišnost mezi „povstaleckým“ anemickým státem a fantomovým státem. Anemický stát je schopný plnit některé své funkce alespoň lokálně, například orgány veřejné správy se na pár hodin denně starají o poskytování elektrické energie a pravidelné odvozy odpadků. Naopak fantomový stát neusiluje o nic víc, než o maximální ochranu svého vůdce, který je vnímán za osobnost nezbytnou pro existenci státu. Lidé zde nemají jistotu, že se odpadky odvezou na skládku. Centrální moc může v anemických zemích poklesnout, ale nemůže být odstraněna. Proto je její obnova

⁹⁴ Gros, J. G., 1996, str. 459–460

⁹⁵ *Tontons Macoutes* („Strašidla“) je označením pro soukromé polovojskové jednotky VSN (*Volontaires de la Sécurité Nationale*), které haitský prezident, zvaný Papa Doc, zřídil poté, co vyhrál prezidentské volby v září 1957. Tyto *Tontons Macoutes* využíval k terorizování a vraždám svých odpůrců.

Topičová, K., In Fňukal, M., Szczyrba, Z., 2006, [online]

⁹⁶ *U. S. Department of State*, 2010, [online]

⁹⁷ Gros, J. G., 1996, str. 459–460

potenciálně méně problematická než u prvních dvou typů států – anarchického a fantomového.⁹⁸

1.4.5 Uchvácený stát (*Captured State*)

Rysem těchto států je silná centralizovaná vláda. V zemi se nachází dominantní elita, která usiluje o prosazování a ochranu svých vlastních zájmů a zničení soupeřících skupin. Jejich cílem je potlačení jiných nevládnoucích elit v zemi. V extrémních případech může tato politika vést k občasným konfliktům, genocidě⁹⁹ (např. Rwanda v roce 1994¹⁰⁰), anarchii (např. Somálsko od 90. let 20. století) nebo násilným střetům mezi vládními vojáky a iredentistickými skupinami podporovanými nevládnoucí elitní skupinou. Jedním z důvodů, proč se státy stávají uchvácenými, je neschopnost členů vládnoucích elit domluvit se na společném souboru pravidel, který by respektovaly obě „soupeřící“ strany. Společný všem bojovým skupinám je pouze národní prostor, který sdílejí.¹⁰¹

Rwanda je typickým příkladem uchváceného státu. Není státem zhrouceným, kde chybí silná a efektivní centralizovaná moc, ale právě naopak. Země má tradici silných lokálních a regionálních samospráv, která však náleží pouze členům několika rodinných klanů. Selhání státu zde pramení z toho, že členové hegemonické elity ovládají danou část země a snaží se potlačovat moc jiných elit. V případě Rwandy představují soupeřící strany dvě etnické skupiny – početnější Hutuové a menšinová Tutsiové. Jejich spory vedly ke genocidě, která měla velmi krutý charakter. V jejím důsledku zemřel až jeden milion obyvatel. Rwandská genocida je důkazem silného organizačního opatření na státní úrovni.¹⁰²

⁹⁸ Gros, J. G., 1996, str. 459–460

⁹⁹ Článek II. Úmluvy o zabránění a trestání zločinu genocidia z 8. 12. 1948 pod pojmem genocidium rozumí: „... kterýkoli z níže uvedených činů, spáchaných v úmyslu zničit úplně nebo částečně některou národní, etnickou, rasovou nebo náboženskou skupinu jako takovou: a) usmrcení příslušníků takové skupiny; b) způsobení těžkých tělesných ublížení nebo duševních poruch členům takové skupiny; c) úmyslné uvedení kterékoli skupiny do takových životních podmínek, které mají přivodit její úplné nebo částečné fyzické zničení; d) opatření směřující k tomu, aby se v takové skupině bránilo rození dětí; e) násilné převádění dětí z jedné skupiny do jiné.“ OSN Praha (a), 1948, str. 1

¹⁰⁰ Ban Ki-moon, 2010, [online]

¹⁰¹ Gros, J. G., 1996, str. 460–461

¹⁰² Gros, J. G., 1996, str. 460–461

1.4.6 Potracený stát (*Aborted State*)

Do této skupiny autor začleňuje státy, které se zhroutily tzv. *in vitro*¹⁰³. Znamená to, že v těchto státech došlo k procesu formování a sjednocení státu velmi rychle, dříve než byly vyřešeny zásadní problémy uvnitř státu. Této charakteristice odpovídají Gruzie, Bosna a Hercegovina. Obě země se zrodily z rychlého přechodu kvazi-federace na nezávislý stát bez doprovodných opatření. Nebyla v nich vyřešena otázka ochrany práv menšin. Situaci těchto zemí také ztěžovali bojechtiví sousedé: Srbsko (v případě Bosny a Hercegoviny) a Rusko (v případě Gruzie), kteří se snažili o destabilizaci zemí a zničení jejich suverenity. Také Angola a Mosambik odpovídaly až do nedávné doby této kategorii státu. Obě země musely od počátku své existence bojovat proti povstaleckým skupinám, které vytvořily a udržovaly vnější mocnosti – Spojené státy americké a Jihoafrická republika.¹⁰⁴

1.4.7 Specifické případy států

Zařazení států do jednotlivých kategorií není stálé, neboť státy mohou své postavení měnit. Je to způsobeno historickým vývojem, současnou vnitropolitickou situací a vztahy se sousedními státy. Libérie je příkladem státu, který přešel po svržení Samuela Doe ze skupiny anemického státu do anarchického. Dalším případem je Rwanda. Původně uchvácený stát pod nadvládou dominantních Hutuů se změnil od dubna do července roku 1994 v anarchický stát, dokud Rwandská vlastenecká fronta (*Rwandan Patriotic Front*, RPF) znovuustavila centralizovaný pořádek v Kigali. Státy mohou současně splňovat charakteristiky více typů zhroucených států. Kupříkladu se země může stát anemická z důvodu uchvácení vlády jednou skupinou. Příkladem je Nigérie, kde se Fulbové, kmen ze severu země, zmocnil federální vlády. Dodnes mají velmi malou podporu ze strany jihozápadních Jorubů, a proto se drží u moci pomocí zbraní. Ty jsou zde běžnou součástí života pro řadu civilních obyvatel.¹⁰⁵

1.5 Zhroucené státy a mezinárodní právo

Fenomén selhávání států (*failed states*) je „... výsledkem zhroucení mocenských struktur v zemi, které svými politikami zajišťují právo a pořádek a které obvykle vedou

¹⁰³ *In vitro* je latinský výraz, který můžeme přeložit do češtiny jako „ve skle“ nebo „ve zkumavce“. Velký lékařský slovník, [online]

¹⁰⁴ Gros, J. G., 1996, str. 461

¹⁰⁵ Gros, J. G., 1996, str. 461

k anarchii a vnitřnímu násilí“.¹⁰⁶ Daniel Thüerer se neztotožňuje s používáním pojmu *failed states* (selhávající státy) či *États sans gouvernement* (státy bez vlády), jelikož v prvním případě je označení příliš obecné, v druhém značně úzké. Upřednostňuje používání termínů *desintegrated state* (rozdrobené státy) či *collapsed state* (zhroucené státy). Tyto státy charakterizují z politického a právního hlediska tři aspekty:

1. geografický: je spojen s vnitřními problémy, které mohou mít příhraniční dopad;
2. politický: souvisí s vnitřním selháním práva a pořádku;
3. funkční: je spojen s neexistencí subjektů schopných reprezentovat stát na mezinárodní úrovni a neschopnosti odolat vlivu vnějších subjektů.

Z právního hlediska mají tedy zhroucené státy způsobilost k právním úkonům, jsou považovány za platné subjekty mezinárodního práva i přesto, že se na jejich území nenachází žádná jednotka, která by uplatňovala vnitřní a vnější suverenitu.¹⁰⁷ Zhroucené státy vytvářejí nebezpečné mezinárodněprávní vakuum, na které nelze aplikovat mezinárodní právo.¹⁰⁸

1.5.1 Postoj mezinárodního společenství ke zhrouceným státům

Zhroucené státy jsou součástí mezinárodního společenství států. Dalo by se proto usuzovat, že jim bude věnována od počátku oslabování jejich státnosti dostatečná pozornost. Avšak zhroucené státy jsou ponechány svému osudu do té doby, než se mezinárodní společenství začne obávat o svou bezpečnost.¹⁰⁹ V takových případech se neosvědčuje mezinárodní reakce ze strany států jako samostatných entit v mezinárodním systému, protože bilaterální diplomatická a ekonomická opatření mají zanedbatelný dopad na existující podmínky v zemi. V praxi přicházejí tato opatření ze strany organizovaného mezinárodního společenství, především ze strany Organizace spojených národů. Tento postup musel řešit dilema při volbě mezi dvěma základními zásadami legitimacy mezinárodního práva: suverenitou a rovností států, a právem národů na sebeurčení.¹¹⁰

¹⁰⁶ Thüerer, D., 1999, [online]

¹⁰⁷ Prášil, V., 2005, [online]

¹⁰⁸ Valné shromáždění OSN, 2007, str. 6

¹⁰⁹ Valné shromáždění OSN, 2009, str. 3

¹¹⁰ Thüerer, D., 1999, [online]

1.5.2 Lidská práva ve zhroutených státech

V roce 1948 přijala OSN Všeobecnou deklaraci lidských práv, mimo jiné jako reakci na hrůzy druhé světové války. Tento univerzální dokument formuluje hodnoty lidskosti sdílené bez ohledu na státní příslušnost, rasu či náboženství. Uvádí, že všechny lidské bytosti jsou svobodné a rovnoprávné. Všeobecná deklarace lidských práv není právně závazná, nicméně inspirovala rozvoj dalších listin lidských práv a je součástí ústav mnoha států, především států rozvinutých.¹¹¹

Po druhé světové válce byla vytvořena řada postupů a institucí k ochraně lidských práv, jak na globální, tak i regionální úrovni. Problémem ve zhroutených státech zůstává, že všechny tyto mechanismy ochrany lidských práv závisí na řádném fungování státu. Jejich dodržování zde není zajištěno. Lidská práva tedy nejsou vymahatelná.¹¹² Občané *failed states* ztrácejí možnost domáhat se spravedlnosti.¹¹³

V oblasti mezinárodního humanitárního práva je situace zdánlivě příznivější. Toto odvětví práva má původ ve starém válečném právu. Je určeno především pro ozbrojené konflikty mezi státy, ale používá se také při řešení vnitřního ozbrojeného konfliktu.¹¹⁴ Smluvní strany Ženevských úmluv se ve Čl. 3 „Konflikty povahy jiné než mezinárodní“ zavazují, že v případě ozbrojeného konfliktu, který nemá mezinárodní ráz a který vznikne na území některé z Vysokých smluvních stran, budou obě strany v konfliktu zavázány řídit se přinejmenším následujícími ustanoveními:

1. s každou osobou, která se přímo nezúčastní konfliktu, se bude za všech okolností zacházet lidsky, bez rozdílu rasy, barvy, vyznání, pohlaví apod.;
2. o raněné a nemocné bude postaráno. Nestranná organizace, jako např. Mezinárodní výbor Červeného kříže, může poskytnout své služby stranám v konfliktu.¹¹⁵

Zvláštní výhodou zásad mezinárodního humanitárního práva je, že by je měli dodržovat jak státní, tak i nestátní hráči, jednotlivci či skupiny.¹¹⁶ Plnění výše uvedených ustanovení všemi zainteresovanými stranami ve zhroutených státech při vnitrostátním konfliktu je problematické. Pravidla humanitárního práva jsou téměř vždy porušována.¹¹⁷

¹¹¹ UNIC, 2005, [online]

¹¹² Thüerer, D., 1999, [online]

¹¹³ Valné shromáždění OSN, 2009, str. 3–4

¹¹⁴ Thüerer, D., 1999, [online]

¹¹⁵ Český červený kříž, str. 1–2

¹¹⁶ Thüerer, D., 1999, [online]

¹¹⁷ Valné shromáždění OSN, 2007, str. 8

2 Přístupy různých subjektů ke klasifikaci států

I v této kapitole jsou pod označením zhroucený stát chápány entity *collapsed states* (rozpadlé) a *failed states* (rozpadající se státy). Tato část práce je zaměřena na přístupy různých mezinárodních subjektů ke klasifikaci států na základě daných kritérií. Pozornost je zde věnována přístupům organizace *Fund for Peace* a časopisu *Foreign Policy*, Světové banky, *International Transparency* a Rozvojového programu OSN. Součástí této kapitoly je zabývat se spojitostí mezi jednotlivými představenými indexy s Indexem zhroucených států.

2.1 Index zhroucených států

Organizace *Fund for Peace* (FfP) byla založena v roce 1957 investičním bankéřem Randolphem Comptonem. FfP je nezávislá, nevládní, vzdělávací, výzkumná a advokátní organizace, která sídlí ve Washingtonu, D. C. Motto organizace zní: „Posláním *Fund for Peace* je zabránit válce a zmírnit podmínky, které války způsobují.“¹¹⁹ Od roku 1996 se primárně specializuje na snižování konfliktů, které sužují slabé a selhávající státy.

Organizace *Fund for Peace* spolu s časopisem *Foreign Policy* vytvořily seznam zhroucených států na základě Indexu zhroucených států (*Failed States Index*, FSI), který se zabývá hodnocením míry stability konkrétních zemí. Hodnotí pouze suverénní státy, jež jsou členy Organizace spojených národů¹²⁰. Poprvé byl index navržen v roce 2005. Klasifikoval celkem 75 států. V roce 2006 se počet hodnocených zemí podle FSI zvýšil na 146. Od roku 2007 se každoročně posuzuje 177 států. Výsledky jsou pravidelně publikovány v časopise *Foreign Policy*.¹²¹

Při vytváření klasifikačních stupňů Indexu zhroucených států nebylo využito pojmů jako silný (*strong*) stát, slabý (*weak*) stát, selhávající (*failed*) stát či zhroucený (*collapsed*) stát. *Fund for Peace* definuje stav zhroucení (*failure*) jako „ztrátu kontroly nad státním územím a ztrátu legitimního monopolu na užití násilí, úpadek legitimacy státní moci, neschopnost poskytovat adekvátní veřejné služby a neschopnost plnohodnotné interakce s ostatními státy jako členy mezinárodního společenství.“¹²²

¹¹⁹ FfP, 2009, [online]

¹²⁰ Zbylé členské státy OSN nebyly do hodnocení zahrnuty z důvodu nedostatku dat. Také území, která nejsou uznána mezinárodním společenstvím za suverénní, jako Palestina, Kosovo, Tchaj-wan a další, nemohou být hodnoceny. FfP, 2009, [online]

¹²¹ FfP, 2009, [online]

¹²² FfP, 2009, [online]

Pro klasifikaci států využívají své vlastní pojmy, které jsou uvedeny níže. To platí jak pro organizaci *Fund for Peace*, tak také pro časopis *Foreign Policy*, což ztěžuje další porovnávání států.

Index zhroutených států (*Failed States Index*, FSI) je sestavován na základě dvanácti indikátorů. Tyto indikátory jsou rozděleny do tří kategorií: sociální, ekonomické a vojensko-politické, viz tab. 3.

Tab. 3 Indikátory FSI

Indikátory	Číslo	Název indikátoru
Sociální	1.	rostoucí demografické tlaky
	2.	masivní přesuny uprchlíků ¹²³ či vnitřně přesídlených osob ¹²⁴
	3.	tradiční existence násilnických skupin, kolektivní nepřátelství, paranoia
	4.	chronický a trvalý odchod obyvatelstva
Ekonomické	5.	nerovný ekonomický rozvoj společenských skupin
	6.	prudký ekonomický propad
Vojensko-politické	7.	kriminalizace a delegitimizace státu
	8.	postupné zhoršování veřejných služeb
	9.	nerespektování lidských práv
	10.	bezpečnostní aparát funguje jako „stát ve státě“
	11.	růst frakcionalizace mocenských elit
	12.	intervence jiných států či vnějších politických subjektů

Zdroj: Vytvořeno autorkou na základě údajů organizace *Fund for Peace* dostupných na webové stránce instituce:

http://www.fundforpeace.org/web/index.php?option=com_content&task=view&id=452&Itemid=908

2.1.1 Sociální indikátory

Indikátor 1: rostoucí demografické tlaky – mohou pramenit z:

- vysokého počtu a hustoty obyvatel ve vztahu k disponibilním zdrojům (potravinám a dalším pro život nezbytným složkám);
- modelů společenského uspořádání, které ovlivňují svobodnou účast na běžných aktivitách, včetně ekonomické produktivity, cestování, sociální interakce, náboženského vyznání;

¹²³ Úmluva o právním postavení uprchlíků definuje uprchlíka v Čl. I jako: „... kteroukoliv osobu, jež se nachází mimo svou vlast a má oprávněné obavy před pronásledováním z důvodů rasových, náboženských, národnostních nebo z důvodů příslušnosti k určitým společenským vrstvám nebo i zastávání určitých politických názorů, je neschopna přijmout, nebo vzhledem ke shora uvedeným obavám, odmítá ochranu své vlasti.“ OSN Praha, 1951, str. 1

¹²⁴ Vnitřně přesídlené osoby (*Internally Displaced Persons*, IDPs), nazývané též „vnitřní uprchlíci“ jsou definováni jako: „... lidé nebo skupiny lidí, kteří byli donuceni opustit své domovy proto, aby unikli ozbrojenému konfliktu, násilí, porušování lidských práv nebo přírodním katastrofám nebo katastrofám způsobenými lidmi.“ Pojem „vnitřní uprchlík“ se používá pro osobu, která prchá ze stejných důvodů jako uprchlík, ale stále se zdržuje ve své zemi. UNHCR, 2009, [online]

- vzorců společenského uspořádání a fyzického prostředí, zahrnující spory o hranice, vlastnictví, držby půdy, dopravní dostupnost, kontrolu náboženských či historických památek a náchylnost k environmentálním hazardům;
- nerovnoměrného věkového zastoupení obyvatelstva ve společnosti, např. početní převaha mladých obyvatel nad starými, či rozdílný podíl populačního růstu mezi soupeřícími skupinami.¹²⁵

Indikátor 2: masivní přesuny uprchlíků či vnitřně přesídlených osob

- nucené přesídlování velkých skupin obyvatelstva v důsledku náhodného nebo cíleného násilí, represí, nedostatku potravin, pitné vody, nemocí, hospodářské soutěže o půdu, které mohou vést k humanitárním a bezpečnostním problémům v zemi i mezi státy.¹²⁶

Indikátor 3: tradiční existence násilnických skupin, kolektivní nepřátelství, paranoia

- skutečná nebo domnělá křivda v současnosti či z dávné minulosti;
- důsledkem beztrestně spáchaného násilí vůči určité skupině obyvatelstva;
- poté, co státní představitelé vybrali specifickou (sociální, etnickou, kulturní, náboženskou) skupinu obyvatelstva, která byla pronásledována a utiskována;
- následkem politického vyloučení;
- po veřejném obětování skupiny pro víru v zisk bohatství, postavení a moc, které dalo vzniku nenávisli, stereotypu či nacionalistické politické rétorice.¹²⁷

Indikátor 4: chronický a trvalý odchod obyvatelstva

- „odliv mozků“¹²⁸, tj. intelektuálů, kteří se báli perzekuce a represe;
- dobrovolná emigrace příslušníků střední třídy, zejména ekonomicky aktivních obyvatel (podnikatelů, řemeslníků, obchodníků) v době hospodářského úpadku;
- v důsledku růstu exilových komunit.¹²⁹

2.1.2 Ekonomické indikátory

Indikátor 5: nerovný ekonomický rozvoj společenských skupin

- skutečná či domnělá ekonomická nerovnost skupin obyvatelstva v jejich přístupu ke vzdělání, zaměstnání a jejich společenské postavení;

¹²⁵ FfP (a), 2009, [online]

¹²⁶ FfP (b), 2009, [online]

¹²⁷ FfP (c), 2009, [online]

¹²⁸ Odliv mozků, *brain drain*, znamená migraci kvalifikovaných pracovníků v důsledku nedostatku pracovních příležitostí a neadekvátních životních podmínek. Stojanov, R., Novosák, J., 2008, [online]

¹²⁹ FfP (d), 2009, [online]

- skupina obyvatel ekonomicky „vyčerpaná“, měřená počtem obyvatel žijících pod hranicí chudoby, typická vysokou mírou kojenecké úmrtnosti a nízkou úrovní vzdělání;
- důsledkem je růst nacionalismu založený na reálné či vnímané nerovnosti skupiny.¹³⁰

Indikátor 6: prudký ekonomický propad

- postupný ekonomický úpadek společnosti jako celku, který se projevuje na průměrném příjmu, nízkém HDP, vysoké míře zadlužení, značném podílu dětské úmrtnosti a chudoby;
- náhlý pokles cen významné exportní komodity, obchodních příjmů, snížení zahraničních investic či dluhových plateb;
- zhroucení nebo devalvace národní měny;
- extrémní sociální strádání v důsledku ekonomických úsporných programů;
- růst šedé ekonomiky, včetně obchodu s drogami, pašování, únik kapitálu;
- zvýšení úrovně korupce a nelegálních transakcí mezi lidmi;
- neschopnost státu vyplácet platy státním zaměstnancům a armádě, či penzí.¹³¹

2.1.3 Vojensko-politické indikátory

Indikátor 7: kriminalizace a delegitimizace státu

- korupce a netransparentní postupy vládnoucích elit;
- odolnost vládnoucích elit vůči netransparentnosti, nezodpovědnosti;
- ztráta důvěry občanů ve státní instituce a procesy, např. bojkotování voleb, veřejné masové demonstrace, stálá občanská neposlušnost, neschopnost státu vybírat daně, vzdor proti branné povinnosti, vznik ozbrojených povstání;
- růst kriminálních skupin propojených s vládnoucími elitami.¹³²

Indikátor 8: postupné zhoršování veřejných služeb

- ztráta základních funkcí státu, stát není schopen poskytovat základní služby obyvatelstvu, například přístup ke zdravotnictví, školství, kanalizaci, dopravě, rovněž jim není schopen zajišťovat ochranu před státním terorem a násilím;

¹³⁰ FfP (e), 2009, [online]

¹³¹ FfP (f), 2009, [online]

¹³² FfP (g), 2009, [online]

- státní aparát se soustředí jen na ty činnosti, které slouží vládnoucím elitám, jako jsou bezpečnostní síly, prezidentský personál, centrální banka, diplomatické služby, celní a inkasní aktivity.¹³³

Indikátor 9: nerespektování lidských práv

- vznik autoritativní, diktátorské nebo vojenské vlády, která pozastavuje, manipuluje nebo ruší demokratické instituce a procesy;
- vypuknutí násilí proti nevinným civilistům – politické násilí;
- rostoucí počet politických vězňů a disidentů, kterým byl odepřen spravedlivý soudní proces v souladu s mezinárodním právem;
- zneužívání zákonných sociálních a politických práv jednotlivců, skupin, kulturních institucí (např. omezení svobody projevu, politizace soudnictví, použití armády k politickým účelům v zemi).¹³⁴

Indikátor 10: bezpečnostní aparát funguje jako „stát ve státě“

- vznik polovojenských jednotek podřízených elitám, které operují bez kontroly státu a beztrestně;
- zrod soukromých milicí, které jsou podporovány státem v terorizování politických oponentů, „nepřátel“ a civilistů, kteří sympatizují s opozicí;
- vznik „armády uvnitř armády“, která slouží k dosahování zájmů dominantní vojenské, popř. politické skupině;
- zrod soupeřících milicí, partyzánských sil nebo soukromých armád v ozbrojený boj či vleklé násilné kampaně proti státním bezpečnostním silám.¹³⁵

Indikátor 11: růst frakcionalizace mocenských elit

- rozdělení vládnoucích elit a státních institucí na základě skupinových znaků;
- použití nacionalistické politické rétoriky vládnoucích elit často v podmínkách veřejného iredentismu (př. Srbsko) nebo komunální solidarity (např. „etnické čistky“ či „obrana víry“).¹³⁶

Indikátor 12: intervence jiných států či vnějších politických subjektů

- zásah cizích vojenských nebo polovojenských jednotek do vnitřních záležitostí státu v době nebezpečí a ohrožení;

¹³³ FfP (h), 2009, [online]

¹³⁴ FfP (i), 2009, [online]

¹³⁵ FfP (j), 2009, [online]

¹³⁶ FfP (k), 2009, [online]

- intervence donorů, a to zejména v případě, že dochází k závislosti na zahraniční pomoci nebo na mírových misích.¹³⁷

2.1.4 Metodika *Fund for Peace a Foreign Policy*

Každý z indikátorů FSI je hodnocen body 0–10, přičemž 0 bodů značí nejnižší a 10 bodů nejvyšší míru zranitelnosti. Součet bodů všech indikátorů dosahuje hodnoty 0–120. Čím je výsledná hodnota vyšší, tím je funkčnost státu nižší. Metodika FfP dělí země podle jejich výsledné hodnoty do 4 kategorií, které rozlišuje barevně při sestavování map a tabulek pro lepší orientaci:

- 0–29,9 bodů: neohrožené (*sustainable*) – znázorněny zelenou barvou;
- 30–59,9 bodů: málo ohrožené (*moderate/ monitoring*) – označeny žlutě;
- 60–89,9 bodů: ohrožené (*warning*) – zvýrazněny oranžovou barvou;
- 90–120 bodů: vysoce ohrožené (*alert*) – zdůrazněny červenou barvou.¹³⁸

Klasifikace států časopisu *Foreign Policy* je odlišná. Dělí státy podle umístění a počtu získaných bodů do pěti kategorií, které jsou rovněž na mapě barevně rozlišeny:

- 1. – 20. místo: kritické (*critical*) – znázorněny červeně;
- 21. – 40. místo: v ohrožení (*in danger*) – označeny oranžovou barvou;
- 41. – 60. místo: hraniční (*borderline*) – zvýrazněny žlutou barvou.¹³⁹
- s celkovým počtem 30–59,9 bodů: stabilní (*stable*) – označeny tmavě zeleně;
- s celkovým počtem 0–29,9 bodů: nejstabilnější (*most stable*) – vybarveny světle zelenou barvou.¹⁴⁰

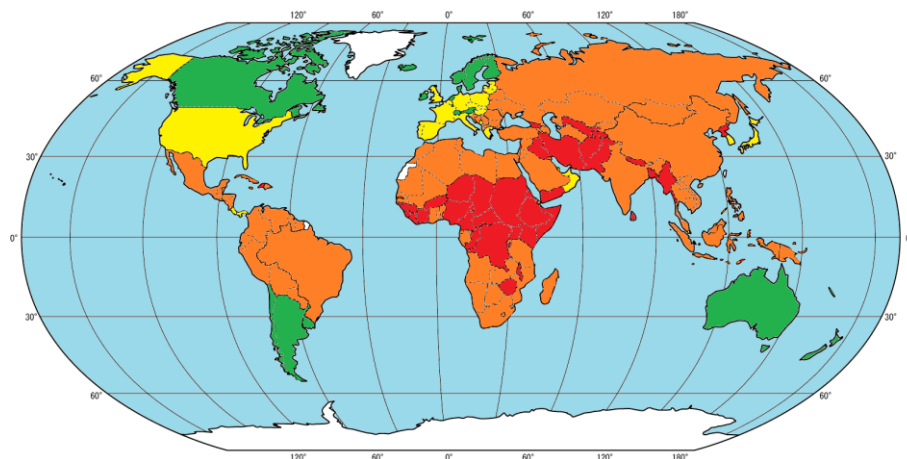
Výzkum je v obou případech stejný jak pro FfP, tak pro časopis *Foreign Policy*, avšak klasifikace států a způsoby prezentace se liší, viz obrázek 1 a 2. Srovnáním obrázků 1 a 2 je patrné, že nejsou shodné. To je pro čtenáře matoucí. Musí být obezřetní, jestli pracují s materiály publikovanými organizací *Fund for Peace* anebo *Foreign Policy*. Příloha 1, 2 nabízí přesné vymezení jednotlivých států v rámci kategorií včetně jejich umístění a dosažených bodů v jednotlivých indikátorech.

¹³⁷ FfP (1), 2009, [online]

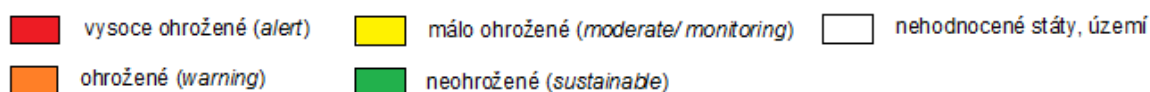
¹³⁸ FfP, 2009, [online]

¹³⁹ Foreign Policy, 2009, [online]

¹⁴⁰ Foreign Policy, 2009, [online]

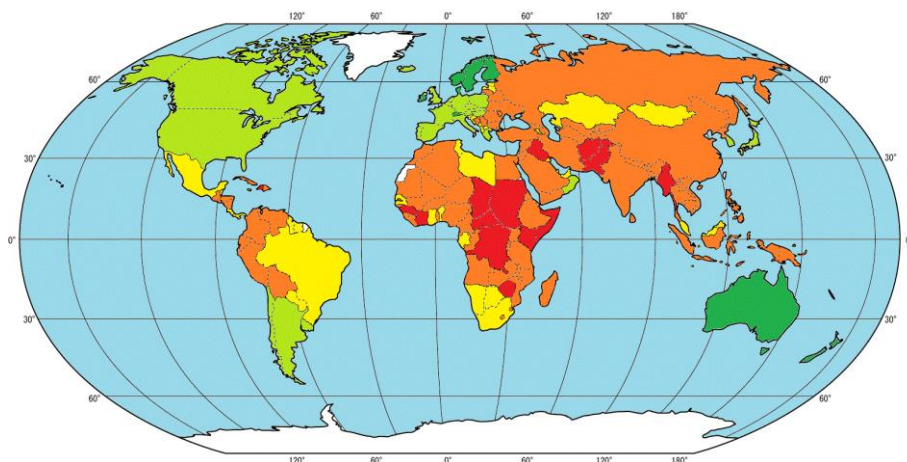
Dělení států podle stupnice FSI:

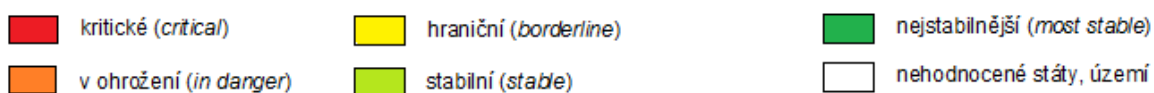
Obr. 1 Barevné znázornění FSI 2010 podle *Fund for Peace*

Zdroj: Vytvořeno autorkou na základě údajů *Fund for Peace* dostupných na webové stránce instituce: http://www.fundforpeace.org/web/index.php?option=com_content&task=view&id=452&Itemid=908

Poznámka: Slepá mapa převzata z webové stránky Mapa světa dostupné na webové stránce: http://mapasveta.info/svet/mapa_sveta_slepa_mapa_hranice.html

Dělení států podle stupnice FSI:

Obr. 2 Barevné znázornění FSI 2010 podle *Foreign Policy*

Zdroj: Vytvořeno autorkou na základě údajů *Foreign Policy* dostupných na webové stránce: http://www.foreignpolicy.com/articles/2010/06/21/2010_failed_states_index_interactive_map_and_rankings

Poznámka: Slepá mapa převzata z webové stránky Mapa světa dostupné na webové stránce: http://mapasveta.info/svet/mapa_sveta_slepa_mapa_hranice.html

Tabulka 4 shrnuje počet států umístěných v jednotlivých kategoriích v roce 2010 podle *Fund for Peace* a *Foreign Policy*. V případě *Fund for Peace* odpovídá počet států v jednotlivých kategoriích znázornění na obrázku 1. Naopak u *Foreign Policy* je zřejmé, že barevné znázornění některých států na obrázku 2 neodpovídá kategoriím, do kterých jsou zařazeny, což je způsobeno tím, že interaktivní mapa s názvem *Failed States Index 2010* pracuje s daty z roku 2009. Proto jsou některé státy, které jsou časopisem *Foreign Policy* klasifikovány jako stabilní (*stable*) – viz příloha 2 (body zvýrazněny světle zelenou barvou), na obrázku 2 označeny barvou oranžovou, která je určena k prezentaci států v ohrožení (*in danger*). Z tohoto důvodu je dále v práci využívána klasifikace států podle *Fund for Peace*, která pro prezentaci států na mapě *Failed States Index 2010* využívá data z téhož roku.

Tab. 4 Klasifikace států v roce 2010

Klasifikace států	Fund For Peace		Klasifikace států	Foreign Policy	
	Umístění	Počet států		Umístění	Počet států
<i>Vysoce ohrožené (alert)</i>	1–37	37	<i>Kritické (critical)</i>	1–20	20
<i>Ohrožené (warning)</i>	38–129	93	<i>Ohrožené (in danger)</i>	21–41	20
<i>Málo ohrožené (moderate)</i>	130–164	34	<i>Hraniční (bordering)</i>	42–60	19
<i>Neohrožené (sustainable)</i>	165–177	13	<i>Stabilní (stable)</i>	61–164	105
			<i>Nejstabilnější (most stable)</i>	165–177	13

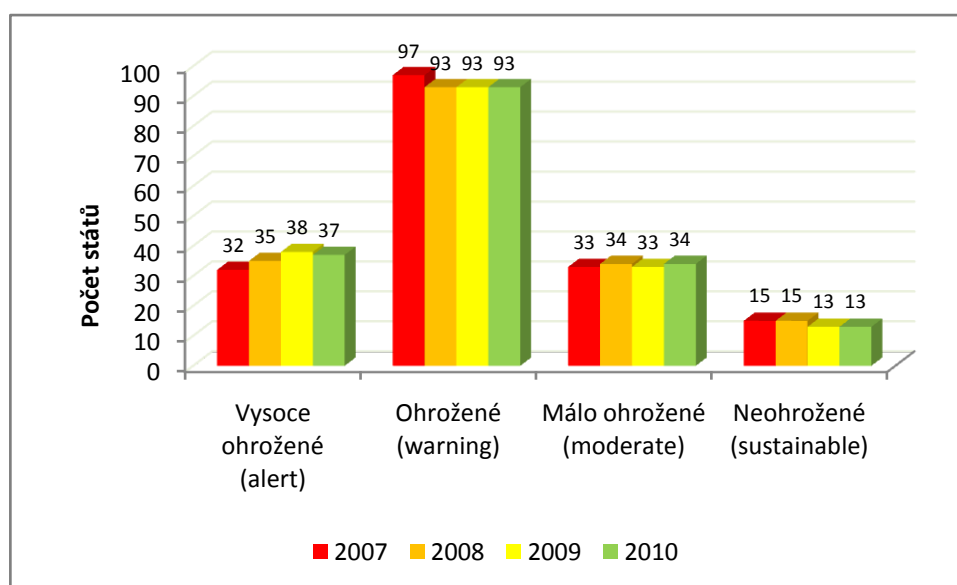
Zdroj: Vytvořeno autorkou na základě údajů *Fund for Peace* dostupných na webové stránce: http://www.fundforpeace.org/web/index.php?option=com_content&task=view&id=452&Itemid=908; a na základě údajů *Foreign Policy* přístupných na webové stránce: http://www.foreignpolicy.com/articles/2010/06/21/2010_failed_states_index_interactive_map_and_rankings

2.1.5 Početní změny států v jednotlivých kategoriích FSI v daných letech

Změny počtů států v rámci kategorií FSI dle hodnocení FfP v letech 2007–2010¹⁴¹ zachycuje obrázek 3. Je patrné, že počty států se v jednotlivých kategoriích v letech 2007–2010 příliš nezměnily. Největší změny jsou patrné v kategorii vysoce ohrožených států (*alert*). Z původních 32 států v roce 2007 se do roku 2009 jejich počet zvýšil na 38 a následující rok snížil o jeden stát. V kategorii ohrožených (*warning*) států se nachází největší počet zemí. V roce 2007 bylo 97 států

¹⁴¹ Pro srovnání počtu států byly zvoleny roky 2007–2010, kdy je v rámci FSI hodnoceno 177 členských zemí OSN. Rok 2005 (hodnoceno 75 zemí) a 2006 (hodnoceno 146 zemí) zde nejsou zahrnuty.

zařazeno v této kategorii. Do roku 2008 jejich počet poklesl na 93. Tento stav se do roku 2010 nezměnil. Počet subjektů v kategorii málo ohrožených států (*moderate/monitoring*) dosahuje podobného počtu jako skupina vysoce ohrožených zemí (*alert*). V roce 2007 sem patřilo 33 států. Početní změny v letech 2007–2010 byly zanedbatelné. Do roku 2010 jejich počet vzrostl o jeden stát. Jedná se o hodnocení zemí z hlediska krátkodobého časového horizontu. Dá se očekávat, že hodnoty v dalších letech budou podobné, bez zásadních změn.

Obr. 3 Vývoj počtu států v jednotlivých kategoriích dle FSI v letech 2007–2010¹⁴²

Zdroj: Vytvořeno autorkou na základě údajů *Fund for Peace* pro jednotlivé roky 2007-2010 (FSI) dostupných na webových stránkách:

- http://www.fundforpeace.org/web/index.php?option=com_content&task=view&id=229&Itemid=366
- http://www.fundforpeace.org/web/index.php?option=com_content&task=view&id=292&Itemid=451
- http://www.fundforpeace.org/web/index.php?option=com_content&task=view&id=391&Itemid=548
- http://www.fundforpeace.org/web/index.php?option=com_content&task=view&id=452&Itemid=899

2.2 *The Worldwide Governance Indicators (WGI)*

Světová banka vytvořila výzkumný projekt, který probíhal v letech 1996–2008, konkrétně v roce 1996, 1998, 2000 a od roku 2002 do roku 2008 každoročně. Jejím cílem bylo zhodnotit úroveň vládnutí¹⁴³ ve 212 zemích a teritoriích. Hodnocení je výsledkem měření šesti dimenzí vládnutí, jimiž jsou:

¹⁴² FfP (1–4), 2009, [online]

¹⁴³ Světová banka definuje pojem vládnutí jako: „... souhrn tradic a institucí, pomocí nichž je prováděn výkon státní moci“. The World Bank Group, 2010, [online]

1. hlas a odpovědnost: možnost občanů podílet se na výběru svých politiků a míra politických svobod (projevu, sdružování, médií);
2. politická stabilita a mírové vztahy uvnitř státu: zachycuje schopnost vlády odolat destabilizaci, násilným prostředkům, včetně politicky motivovanému násilí;
3. účinnost vlády: schopnost vlády zajistit kvalitní veřejné služby a státní správu;
4. kvalita regulace: způsobilost vlády formulovat a řádně provádět politické kroky a předpisy, které umožňují a podporují rozvoj soukromého sektoru;
5. úroveň právního státu: účinnost dodržovat pravidla ve společnosti, vymáhat smluvní závazky, mít jasná vlastnická práva, policii a soudy;
6. kontrola korupce: míra výkonu veřejné moci pro soukromý zisk, včetně „uchvácení“ státu elitami či soukromými zájmy.¹⁴⁴

Všechny země jsou v rámci jednotlivých dimenzí ohodnoceny empiricky. Tab. 5 srovnává umístění deseti zemí s největší mírou politické nestability a násilí, nejvyšší mírou korupce v roce 2008 a nejvíce ohroženými státy dle FSI z téhož roku. Sedm z deseti států s nejvyšší politickou nestabilitou v roce 2008 bylo rovněž mezi deseti státy s nejvyšším Indexem zhroucených států. Politická stabilita má tedy vliv na státnost země. Korelace mezi FSI a mírou korupce v zemi je značná. V první desítce států s nejnižší kontrolou korupce se objevuje šest zemí, které jsou klasifikovány podle FSI jako země vysoce ohrožené.

Tab. 5 Srovnání deseti zemí podle nejnižší politické stability, kontroly korupce a FSI v roce 2008

Pořadí	The Worldwide Governance Indicators 2008		FSI 2008
	Politická stabilita	Kontrola korupce	Vysoce ohrožené země
1.	Somálsko	Somálsko	Somálsko
2.	Irák	Severní Korea	Súdán
3.	Afghánistán	Barma	Zimbabwe
4.	Pákistán	Afghánistán	Čad
5.	Súdán	Rovníková Guinea	Irák
6.	Dem. rep. Kongo	Súdán	Dem. rep. Kongo
7.	Srí Lanka	Irák	Afghánistán
8.	Nigérie	Čad	Pobřeží slonoviny
9.	Libanon	Zimbabwe	Pákistán
10.	Čad	Guinea	Středoafriická rep.

Zdroj: Vytvořeno autorkou na základě údajů dostupných:

- Kaufmann, D., Kraay, A., Matruzzi, M., 2009, str. 83-88 (Politická stabilita),
- Kaufmann, D., Kraay, A., Matruzzi, M., 2009, str. 95-97 (Kontrola korupce)
- na webové stránce organizace *Fund for Peace*:
http://www.fundforpeace.org/web/index.php?option=com_content&task=view&id=292&Itemid=451

¹⁴⁴Kaufmann, D., Kraay, A., Matruzzi, M., 2009, str. 2

2.3 Iniciativa LICUS

Světová banka se ve svém dalším výzkumu věnovala iniciativě LICUS (*Low Income Country Under Stress*)¹⁴⁵ – nízko-příjmové země pod tlakem. Ta se zaměřuje na identifikaci, analýzu a komplexní pomoc státům, které mají nízký příjem a jsou vystaveny nepříznivým okolnostem. Tyto entity jsou označovány jako „křehké“ státy (*fragile states*). Jejich typickými znaky jsou represivní režim, dysfunkční výkon politiky, institucí a neadekvátní socioekonomické podmínky. Patří zde zhruba tři desítky států světa.¹⁴⁶ V letech 2003–2005 Světová banka poskytla těmto zemím půjčky ve výši 4,1 miliard dolarů.¹⁴⁷

Tab. 6: LICUS země v roce 2006

<i>Core LICUS</i>		<i>Severe LICUS</i>
Angola	Haiti	Afghánistán
Burundi	Kosovo	Středoafriická rep.
Kambodža	Laos	Komory
Kongo	Nigérie	Libérie
Pobřeží slonoviny	Šalamounovy ostrovy	Myanmar
Dem. rep. Kongo	Súdán	Somálsko
Eritrea	Východní Timor	Zimbabwe
Guinea	Vanuatu	
Guinea-Bissau	Západní břeh Jordánu a pásmo Gazy	

Zdroj: Vytvořeno autorkou na základě údajů *The World Bank Group* přístupných na webových stránkách instituce: http://www.worldbank.org/ieg/licus/licus06_map.html a na základě údajů organizace *Fund for Peace* dostupných na webové stránce:

http://www.fundforpeace.org/web/index.php?option=com_content&task=view&id=104&Itemid=148

Poznámka: Tmavě šedou barvou jsou v tabulce vyznačeny země, které na základě hodnocení FSI byly zařazeny do skupiny vysoce ohrožených zemí (*alert*). Z celkového počtu 25 LICUS zemí bylo 14 z nich, metodikou *Fund for Peace*, klasifikováno za státy vysoce ohrožené.¹⁴⁸

Zařazení zemí do skupiny LICUS¹⁴⁹ se odvozuje od příjmu na hlavu a hodnocení podle Indexu politického a institucionálního výkonu země (*Country Policy and Institutional Performance Assessment Index*, CPIA). Celkem 25 zemí bylo

¹⁴⁵ Pojem LICUS používala Světová banka do ledna 2006, kdy byl tento termín nahrazen označením křehký stát (*fragile state*). Kritéria pro hodnocení těchto zemí zůstávají stejná. Jihlavec, J., In Waisová, Š., 2007, str. 34

¹⁴⁶ Jihlavec, J., In Waisová, Š., 2007, str. 34

¹⁴⁷ *The World Bank Group*, 2009, str. 2

¹⁴⁸ V rámci FSI se hodnotí pouze členské země OSN, země uznané mezinárodním společenstvím za svrchované, což musí být zohledněno. V roce 2006 bylo do hodnocení zahrnuto 146 zemí světa.

¹⁴⁹ Podle výše příjmu a hodnocení CPIA se země LICUS dělí do tří podskupin: *severe* (závažné): výsledná hodnota 2,5 a méně; *core* (jádrové): 2,6–3; *marginal* (mezí): 3,2 a více. Výsledná hodnota pro mezí (*marginal*) země tvoří přechod či pomezí LICUS zemí. Podmínky pro život jsou v těchto zemích lepší než ve dvou předchozích kategoriích. Proto nejsou ve výzkumu zahrnuty mezi LICUS země. Jejich vývoj je však také monitorován. *The World Bank Group*, 2009, [online]

v roce 2006 klasifikováno jako LICUS země, viz tab. 6. Z nich 18 států a území bylo vyhodnoceno jako *core* (jádrové) LICUS země a zbylých sedm za *severe* (závažné) LICUS. Tyto státy dosáhly v daném roce hodnoty CPIA nižší než 3 v důsledku slabého politického a institucionálního výkonu země.

2.4 Spojitost CPI a FSI

Mezinárodní nevládní organizace *Transparency International* (TI) každoročně vydává Index vnímání korupce¹⁵⁰ (*Corruption Perception Index*, CPI¹⁵¹), který řadí země podle míry vnímání korupce ve veřejném sektoru. Hodnocení se provádí na stupnici 0–10. Výsledná hodnota 10 značí, že veřejný sektor vnímá svou zemi jako zcela „bezkorupční“. Naopak 0 znamená nejvyšší míru vnímání korupce.¹⁵²

Tab. 7 Srovnání zemí podle CPI a FSI v roce 2010

Pořadí	Země s nejnižší hodnotou CPI 2010	FSI 2010 Vysoce ohrožené země
1.	Somálsko	Somálsko
2.	Barma, Afghánistán	Čad
3.	Irák	Súdán
4.	Uzbekistán, Turkmenistán, Súdán	Zimbabwe
5.	Čad	Dem. rep. Kongo
6.	Burundi	Afghánistán
7.	Rovníková Guinea, Angola	Irák
8.	Venezuela, Kyrgyzstán, Guinea, Dem. rep. Kongo	Středoafriická republika
9.	Tádžikistán, Rusko, Papua Nová Guinea, Laos, Keňa, Guinea-Bissau, Kongo, Komory, Středoafriická republika, Kambodža	Guinea
10.	Jemen, Paraguay, Nepál, Libye, Irán, Haiti, Pobřeží slonoviny, Kamerun	Pákistán

Zdroj: Vytvořeno autorkou na základě údajů *Transparency International* ČR (a), 2010, str. 4; a na základě údajů *Fund for Peace* dostupných na webové stránce: http://www.fundforpeace.org/web/index.php?option=com_content&task=view&id=452&Itemid=899.

Index vnímání korupce byl v roce 2010 sestaven na základě výsledků třinácti různých průzkumů, které provedlo deset nezávislých institucí. Posuzovalo se celkem

¹⁵⁰ *Transparency International* definuje korupci jako: „... zneužití svěřených pravomocí za účelem získání nezaslouženého osobního (soukromého) prospěchu.“ *Transparency International* ČR, 2010, [online]

¹⁵¹ Index vnímání korupce hodnotí země podle stupně vnímání existence korupce mezi úředníky veřejné správy a politiky. Jedná se o složený index, který vychází z výsledků průzkumů mínění a výzkumů provedených několika nezávislými institucemi. Odráží názory představitelů podnikatelské sféry a analytiků z celého světa, včetně zástupců odborné veřejnosti přímo z hodnocených zemí. *Transparency International* ČR, 2007, [online]

¹⁵² *Transparency International* ČR (b), 2010, str. 2–3

178 zemí světa. Mezi země s nejvyšší výslednou hodnotou – nejnižší mírou vnímání korupce – se umístilo Dánsko, Nový Zéland a Singapur (9,3). Naopak nejnižší hodnoty CPI dosáhly v roce 2010 Somálsko (1,1), Afghánistán a Barma (1,4) a další, viz tab. 7.¹⁵³

I v případě žebříčku CPI 2010 lze poukázat na korelaci korupce a slabé státnosti. Mezi desítkou států s nejvyšší vnímanou mírou korupce (celkem 33 států, v důsledku stejného umístění několika států v případě 2. místa, 4. místa a 7. – 10. místa) se podle FSI 2010 umístilo osm států s největším sklonem ke zhroucení.

2.5 Souvislost mezi HDI a FSI

Spojitosť mezi žebříčkem vysoce ohrožených států podle FSI a Indexem lidského rozvoje (*Human Development Index*, HDI¹⁵⁴), který každoročně od roku 1990 publikuje Rozvojový program OSN (*United Nations Development Programme*, UNDP), je zřejmá, viz tab. 8.

Tab. 8 Srovnání zemí podle HDI a FSI v roce 2010

Pořadí	Země s nejnižším HDI v roce 2010	FSI 2010 Vysoce ohrožené země
1.	Zimbabwe	Somálsko
2.	Dem. rep. Kongo	Čad
3.	Niger	Súdán
4.	Burundi	Zimbabwe
5.	Mosambik	Dem. rep. Kongo
6.	Guinea-Bissau	Afghánistán
7.	Čad	Irák
8.	Libérie	Středoafriická rep.
9.	Burkina Faso	Guinea
10.	Mali	Pákistán

Zdroj: Vytvořeno autorkou na základě údajů *United Nations Development Programme (UNDP)* 2010, str. 145–146; a na základě údajů *Fund for Peace* dostupných na webové stránce: http://www.fundforpeace.org/web/index.php?option=com_content&task=view&id=452&Itemid=899.

Poznámka: Tmavě šedou barvou jsou v tabulce vyznačeny země, které na základě hodnocení FSI byly zařazeny do skupiny vysoce ohrožených zemí a rovněž byly klasifikovány jako státy s nejnižším HDI.

¹⁵³ *Transparency International ČR* (a), 2010, str. 1–4

¹⁵⁴ HDI je komplexní ukazatel lidského rozvoje, který se vypočítává ze tří sub-indexů: zdraví, vzdělanosti a ekonomické úrovně (HDP na obyvatele). Zdravím se rozumí očekávaná délka života, znalosti se měří kombinací míry gramotnosti dospělých a hrubým zápisovým poměrem na základní, střední a vysoké školy, a životní úroveň pomocí HDP na obyvatele podle parity kupní síly – zohledňuje různé cenové hladiny v různých zemích. UNDP, 2008, [online]

Index lidského rozvoje v roce 2010 srovnával celkem 169 zemí světa. Pro hodnocení států je využívána stupnice v rozmezí 0–1. Čím se hodnota více přibližuje k jedničce, úroveň lidského rozvoje roste. Naopak hodnoty směřující k nule značí nízkou úroveň lidského rozvoje. Na základě výsledků HDI byly země rozděleny do čtyř skupin s různou úrovní lidského rozvoje:

- velmi vysokým (*very high human development*) – 42 zemí;
- vysokým (*high human development*) – 43 zemí;
- středním (*medium human development*) – 42 zemí;
- nízkým (*low human development*) – 42 zemí.¹⁵⁵

V případě zemí s nejnižším HDI a vysoce ohrožených zemí je shoda států – pouze ve třech případech (viz tab. 8) – nižší než ve dříve uvedených příkladech (viz kap. 2.2, 2.3 a 2.4). Za jeden z důvodů lze považovat nezahrnutí některých států do hodnocení HDI v důsledku nedostupnosti dat. K těmto zemím patří například Somálsko, Súdán, Afghánistán, Irák, Barma. Lze usuzovat, že v případě dostupnosti dat, by shoda mezi vysoce ohroženými státy podle FSI a zeměmi s nízkým HDI byla vyšší.

2.6 Vztah mezi HND a FSI

Stejně jako v předchozích kapitolách je možné srovnat žebříček deseti vysoce ohrožených států podle FSI a hrubého národního důchodu (HND¹⁵⁶) na obyvatele, který publikuje Světová banka. Ta podle příjmu klasifikuje 187 svých členských zemí a všechny další ekonomické subjekty s populací vyšší než 30 000. V roce 2009 posuzovala celkem 213 států, které podle tzv. *Atlas Methods* na základě dosaženého důchodu na obyvatele rozdělila do těchto kategorií:

- země s nízkým příjmem (*Low Income*, pod 995 USD);
- země se středním příjmem:
 - a) s nižším středním příjmem (*Lower Middle Income*, 996–3 945 USD);
 - b) s vyšším středním příjmem (*Upper Middle Income*, 3 946–12 195 USD);
- země s vysokým příjmem (*High Income*, 12 196 a více USD).¹⁵⁷

¹⁵⁵ UNDP, 2010, str. 143–147

¹⁵⁶ HND (hrubý národní důchod) odpovídá anglické zkratce GNI/GNP (*Gross National Income/Product*).

¹⁵⁷ WB, 2011, [online]

Tab. 9 Srovnání zemí podle HND a FSI

Pořadí	Země s nejnižším HND per capita v roce 2009		FSI 2009 Vysoce ohrožené země
	Podle atlasové metodologie	Podle parity kupní síly	
1.	Burundi	Libérie	Somálsko
2.	Dem. rep. Kongo	Dem. rep. Kongo	Zimbabwe
3.	Libérie	Burundi	Súdán
4.	Sierra Leone	Eritrea	Čad
5.	Malawi	Niger	Dem. rep. Kongo
6.	Etiopie	Středoafriická rep.	Irák
7.	Niger	Malawi	Afgánistán
8.	Madagaskar	Sierra Leone	Středoafriická rep.
9.	Guinea	Togo	Guinea
10.	Eritrea	Mosambik	Pákistán

Zdroj: Zdroj: Vytvořeno autorkou na základě údajů *World Bank*, 2010, str. 3; a na základě údajů *Fund for Peace* dostupných na webové stránce:

http://www.fundforpeace.org/web/index.php?option=com_content&task=view&id=391&Itemid=549

Poznámka: Všechny země v tabulce se řadí do kategorie zemí s nízkým důchodem.

Výsledek srovnání je podobný jako při sledování korelace mezi HDI a FSI. Spojitost mezi HND a FSI byla v roce 2009 nízká, což dokazuje tab. 9. Somálsko a Zimbabwe stojící podle klasifikace FSI 2009 na vrcholu žebříčku nejsou v rámci HND srovnávány z důvodu nedostupnosti dat.¹⁵⁸ Opět lze předpokládat, že shoda mezi nejvíce ohroženými státy podle FSI a zeměmi s nízkým příjmem, by byla v případě dostupnosti dat byla vyšší.

¹⁵⁸ WB, 2010, str. 3

3 Rozmístění zhroucených států ve světě

Tato část práce vychází z poznatků uvedených v předchozí kapitole. Jejím cílem je zachytit vývoj v prostorovém rozmístění tzv. zhroucených států, resp. vysoce ohrožených zemí podle FSI ve světě. Hlavním zdrojem dat jsou výsledky uveřejněné organizací *Fund for Peace* v rámci *Failed States Index*.

3.1 Změny v počtu a pořadí vysoce ohrožených států podle FSI

Na klasifikaci států v rámci FSI podle organizace *Fund for Peace* a časopisu *Foreign Policy* je zaměřená kap. 2.1.4. Za vysoce ohrožené státy (*alert*) jsou zhodnoceny ty, jejichž výsledný součet za jednotlivé indikátory dosáhne hodnoty v rozmezí 90–120 bodů. Tyto státy se vyznačují nízkou mírou stability.

Srovnání pořadí vysoce ohrožených států v letech 2005–2010 zachycuje tab. 10. Počet těchto *alert* států se v jednotlivých letech měnil. Žádná země, která byla v roce 2005 vyhodnocena jako vysoce ohrožená, neprošla dostatečně výraznou změnou v oblasti sociální, ekonomické či vojensko-politické. Dokazuje to skutečnost, že žádný z těchto států nebyl do roku 2010 klasifikován jako málo ohrožený (*moderate/monitoring*) či neohrožený (*sustainable*) stát (viz tab. 10).

Z celkového počtu 75 hodnocených států patřilo v roce 2005 mezi vysoce ohrožené země 33 entit, což v přepočtu na procentuální podíl činí 44 %. V roce 2006 došlo ke změně počtu hodnocených států. Jejich počet se navýšil na 146 zemí, z nichž 28 států (19 %) bylo posouzeno za vysoce ohrožené. Od roku 2007 je každoročně srovnáváno 177 zemí. Procentuální podíl *alert* států se pohybuje kolem 20 %. V roce 2007 byl jejich počet nejnižší - 32 (18,1 %). Následující rok došlo k nárůstu vysoce ohrožených zemí na 35 (19,8 %). Do roku 2009 opět vzrostl počet o další tři. Jejich celkový počet činil 38 (21,5 %). V roce 2010 bylo zaznamenáno snížení počtu vysoce ohrožených států na 37 (20,9 %).¹⁵⁹ Dá se předpokládat, že situace bude i v nejbližších letech podobná.

¹⁵⁹ FfP, 2009, [online], data z jednotlivých let

Tab 10 Pořadí vysoce ohrožených států v letech 2005–2010

Vysoce ohrožený stát (alert)	2005	2006	2007	2008	2009	2010
<i>Pobřeží slonoviny</i>	1.	3.	6.	8.	11.	12.
<i>Demokratická rep. Kongo</i>	2.	2.	7.	6.	5.	5.
<i>Súdán</i>	3.	1.	1.	2.	3.	3.
<i>Irák</i>	4.	4.	2.	5.	6.	7.
<i>Somálsko</i>	5.	6.	3.	1.	1.	1.
<i>Sierra Leone</i>	6.	16.	23.	31.	32.	28.
<i>Čad</i>	7.	6.	5.	4.	4.	2.
<i>Jemen</i>	8.	16.	24.	21.	18.	15.
<i>Libérie</i>	9.	11.	27.	34.	33.	33.
<i>Haiti</i>	10.	8.	11.	14.	12.	11.
<i>Afghánistán</i>	11.	10.	8.	7.	7.	6.
<i>Rwanda</i>	12.	24.	36.	42.	45.	40.
<i>Severní Korea</i>	13.	14.	13.	15.	17.	19.
<i>Kolumbie</i>	14.	27.	33.	37.	41.	46.
<i>Zimbabwe</i>	15.	5.	4.	3.	2.	4.
<i>Guinea</i>	16.	11.	9.	11.	9.	9.
<i>Bangladéš</i>	17.	19.	16.	12.	18.	24.
<i>Burundi</i>	17.	15.	19.	24.	24.	23.
<i>Dominiánská republika</i>	19.	48.	69.	77.	88.	93.
<i>Středoafriická republika</i>	20.	13.	10.	10.	8.	8.
<i>Venezuela</i>	21.	64.	74.	79.	77.	82.
<i>Bosna a Hercegovina</i>	21.	35.	54.	54.	63.	60.
<i>Barma</i>	23.	18.	14.	12.	13.	16.
<i>Uzbekistán</i>	24.	22.	22.	26.	31.	36.
<i>Keňa</i>	25.	34.	31.	26.	14.	13.
<i>Bhútán</i>	26.	39.	47.	50.	48.	50.
<i>Uganda</i>	27.	21.	15.	16.	21.	21.
<i>Laos</i>	28.	40.	44.	40.	44.	40.
<i>Sýrie</i>	28.	33.	40.	35.	39.	48.
<i>Etiopie</i>	30.	26.	18.	16.	16.	17.
<i>Guatemala</i>	31.	51.	60.	66.	75.	72.
<i>Tanzánie</i>	31.	71.	76.	75.	70.	72.
<i>Rovníková Guinea</i>	33.	52.	41.	42.	47.	44.
<i>Pákistán</i>	34.	9.	12.	9.	10.	10.
<i>Nepál</i>	35.	20.	21.	23.	25.	26.
<i>Nigérie</i>	54.	22.	17.	19.	15.	14.
<i>Srí Lanka</i>		25.	25.	20.	22.	25.
<i>Kyrgyzstán</i>	65.	28.	41.	39.	42.	45.
<i>Východní Timor</i>			20.	25.	20.	18.
<i>Kongo</i>			26.	26.	30.	31.
<i>Libanon</i>	37.	65.	28.	18.	29.	34.
<i>Malawi</i>		29.	29.	29.	28.	28.
<i>Šalamounovy ostrovy</i>			30.	30.	40.	43.
<i>Niger</i>		44.	32.	22.	23.	19.
<i>Guinea-Bissau</i>		46.	38.	32.	27.	22.
<i>Kamerun</i>	53.	36.	35.	33.	26.	26.
<i>Gruzie</i>		60.	58.	56.	33.	37.
<i>Burkina Faso</i>		30.	33.	36.	35.	35.
<i>Eritrea</i>	55.	54.	50.	44.	36.	30.
<i>Tádžikistán</i>	49.	42.	39.	38.	36.	38.
<i>Írán</i>	57.	53.	57.	49.	38.	32.

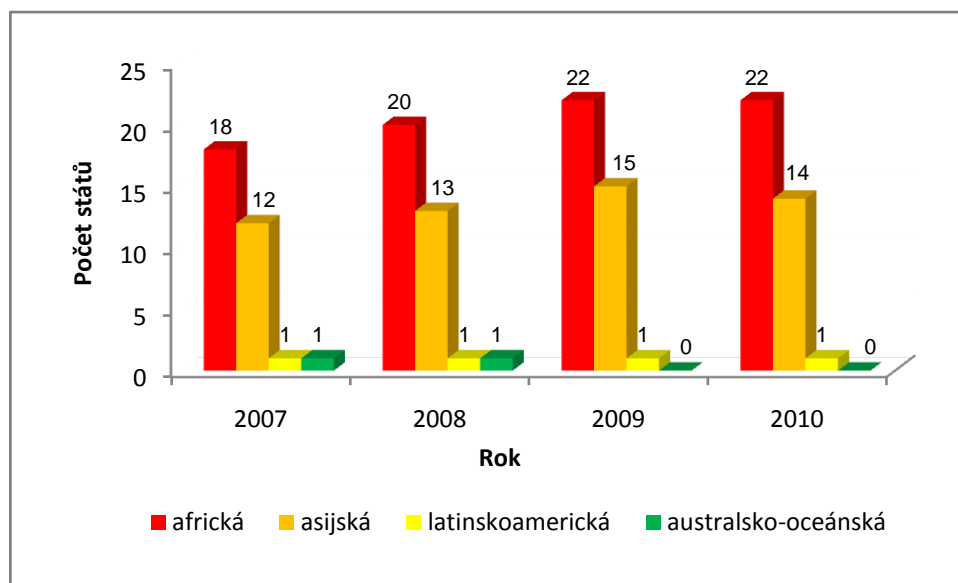
Zdroj: Vytvořeno autorkou na základě údajů organizace *Fund for Peace* dostupných na webové stránce instituce pro jednotlivé roky:

- http://www.fundforpeace.org/web/index.php?option=com_content&task=view&id=103&Itemid=149
- http://www.fundforpeace.org/web/index.php?option=com_content&task=view&id=104&Itemid=148
- http://www.fundforpeace.org/web/index.php?option=com_content&task=view&id=229&Itemid=366
- http://www.fundforpeace.org/web/index.php?option=com_content&task=view&id=292&Itemid=451
- http://www.fundforpeace.org/web/index.php?option=com_content&task=view&id=391&Itemid=548
- http://www.fundforpeace.org/web/index.php?option=com_content&task=view&id=452&Itemid=899

Poznámky: Pole označená tmavě šedou barvou značí, že stát nebyl v daném roce zahrnutý do klasifikace zemí. Žluté zvýraznění políčka vyjadřuje zlepšení situace v zemi, které vedlo k navýšení celkového součtu bodů, v rozmezí celkového počtu 60–89,9 bodů, a stát se zařadil do kategorie ohrožených států (*warning*).

3.2 Vývoj v prostorovém rozmístění zhroucených států

Rozmístění vysoce ohrožených států ve světě je nerovnoměrné. Vývoj jejich rozmístění a počtu v letech 2007–2010 v rámci regionů zachycuje obr. 4. Vysoce ohrožené země neměly v letech 2007–2010 zastoupení ve dvou regionech: severoamerickém a evropském. V dalších oblastech světa se v tomto období nacházel trvale či dočasně alespoň jeden stát klasifikovaný podle FSI jako *alert*.

Obr. 4 Vývoj prostorového rozmístění *alert* států v letech 2007–2010

Zdroj: Vytvořeno autorkou na základě údajů *Fund for Peace* pro jednotlivé roky 2007–2010 (FSI) dostupných na webových stránkách:

- http://www.fundforpeace.org/web/index.php?option=com_content&task=view&id=229&Itemid=366
- http://www.fundforpeace.org/web/index.php?option=com_content&task=view&id=292&Itemid=451
- http://www.fundforpeace.org/web/index.php?option=com_content&task=view&id=391&Itemid=548
- http://www.fundforpeace.org/web/index.php?option=com_content&task=view&id=452&Itemid=899

Se zhruba dvaceti státy Afrika opakovaně dosahovala v letech 2007–2010 nejvyššího počtu vysoce ohrožených zemí. Na asijském kontinentě se jejich počet pohyboval kolem čtrnácti států. Z latinskoamerické oblasti bylo pouze Haiti klasifikováno jako *alert* země. Z oblasti Austrálie a Oceánie do této skupiny patřily jen Šalamounovy ostrovy v letech 2007 a 2008. Od roku 2009 se australsko-oceánské území řadí k regionům bez vysoce ohrožených zemí.

V tabulce 11 je vyjádřen procentuální podíl zemí podle oblastí v letech 2007–2010. V případě africké oblasti byl podíl *alert* zemí nejvyšší, skoro 60 %, zbývajících, téměř 40 %, zaujímaly asijské země. Latinskoamerická oblast zastoupená

jediným státem Haiti představovala necelá 3 %. V případě australo-oceánské oblasti, kterou v roce 2007 a 2008 zastupovaly Šalamounovy ostrovy, byl stejný podíl jako v latinskoamerické oblasti.

Tab. 11 Procentuální vyjádření prostorového rozmístění podle jednotlivých kontinentů *alert* zemí v letech 2007–2010

Rok	Počet <i>alert</i> zemí	Podíl zemí (v %)			
		<i>africké</i>	<i>asijské</i>	<i>latinsko-americké</i>	<i>australo-oceánské</i>
2007	32	56,3	37,5	3,1	3,1
2008	35	57,1	37,1	2,9	2,9
2009	38	57,9	39,5	2,6	0
2010	37	59,5	37,8	2,7	0

Zdroj: Vytvořeno autorkou na základě údajů *Fund for Peace* pro jednotlivé roky 2007–2010 (FSI) dostupných na webových stránkách:

- http://www.fundforpeace.org/web/index.php?option=com_content&task=view&id=229&Itemid=366
- http://www.fundforpeace.org/web/index.php?option=com_content&task=view&id=292&Itemid=451
- http://www.fundforpeace.org/web/index.php?option=com_content&task=view&id=391&Itemid=548
- http://www.fundforpeace.org/web/index.php?option=com_content&task=view&id=452&Itemid=899

Poznámka: Vypočtené hodnoty jsou zaokrouhleny na jedno desetinné místo.

3.2.1 Prostorové rozmístění států s nejvyšší hodnotou FSI

Procentuální zastoupení vysoce ohrožených zemí v rámci jednotlivých kontinentů bylo popsáno výše (viz kap. 3.2). Tato část práce se zaměřuje pouze na deset zemí, které se v rámci FSI umístily na vrcholu žebříčku (s nejvyšším počtem bodů). Tab. 12 uvádí pořadí států v žebříčku FSI v letech 2005–2010.

Důkazem toho, že situace v zemích je natolik sužující, je fakt, že státy, které se mezi deseti nejvíce vysoce ohroženými zeměmi objevily v roce 2005, se často i v dalších letech pravidelně nacházely na tomto seznamu. Takovým příkladem jsou čtyři africké státy a jedna asijská země: Demokratická republika Kongo, Súdán, Somálsko, Čad a Irák. Od roku 2006 se každoročně mezi deset nejvíce ohrožených států začlenily Zimbabwe a Afghánistán, od dalšího roku pak Středoafriická republika a Pákistán. Jiným příkladem je Guinea, která se v roce 2007, 2009 a 2010 umístila mezi deseti státy s nejvyšší hodnotou FSI.

Tab 12 Pořadí států v žebříčku FSI v letech 2005–2010

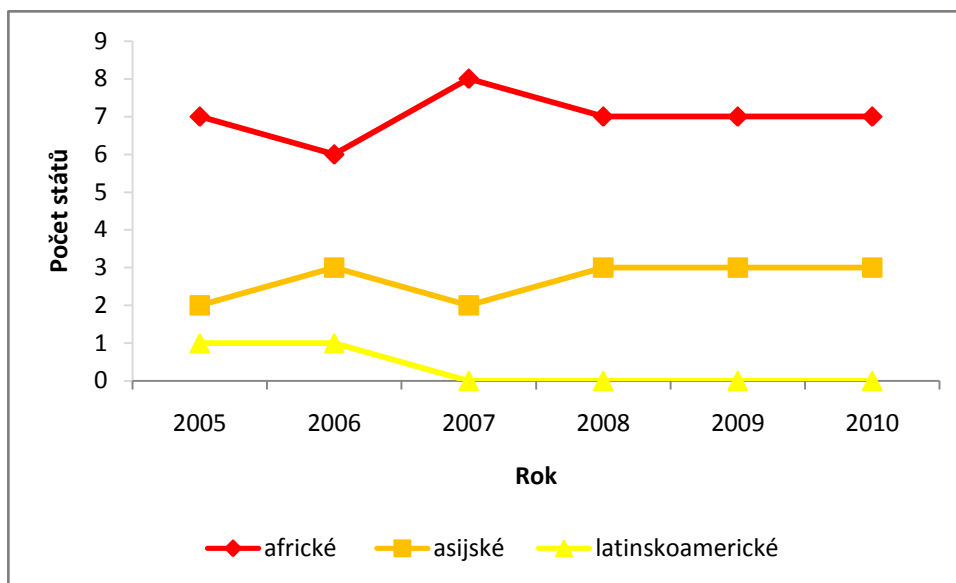
	2005	2006	2007	2008	2009	2010
1.	Pobřeží slonoviny	Súdán	Súdán	Somálsko	Somálsko	Somálsko
2.	Demokratická rep. Kongo	Demokratická rep. Kongo	Irák	Súdán	Zimbabwe	Čad
3.	Súdán	Pobřeží slonoviny	Somálsko	Zimbabwe	Súdán	Súdán
4.	Irák	Irák	Zimbabwe	Čad	Čad	Zimbabwe
5.	Somálsko	Zimbabwe	Čad	Irák	Demokratická rep. Kongo	Demokratická rep. Kongo
6.	Sierra Leone	Somálsko, Čad	Pobřeží slonoviny	Demokratická rep. Kongo	Irák	Afghánistán
7.	Čad		Demokratická rep. Kongo	Afghánistán	Afghánistán	Irák
8.	Jemen	Haiti	Afghánistán	Pobřeží slonoviny	Středoafriická rep.	Středoafriická rep.
9.	Libérie	Pákistán	Guinea	Pákistán	Guinea	Guinea
10.	Haiti	Afghánistán	Středoafriická rep.	Středoafriická rep.	Pákistán	Pákistán

Zdroj: Vytvořeno autorkou na základě údajů organizace *Fund for Peace* dostupných na webové stránce instituce pro jednotlivé roky:

- http://www.fundforpeace.org/web/index.php?option=com_content&task=view&id=103&Itemid=149
- http://www.fundforpeace.org/web/index.php?option=com_content&task=view&id=104&Itemid=148
- http://www.fundforpeace.org/web/index.php?option=com_content&task=view&id=229&Itemid=366
- http://www.fundforpeace.org/web/index.php?option=com_content&task=view&id=292&Itemid=451
- http://www.fundforpeace.org/web/index.php?option=com_content&task=view&id=391&Itemid=548
- http://www.fundforpeace.org/web/index.php?option=com_content&task=view&id=452&Itemid=899

Poznámka: Je nezbytné přihlídnout k rozdílnému počtu hodnocených zemí v letech 2005, 2006 a 2007–2010.

Obrázek 5 zachycuje vývoj počtu států, které se umístily mezi deseti nejvíce vysoce ohroženými zeměmi podle FSI v letech 2005–2010. Patří sem státy ze tří různých regionů: afrického, asijského a latinskoamerického. Africké země jsou zastoupeny s menšími odchylkami zhruba 70 %. Po nich následují s průměrným zastoupením 30 % asijské státy. Z latinskoamerického regionu se do první desítky dvakrát zařadilo Haiti, v roce 2005 a 2006. V letech 2007–2010 se v první desítce států s nejvyšší hodnotou FSI neobjevila žádná země z tohoto regionu.

Obr. 5 Vývoj počtu států umístěných mezi deseti státy s nejvyšší hodnotou FSI podle regionu v letech 2005–2010

Zdroj: Vytvořeno autorkou na základě údajů organizace *Fund for Peace* dostupných na webové stránce instituce pro jednotlivé roky:

- http://www.fundforpeace.org/web/index.php?option=com_content&task=view&id=103&Itemid=149
- http://www.fundforpeace.org/web/index.php?option=com_content&task=view&id=104&Itemid=148
- http://www.fundforpeace.org/web/index.php?option=com_content&task=view&id=229&Itemid=366
- http://www.fundforpeace.org/web/index.php?option=com_content&task=view&id=292&Itemid=451
- http://www.fundforpeace.org/web/index.php?option=com_content&task=view&id=391&Itemid=548
- http://www.fundforpeace.org/web/index.php?option=com_content&task=view&id=452&Itemid=899

Poznámka: Opět je nutné brát v úvahu rozličný počet hodnocených zemí v letech 2005, 2006 a 2007–2010.

3.3 Afrika, kontinent s největším počtem *failed states*

Afrika bývá mnohými autory nazývána „kolébkou lidstva“, protože se podle předpokladů na jejím území vyvinulo lidstvo. Tento kontinent má velmi starobydlou, bohatou a osobitou kulturu. Liší se od ostatních částí světa v mnoha aspektech: historických, sociálně-kulturních, politických či ekonomických. Tato odlišnost je dána specifickými přírodními, historickými a mentálními podmínkami.

V porovnání s ostatními světadíly si Afrika udržuje své prvenství v počtu zhroutených států. Tuto skutečnost lze doložit hodnocením států podle FSI v letech 2005–2010. Z celkového počtu států, které byly podle FSI klasifikovány jako vysoce ohrožené země (*alert*), se v období 2007–2010 zhruba šedesát procent z nich každoročně nacházelo právě zde. Počet států se slabou státností a nízkou stabilitou neustále narůstal. V roce 2005 bylo 17 afrických entit vyhodnoceno jako vysoce ohrožené země. Do roku 2006 jejich počet klesl na 15. V roce 2007 došlo k nárůstu

alert zemí na 18. V následujícím roce se jejich počet opět navýšil na 20. Rostoucí tendence pokračovaly i v roce 2009, kdy celkový počet vysoce ohrožených zemí čítal 22. Do roku 2010 zůstal tento počet stejný (viz tab. 10).¹⁶⁰

Také při sledování vývoje počtu států, které se umístily mezi deseti státy s nejvyšší hodnotou FSI v letech 2005–2010, lze vyčíst, že africké země jsou zastoupeny nejvyšším počtem (viz obr. 5), který činil průměrně sedm států. Na tomto seznamu první desítky se každoročně od roku 2005 do roku 2010 umístily: Demokratická republika Kongo, Súdán, Somálsko a Čad. V roce 2006 se k nim přidalo Zimbabwe, které si své zařazení mezi deseti státy s nejvyšší hodnotou FSI udrželo do roku 2010. Guinea je dalším příkladem. V letech 2007, 2009 a 2010 byla rovněž mezi deseti nejvíce ohroženými zeměmi. Existuje několik dalších afrických zemí, které byly alespoň jednou začleněny mezi deseti státy s nejvyšší hodnotou FSI: Pobřeží slonoviny, Sierra Leone, Libérie a Středoafrická republika (viz tab. 12).

Cílem této podkapitoly je zabývat se příčinami vzniku *failed states* právě na tomto kontinentu, uvést konkrétní příklady, které souvisí s odlišným vývojem z hlediska mezinárodně-politického, ekonomického a sociopolitického.

3.3.1 Mezinárodně-politický aspekt oslabování státní moci v Africe

Mezinárodně-politické podmínky mohou podporovat či vyvolávat nezodpovědnost vlád v některých zemích. Jedná se především o vlády v regionech rozvojového světa, kde nedošlo k přirozenému vzniku států. Vnitřní slabost státní moci navíc podporuje nesourodé obyvatelstvo, jež způsobuje konflikty mezi jednotlivými skupinami lidí. Situace v období studené války nepřispěla k posílení vnitřního fungování těchto států, naopak napomáhala vládnoucím elitám k jejich neadekvátním praktikám, korupci a násilnostem. Postkoloniální státy byly zachovány, přestože nevykazovaly žádné atributy klasického státu, který byl definován Maxem Weberem.¹⁶¹

3.3.1.1 Kolonialismus a postkoloniální státy

Slabost státních institucí v rozvojových zemích je často spojována s kolonialismem, jenž bývá obecně označován jako určující faktor, který přispěl k jejich vnitropolitické situaci.¹⁶² Georg Sørensen vyvrací myšlenku, že koloniální minulost je

¹⁶⁰ Je nezbytné brát v úvahu odlišný počet hodnocených zemí v letech 2005, 2006 a 2007–2010

¹⁶¹ Šmíd, T., Vaňura, V., 2009, str. 49

¹⁶² Šmíd, T., Vaňura, V., 2009, str. 50

překážkou skutečného rozvoje. Své tvrzení vysvětluje na příkladu dvou bývalých asijských kolonií – Tchaj-wanu a Jižní Koreje, které jsou důkazem toho, že po dekolonizaci nemusí v zemi nastat negativní vývoj.

Kolonialismus byl po druhé světové válce vnímán jako neudržitelný, proto došlo v druhé polovině 20. století k rychlé dekolonizaci afrických zemí. Tyto postkoloniální entity představovaly v mezinárodním systému nový typ státu. Většina z nich zdělala státní hranice z koloniální éry.¹⁶³ Vyznačovaly se vysokou heterogenní etnickou, kmenovou a náboženskou strukturou (například Súdán, Demokratická republika Kongo, Nigérie), což předpokládalo jejich národní nejednotnost a nestabilitu.¹⁶⁴

Podle Deklarace Valného shromáždění OSN (rezoluce č. 1514), která byla vyhlášena v roce 1960, „mají všechny národy právo na sebeurčení“. Deklarace byla výsledkem nátlaku rozvojových států¹⁶⁵ na OSN. Jejich společným cílem bylo podpořit princip národní suverenity a rovnosti mezi národy. Deklarace č. 1514 explicitně poznamenává, že „každý pokus zaměřený na částečné či úplné rozložení národní jednoty a teritoriální integrity země je neslučitelný se záměry a principy Charty Spojených národů“¹⁶⁶. Africké „národy“, bývalé kolonie, však nebyly národy ve smyslu společenství. Státy zde představovaly pouze místo pro život obyvatel uvnitř daných koloniálních hranic. Výše zmíněné právo „národů“ *de facto* znamenalo právo existujících kolonií na nezávislost.¹⁶⁷

Někteří odborníci zaujímají stanovisko, že v Africe je koncept „státnosti“ v podstatě jen fiktivním konstruktem, který odvádí pozornost od nestátních identit. Ty jsou přitom skutečnou určující složkou politického života.¹⁶⁸ Podle oficiálního britského stanoviska z roku 1946 existovaly v afrických státech čtyři překážky k vytvoření efektivní samosprávy:

1. dekolonizované obyvatelstvo nemělo zkušenosti s moderní vládou;
2. neexistovala v zemi národní jednotka;
3. chyběla zde hospodářská základna, která by podporovala existenci moderního státu,

¹⁶³ Sørensen, G., 2005, str. 100

¹⁶⁴ Šmíd, T., Vaňura, V., 2009, str. 50

¹⁶⁵ Jedná se o nátlak zástupců 23 asijských a šesti afrických států, kteří se v roce 1955 sešli v indonéském Bandungu a kteří usilovali o národní suverenitu a rovnost mezi národy. Sørensen, G., 2005, str. 76

¹⁶⁶ Sørensen, G., 2005, str. 76

¹⁶⁷ Sørensen, G., 2005, str. 76–77

¹⁶⁸ Šmíd, T., Vaňura, V., 2009, str. 50

4. většina kolonií byla natolik křehkých, proto jim byla umožněna jen limitovaná vnitřní samospráva.¹⁶⁹

I přesto mezinárodní společenství zajistilo africkým koloniím při získání nezávislosti legitimitu a nedotknutelnost hranic bez ohledu na to, zda je budou schopny skutečně naplnit. Jednotné národní povědomí zde nikdy neexistovalo a po vzniku samostatných států se situace nezměnila. Jediným jednotícím prvkem se staly státoprávní hranice. Jejich nedotknutelnost má u mnoha postkoloniálních států instrumentální a symbolický charakter. Při jejich narušení či změně by pravděpodobně došlo k separatistickým konfliktům. Znovuustavení hranic je africkými státy vnímáno silně negativně.¹⁷⁰

3.3.1.2 Období studené války

V tomto období byla veškerá moc mezinárodního společenství soustředěna v rukou dvou supervelmocí: Spojených států amerických a Sovětského svazu. V době soupeření těchto velmocí představovaly země třetího světa jejich „bojiště“. Velmoci se zde snažily uchovat si svůj vliv. Proto poskytovaly rozvojovým zemím finanční a materiální pomoc. Podporovaly režimy, které by často nebyly schopny samostatné existence. Příkladem jsou Demokratická republika Kongo a Somálsko. Obyvatelům nebyly schopny zajistit bezpečnost a veřejné služby. Politické elity úmyslně oslabovaly akceschopnost všech státních orgánů, zejména armády a policie, které by potenciálně mohly ohrozit jejich moc. Zkorumpované státní struktury se násilně udržovaly u vlády. Vybíraly stále vyšší daně. Nezajímaly se o zlepšení životních podmínek obyvatel.¹⁷¹

Charakteristickým rysem období studené války byl nezájem o dobré vládnutí, tzv. *good governance*, jak ze strany představitelů afrických vlád, tak i mocností USA a SSSR. V mnoha afrických zemích obvykle docházelo k porušování lidských práv. Politická opozice byla eliminována, občané se nemohli podílet na politickém rozhodování. Přestože afričtí vůdci a západní politici proklamovali demokratické principy, přispívali ke zhoršování bezpečnostní situace v Africe. Toto období mělo také své pozitivum – neexistovaly *failed states*. Bylo to způsobeno především tím, že chudé státy se staly partnery podporující ideologii svého dárce, který udržoval jejich funkčnost prostřednictvím finanční, materiální nebo vojenské pomoci.¹⁷²

¹⁶⁹ Sørensen, G., 2005, str. 75

¹⁷⁰ Šmíd, T., Vaďura, V., 2009, str. 50

¹⁷¹ Šmíd, T., Vaďura, V., 2009, str. 50–51

¹⁷² Finková, K., 2010, [online]

3.3.1.3 Období po rozpadu bipolárního světa a vznik *failed states*

Po rozpadu bipolárně rozděleného světa a ukončení zahraniční podpory ze strany velmocí do afrických zemí došlo ke zhoršení vnitropolitické situace v mnoha státech. To vedlo k převratům, pádům režimů, občanským válkám a v některých případech ke zhroucení státu. Příkladem jsou Somálsko a Demokratická republika Kongo, kde se situace dodnes nezměnila. Oba státy nebyly schopny vybudovat silnou institucionální základnu, která by umožnila vznik fungujícího státu.¹⁷³

Zároveň mezinárodní finanční organizace, především Světová banka a Mezinárodní měnový fond, začaly africkým zemím podmiňovat pomoc plněním ekonomických a politických podmínek v rámci programů strukturálního přizpůsobení (*Structural Adjustment Programs, SAPs*). Ty byly po několika letech zhodnoceny jako neefektivní. Přispěly ještě k většímu zadlužování chudých zemí a tím i ke zhoršování bezpečnostní situace na africkém kontinentě.¹⁷⁴ Na počátku 90. let 20. století došlo k nárůstu aktivit Organizace spojených národů v Africe, zejména mírových operací. Jejich cílem bylo ukončit především vnitrostátní konflikty, které sužovaly mnoho zdejších států.¹⁷⁵

Po 11. září 2001 se o spolupráci s africkým kontinentem začaly zajímat Spojené státy americké. V rámci koncepce boje proti terorismu se soustředují na spolupráci s vládními představiteli afrických zemí. Jejich společným cílem je identifikace a odstraňování řídicích buněk teroristických organizací sídlících v Africe. Rovněž napjaté vztahy USA s některými zeměmi v oblasti Blízkého východu přispěly k navýšení zájmu o průzkum a těžbu nerostných surovin v Africe. Spojené státy americké si chtějí zajistit alternativní zdroj surovin a snížit svou energetickou závislost na dodávkách ropy z Blízkého východu.¹⁷⁶

3.3.2 Ekonomické aspekty oslabování a rozpadu státu

Ekonomická nerovnost ve světě je dána specifickými ekonomickými, společenskými a politickými podmínkami jednotlivých zemí i mezinárodního uspořádání. Subsaharská Afrika je místem, kde v druhé polovině 20. století nedošlo k efektivní modernizaci ekonomiky. Příčinou bylo začlenění těchto států do systému

¹⁷³ Šmíd, T., Vaňura, V., 2009, str. 51

¹⁷⁴ Finková, K., 2010, [online]

¹⁷⁵ OSN, 2005, str. 61

¹⁷⁶ Finková, K., 2010, [online]

studené války. Velmoci finančně podporovaly vlády afrických zemí bez ohledu na jejich rozvojový a ekonomický vývoj.¹⁷⁷

V současnosti jsou postkoloniální země integrovány do globální tržní ekonomiky, avšak zůstávají periferními subjekty. Jejich vnitřní ekonomické uspořádání je rozdílné než u vyspělých zemí. Vyznačují se strukturální heterogenitou, koexistencí různých výrobních způsobů od moderní výroby k feudálním a semifeudálním postupům v zemědělství.¹⁷⁸ Pozornost v následujících podkapitolách je věnována spojitosti slabé státnosti s obecnými makroekonomickými ukazateli, s těžbou nerostných surovin, dále také tzv. válečné ekonomice a vlivu konfliktu na ekonomický rozvoj.

3.3.2.1 Makroekonomické prostředí a oslabování státní moci

Spojování obecných ekonomických ukazatelů se slabostí státu je problematické. Ekonomický pokles může být indikátorem oslabení státní moci. Není však jasné, zda je jeho příčinou, důsledkem nebo obojím. Tuto nejasnost podporují také rozporuplné výsledky případových studií. U států jako jsou Zimbabwe a Sierra Leone nelze pochybovat o účinku ekonomického úpadku na celkové oslabování státní moci. V případě Súdánu a Somálska se tato příčinnost nedá vztáhnout. Naopak se zde může uplatnit kauzalita opačná, tedy že dezintegrace somálského státu vede ke zhoršení ekonomiky státu. Ekonomické teorie jsou pro skutečné vysvětlení oslabování a kolapsu státní moci dosud velmi povrchní, avšak mají význam, neboť spojitost mezi některými ekonomickými jevy a oslabováním státní moci je značná.¹⁷⁹

Daniel C. Esty a jeho kolegové ve své studii analyzovali z celkového počtu 75-ti proměnných tři základní indikátory, které mají vliv na oslabování státní moci: uzavřený ekonomický systém, vysoká míra kojenecké úmrtnosti, nedemokratický charakter vlády. Uvádí, že největší vliv na sílu státní moci má hrubý domácí produkt (HDP) na obyvatele. Nízké a klesající HDP na obyvatele ovlivňuje negativně míru státní moci.¹⁸⁰

Jeffrey Sachs ve své studii uvádí, že existují čtyři typy ekonomických problémů, které obecně způsobují zvýšení příjmové nerovnosti, vedou k sociálnímu napětí a mohou se stát příčinou oslabování státní moci. Jedná se o:

1. past chudoby, která je v mnoha afrických zemích značná;

¹⁷⁷ Sørensen, G., 2005, str. 83–85

¹⁷⁸ Sørensen, G., 2005, str. 85, 103

¹⁷⁹ Šmíd, T., Vaňura, V., 2009, str. 52–53

¹⁸⁰ Esty, D. C. a kol., 1998, In Rotberg, R. I., 2003, str. 21–22

2. státní bankrot, který nastává v důsledku neschopnosti státu splácet své dluhy a úvěry zahraničním věřitelům;
3. krizi likvidity, což představuje náhlá změna kapitálových toků, které by mohly vážně narušit ekonomiku a vést k dramatické změně režimu;
4. přechodnou krizi, která může nastat v období změny politického či ekonomického režimu.¹⁸¹

První dva typy ekonomických problémů obecně způsobují trvalé nebo dlouhodobé selhání státních orgánů. Další dva body mají krátkodobý charakter, i když mohou také zapříčinit trvalé změny.¹⁸²

3.3.2.2 Nerostné suroviny

Afrika představuje kontinent s objemově největšími zásobami nerostných surovin na světě. I přes tuto skutečnost se místní populace řadí k nejchudším obyvatelům světa.¹⁸³ Proto se v současné době mnoho ekonomů zabývá otázkou, zda představují přírodní zdroje pro země třetího světa prokletí, nebo jsou jejich požehnáním. Jedním z nich je George Soros, který ve své studii uvádí, že mnohé rozvojové země s velkým přírodním bohatstvím jsou ve skutečnosti ještě chudší než země s menším podílem nerostných zdrojů.

Je to způsobeno především tím, že těžbu nerostných surovin v afrických zemích většinou kontrolují státní subjekty, vládnoucí elity či organizované skupiny zločinců, což může vést k vypuknutí konfliktu mezi jednotlivými aktéry. Tato skutečnost vede k oslabování státní moci. Může vyvolat kolaps státu. O tomto fenoménu se hovoří jako o „prokletí přírodních zdrojů“ (*the resource curse*).¹⁸⁴

Joseph Stiglitz a další ekonomové vysvětlují nepříznivou výkonnost zemí s velkým přírodním potenciálem třemi příčinami:

1. snaha představitelů státu disponovat s nerostnými surovinami a zvyšovat svůj zisk bez ohledu na ekonomický rozvoj společnosti. Takové chování často vyvolává konflikty a války. Investiční prostředí zde není příliš stabilní a podplácení úředníků a vlády kvůli dodávkám přírodních zdrojů je snazší a levnější, než podporovat rozvoj odvětví;

¹⁸¹ Sachs, J. D., 2003, In Hannah, U., Besada, H., 2007, str. 10–11

¹⁸² Sachs, J. D., 2003, In Hannah, U., Besada, H., 2007, str. 10–11

¹⁸³ Potůček, J., 2004, [online]

¹⁸⁴ Sachs, J. D., 2003, In Hannah, U., Besada, H., 2007, str. 10–11

2. ceny přírodních zdrojů na světovém trhu kolísají a vyrovnávat tuto volatilitu je obtížné. Věřitelé poskytují půjčky při ekonomickém rozvoji, avšak chtějí je vrátit i v době poklesu cen vývozních komodit;
3. některé přírodní zdroje, například ropa, jsou původcem bohatství, avšak nevytvářejí pracovní příležitosti pro obyvatele státu a navíc často vytěsňují ostatní hospodářské sektory.¹⁸⁵ Tento trend může vést k tzv. „holandské nemoci“¹⁸⁶.

Další překážku ekonomického rozvoje zemí subsaharské Afriky představuje jednostranná státní ekonomika. Státy jsou závislé zpravidla na vývozu jedné či několika surovin v nezpracovaném stavu, exportu výrobků zpracovatelského průmyslu a dovozu mnoha technologicky náročných produktů. V letech 1970 a 1991 představoval vývoz primárních produktů v subsaharské Africe 92 % celkového objemu vývozu.¹⁸⁷

Michael L. Ross se zabývá tzv. „surovinovou pastí“. Ta vzniká, pokud je na nerostných surovinách závislá nejen ekonomika země, ale i politická odpovědnost vlády. Ekonomická stagnace země může destabilizovat vládu. Vláda kontroluje nerostné suroviny a ekonomickou situaci neřeší (tzv. „rentiéřský efekt“), navíc má stále dostatek finančních prostředků, které může využít na potlačení možných nepokojů (tzv. „represivní efekt“). Tyto okolnosti vedou k nárůstu korupce, nedůvěře vládě, a v případě Alžírsko a Demokratické republiky Kongo k občanské válce nebo transformaci režimu.¹⁸⁸

3.3.2.3 Válečná ekonomika

Tento fenomén není přímou příčinou vzniku *failed states*. Naopak je viditelný u států, které lze zařadit mezi země, kde je státní moc již oslabena natolik, že centrální vláda přestane efektivně kontrolovat část území a stane se místem aktivit a sporů

¹⁸⁵ Stiglitz, J. E., 2004, [online]

¹⁸⁶ Holandská nemoc (*dutch disease*) představuje náhlý příliv peněz do země a zvýšení hodnoty domácí měny v důsledku nálezů přírodního zdroje (zpravidla ropy, zemního plynu, zlata či diamantů) a nárůstu jeho exportu. Tím současně dochází ke snížení vývozu domácího průmyslového zboží a služeb, které kvůli zhodnocující se domácí měně ztrácí mezinárodní konkurenceschopnost. Naopak dovážené zboží se stává velmi levným. Důsledkem „holandské nemoci“ je tedy proces deindustrializace. Pojem poprvé použil časopis *The Economist* v roce 1977 při analýze vývoje zahraničního obchodu Nizozemska v 60. letech 20. století, kde byla v té době objevena obrovská ložiska zemního plynu. Šmíd, T., Vaďura, V., 2009, str. 54

¹⁸⁷ Sørensen, G., 2005, str. 85, 103

¹⁸⁸ Šmíd, T., Vaďura, V., 2009, str. 54

nestátních ozbrojených skupin.¹⁸⁹ Proto je cílem této kapitoly poukázat na spojitost mezi neúspěšnými, respektive již zhroutenými státy a válečnou ekonomikou.

Válečná ekonomika je extrémním příkladem negativního vlivu závislosti státu s oslabenou státní mocí na vývozu primárních surovin. Revoluční skupiny se v těchto zemích podílí na ilegální těžbě nerostných surovin a navazují kontakty s organizovaným zločinem v zahraničí, který umožňuje pašeráctví a obchod na černém trhu. Tím dochází ke zvyšování zisku, životní úrovně a možnosti financování dalších bojů povstaleckých skupin. Tato válečná ekonomika byla v 90. letech 20. století značně rozsáhlá v Demokratické republice Kongo a Sierra Leone.¹⁹⁰

Karen Ballentine a Heiko Nitzschke definují pět základních charakteristických rysů tzv. válečného hospodářství:

- ničení či obcházení formální ekonomiky, růst neformálních a černých trhů;
- plenění, predace, vydírání a úmyslné násilí proti civilistům používáno bojovníky k získání kontroly nad lukrativními příjmy, k obsazení obchodních sítí, k získání remitencí z diaspor a z využívání pracovních sil;
- vysoká míra decentralizace a privatizace;
- spoléhání se na využívání trhu s výnosnými nerostnými surovinami;
- rozhodující roli hrají přeshraniční obchodní sítě, regionální rodové a etnické skupiny, pašeráci zbraní, žoldáci, přičemž každý z nich může mít svůj vlastní zájem na pokračování konfliktu a nestability.¹⁹¹

3.3.2.4 Konflikt a ekonomický rozvoj

Konflikt může být na jedné straně považován za jednu z příčin oslabení státní moci v zemi, která může vést ke zhroucení státu. Na druhé straně může konflikt vzniknout v důsledku jiných příčin, které oslabují státní moc a rovněž přispívají ke vzniku *failed state*. Konflikt je tedy důležitým aspektem mající negativní vliv na ekonomický, politický, sociální a kulturní vývoj v zemi. V této kapitole je pozornost věnována vlivu konfliktu v zemi na její ekonomický rozvoj.

Výsledkem kontroverzní studie ekonoma Paula Colliera je tvrzení, že vnitrostátní konflikty nevznikají v zemích třetího světa v důsledku neřešitelných konfliktů mezi skupinami, protože v takovém případě by jejich cílem bylo primárně

¹⁸⁹ Šmíd, T., Vaďura, V., 2009, str. 54

¹⁹⁰ Šmíd, T., Vaďura, V., 2009, str. 54–55

¹⁹¹ Ballentine, K., Nitzschke, H., 2005, str. 2

zvítězit a těžit z poválečného stavu věcí. Naopak zachovávat konflikt dlouhodobě v nevyřešeném stavu, je pro skupiny, které mají příležitost obohacovat se a financovat další boje, výhodné, neboť jim umožňuje využívat specifické politicko-ekonomické vazby, které jsou ustavené na daném území v době ozbrojeného konfliktu. Collier a jeho kolegové ve svých pracích neberou v úvahu možnost vstupu dalších faktorů, jako je například etnická heterogenita či předchozí válečná minulost.¹⁹²

Vnitrostátní konflikty mají v mnoha případech negativní vliv na ekonomický rozvoj země. Paul Collier a jeho kolegové dospěli k závěru, že občanská válka má vliv na ekonomiku země na třech úrovních: národní, regionální a globální.¹⁹³ Autoři Chauvet a Collier odhadují, že dvě třetiny ekonomických ztrát v nestabilních zemích mají vliv na zvýšení nákladů jejich sousedů. Ekonomický růst zemí, sousedících se státem s oslabenou státní mocí a rozpadající se státní strukturou, se sníží o 1,6 %. Je to způsobeno zejména únikem kapitálu nebo snížením přílivu zahraničních investic. Průměrný propad HDP je v těchto zemích vyčíslen na 3,41 %. Nedochozí jen k přesně vyčíslitelným ekonomickým ztrátám, vzniká zde také vysoké riziko ohrožení spojené například s „přelitím“ násilí, vznikem organizovaného zločinu, rozšířením infekčních nemocí či nadměrným přílivem uprchlíků.¹⁹⁴

3.3.3 Sociopolitické (konfliktologické) aspekty oslabování státní moci

Tato část práce se snaží vysvětlit souvislost mezi příjmovou nerovností obyvatel afrických zemí a vznikem konfliktů. Pozornost je zde věnována také fenoménu, tzv. „velkého muže“. Na závěr jsou charakterizovány konflikty typické pro africký kontinent.

3.3.3.1 Příjmová nerovnost

Jedním z dalších činitelů, který má vliv na stabilitu v zemi, je nerovnoměrné rozložení bohatství, tzv. příjmová nerovnost mezi obyvateli, která může vést k rozpadu státních struktur a následnému zhroucení státu. Frances Stewart je autorkou teorie sociální nerovnosti, v níž rozlišuje:

1. horizontální nerovnost: je spojována s příslušností obyvatel k danému etniku. Zpravidla vyšší příjmy má etnikum, které se nachází ve vysokých vládních

¹⁹² Šmíd, T., Vaďura, V., 2009, str. 55

¹⁹³ Collier, P., 2003, In Hannah, U., Besada, H., 2007, str. 7

¹⁹⁴ Chauvet, L., Collier, P., 2004, In Hannah, U., Besada, H., 2007, str. 7

funkcích. Má přístup ke zdrojům, vzdělání, zaměstnání, zdravotní péči, atd. Podporuje příslušníky právě svého etnika a znevýhodňuje ostatní. Rozdělení společnosti na základě etnické příslušnosti přispívá k řadě politických nepokojů a vzniku vnitřního konfliktu. Příkladem extrémního projevu horizontální nerovnosti je občanská válka v Biafře v letech 1967–1970, boje za nezávislost v Eritreji v letech 1962–1991, násilí a nepokoje v Burundi v letech 1993–2005. Patří zde také lokální a mezinárodní terorismus¹⁹⁵;

2. vertikální nerovnost: představuje rozdělení společnosti podle příjmu bez ohledu na rasu, etnikum, náboženské vyznání a jiné aspekty. Horizontální rozdíly zde neexistují. Všichni obyvatelé si jsou rovni v přístupu ke zdrojům, vzdělání či zaměstnání. Vertikální nerovnost má menší pravděpodobnost vzniku konfliktu mezi skupinami v zemi. Možné spory mohou nastat pravděpodobně v souvislosti s principem teritoriality, kdy je etnická, náboženská nebo jiná skupina výrazně zastoupena v určité oblasti.¹⁹⁶

3.3.3.2 Vláda silného muže

Tomuto tématu je věnována pozornost především z toho důvodu, že státy mající zkušenosti s vládou silného muže často patří podle FSI do skupiny vysoce ohrožených států. Vláda silného vůdce může vést ke vzniku řady problémů, jak ve vnitropolitické, tak i v mezinárodně-politické rovině. Pro tyto země jsou charakteristické aktivity povstaleckých skupin, občanské nepokoje, vnitrostátní konflikty, ekonomická omezení ze stany vyspělých států, uvalení embarga na exportní komodity rozvojových zemí atd. Politika těchto vůdců zpravidla přispívá k udržování státu ve stavu zhroucení anebo se podílí na kolapsu státu.

Africká společnost se podobá více patrimonální struktuře než patriarchy¹⁹⁷. Patrimonální systém „je založen na uznání fiktivní či nepravé příbuznosti, která se nezakládá na biologické podstatě, ale je uměle vytvořena pro užší vazbu např. na vůdce elity, jistou klientelistickou vazbou“.¹⁹⁸ Tento fakt má vliv na africkou politickou kulturu. Ve vnitrostátní politice je uplatňována tzv. hra s nulovým

¹⁹⁵ I teroristický útok na USA dne 11. 9. 2001 je pokládán za manifest horizontální nerovnosti, v níž se mísí obrovská ekonomická nerovnost mezi USA a světovou muslimskou populací se silnou kulturní odlišností mezi oběma skupinami. Stewart, F., 2002, str. 3

¹⁹⁶ Stewart, F., 2002, str. 3

¹⁹⁷ Patriarchát – v klasickém weberovském pojetí znamená systém, který je založen na společenství a biologické spřízněnosti falických elit, které se drží u moci prostřednictvím autoritativního režimu. Kubata, M., In Waisová, Š., 2007, str. 92

¹⁹⁸ Kubata, M., In Waisová, Š., 2007, str. 92

součtem¹⁹⁹, která vyvolává řadu dočasných i dlouhodobých problémů. Tento původní patrimonialismus se transformoval do neopatrimoniálního přístupu, který ještě silněji podporuje osobnostní faktor. Osoba vládce si podřizuje ideologii a politické chování.²⁰⁰

Tento systém vlády nazývá Georg Sørensen pojmem patronsko-klientská politika, v níž má důležitou roli korupce. Vládci jsou označováni jako tzv. „velcí muži“, kteří se snaží neustále zvyšovat své jmění a zisky, případně obohacovat úzkou skupinu svých následovníků či osob, které se mu zaváží svou politickou podporou.²⁰¹ Mezi „velké muže“ patří například Mobutu Sese Seko (Demokratická republika Kongo), José Eduardo dos Santos (Angola), Muhammad Siad Barre (Somálsko), Robert Mugabe Gabriel (Zimbabwe) a mnozí další.²⁰²

3.3.3.3 Konflikty a občanské války

V kapitole 3.3.2.4 je již uvedena spojitost mezi konfliktem a ekonomickým rozvojem země. Konflikt může být považován za jednu z příčin oslabení státní moci v zemi, která může vést až ke zhroucení státu, nebo může vzniknout v zemi v důsledku jiných příčin. V této části práce je pozornost věnována především vývoji počtu konfliktů v Africe od dekolonizačního období, jejich charakteru a konfliktním oblastem. Země, které spadají do konfliktních regionů, mají často zkušenost s občanskou válkou. Ta se podílí na destabilizaci státní moci, což může vést ke vzniku *failed state*.

Institut pro výzkum válek (*Die Arbeitsgemeinschaft Kriegsursachenforschung*, AKUF)²⁰³ uvádí, že se v letech 1945–2000 odehrálo na africkém kontinentě více než padesát válečných konfliktů²⁰⁴, z nichž jen čtyři byly vedené před rokem 1960, tzv. „rokem Afriky“²⁰⁵. Většina afrických konfliktů je produktem postkoloniální

¹⁹⁹ Zisk jedné skupiny obyvatel, popřípadě více skupin, se rovná ztrátě ostatních. Jeden nebo více z hráčů získává vše, druhý vše ztrácí. Vztah mezi hráči je vztahem čistého konfliktu. Levine, K. L., [online]

²⁰⁰ Kubata, M., In Waisová, Š., 2007, str. 92

²⁰¹ Sørensen, G., 2005, str. 102

²⁰² Rotberg, R. I., 2003, str. 25–27

²⁰³ Institut pro výzkum válek (*Die Arbeitsgemeinschaft Kriegsursachenforschung*, AKUF) je součástí Výzkumného centra války, obrany a rozvoje (*Der Forschungsstelle Kriege, Rüstung und Entwicklung*, FKRE), které bylo založeno v roce 1986 na univerzitě v Hamburku. Universität Hamburg, 2010, [online]

²⁰⁴ Ozbrojené konflikty se podle počtu mrtvých dělí do tří skupin: 1. méně závažné ozbrojené konflikty (minimálně 25 mrtvých a méně než 1000 mrtvých v průběhu konfliktu), 2. středně závažné ozbrojené konflikty (během konfliktu zemře více než 100 lidí, během jednoho roku zemře nejméně 25 lidí, maximálně 1000 lidí); 3. válka (během jednoho roku zemře minimálně 1000 osob). Gleditsch, N., Wallensteen, P., Eriksson, M., Sollenberg, M., Strand, H., 2002, str. 619

²⁰⁵ Rok 1960 je nazýván „rokem Afriky“ – 17 afrických kolonií získalo nezávislost. Samostatnost vyhlásily tyto země: Kamerun, Togo, Federace Mali – ta se záhy rozpadla na Senegalskou republiku a Republiku Mali, Madagaskar, Dahome (dnešní Benin), Niger, Horní Volta (dnešní Burkina Faso), Pobřeží slonoviny, Čad, Ubangi-Šari – přejmenována na Středoafričskou republiku, Kongo (Brazaville), Gabun, Mauretánie, Somálská republika, Kongo (Léopoldville), Nigérie. Lacina, K. a kol., 1987, str. 316

nestability, nedemokratických režimů a nefunkčních institucí. Souvisí také s ustavením hranic nově vzniklých států, které nerespektují etnické složení obyvatel. Afrika se od 60. let 20. století řadí na 2. místo (po Asii) v pořadí kontinentů s největším počtem válek a ozbrojených konfliktů.²⁰⁶ V letech 1955–1995 zemřelo v důsledku násilných konfliktů 7–8 milionů obyvatel Afriky, z toho 850 000 mrtvých si vyžádala genocida ve Rwandě v roce 1994. Až 90 % obětí jsou civilisté, zejména ženy a děti.²⁰⁷

Mesfin Gedlu tvrdí, že africké konflikty „většinou reflektují probouzející se komunální identitu, která se uplatňuje jako nástroj při soupeření o vzácné zdroje uprostřed chronického nedostatku“.²⁰⁸ Základem těchto konfliktů je všeobecně klesající důvěra obyvatel ve stát a jeho schopnost integrace společnosti. Konflikty navíc probíhají uprostřed velkého počtu mezinárodních aktivit, jejichž širší rámec tvoří náhlý rozpad bipolárně rozděleného světa, multilateralismus a proces ekonomické globalizace. Mesfin Gedlu klasifikuje konflikty na africkém kontinentě do čtyř skupin:

1. konflikty uvnitř jednotlivých zemí;
2. konflikty mezi africkými státy;
3. konflikty mezi zájmy světových velmocí v Africe (odehrávajících se prostřednictvím klientských režimů);
4. konflikty mezi africkými státy a velmocemi (vnějšími silami).²⁰⁹

V 90. letech 20. století došlo k růstu konfliktnosti v zemích subsaharské Afriky. Nicméně od roku 2000 Afrika zaznamenává výrazný úbytek konfliktů a jejich intenzity. Téměř v jedné třetině ze 42 subsaharských zemí se v 90. letech 20. století odehrávaly vnitrostátní či mezinárodní konflikty. Přestože jejich počet poklesl, i nadále je jejich výskyt značný. Ibrahim Gambari, hlavní poradce generálního tajemníka OSN pro otázky míru a bezpečnosti ve střední a západní Africe, upozornil, že v regionu převažují vnitřní konflikty nad mezistátními.²¹⁰ V tom se Afrika v porovnání s ostatními kontinenty liší. Čtyřicet procent těchto vnitrostátních konfliktů je protirežimní povahy. Dvacet procent je vedeno s cílem odtržení či získání územní autonomie. Ostatní války jsou vedeny z různých příčin.²¹¹

Podle Barbary Walter a Jacka Snyderera existuje pět předpokladů pro vypuknutí občanské války: rozpad neboi zhroucení vlády, geografická izolace či zranitelnost

²⁰⁶ Potůček, J., 2004, [online]

²⁰⁷ Martin, G. 1998, In Meek, S., 1998, Section Three

²⁰⁸ Gedlu, M., 2002, str. 36

²⁰⁹ Gedlu, M., 1998, In Potůček, J., 2004, [online]

²¹⁰ Vraný, J., 2002, str. 13

²¹¹ Potůček, J., 2004, [online]

menšinových skupin, změna dělby moci uvnitř státu, nerovná distribuce ekonomických zdrojů a nucené odzbrojení.²¹²

Z celkového počtu 53 afrických států byla v sedmi z nich v posledních několika letech vedena občanská válka²¹³ různé intenzity. Jedná se o Alžírsko, Angolu, Burundi, Sierra Leone, Súdán a Somálsko. Vzájemně ničivá válka o hranice proběhla mezi Eritreou a Etiopií. V Demokratické republice Kongo přerostl vnitřní konflikt v ozbrojený střet uvnitř kontinentu, na němž se v jednom okamžiku podílelo až sedm států. V Africe probíhají také nepravidelné ozbrojené povstání, například v Čadu, Guineji, Libérii, Namibii, Senegal, Středoafričské republice a Ugandě. Nigérie se vyznačuje cyklicky se opakujícími výbuchy násilí.²¹⁴ I v současné době nadále probíhají ozbrojené konflikty v Somálsku, Súdánu, Demokratické republice Kongo atd. Situace je velmi napjatá v mnoha afrických státech. Existuje zde vysoký potenciál pro vypuknutí násilí.

Tab. 13 Umístění států s nedávnými či současnými konflikty na stupnici FSI v roce 2010

<i>Stát*</i>	<i>Umístění na stupnici FSI/ 2010</i>	<i>Klasifikace státu</i>
<i>Somálsko</i>	1. místo	vysoce ohrožené
<i>Čad</i>	2. místo	vysoce ohrožené
<i>Súdán</i>	3. místo	vysoce ohrožené
<i>Demokratická republika Kongo</i>	5. místo	vysoce ohrožené
<i>Středoafričská republika</i>	8. místo	vysoce ohrožené
<i>Guinea</i>	9. místo	vysoce ohrožené
<i>Nigérie</i>	14. místo	vysoce ohrožené
<i>Etiopie</i>	17. místo	vysoce ohrožené
<i>Uganda</i>	21. místo	vysoce ohrožené
<i>Burundi</i>	23. místo	vysoce ohrožené
<i>Sierra Leone</i>	28. místo	vysoce ohrožené
<i>Eritrea</i>	30. místo	vysoce ohrožené
<i>Libérie</i>	33. místo	vysoce ohrožené
<i>Angola</i>	59. místo	ohrožené
<i>Alžírsko</i>	71. místo	ohrožené
<i>Senegal</i>	99. místo	ohrožené
<i>Namibie</i>	100. místo	ohrožené

Zdroj: Vytvořeno autorkou na základě údajů organizace *Fund for Peace* dostupných na webové stránce instituce: http://www.fundforpeace.org/web/index.php?option=com_content&task=view&id=452&Itemid=908
Poznámka: * Státy pro srovnání byly vybrány podle Gedlu, M., 2002, str. 36.

²¹² Walter, B. F., Snyder, J., 2001, str. 4–8

²¹³ Občanská válka je ve svém důsledku specifickým projevem odlišných zájmů a tendencí společnosti uvnitř státu. Jedná se o ozbrojený a násilný konflikt mezi vládními jednotkami a skupinami povstalců, který zpravidla tvoří občané daného státu. Vojenské jednotky vedené vládou státu usilují o zničení těchto antisystémových skupin. Kubata, M., In Waisová, Š., 2007, str. 87

²¹⁴ Gedlu, M., 2002, str. 36

V tabulce 13 je srovnáno umístění výše uvedených států na stupnici FSI v roce 2010. Z těchto sedmnácti zemí bylo v roce 2010 třináct klasifikováno podle FSI jako vysoce ohrožené země (*alert*), pouze čtyři jako země ohrožené (*warning*). Lze tedy obecně říci, že státy, které mají zkušenosti s vnitrostátními konflikty, občanskými válkami a aktivitami povstaleckých skupin jsou nestabilní. Jejich neustálé nebo opakované oslabování státní moci vede ke vzniku *failed state*.

Charakter všech afrických ozbrojených konfliktů se vyznačuje vysokým počtem obětí, zejména civilních osob, především žen a dětí. Konflikty se podílejí na destabilizaci státu, snižují bezpečnost v zemi, způsobují utrpení, brzdí ekonomický růst a rozvoj infrastruktury, mají negativní dopad na životní prostředí, zdraví obyvatel atd. Znakem těchto konfliktů je hrubé násilí, porušování lidských práv, zvyšování počtu vnitřně přesídlených osob a uprchlíků.²¹⁵

Mezinárodně-politické, ekonomické a sociopolitické podmínky diskutované v této kapitole se snažily vysvětlit původce oslabování státní moci v afrických zemích. Tyto příčiny nevznikají a nepůsobí odděleně. Zpravidla jedna příčina vyvolává další. Jejich kombinací dochází k rozpadu státních struktur a následnému zhroucení státu.

4 Možnosti řešení a role OSN

Cílem této kapitoly, je ukázat, že v zemích třetího světa, zejména v Africe, existuje specifické bezpečnostní dilema, které je nutné uvážit při poskytování pomoci a řešení problémů ve zhroucených státech. Pozornost se zde soustředí na roli Organizace spojených národů (OSN) při snaze zmírnit dopady vnitrostátních konfliktů prostřednictvím humanitárních intervencí Rady bezpečnosti OSN. Pro srovnání jsou také uvedeny politické možnosti a kroky pomoci zhrouceným státům, jež navrhuje USA s dalšími mezinárodními aktéry.

4.1 Bezpečnostní dilema v afrických zemích

Postkoloniální státy musí řešit odlišná bezpečnostní dilemata než moderní či postmoderní státy. Většina afrických států není ohrožena externě, tedy mezinárodním

²¹⁵ Vraný, J., 2002, str. 12

společenstvím či jinými státy. Jejich slabost je způsobilá vnitrostátními střety a podmínkami uvnitř země.²¹⁶ Státy „bohatého Severu“ se snaží již přes třicet let najít vhodnou strategii pomoci těmto zemím, avšak dosud bez větších úspěchů.

V 80. letech 20. století se spoléhaly na trh a programy strukturálních úprav, tzv. SAPs (*Structural Adjustment Programs*). Tyto strategie ekonomických a politických reforem měly přispět k větší disciplinovanosti státních elit a vést k vytvoření efektivnější formy vlády. V 90. letech 20. století se vyspělé země zaměřily na podporu budování demokracie a dobrého vládnutí v zemích Afriky. V současnosti se orientují na pomoc při posilování role občanské společnosti, snižování chudoby a zvýšení decentralizace. Odborníci odhadují, že i nové strategie rozvoje nebudou příliš úspěšné ze stejného důvodu, jako ty předchozí – vnější zásahy nebudou moci dosáhnout kladných výsledků bez spolupráce s vnitřními silami, které mezi sebou neustále soupeří.²¹⁷

4.1.1 Současný stav a prognóza

Některé konflikty započaté v 80. a 90. letech 20. století pokračují i do současnosti a zhoršují nadále bezpečnostní situaci v Africe. Např. v jižním Súdánu začala občanská válka v roce 1983 a skončila podepsáním mírové dohody v roce 2005. Nicméně ještě před jejím ukončením vypukl v roce 2003 další konflikt na území Súdánu, v regionu Dárfúr. Jiným příkladem přetrvávajícího konfliktu je Somálsko, na jehož území se válčí od konce 80. let 20. století dodnes. Od počátku 90. let 20. století země nedisponuje efektivními vládními strukturami na národní úrovni, proto je považována za zhroucený stát. Mezi další entity sužované konflikty patří Demokratická republika Kongo, Čad, Středoafriická republika nebo Uganda.²¹⁸

V posledních letech analytici identifikovali relativně málo zcela zhroucených států (*collapsed states*), naopak mnohem větší je počet rozpadávajících se států (*failed states*) a slabých států (*weak states*), které čelí potenciálnímu rozšíření konfliktu a následnému zhroucení. Odborníci odhadují, že počet těchto zemí s možností vypuknutí násilí a rizikem zhroucení se pohybuje kolem patnácti procent všech zemí světa, což odpovídá zhruba třiceti případům.²¹⁹

²¹⁶ Sørensen, G., 2005, str. 126–145

²¹⁷ Sørensen, G., 2005, str. 126–145

²¹⁸ Finková, K., 2010, [online]

²¹⁹ Hamre, J. J., Sullivan, G. R., 2002, str. 86

4.2 Role Organizace spojených národů

Organizace spojených národů byla založena v roce 1945 na základě přijetí Charty OSN jejími členskými státy. Charta ustavila OSN jako mezivládní organizaci, která sdružuje svrchované a nezávislé státy. OSN nepředstavuje nadstátní útvar, který by byl nadřazen existujícím jednotkám státu nebo nahrazoval jejich vnitrostátní či zahraničně-politické funkce.²²⁰ Prezentuje celosvětovou univerzální organizaci, jejíž působení lze shrnout do pěti oblastí: ochrana mezinárodního míru a bezpečnosti, podpora ekonomického a sociálního rozvoje, ochrana lidských práv, humanitární činnost, mezinárodní právo.²²¹

V textu je dále věnována pozornost především otázce udržování mezinárodního míru a bezpečnosti, která je pro tuto práci stěžejní. OSN působí v oblasti prevence konfliktů, obnovy, udržování, vynucování a budování míru. Tyto činnosti se musí překrývat nebo probíhat současně, aby byly efektivní.²²² Již v období africké dekolonizace na přelomu 50. a 60. let 20. století se objevovaly první snahy o udržení mezinárodního míru. V této době vzniklo několik desítek samostatných afrických států, které se staly členy OSN. Spolu s dalšími rozvojovými zeměmi vytvořily většinu členské základny této organizace. Za cíle OSN v tomto období na africkém kontinentě lze považovat:

1. odstranění apartheidu v Jižní Africe,
2. omezení zásahů mocností do afrických záležitostí,
3. překonání problémů rozvoje a restrukturalizace mezinárodních ekonomických vztahů rozvojových zemí.²²³

Odborníci uvádějí, že úloha Organizace spojených národů byla především podpůrná a doplňující, do značné míry víceméně rétorická. Pád politiky apartheidu v Jihoafrické republice (JAR) se stal důležitým mezníkem ve vztazích Afriky a OSN.²²⁴

Otázkami prevence a řešením konfliktů se zabývalo mnoho institucí. OSN však dodnes zastupuje nejreprezentativnější a věrohodnou mezinárodní organizaci, a proto právě v této oblasti zastává klíčovou úlohu. Důkazem je rostoucí počet mírových a zprostředkovaných operací OSN, které se nesoustředí pouze na zajišťování míru (*peacekeeping*, *peace-enforcement*), ale také na vytváření podmínek, vedoucích

²²⁰ Potočný, M., 1975, str. 13

²²¹ Broža, M., 2005, In Exnerová V., 2005, str. 69

²²² OSN, 2005, str. 62

²²³ Vraný, J., 2002, str. 12

²²⁴ Vraný, J., 2002, str. 13

k sociální, ekonomické a politické obnově poválečné společnosti (*peacebuilding*).²²⁵ Nezbytná je asistence struktur, které budují a posilují mír v zemi. Míru lze dosáhnout jedině podporou ekonomického rozvoje, sociální spravedlnosti, respektováním lidských práv, dobrými způsoby správy a vládnutí, také budováním demokracie.²²⁶

4.2.1 Afrika – prioritní oblast zájmů OSN

Od 90. let 20. století se Afrika stala prioritní oblastí aktivit systému OSN, které se snaží pomoci vyřešit místní problémy. Generální tajemník Kofi Annan, který stál v čele Sekretariátu OSN v letech 1997–2007, považoval Afriku za jednu ze zásadních priorit své činnosti. Opakovaně vyzýval státy mezinárodního společenství, aby pomohly africkému kontinentu dosáhnout míru a rozvoje. Důkazem jeho aktivit bylo uskutečnění Summitu tisíciletí v roce 2000, kde byly vytyčeny tzv. Miléniové cíle tisíciletí (*Millenium Development Goals, MDGs*).²²⁷

Rada bezpečnosti již zorganizovala několik zasedání na nejvyšší úrovni, které se zabývaly právě africkými problémy. Například v roce 1997 vyjádřila zásadní znepokojení nad počtem a intenzitou konfliktů a vyzvala k mezinárodní podpoře míru a bezpečnosti v Africe. V roce 1998 přijala rezoluci o destabilizujícím vlivu ilegálního obchodování se zbraněmi, nutnosti využívání zbrojního embarga a o prevenci konfliktů v Africe. V roce 2000 se jeden měsíc zabývala pouze problematikou Afriky. Hlavními tématy byly konflikty, AIDS, uprchlíci, mírové iniciativy OSN ve spolupráci s Africkou unií (*African Union, AU*) a dalšími regionálními organizacemi – Ekonomickým společenstvím západoafrických států (*The Economic Community of West African States, ECOWAS*) nebo Jihoafrickým společenství pro rozvoj (*The Southern African Development Community, SADC*).²²⁸

4.2.2 Prevence konfliktů

K hlavním metodám Organizace spojených národů, které mají předejít vzniku nových ozbrojených konfliktů nebo opětovného vypuknutí sporů, patří:

1. preventivní diplomacie: má zabránit vzniku sporů, případně je řešit dříve, než dojde k jejich eskalaci, a redukovat jejich rozsah po vypuknutí. Její součástí je systém včasného varování. Využívá metody zprostředkování, vyjednávání

²²⁵ Gedlu, M., 2002, str. 36

²²⁶ OSN, 2005, str. 61–62

²²⁷ Urbanovská, J., 2008, str. 22

²²⁸ OSN, 2005, str. 75

- a další. Preventivní diplomacii podporují další metody – preventivní nasazení a preventivní odzbrojení;
2. preventivní nasazení: představuje rozmístění příslušníků mírových sil v oblasti s potenciálním vznikem konfliktu. Jedinými konkrétními příklady, kdy byla tato metoda využita, je mise OSN v Bývalé jugoslávské republice Makedonii a Středoafričké republice;
 3. preventivní odzbrojení: jeho cílem je omezit počet lehkých zbraní v regionech, které jsou náchylné ke konfliktům. V Mosambiku bylo součástí mírových dohod odzbrojení zneprátených sil, odevzdání a zničení jejich zbraní.²²⁹

4.2.3 Mírové úsilí OSN

Generální tajemník OSN, Odbor pro mírové operace (DPKO)²³⁰, rovněž i Rada bezpečnosti OSN, jíž se připisuje hlavní odpovědnost za udržování míru a bezpečnosti, jsou postaveni před velmi komplikované problémy a rozhodnutí.²³¹ OSN musela od 90. let 20. století změnit a posílit své tradiční nástroje a činnosti. Do mírových misí se snaží zapojit také regionální organizace a soustředí se na obnovu míru po skončení konfliktu. V průběhu občanských válek se zajímá o problematiku ochrany civilního obyvatelstva. V důsledku vnitrostátních konfliktů iniciovala Rada bezpečnosti od 90. let 20. století mírové operace.²³³

OSN nedisponuje vlastními vojenskými jednotkami. Členské státy jí poskytují veškerý vojenský personál, technické vybavení a logistické zázemí zcela dobrovolně. Mírové operace jsou financovány mezinárodním společenstvím, avšak finanční prostředky jsou dosti omezené. V roce 2000 byly na mírové operace OSN vynaloženy přibližně 2 miliardy USD, tj. zhruba 0,15 procent celkových vojenských výdajů.²³⁴

Během mírové operace v Mosambiku sehrála OSN důležitou roli při ukončení konfliktu a následné obnově. Naopak v Somálsku, Rwandě či bývalé Jugoslávii, se snaha OSN přispět k ukončení konfliktů nepromítla do pozitivních výsledků.²³⁵ OSN v Africe zasahovala při několika souběžných a rozsáhlých mírových operacích, které vyžadovaly okamžitou reakci. To způsobilo, že musela přistoupit ke krátkodobým

²²⁹ OSN, 2005, str. 63–64

²³⁰ Hlavní operační orgán všech mírových operací OSN, který je řízený zástupcem generálního tajemníka. Vraný, J., 2002, str. 14

²³¹ Vraný, J., 2002, str. 14

²³³ OSN, 2005, str. 61

²³⁴ Vraný, J., 2002, str. 14

²³⁵ OSN, 2005, str. 61

řešením na úkor dlouhodobé národní a regionální stability. OSN využila „hasičskou strategii“, jejímž cílem je dospět k rychlému příměří a omezení humanitárních problémů. Veškeré úsilí organizace o prevenci a řešení konfliktů bez jasně vytyčeného záměru, který se soustředí na zajištění míru před dlouhodobou stabilitou, je nejisté.²³⁶

V letech 1995–1997 Rada bezpečnosti neuskutečnila žádnou mírovou operaci. Na konci 90. let 20. století však založila pět mírových operací OSN: v Demokratické republice Kongo, Středoafričské republice, Východním Timoru, Kosovu a Sierra Leone. V roce 2000 byly dále ustaveny Mise OSN v Etiopii a Eritreji (*United Nations Mission in Ethiopia and Eritrea*, UNMEE) a Podpůrná mise OSN ve Východním Timoru (*United Nations Mission of Support in East Timor*, UNMISSET), roce 2002 pak Mise OSN v Libérii (*United Nations Mission in Liberia*, UNMIL).²³⁷

4.2.4 Rada bezpečnosti OSN a její donucovací prostředky

Rada bezpečnosti může podle kapitoly VII Charty OSN v zájmu udržení nebo obnovy mezinárodního míru a bezpečnosti přistoupit k použití donucovacích prostředků. Jedná se o hospodářské sankce a využití mezinárodního vojenského zásahu.²³⁸

4.2.4.1 Kroky Rady bezpečnosti OSN

Rada bezpečnosti reagovala na mimořádné požadavky, které vznikly v důsledku zhroutilí států tak, že vytvořila praxi shrnutou ve čtyřech následujících bodech:

1. nejvýznamnější bod této praxe vychází z kapitoly VII Charty OSN. Mezníkem ve vývoji byla rezoluce č. 794 ze dne 3. prosince 1992 o Somálsku, ve které Rada bezpečnosti konstatovala, že „rozsah lidské tragédie způsobené konfliktem“ je sám o sobě dostatečný pro „ohrožení míru“ ve smyslu článku 39 Charty. Předcházela jí rezoluce č. 688 z 5. dubna 1991 týkající se Kurdů v Iráku, ve které se Rada bezpečnosti odvolávala na přeshraniční důsledky vnitřních konfliktů a konstatovala, že závažné porušování lidských práv představuje „ohrožení míru“. V případě Haiti v rezoluci č. 841 v roce 1991 stanovila, že forma vlády, která je neslučitelná s demokratickými principy, znamená

²³⁶ Gedlu, M., 2002, str. 36

²³⁷ OSN, 2005, str. 61

²³⁸ Vraný, J., 2002, str. 14

„ohrožení míru“ dle článku 39 Charty. V těchto případech může Rada bezpečnosti zasáhnout do vnitřních záležitostí státu.

2. V rámci kapitoly VII Charty OSN Rada bezpečnosti v případě Bosny a Hercegoviny, Rwandy, Haiti a Somálska pověřila vyslané mírové mise k tomu, aby dosáhly cílů i s využitím sil. Rada bezpečnosti užívá kroky prosazující mír raději než sankce. V případě zhroutených států neexistuje žádný stát-agresor, kterého by bylo možné usměrnit prostřednictvím sankcí. Rada bezpečnosti zde může intervenovat ke znovunastolení pořádku a využít i vojenskou sílu v případě nutnosti, pokud dojde k „ohrožení míru“ dle článku 39 Charty.
3. V praxi interpretuje Rada bezpečnosti svůj mandát poměrně široce. Své aktivity nesoustředí pouze na zajištění bezpečnosti a udržování pořádku, ale také na zabezpečení dopravní infrastruktury, zejména letišť a přístavů, které slouží pro zajištění humanitárních operací, pro spolupráci s NGOs nebo vytváří bezpečné zóny pro civilní obyvatelstvo. Např. v Somálsku převzalo mezinárodní společenství složité administrativní a politické úkoly.
4. V případech, jako byla v minulosti Bosna a Hercegovina a v současnosti je např. Somálsko a další zhroutené státy, se Rada bezpečnosti pravidelně zabývá všemi příslušnými stranami konfliktu, ale nestátním aktérům nepřipomíná jejich povinnosti. V souvislosti se situací zhroutených států vznikla možnost zavedení opatření uvedených v kapitole VI Charty: Pokojné řešení sporů.²³⁹

4.2.4.2 Sankce

Sankce jsou využity v případech, kdy je ohrožen mír a selhalo diplomatické úsilí. V posledním desetiletí byly sankce použity proti těmto africkým zemím: Libérii, Rwandě, Somálsku, silám UNITA (*National Union for the Total Independence of Angola*) v Angole, Súdánu, Sierra Leone, Etiopii a Eritreji. Mají několik forem, např. plošné ekonomické a obchodní sankce, zbrojní embarga, zákazy cestování či finanční a diplomatická omezení. Jejich úkolem je přinutit stát postupovat ve shodě s cíli, které stanovila Rada bezpečnosti, aniž by bylo nutné využít násilí. Sankce mají často nežádoucí důsledky na nejzranitelnější část civilního obyvatelstva: seniory, postižené, uprchlíky, ženy a děti. Mají ekonomický dopad na sousední země. V této souvislosti se

²³⁹ Thürer D., 1999, str. 5–6

často hovoří o uplatňování tzv. „inteligentních sankcí“, jejichž cílem je vytvářet tlak na vládnoucí elitu.²⁴⁰

4.2.4.3 Mezinárodní vojenský zásah, humanitární intervence

Pokud selžou snahy o udržení míru, mohou členské státy schválit tvrdší opatření, tedy vojenský zásah, který je v souladu s kapitolou VII Charty OSN. Rada bezpečnosti může v těchto případech koalicím členských států povolit využít „nezbytných prostředků“, včetně vojenských, k vyřešení konfliktu.²⁴¹ Humanitární intervence nevyžadují souhlas vlád, jsou provedeny vždy, pokud je velká část obyvatelstva vystavena násilí či hrozbě.²⁴²

Používání vojenské intervence neustále vyvolává diskuse a řadu otázek. Jedna skupina států zastává názor, že mezinárodní společenství by mělo zabránit porušování lidských práv a páchání zločinů proti lidskosti. Pokud není jiná možnost, pak i s použitím síly, ale za podmínky schválení Radou bezpečnosti. Druhá skupina států se zabývá otázkami jako, například: kde končí humanitární pomoc a kdy nastává vměšování se do vnitřních záležitostí, zda se humanitární intervence vztahuje pouze na slabé státy anebo na všechny země bez výjimky. Třetí skupina států pak přemýšlí nad tím, že humanitární intervence může ohrozit stabilitu mezinárodního systému, potenciálně podkopat Chartu OSN, narušit svrchovanost a ohrozit legitimitu vlád.²⁴³

Humanitární intervence nemá vliv na efektivní vyřešení problému bezpečnosti obyvatel ve slabých státech. Je schopna zajistit pouze krátkodobé posílení bezpečnosti obyvatelstva. Změna norem spojená s humanitární intervencí nepřispěla ke snížení konfliktů uvnitř slabých států. Naopak jejich zvýšení lze sledovat mezi lety 1997 a 1998.²⁴⁴

²⁴⁰ OSN, 2005, str. 69–70

²⁴¹ Tak bylo učiněno při obnově suverenity Kuvajtu po invazi do Iráku v roce 1991, na africkém kontinentě při zajištění bezpečných podmínek pro činnost humanitárních organizací v Somálsku v roce 1992 a ve Rwandě v roce 1994. Tyto zásahy byly schváleny Radou bezpečnosti, avšak velení zůstalo po celou dobu v rukou zúčastněných států. V těchto případech nelze hovořit o mírových operacích OSN, které jsou zřizovány Radou bezpečnosti a řízeny generálním tajemníkem a jemu podřízeným Odborem pro mírové operace (DPKO). Vraný, J., 2002, str. 14

²⁴² Sørensen, G., 2005, str. 137

²⁴³ Vraný, J. 2002, str. 14

²⁴⁴ Sørensen, G., 2005, str. 140

4.3 Politické možnosti, jak pomoci zhrouceným státům

Spojené státy americké spolu s dalšími mezinárodními aktéry navrhly osm teoretických alternativ, jak pomoci zhrouceným státům. Mezi ně patří: nedělat nic, izolovat státy, secese, integrace státu nebo jeho části do většího subjektu, zavedení autority, poskytování sousedského dohledu, podpoření jedné strany konfliktu a mezinárodní intervence.²⁴⁵ Těmto jednotlivým přístupům je věnována pozornost v následujících kapitolách.

4.3.1 Nedělat nic

Tato možnost přístupu ke zhrouceným zemím je málokdy státy projednávána, ale často používána. Na první pohled se může toto jednání jevit jako nejjednodušší způsob. Avšak ignorovat problém a doufat, že se situace po určitém čase vyřeší sama bez vnějšího zásahu, zpravidla v praxi nefunguje. Problémy zhroucených států mají složitý charakter. Svým rozsahem často zasahují i do sousedních zemí. Mají vliv na vznik krizí v celém regionu. Poskytují příležitosti k mezinárodní kriminalitě a terorismu. Tomuto popisu odpovídá Afghánistán v letech 1996–2001, kdy byl pod nadvládou Tálibánu.²⁴⁶ Také Súdán od svého vzniku v roce 1956 strávil kromě jedenácti let v permanentní občanské válce.²⁴⁷ Ani v jednom z těchto případů se vyčkávání na to, že se situace vyřeší sama, neosvědčilo.

Problémy zhroucených států nelze ignorovat. Mezinárodní společenství má v praxi velmi nesnadnou úlohu. Úsilí pomoci často nestačí. Hlavní překážkou, která snižuje efektivnost činností mezinárodního společenství států je neznalost místního prostředí, kultury, tradic, uvažování či historie a také nedostatek zkušeností s postupy, jak nejučinněji vyřešit problémy ve zhroucených zemích. Někdy je ze strany zainteresovaných států zvolen vhodný přístup, avšak neochota obyvatel *failed states* snižuje jejich výsledky.²⁴⁸

4.3.2 Izolace státu

Dát státy do „karantény“ je velmi nákladnou záležitostí. Je nutné, aby přeprava zboží a komunikace byly izolovány. Monitorování a pozastavení potenciálního ohrožení ve zhroucené zemi je finančně náročné, což dokazuje americké střežení Somálska.

²⁴⁵ Hamre, J. J., Sullivan, G. R., 2002, str. 86–89

²⁴⁶ Hamre, J. J., Sullivan, G. R., 2002, str. 86–87

²⁴⁷ OSN Praha, 2009, str. 7

²⁴⁸ Gros, J. G., 1996, str. 466

Navíc současný svět je natolik globalizovaný, že izolace rozpadlých států by nebylo možné prakticky dosáhnout. Také se nedá očekávat, že vyspělé země přistoupí k tomu, aby se vůči obyvatelům *failed states* chovali nemorálně – bez poskytnutí pomoci.²⁴⁹

4.3.3 Secese

Rozdělení státu na malé části je velmi diskutovanou otázkou. V současnosti pokračují secesionistické konflikty v několika subsaharských zemích: Somálsku, Etiopii, Senegalu, Kamerunu, Angole, Súdánu atd. Skeptikové tvrdí, že odtržení zapříčiní ještě více problémů, jako tomu bylo v případě rozpadu Sovětského svazu a bývalé Jugoslávie, kde došlo k etnickým čistkám. Předpokládá se, že ztráty na životech by byly v oblasti subsaharské Afriky podstatně vyšší. Optimisté naopak navrhují, aby se odtržení umožnilo v případech, kde by ztráty byly nižší než zisky. Jako příklad uvádějí Somálsko, kde se jeho část Somaliland jeví jako funkčně schopná.²⁵⁰ Uznání této části by mohlo omezit rozsah problémů v zemi, avšak ne ho zcela vyloučit.

„Mikrostáty“, které se oddělily od původních států, nejsou často životaschopné bez vnější pomoci. Mají negativní vliv na stabilitu v regionu. Důkazem je odtržení Eritreje od Etiopie. V mnoha případech, například v Kosovu, by mělo mezinárodní společenství uznat nezávislost nového subjektu, což přispěje k jeho mezinárodní ochraně před „nelehkým sousedstvím“, nebo zavést dostatečně legitimní ekonomické aktivity tak, aby subjekt zůstal životaschopný.²⁵¹ Rozdělení států by mohlo snížit počet vnitrostátních konfliktů mezi jinými národy, etniky a skupinami, ale také by vytvořením nových hranic mohlo být příčinou nových sporů.²⁵²

4.3.4. Integrace státu nebo jeho části do většího subjektu

Výsledkem takového sjednocení by byl jednotný stát nebo orgán jako je Evropská unie. Tento přístup však vyžaduje silné politické entity, což lze sledovat u evropských zemí, kde v rámci FSI nebyl žádný stát klasifikován v roce 2010 ani v předcházejících letech za vysoce ohrožený.²⁵³ Afrika však představuje kontinent s největším počtem zhroucených zemí. Integrace by mohla přispět k dalším konfliktům

²⁴⁹ Hamre, J. J., Sullivan, G. R., 2002, str. 87

²⁵⁰ Sørensen, G., 2005, str. 142–143

²⁵¹ Hamre, J. J., Sullivan, G. R., 2002, str. 87

²⁵² OSN Praha, 2009, str. 7

²⁵³ Foreign Policy, 2010, [online]

v prostoru nového státu, popř. organizace. Sjednocení několika rozpadlých států by vytvořilo novou větší entitu bez funkční struktury.²⁵⁴

Vytvoření Organizace africké jednoty (*Organization for African Unity*, OAU) v roce 1963 bylo jedním z pokusů o spolupráci mezi africkými státy v oblasti politické, ekonomické a sociální. Ta se však v důsledku své neefektivnosti zavést ekonomickou a politickou integraci v roce 2001 transformovala na Africkou unii (*African Union*, AU).²⁵⁵ Jedním z hlavních cílů Africké unie je vytvoření „větší jednoty a solidarity mezi členskými státy a jednotlivými africkými národy“.²⁵⁶ Všeobecně se snaží o prohloubení integrace kontinentu v rovině sociální, ekonomické, vojenské, kulturní a politické.²⁵⁷

4.3.5 Zavedení mezinárodní autority

Mezinárodní autorita by na zhroucený stát dohlížela během přechodného období. V současné době by ji mohla zastupovat Organizace spojených národů. Tento přístup se osvědčil pouze výjimečně, například v případě Východního Timoru, Kosova, a východní Slavonie. Jedná se o velmi malá území. Naopak zavedení mezinárodní autority nad většími státy je velmi problematické, jelikož by bylo zapotřebí mnoha finančních zdrojů, které by musely pojistit úspěch.²⁵⁸

4.3.6 Poskytnutí sousedského dohledu v zemi

Tato možnost se soustředí na země, popř. regionální organizace, které hrají v rámci určité oblasti významnou roli, a mají vliv na své sousedy či členy. Jejich kroky mohou přispět k vyřešení problémů ve zhroucených zemích. Sdružení národů jihovýchodní Asie (*The Association of Southeast Asian Nations*, ASEAN) mělo tuto úlohu zastat v případě Kambodži, avšak nedosáhlo trvalého účinku. Hospodářské společenství států západní Afriky (*The Economic Community of West African States*, ECOWAS) přímo zasáhlo v Libérii a Sierra Leone se smíšenými výsledky. Pro zvýšení úspěchu je nutná podpora regionálního úsilí s širší mezinárodní oporou.²⁵⁹

V případě Afriky je problematické zasahovat v oblastech, kde se v rámci regionu nachází několik destabilizovaných zemí, které negativně ovlivňují další části kontinentu. Dochází tak k situaci, že žádný stát není schopen zajistit dohled

²⁵⁴ Hamre, J. J., Sullivan, G. R., 2002, str. 87

²⁵⁵ Müller, D., 2001, [online]

²⁵⁶ AU, *The Constitutive Act*, článek 3

²⁵⁷ Müller, D., 2001, [online]

²⁵⁸ Hamre, J. J., Sullivan, G. R., 2002, str. 87–88

²⁵⁹ Hamre, J. J., Sullivan, G. R., 2002, str. 88

nad regionem, do kterého spadá. Dozor je možný až ve fázi, kdy se stát dostane z „nejhoršího“ a společenství se snaží o udržení stavu.²⁶⁰

4.3.7 Podpora jedné strany konfliktu

Pomoc jedné straně konfliktu a následné doufání, že zvítězí a bude moci změnit události v zemi, se opakovaně využívala v době studené války, avšak se slabými či negativními výsledky. Tento postup se osvědčil v případě bývalé Jugoslávie a Kosova. Externí subjekty podporovaly domácí aktéry k výhře války a podílely se na obnově země a upevnění nové vlády. Obecně se jedná o strategii s vysokým rizikem neúspěchu. Proto by měla být použita pouze tam, kde jsou šance na úspěch vysoké.²⁶¹

4.3.8 Provedení mezinárodní intervence

Omezená prospěšnost sedmi výše uvedených politických možností ukazuje, že je třeba, aby Spojené státy americké a mezinárodní společenství měly i další strategii pomoci zhrouceným státům. Tou je mezinárodní intervence – vnější zásah do nefungujícího státu, který má přispět k regionální stabilitě, umožnit progresivní hospodářský rozvoj, chránit životy civilního obyvatelstva. Její součástí je také zajištění pomoci při obnově země. Neřeší situaci ve všech zhroucených státech, nicméně mezinárodní angažovanost hraje v mnoha případech zásadní roli (více viz kap. 4.2.4.3).²⁶²

4.3.9 Jaký přístup je tedy nejvhodnější?

Nelze jednoduše říci, že každý z výše uvedených přístupů lze použít k řešení situace ve všech zhroucených státech. Jejich volba závisí na mnoha aspektech, například příčinách selhání státu, aktuální politické, ekonomické a sociální situaci v zemi. Mezinárodní společenství by mělo dostatečně zvážit, který postup je v dané situaci země nejvhodnější a dosáhne maximálního účinku. Pozornost je v této kapitole věnována také důležitosti rozvojové pomoci zhrouceným státům.

Dosud neexistuje žádná obecně uznávaná teorie, která by byla závazná pro členy mezinárodního společenství a která by definovala, jak prakticky a efektivně pomoci zhrouceným státům v jejich rekonstrukci. Také účinnost současných programů, které

²⁶⁰ OSN Praha, 2009, str. 7

²⁶¹ Hamre, J. J., Sullivan, G. R., 2002, str. 88

²⁶² Hamre, J. J., Sullivan, G. R., 2002, str. 87–88

vedou mezinárodní vládní i nevládní organizace, je nejistá. Mezinárodní společenství navrhuje pohlížet na problém zhroutených států ze dvou úrovní:

1. jak pomoci již zhrouteným státům:
 - a. uvalením embarga na export daného zboží (nerostné suroviny), jehož zisky slouží k financování konfliktu;
 - b. koordinací zahraniční humanitární pomoci a rozvojové spolupráce;
 - c. nasazením mírových jednotek;
2. jak předcházet tomu, aby se počet zhroutených států nezvyšoval:
 - a. vytvářením preventivních opatření, které povedou k podpoře stabilnějšího prostředí z hlediska ekonomického, politického a legislativního: tedy nastavením pravidel pro obchod s diamanty a jinými nerostnými surovinami;
 - b. omezením cel a kvót na zboží;
 - c. monitorováním stavu dodržování lidských práv a diskriminace menšin;
 - d. podporou hospodářského rozvoje, vzdělávání, budováním fungujících institucí.²⁶³

Robert Rotberg říká, že zhrouteným státům lze pomoci tak, že přechodná správa a mezinárodní agentury se společně zaměří na tři hlavní cíle:

1. nastartování ekonomiky,
2. znovuustavení právního státu,
3. omlazení občanské společnosti.²⁶⁴

Václav Prášil, analytik Výzkumného centra Asociace pro mezinárodní otázky, jenž se specializuje zejména na problematiku zhroutených států, zastává názor, že taktickým přístupem za použití vhodné kombinace ekonomických, politických a případně i vojenských prostředků lze dosáhnout úspěchu při řešení problémů ve zhroutených státech.²⁶⁵ Marina Ottaway, ředitelka programu na Blízkém východě a Nadace Carnegie pro mezinárodní mír, určila tři dimenze, kam by se měly soustředit aktivity na obnovu státu. Jedná se o oblast bezpečnostní, politickou a ekonomickou.²⁶⁶

Zhroutené země jsou z hlediska rozvojové pomoci na okraji zájmu. Jsou jim poskytovány jen nejnnutnější statky, které mají zabránit vzniku humanitárních krizí a hladomorů v zemi. Finanční podpora proudí především do výkonnějších rozvojových

²⁶³ OSN Praha, 2009, str. 8

²⁶⁴ Rotbert, R. I., 2003, str. 33

²⁶⁵ Prášil, V., 2005, [online]

²⁶⁶ Ottaway, M., 2003, str. 1006–1007

zemí, které mají fungující vládu a předpoklady pro zlepšení situace. Navíc pak výsledky rozvojové pomoci vykazují vyšší účinnost v celosvětovém měřítku. Opomíjení zhroutených států přináší nezanedbatelná rizika lokálního i globálního charakteru. Výzkumy dokazují, že stát, který se dostane do skupiny nízko-příjmových zemí v tísní (LICUS), v ní zůstane v průměru 69 let. Odhaduje se, že cena tohoto propadu pro stát a okolní země dosahuje sto miliard dolarů. Navíc zhroutené státy mohou ohrozit pokrok, který byl dosažen v jiných rozvojových zemích. Proto tedy není rozvojová pomoc pro zhroutené státy bezpředmětná.²⁶⁷

5 Případová studie – Somálsko

Případová studie Somálska je poslední částí práce. Věnuje se problematice vzniku *failed state* právě v této zemi. V úvodu kapitoly je zmíněna obecná charakteristika země a její historický vývoj do pádu Barreho diktátorského režimu v roce 1991. Pozornost je soustředěna na období občanské války – době anarchie. Je zde charakterizován postup mírové mise OSN a posouzena její úspěšnost. Dalším prvkem této části je zhodnocení Somálska v rámci FSI v letech 2005–2010. Studie se zabývá také současnými sociálními, ekonomickými a politicko-vojenskými trendy v zemi a posouzením očekávaného vývoje a změn.

5.1 Obecná charakteristika země

Somálská demokratická republika²⁶⁸ se řadí do regionu východní Afriky. Představuje jeden z nejchudších států světa. Leží na Somálském poloostrově v oblasti zvané Africký roh. Rozloha země činí 637 657 km².²⁶⁹ Populace přesahuje deset milionů (odhad pro červenec 2010).²⁷⁰ Z hlediska národnostního složení tvoří 85 % Somálci a 15 % ostatní. V zemi dominuje islám (99,9 %). Jediným oficiálním úředním jazykem je somálština. Často používané jsou také arabština, italština a angličtina.²⁷¹ Od roku 1991 došlo k zásadnímu zvýšení počtu uprchlíků, stejně jako vnitřně

²⁶⁷ Prášil, V., 2005, [online]

²⁶⁸ *Jamhuuriyadda Dimuqraadiga Soomaaliya* (somálsky), *Al-Džumhúrija ad-Dímúkratíja as-Somálija* (arabsky). BusinessInfo.cz, 2009, str. 2

²⁶⁹ CIA, 2011, [online]

²⁷⁰ Tento odhad byl odvozen z oficiálních sčítání lidu v zemi, které bylo uskutečněno v roce 1975. CIA, 2011, [online]

²⁷¹ BusinessInfo.cz, 2009, str. 2–3

přesídlených osob.²⁷² Důležitým zdrojem příjmů pro obyvatelstvo jsou remittance. Tyto platby dosahují podle některých odhadů až 30 % HDP země.²⁷³

Somálský stát sice existuje *de iure*, avšak není schopen plnit základní funkce státu. Země nemá jednotnou uznávanou centrální vládu. Administrativně se dělí na 18 oblastí²⁷⁴ (viz příloha 7). Hlavním městem je Mogadišo. Severní Somálsko je rozděleno mezi částečně autonomní státy Puntland, Somaliland, Galmudug a Maakhir.²⁷⁵

Na ekonomiku Somálska má negativní vliv občanská válka a klimatické podmínky. Země je charakteristická suchými pouštními oblastmi s nepravidelnými srážkami, nedostatkem vody a monzunovými obdobími. Dochází zde opakovaně k hladomorům. Hospodářství je závislé na zemědělství. V roce 2010 dosahoval HDP na obyvatele podle parity kupní síly 600 USD. Data o procentuálním zastoupení nezaměstnanosti či podílem lidí žijících pod hranicí chudoby nejsou dostupná. Zahraniční dluh v roce 2001 činil 3 mld. USD a neustále roste.²⁷⁶

Obr. 6: Mapa Somálské demokratické republiky

Zdroj: Převzato autorkou z webových stránek instituce CIA - The World Factbook, 2011, https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/maps/maptemplate_so.html

²⁷² UNDP – HDR, 2001, str. 37

²⁷³ BusinessInfo.cz, 2009, str. 10

²⁷⁴ Awdal, Bakool, Banaadir, Bari, Bay, Galguduud, Gedo, Hiiraan, Jubbada Hoose, Shabeellaha Hoose, Mudug, Jubbada Dhexe, Shabeellaha Dhexe, Nugaal, Sanaag, Sool, Togdheer, Woqooyi Galbeed

²⁷⁵ BusinessInfo.cz, 2009, str. 3

²⁷⁶ CIA, 2011, [online]

5.2 Historie a politický vývoj

Cílem této kapitoly je nastínit historický vývoj Somálska. Události předkoloniálního a koloniálního období jsou zmíněny pouze krátce, protože tato éra neměla vliv na vznik *failed state*. Naopak značná pozornost je věnována Barreho diktátorskému režimu, který přispěl k vypuknutí občanské války v 90. letech 20. století. Součástí této části práce je také popis průběhu občanské války v zemi, úsilí OSN o zajištění míru a charakteristika současné situace.

5.2.1 Předkoloniální a koloniální období

Somálsko má tisíciletou historii. Starověcí Egyptané nazývali území dnešního Somálska jako „zemi boha“ („*God's Land*“ či „*Land of Punt*“). Původ Somálců je spojován se skupinou *Omo-Tana*, nazývané *Sam*, která obsadila Somálský poloostrov²⁸⁵.²⁸⁶ Ve Starověku bylo Somálsko pod nadvládou Egypta, později pod vlivem etiopské Aksumské říše a nakonec podřízeno Arabům. Ti zde od 7. století zakládali trhy, rozšiřovali islám a zachovali si nadvládu do 19. století. První vliv Evropanů lze sledovat v 16. století, kdy Portugalci budovali obchodní stanice při pobřeží.²⁸⁷

Během koloniálního období, přibližně v letech 1891–1960, bylo dnešní Somálsko rozděleno na základě koloniální a regionální nadvlády do pěti oblastí, tzv. „*mini-Somalilands*“ (viz obr. 7):

1. Britské Somálsko: nacházející se na severu a v centrální oblasti;
2. Francouzské Somálsko: ležící na území dnešního Džibutska;
3. Italské Somálsko: situované ve východní a jižní oblasti. Po italsko-habešské válce bylo v roce 1936 spojeno s Etiopií v Italskou východní Afriku.²⁸⁸
4. Etiopské Somálsko: část zvaná Ogaden (dnes součást Etiopie);
5. Keňské Somálsko: část nazývaná *Northern Frontier District of Kenya* (NFD).²⁸⁹

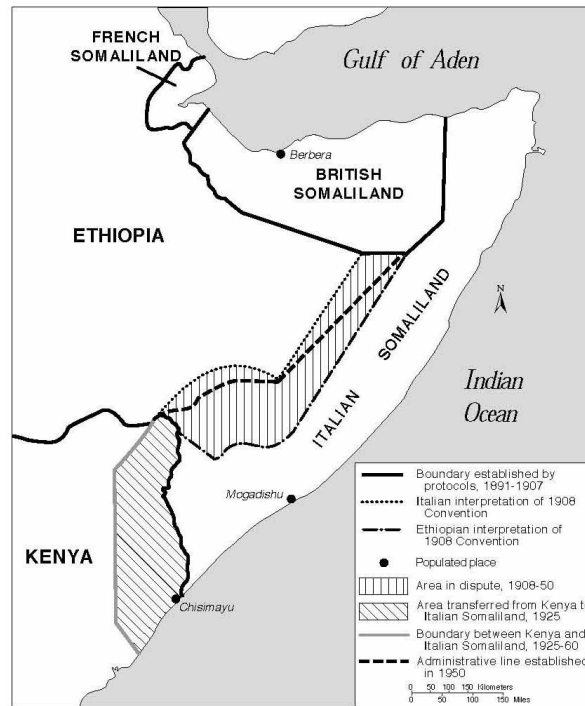
²⁸⁵ Ten byl v té době nazýván *Samaale*, nebo *Somaal*, po mytické postavě otce hlavního somálského klanu. V roce 100 n. l. skupina Sam obývala celou oblast Somálského poloostrova. Samatar, S. S., 2010, [online]

²⁸⁶ Samatar, S. S., 2010, [online]

²⁸⁷ Česko-východoafrická smíšená obchodní komora, [online]

²⁸⁸ Česko-východoafrická smíšená obchodní komora, [online]

²⁸⁹ Samatar, S. S., 2010, [online]

Obr. 7 Mapa koloniálního rozdělení Somálska

Zdroj: Převzato autorkou z webových stránek instituce *The Center for Justice & Accountability* (CJA), http://www.cja.org/img/original/somalia_colonial_map.jpg

5.2.2 Vývoj Somálska v letech 1960–1969

Somálská republika vznikla 1. července 1960 v důsledku dlouhodobých integračních snah dvou samostatných celků: někdejšího Somálského svěřeneckého území OSN pod italskou správou (Italské Somálsko) a bývalého protektorátu Britské Somálsko.²⁹⁰ Avšak ve všech důležitých aspektech představoval tento sjednocený stát dvě oddělené země, které kopírovaly území svých bývalých kolonizátorů. Lišily se školské, správní, bezpečnostní i administrativní systémy, také daně, měny a jazyky. Zájmy dominantních politických elit těchto oblastí byly rozdílné, navíc hospodářské vztahy mezi těmito regiony v praxi nefungovaly.²⁹¹

V zemi neexistovala národní identita. Centrální řízení bylo značně obtížné. Docházelo k posilování moci jednotlivých klanů²⁹² a jejich postavení ve společnosti.²⁹³ Přestože měly jednotlivé klany odlišné preference v rámci vývoje v zemi, idea

²⁹⁰ Lacina, K. a kol., 1987, str. 568

²⁹¹ Samatar, S. S., 2010, [online]

²⁹² Somálské pořekadlo vysvětlující vztah mezi jednotlivcem, rodinou a klanem: „Já a můj klan proti celému světu, já a můj bratr proti mému klanu.“ Cockburn, A., 2002, [online]

²⁹³ Powell, B., Ford, R., Nowrasteh, A., 2006, str. 3

pansomalismu (Velkého Somálska)²⁹⁴, dokázala sjednotit somálské menšiny. Roku 1969 politická krize vyústila svržením demokratické vlády.²⁹⁵

5.2.3 Muhammad Siad Barre a jeho „vědecký socialismus“

Po státním převratu v říjnu roku 1969 se k moci dostal generálmajor Muhammad Siad Barre. Jeho prvním politickým krokem byla změna demokratického režimu na diktátorský. Prosazoval ukončení „tribalismu, nepotismu, korupce a špatné vlády“ prostřednictvím „vědeckého socialismu“.²⁹⁶ Změnil název státu na Somálskou demokratickou republiku.²⁹⁷ Barreho revoluční režim se řídil marxistickými principy – zaváděl tresty pro politické oponenty, znárodnil půdu a vodní zdroje, vytvořil plánované hospodářství, které kontrolovali jeho političtí příznivci.²⁹⁸

Na přelomu 70. a 80. let 20. století došlo k zesílení klanového soupeření v zemi. Vůči Barreho režimu narůstala stále silnější opozice. K této situaci přispěla válka s Etiopií o oblast zvanou Ogaden v letech 1977–1978, při které Somálsko utrpělo porážku. Životní podmínky obyvatel se po válce neustále zhoršovaly. Klany začaly zakládat ozbrojené skupiny, které usilovaly o svržení Barreho diktatury. V dubnu roku 1978 se důstojníci neúspěšně pokusili o vojenský puč. Výsledkem byla poprava všech zúčastněných. Režim přispěl ke zhoršení politicko-ekonomických podmínek v zemi, které vedly k definitivnímu kolapsu Barreho diktatury v lednu roku 1991.²⁹⁹

5.2.4 Občanská válka a vznik *failed state*

Cílem této kapitoly je zaměřit se na politický vývoj v zemi především v 90. letech 20. století. Pozornost je zde věnována také úspěšnosti mírových operací Organizace spojených národů (OSN) v Somálsku.

Občanskou válku, která způsobila zhroucení státu, zahájil v roce 1991 pád jedenadvacetiletého diktátorského režimu generála Siada Barreho. Ten byl od počátku 70. let 20. století podporován Sovětským svazem, odkud získával zbraně a kapitál. Během války s Etiopií o Ogaden v letech 1977–1978 nebyla Somálsku poskytnuta finanční pomoc ze strany Moskvy. Proto země navázala spolupráci se Spojenými státy

²⁹⁴ Somálská ústava z roku 1961 podporuje myšlenku pansomalismu takto: „... všichni Somálci, bez ohledu na to, kde pobývali, byli občany republiky.“ Samatar, S. S., 2010, [online]

²⁹⁵ Raděj, T., 2004, str. 8

²⁹⁶ Powell, B., Ford, R., Nowrasteh, A., 2006, str. 3

²⁹⁷ Lacina, K. a kol., 1987, str. 572

²⁹⁸ Raděj, T., 2004, str. 8

²⁹⁹ Raděj, T., 2004, str. 8–9

americkými. Ty se zde začaly budovat vojenské základny. Siad Barre napomáhal volnému ozbrojování Somálců, především příslušníků svého vlastního rodu a spřízněných skupin, které ho politicky podporovaly. Somálsko bylo doslova zaplněno zbraněmi.³⁰⁰

5.2.4.1 Boje o moc v zemi

Svržení autoritářského režimu v roce 1991 vedlo k boji o získání podílu na moci mnoha klanových společenství a politicko-vojenských skupin. Bezvládní v zemi bylo příčinou vypuknutí občanské války, která měla za následek nárůst nejen uprchlíků a vnitřně přesídlených osob, ale také rozdělila Somálsko na klanové a mocenské državy. Existovalo zde mnoho politických hnutí a vojenských základen, jež udržovaly mezi příslušníky složité klanové a subklanové vztahy. Vůdci jednotlivých klanů měli velké mocenské ambice, což mezi nimi způsobilo vleklé spory.³⁰¹

Vliv na kolaps státních struktur a služeb, které způsobily následné zhroucení státu, měl spor mezi dvěma zásadními postavami hlavní povstalecké organizace, tzv. Spojeného somálského kongresu (*United Somali Congress, USC*), Alim Mahdímu Muhammadem a Muhammadem Farahem Aididem, jenž v roce 1991 přerostl v ozbrojený konflikt. Důsledkem jejich boje byl pouze vznik dalších meziklanových sporů.³⁰² Ty přerostly v celostátní klanovou válku. Od počátku občanské války zemřelo 350 000 až milion obyvatel.³⁰³

5.2.4.2 Vyhlášení autonomních území v Somálsku

V květnu 1991 vyhlásilo Somálské národní hnutí (*Somali National Movement, SNM*) na severu Somálska vznik tzv. Somalilandu, území nezávislého na Somálsku. Somaliland kopíruje hranice Britského Somálska (viz obr. 8). Je tvořen pěti administrativními oblastmi *Awdal, Woqooyi Galbeed, Togdheer, Sanaag a Sool* z celkového počtu osmnácti somálských regionů (viz příloha 7). Od roku 1991 usiluje o mezinárodní uznání.³⁰⁴ V květnu roku 2001 proběhlo v zemi referendum, které potvrdilo zájem místních obyvatel o nezávislost. Poprvé od roku 1960 mohli Somálci

³⁰⁰ Gedlu, M., 2002, str. 37

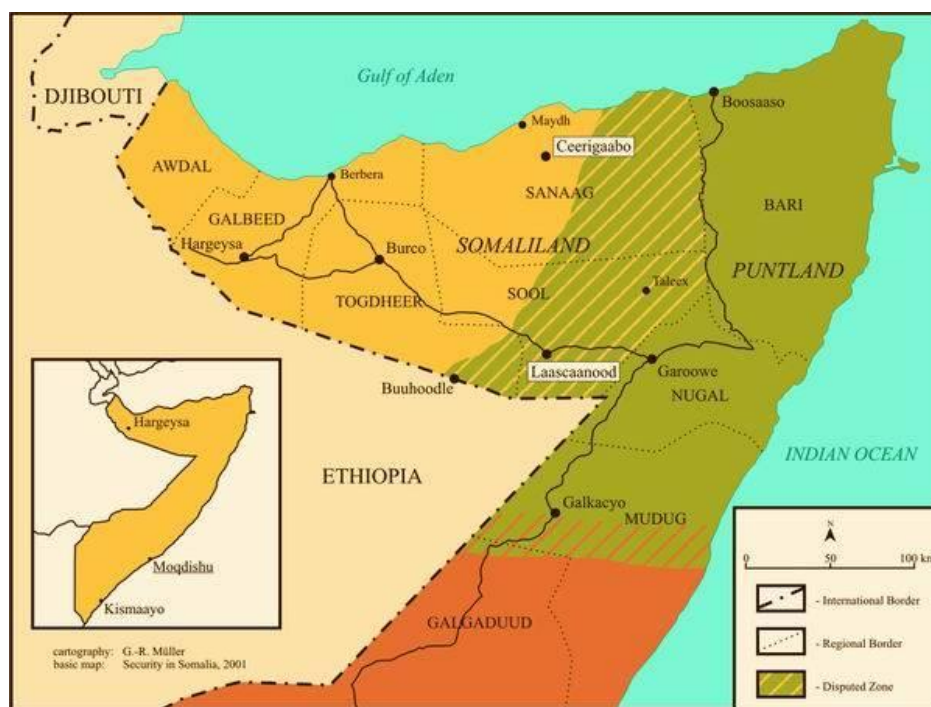
³⁰¹ Raděj, T., 2004, str. 9

³⁰² Raděj, T., 2004, str. 9

³⁰³ *Global Security* (a), 2010, [online]

³⁰⁴ *Global Security* (b), 2010, [online]

uplatnit volební právo. Nicméně výsledky referenda nebyly zohledněny zbylými částmi Somálska, ani mezinárodním společenstvím.³⁰⁵

Obr. 8: Autonomní území v Somálsku – Somaliland, Puntland

Zdroj: Převzato autorkou od Höhne, M. V., dostupné na webové stránce instituce *May Planck Institute for Social Anthropology*: <http://www.eth.mpg.de/cms/en/people/d/mhoehne/project.html>

Také Somaliland si prošel obdobím meziklanového zabíjení a ničení zejména v roce 1992 a v letech 1994–1996, avšak zdejší konflikty nedosahovaly takových rozměrů jako na jihu Somálska. Somaliland má od roku 1991 fungující státní systém.³⁰⁶ Má svou vlastní vládu, jejímž zakladatelem byl Abdirahman Tur a následovníkem Muhammad Ibrahim Egal. V zemi funguje dvoukomorový parlament, soudy, policie a obecní úřady.³⁰⁷ Tato správa dosáhla obnovení bezpečnosti, které přispělo k ekonomickému rozvoji. Somaliland začal usilovat o zlepšení válkou poškozené infrastruktury a zvýšení dostupnosti veřejných služeb, zejména vzdělávání a zdravotní péči. Od roku 1997 směřuje do oblasti Somalilandu více mezinárodní pomoci, která své původní programy pro obnovu mění v současné době na plány rozvoje.³⁰⁸

³⁰⁵ UNDP – HDR, 2001, str. 51

³⁰⁶ UNDP – HDR, 2001, str. 52

³⁰⁷ *Global Security* (b), 2010, [online]

³⁰⁸ UNDP – HDR, 2001, str. 52

V červenci 1998 došlo po selhání národního usmiřování v severovýchodní části Somálska ke vzniku území nazývaného Puntland. Ústavní konference v Garowe přijala prozatímní chartu, která podporuje somálskou jednotu a Puntland charakterizuje jako autonomní samosprávný stát. Administrativní struktury jsou ve srovnání se systémem v Somalilandu méně rozvinuté. Problémem zde zůstává zcela chybějící infrastruktura, naopak aktivní obchod a působení nevládních organizací přispívají k ekonomickému rozvoji.³⁰⁹ Skupiny žijící v této části země neusilují o secesi a mezinárodní uznání. Jejich cílem je vytvoření federativního uspořádání země. Mezi Somalilandem a Puntlandem přetrvávají územní spory. Obě teritoria si nárokují dvě administrativní oblasti *Sool* a *Sanaag* (viz obr. 8).³¹⁰

V roce 1999 vzniklo další „samostatné“ území, tzv. Jihozápadní Somálsko. Všem těmto samostatným oblastem v Somálsku je společné, že jsou v rámci jednotlivých menších teritorií spravovány a řízeny různými klanovými seskupeními.³¹¹

5.2.4.3 Mírové operace OSN

V roce 1992 zemi postihlo extrémní sucho, které v kombinaci s občanskou válkou vyústilo v rozsáhlý hladomor. Ten si vyžádal 350 000 obětí. Tato situace byla impulsem pro OSN, aby se pokusila snížit socioekonomické dopady války i sucha na obyvatelstvo a urovnat vnitropolitický konflikt v zemi.³¹² Proto byla v dubnu 1992 rezolucí Rady bezpečnosti č. 751 ustavena operace UNOSOM (*United Nations Operation in Somalia*). Jejím cílem bylo monitorovat příměří v hlavním městě Mogadišo, chránit zástupce a zařízení OSN a dodávat humanitární pomoc. Původně tyto úkoly provádělo 500 neozbrojených vojenských pozorovatelů, kteří však nebyli schopni ochránit zásoby humanitární pomoci.³¹³

Do země byly proto vyslány další tři tisíce vojáků. Jejich účinnost v hlavním městě byla mizivá. Neustále docházelo ke střetům a bezpečnostní situace v zemi se zhoršila. Na podzim roku 1992 Rada bezpečnosti OSN vytvořila operaci UNITAF (*Unified Task Force*) s 28 tisíci americkými vojáky, jejichž cílem bylo sjednat bezpečné prostředí pro dopravu humanitární pomoci i za použití násilí. Tato akce byla

³⁰⁹ UNDP – HDR, 2001, str. 52

³¹⁰ *Global Security* (c), 2010, [online]

³¹¹ Raděj, T., 2004, str. 9

³¹² Raděj, T., 2004, str. 9

³¹³ Urbanovská, J., 2008, str. 30

označována také jako Obnovená naděje (*Restore Hope*). Přispěla ke zlepšení situace v zemi.³¹⁴

Americké jednotky, jež byly součástí UNOSOM, se dostaly do konfliktu s místním generálem Muhammadem Farahem Aididem, neboť chtěly provést kontrolu jeho zbrojních skladů. Generál Aidid to vnímal jako ztrátu nestrannosti OSN, a proto došlo k intenzivním vojenským střetům³¹⁵. Charakter původně záchranné mise amerických jednotek se značně transformoval.³¹⁶ Po rozporech mezi vládou USA a vedením sekretariátu OSN, ohledně účelu působení amerických jednotek v Somálsku, byla operace UNITAF v roce 1993 nahrazena operací UNOSOM II.³¹⁷

Operace UNOSOM II (*United Nations Operation in Somalia II*) byla zahájena v březnu 1993 rezolucí Rady bezpečnosti č. 814. Její délka trvání byla stanovena do konce října 1993, poté byla prodloužena do března 1995. Operace se účastnilo 28 tisíc vojáků. Náklady na její provedení dosáhly 1,6 mld. dolarů.³¹⁸ Její podstatou bylo vynucení míru (*peace enforcement*), který vychází z kapitoly VII Charty OSN a umožňuje užití síly nad rámec sebeobrany.³¹⁹ Cílem operace UNOSOM II bylo především sledování všech frakcí konfliktu, prevence násilí, odzbrojování, zabezpečení distribuce humanitární pomoci, ochrana zaměstnanců a zařízení OSN, Mezinárodního výboru Červeného kříže (ICRC) a dalších organizací, odstraňování min, repatriace uprchlíků a vnitřně vysídlených osob.³²⁰

V praxi čelila operace UNOSOM II mnoha překážkám. Nedokázala navázat spolupráci s některou ze stran konfliktu a získat si jejich důvěru. Neměla podporu z oficiálních vládních struktur, neboť ty samy nebyly schopny plnit své funkce. Ve srovnání s UNOSOM I byla lépe materiálně i personálně zajištěna. Zásadním problémem ze strany vojáků zůstala neznalost místních tradic a historie. Došlo k narušení nestrannosti OSN^{321, 322}.

³¹⁴ Urbanovská, J., 2008, str. 30

³¹⁵ Jednotky OSN čítaly pouze 500 chabě ozbrojených pákistánských vojáků, kteří nebyli připraveni na takto rozsáhlou operaci. Smrt čtyřadvaceti z nich vedla ke zvýšení snah amerických jednotek dopadnout Aidida a jeho stoupence. Raděj, T., 2004, str. 9–10

³¹⁶ Raděj, T., 2004, str. 9–10

³¹⁷ Urbanovská, J., 2008, str. 30

³¹⁸ UN, 1997, [online]

³¹⁹ Urbanovská, J., 2008, str. 30

³²⁰ UN, 1997, [online]

³²¹ Narušení nestrannosti – Rada bezpečnosti si nechávala tajně dodávat zbraně z jedné ze soupeřících skupin. Americký velitel, admirál Jonathan How, nechal vypsát odměnu 25 000 USD za dopadení vůdce – Mohammeda F. Aidida – považovaného za hlavního nepřítele UNOSOM II. Operace „*Restore hope*“ nebyla zdařilá a změnila se na operaci „*Return Home*“. Gedlu, M., 2002, str. 37

³²² Urbanovská, J., 2008, str. 30

Největší úspěch dosáhla UNOSOM II v humanitární oblasti. V zemi začaly působit mnohé agentury OSN: Dětský fond OSN (*United Nations Children's Fund*, UNICEF), Světový potravinový program (*World Food Programme*, WFP), Rozvojový fond OSN (*United Nations Development Programme*, UNDP) a Organizace OSN pro výchovu, vědu a kulturu (*United Nations Educational, Scientific and Cultural Organisation*, UNESCO). Jejich společná činnost zachránila čtvrt milionu Somálců.³²³

Po odchodu posledních jednotek OSN ze Somálska soupeřící strany neuzavřely dohody o míru, které by respektovaly. Události v zemi způsobily, že se mezinárodní důvěra v mírové operace OSN dlouhodobě snížila.³²⁴ Neúspěšnost mise OSN a USA pramení z toho, že byla koncipována na základě protichůdných akcí – humanitarismu a militarismu. Navíc dosažení odzbrojení ve zcela anarchickém státě nebylo možné.³²⁵ OSN opustila Somálsko ve stejném stavu, jako do něj vstoupila.³²⁶

5.2.5 Vznik Přechodné národní vlády a Přechodné federální vlády

V 90. letech 20. století bylo Somálsko nejednotným státem, kde ani mírové mise OSN v letech 1992–1995 nedokázaly zvrátit občanskou válku a zajistit potravinovou bezpečnost všem obyvatelům. I přesto se část somálské elity snažila najít řešení, jak efektivně roztržičnost Somálska napravit. Jejich cílem dodnes zůstává definitivně ukončit občanskou válku, která sužuje zemi a přispívá k jejímu udržování v chaosu a bezvládí.³²⁷

V roce 2000 se v Džibutsku konala Somálská národní mírová konference (*Somalia National Peace Conference*, SNPC), jejímž výsledkem bylo vytvoření dočasné vlády, tzv. Přechodné národní vlády (*Transitional National Government*, TNG).³²⁸ Tato vláda dokázala kontrolovat jen část hlavního města.³²⁹ TNG neustavila dostatečně fungující bezpečnostní a řídicí instituce. Proto keňská vláda pod záštitou Mezivládního úřadu pro rozvoj (*Intergovernmental Authority on Development*, IGAD) započala v roce 2002 mírový proces. Ten byl završen somálským prezidentem Abdullahi Yusuf Ahmedem v říjnu roku 2004 tím, že byla vytvořena druhá prozatímní vláda, známá pod názvem Přechodná federální vláda Somálské republiky (*Transitional Federal*

³²³ UN, 1997, [online]

³²⁴ Urbanovská, J., 2008, str. 30

³²⁵ Gros, J. G., 1996, str. 467

³²⁶ Gedlu, M., 2002, str. 37

³²⁷ Raděj, T., 2004, str. 10

³²⁸ CIA, 2011, [online]

³²⁹ Raděj, T., 2004, str. 10

Government, TFG), a Prozatímní federální parlament (*Transitional Federal Parliament*, TFP) s 275 členy.³³⁰ V období od února do června 2005 se somálská vláda snažila o přesunutí své působnosti z exilu v Keni do Somálska. První zasedání parlamentu v Somálsku, ve městě Baidoa, proběhlo až v únoru 2006.³³¹

Koncem roku 2008 odstoupil prezident Yusuf ze svého úřadu. OSN v té době financovala rozhovory probíhající v Džibutsku mezi TFG a opozicí – Aliancí pro znovuosvobození Somálska (*Alliance for the Re-Liberation of Somalia*, ARS). V lednu roku 2009 byla vytvořena vláda TFG-ARS národní jednoty. V Prozatímním federálním parlamentu došlo k navýšení míst na 550. Parlament zvolil v Džibutsku za somálského prezidenta 31. ledna 2009 Sheikh Sharif Sheikh Ahmeda, zakladatele Nejvyšší rady islámských soudů v Somálsku (*Supreme Council of Islamic Courts of Somalia*, CIC) a bývalého předsedu ARS.³³²

Vytvoření Prozatímní federální vlády (TFG) v roce 2004 bylo založeno na Prozatímní federální ústavě (*Transitional Federal Charter*, TFC). Ústava uvádí, že pětiletý mandát povede k ustavení nové somálské ústavy a vytvoření reprezentativní vlády po národních volbách. Po pěti letech se tak však nestalo. Proto v lednu 2009 Prozatímní federální ústava (TFC) prodloužila mandát Prozatímní federální vládě (TFG) do roku 2011.³³³ Situace se opakovala i v únoru 2011. Pravomoci vlády byly schváleny do roku 2014.³³⁴

5.3 Současné trendy

Cílem této kapitoly bude poukázat, jak se situace v Somálsku od 90. let 20. století změnila. Většina dat je použita z publikace UNDP – *Human Development Report* (HDR) 2001 – *Somalia*. Jedná se o data, která jsou deset let stará, proto se dá očekávat, že v současné době budou hodnoty odlišné. Aktuálnější údaje jsou zpracované organizací *Fund for Peace*, ty se však týkají Indexu zhroutených států. V této souvislosti je nejprve pozornost věnována změnám umístění Somálska v rámci FSI, dále pak trendům v sociální, ekonomické a vojensko-politické oblasti. Je zde zmíněna také obava mezinárodního společenství z podpory terorismu v zemi.

³³⁰ CIA, 2011, [online]

³³¹ BBC, 2011, [online]

³³² CIA, 2011, [online]

³³³ CIA, 2011, [online]

³³⁴ BBC, 2011, [online]

5.3.1 Srovnání životní úrovně před rozpadem státu a v období anarchie

V Somálsku neexistuje statistický úřad, který by shromažďoval ekonomické, demografické či jiné typy dat. Před rokem 1991 vláda neměla k dispozici téměř žádné údaje o své zemi. Nicméně mezinárodní organizace UNDP, Světová banka, CIA či Světová zdravotnická organizace shromažďovaly informace o Somálsku získané vlastním výzkumem.³³⁵ Tato data využil Peter Leeson pro zpracování studie, která srovnává životní úroveň obyvatel v zemi před zhroucením státu a v době anarchie. Porovnává osmnáct rozvojových indikátorů v letech 1985–1990 a 2000–2005, viz tab. 14.

Tab. 14: Srovnání životní úrovně obyvatel před zhroucením státu a v době anarchie

Indikátory	1985–1990	2000–2005	Změna
HDP (PPP) v USD	836 ^b	600 ^{c,e}	o
Očekávaná délka dožití (v letech)	46,0 ^b	48,47 ^{c,g}	↑
Jednoleté děti očkované proti spalničkám (v %)	30	40 ^h	↑
Jednoleté děti očkované proti TBC (v %)	31	50 ^h	↑
Počet lékařů na 100 000 obyvatel	3,4	4 ^h	↑
Novorozenci s nízkou porodní váhou (v %)	16	0,3 ^l	↑
Kojenecká úmrtnost (na 1000 dětí)	152	114,89 ^{c,g}	↑
Mateřská úmrtnost (na 100 000 žen)	1600	1100 ⁱ	↑
Podíl populace s přístupem k vodě (v %)	29	29 ^h	stejně
Podíl populace s přístupem ke kanalizaci (v %)	18	26 ^h	↑
Podíl populace s přístupem alespoň k jednomu zdravotnickému zařízení (v %)	28	54,8 ^k	↑
Extrémní chudoba (% < \$1 na den)	60	43,2 ^k	↑
Rádia (na 1000 ob.)	4,0	98,5 ^k	↑
Telefony (na 1000 ob.)	1,92 ^d	14,9 ^k	↑
Televizory (na 1000 ob.)	1,2	3,7 ^k	↑
Úmrtí na spalničky	8000	5598 ^{j,m}	↑
Míra gramotnosti u dospělých (v %)	24 ^b	19,2 ^j	↓
Kombinovaná* školní docházka (v %)	12,9 ^b	7,5 ^{a,i}	↓

Zdroj: převzato od Leeson, P., 2006, str. 12

Poznámky: ^aUNDP (2001); ^b1989-1990; ^cCIA World Factbook (2006); ^d1987-1990, World Bank/UNDP (2003); ^e2005; ^f2001; ^g2006; ^h2004, UNDP (2006); ⁱ2000, UNDP (2006) ^j2002, WHO (2004); ^k2002, World Bank/UNDP (2003); ^l1999, UNDP (2001); ^m2003; * nabízí primární, sekundární a terciární hrubou zápisovou do škol. Značka ↑ symbolizuje zlepšení, naopak tento znak ↓ znamená zhoršení.

^o V případě HDP se autor odkazuje na nespolehlivost dat, proto ho nehodnotí.

Výsledkem Leesonova výzkumu je skutečnost, že životní úroveň obyvatel Somálska se v době bezvlády zlepšila, a to nejen v absolutních číslech, ale i ve srovnání se sousedními africkými zeměmi.³³⁶ V případě čtrnácti ukazatelů došlo ke zlepšení

³³⁵ Leeson, P., 2006, str. 11

³³⁶ Leeson, P., 2006, str. 26

v době anarchie (viz tab. 14). Například střední délka života se zvýšila na 48,5 let. Kojenecká úmrtnost se snížila o 37 %. Mateřská úmrtnost také poklesla, stejně jako počet novorozenců s nízkou porodní váhou. Podíl obyvatel žijících v extrémní chudobě se snížil o 20 %. Zvýšil se přístup ke zdravotnickým a sanitačním zařízením. Nicméně dostupnost pitné vody se nezměnila. Ke zhoršení došlo ve dvou ukazatelích – gramotnosti dospělých obyvatel a podílu zapsaných dětí do škol. To nebylo způsobeno v důsledku státních úprav, ale snížením zahraniční pomoci.³³⁷

5.3.2 Hodnocení země podle FSI

Somálsko se v letech 2005–2010 každoročně umístilo mezi deseti státy s nejvyšším FSI. V roce 2005 dosáhlo celkového počtu bodů 102,3. Na stupnici FSI zaujalo páté místo v pořadí (před ním: Pobřeží slonoviny, Demokratická republika Kongo, Súdán, Irák³³⁸). V roce 2006 se sice posunulo na žebříčku FSI na šestou pozici, avšak výsledná hodnota, kterou země dosáhla po zhodnocení jednotlivých indikátorů, byla vyšší než v roce předchozím. Činila 105,9 bodů. To značí, že i v ostatních zemích stojících před Somálskem (Súdán, Demokratická republika Kongo, Pobřeží slonoviny, Irák, Zimbabwe³³⁹) došlo ke zhoršení situace.

Rok 2007 opět zachycuje zhoršení situace v Somálsku, jelikož v hodnocení se umístilo na třetím místě (po Súdánu a Iráku³⁴⁰) s celkovým počtem 111,1 bodů. Od roku 2008 zaujímá 1. místo v hodnocení států podle FSI. Představuje stát světa s nejnižší mírou stability. V letech 2008–2010 přesáhl výsledný počet bodů 114 bodů. Mezi lety 2008 a 2009 došlo ke zhoršení situace v zemi. Naopak mezi roky 2009 a 2010 se konečná hodnota FSI snížila o čtyři desetiny, což představuje jisté zlepšení (viz tab. 15). Dá se však usuzovat, že vnitrostátní vývoj nezaznamenal výraznějších pozitivních výsledků.

Tab. 15 zachycuje vývoj hodnocení jednotlivých indikátorů v daných letech. Je patrné, že hodnoty v letech 2005 a 2006 jsou u mnoha ukazatelů nižší než v letech 2007–2010, kdy došlo k nárůstu v důsledku zhoršení sociálního, ekonomického a vojensko-politického prostředí v zemi. Maximální hodnota – 10 bodů – byla každoročně v letech 2005–2010 dosažena u indikátoru vojensko-politického, konkrétně u bezpečnostního aparátu. Ten je v Somálsku zcela nefunkční. Celkově vojensko-

³³⁷ Leeson, P., 2006, str. 12

³³⁸ FfP (I), 2009, [online]

³³⁹ FfP (II), 2009, [online]

³⁴⁰ FfP (1), 2009, [online]

politické ukazatele vykazují nejvyšší hodnoty, po nich pak sociální a „nejlépe“ se jeví ekonomické (vývoj jednotlivých indikátorů zachycují obr. 9, 10, 11, viz dále v textu).

Tab. 15 Hodnocení Somálska podle FSI v letech 2005–2010

Rok	Umístění	Celkem bodů	Indikátory											
			Sociální				Ekonomické		Vojensko-politické					
			Demografické tlaky	Uprchlíci a IDPs	Kolektivní nepřátelství	Trvalý odchod obyvatelstva	Nerovnost ekon. rozvoje	Ekonomický pokles	Delegitimizace státu	Veřejné služby	Lidská práva	Bezpečnostní aparát	Frakcionalizace elit	Intervence států a externích subj.
2005	5.	102,3	9,0	8,0	7,4	6,3	9,0	8,3	9,8	10	7,8	10	8,7	8,0
2006	6.	105,9	9,0	8,1	8,0	7,0	7,5	8,5	10	10	9,5	10	9,8	8,5
2007	3.	111,1	9,2	9,0	8,5	8,0	7,5	9,2	10	10	9,7	10	10	10
2008	1.	114,2	9,8	9,8	9,5	8,3	7,5	9,4	10	10	9,9	10	10	10
2009	1.	114,7	9,8	9,9	9,7	8,5	7,7	9,5	10	9,9	9,9	10	10	9,8
2010	1.	114,3	9,6	10	9,7	8,3	8,0	9,6	10	9,6	9,9	10	10	9,6

Zdroj: Vytvořeno autorkou na základě údajů organizace *Fund for Peace* dostupných na webové stránce instituce pro jednotlivé roky:

- http://www.fundforpeace.org/web/index.php?option=com_content&task=view&id=103&Itemid=149
- http://www.fundforpeace.org/web/index.php?option=com_content&task=view&id=104&Itemid=148
- http://www.fundforpeace.org/web/index.php?option=com_content&task=view&id=229&Itemid=366
- http://www.fundforpeace.org/web/index.php?option=com_content&task=view&id=292&Itemid=451
- http://www.fundforpeace.org/web/index.php?option=com_content&task=view&id=391&Itemid=548
- http://www.fundforpeace.org/web/index.php?option=com_content&task=view&id=452&Itemid=899

Poznámka: Pole zvýrazněna tmavě šedou barvou ukazují, kdy hodnocení dosáhlo maxima – deseti bodů.

Podle výsledných hodnot FSI v jednotlivých letech připadalo na každou kategorii (zaokrouhleno na jedno desetinné místo) v roce – 2005: 8,5 bodů; 2006: 8,8 bodů; 2007: 9,3 bodů; 2008: 9,5 bodů; 2009: 9,6 bodů. V roce 2010 na každý indikátor připadalo průměrně 9,5 bodů z maximálních 10 bodů, což dokazuje, že Somálsko je ve všech kritériích velmi negativně hodnoceno – je neúspěšným státem.

5.3.3 Trendy v sociální oblasti

Populace v roce 1975 dosahovala 3,3 milionů. Do roku 1986 se počet obyvatel zdvojnásobil. Vzrostl na 7,1 milionů.³⁴¹ Odhaduje se, že v roce 2010 činil zhruba deset milionů. Očekávaná délka života je 50,4 let (u žen 52,4 let, u mužů 48,5 let). V zemi je stále vysoká porodnost. Na jednu ženu tedy připadá 6,35 dětí. Občanská válka nemá vliv na poměr mužů a žen ve společnosti. Téměř polovinu obyvatelstva tvoří děti (45 %, 0–14 let). Naopak důchodci (65 a více let) zastupují pouze 2 % somálské populace.³⁴²

³⁴¹ *Encyklopedia of the Nations*, 2011, [online]

³⁴² CIA, 2011, [online]

V průběhu 90. let 20. století došlo ke značnému zvýšení počtu uprchlíků, stejně tak i vnitřně přesídlených osob. V roce 2001 bylo zaznamenáno, že se počet uprchlíků v letech 1998–2001 výrazně snížil v důsledku zlepšení bezpečnostní situace v zemi.³⁴³ UNHCR uvádí, že v roce 1990 mělo Somálsko 470,2 tisíc uprchlíků, v roce 2005 se jejich počet snížil na 395,6 tisíc a do roku 2008 došlo k jejich nárůstu na 561,2 tisíc.³⁴⁴ Odborníci UNHCR také odhadují, že počet vnitřně přesídlených osob v roce 2009 dosahoval 1,5 milionů, z nichž většina žije v neadekvátních životních podmínkách.³⁴⁵

Obecně však dochází ke zlepšování životní úrovně obyvatel v oblasti Somalilandu, Puntlandu, dále ve středních a jižních částech Somálska, kde neprobíhají ozbrojené konflikty. Domácnosti v těchto oblastech mají vyšší příjem na osobu. Rovněž městské oblasti mají lepší výchozí pozici než venkovské části, neboť je zde vyšší koncentrace sociálních služeb. V oblasti vzdělávání je situace tristní. Pouze 17,1 % dospělých obyvatel je gramotných. Dochází k velmi pomalému rozvoji ve sféře školství. Od roku 1998 se zvyšuje počet středních škol. Zdravotnictví je v zemi také velmi zaostalé. Většina obyvatel nemá přístup ke zdravotnickým zařízením. Navíc je zde málo kvalifikovaného personálu. V roce 2001 bylo zaznamenáno zvýšení kojenecké úmrtnosti a chronické podvýživy v jižním Somálsku.³⁴⁶

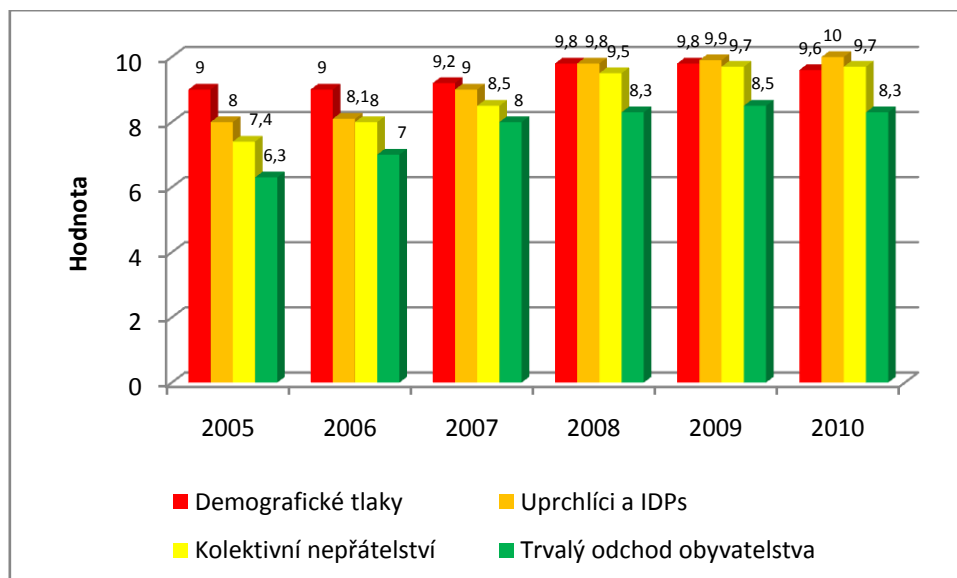
Obr. 9 zachycuje vývoj jednotlivých sociálních indikátorů Somálska podle FSI v letech 2005–2010. Nejvyšší hodnoty v rozmezí 8–10 bodů dosahují indikátory: demografické tlaky, uprchlíci a vnitřně přesídlené osoby. Naopak ukazatelé kolektivní nepřátelství a trvalý odchod obyvatelstva vykazují rostoucí tendence. V sociální oblasti nedochází k pozitivnímu vývoji. V roce 2005 dosahovaly sociální indikátory v průměru hodnotu 7,7, v roce 2010 pak 9,4 (hodnoty zaokrouhleny na jedno desetinné místo). V důsledku nedostupnosti dat není možné Somálsko porovnat s jinými státy podle Indexu lidského rozvoje. Dá se předpokládat, že by patřilo do kategorie zemí s nízkým lidským rozvojem (více viz kapitola 2.2.5).

³⁴³ UNDP – HDR, 2001, str. 37

³⁴⁴ UNDP – HDI, 2010, [online]

³⁴⁵ *Freedom House*, 2010, [online]

³⁴⁶ UNDP – HDR, 2001, str. 38-39

Obr. 9 Změny hodnot sociálních indikátorů v Somálsku v letech 2005–2010

Zdroj: Vytvořeno autorkou na základě údajů organizace *Fund for Peace* dostupných na webové stránce instituce pro jednotlivé roky:

- http://www.fundforpeace.org/web/index.php?option=com_content&task=view&id=103&Itemid=149
- http://www.fundforpeace.org/web/index.php?option=com_content&task=view&id=104&Itemid=148
- http://www.fundforpeace.org/web/index.php?option=com_content&task=view&id=229&Itemid=366
- http://www.fundforpeace.org/web/index.php?option=com_content&task=view&id=292&Itemid=451
- http://www.fundforpeace.org/web/index.php?option=com_content&task=view&id=391&Itemid=548
- http://www.fundforpeace.org/web/index.php?option=com_content&task=view&id=452&Itemid=899

5.3.4 Změny v ekonomické oblasti

Somálsko se řadí mezi celosvětově nejchudší země, kde až 43,2 % obyvatel má denní příjem nižší než jeden americký dolar (viz tab. 14). Ekonomická situace odráží důsledky dlouholeté občanské války. Hospodářství je závislé na zemědělství a chovu dobytka. Výnosy ze zemědělské produkce ovlivňují klimatické podmínky. Pro místní obyvatelstvo mají nezastupitelnou roli remitence.³⁴⁷

Výše HDP se v různých zdrojích liší. CIA uvádí, že v letech 2008–2010 dosahoval hrubý domácí produkt podle parity kupní síly každoročně 600 amerických dolarů. Odhaduje se, že skutečný roční nárůst HDP dosahuje 2,6 %. V zemi pracuje asi 3,4 milionů obyvatel, z nichž je 71 % zaměstnáno v zemědělství, které se podílí 65 % na tvorbě HDP. Neexistují oficiální data, která by evidovala míru nezaměstnanosti či míru inflace.³⁴⁸

³⁴⁷ *BusinessInfo.cz*, 2009, str. 10

³⁴⁸ CIA, 2011, [online]

Tab. 16: Zahraniční pomoc a externí dluh Somálska

	1985–1990	Poslední údaj	Rok
<i>Celková ODA (v milionech USD)</i>	440	-	2000
<i>Humanitární a rozvojová spolupráce jako % HPD</i>	-	115	2000
<i>na osobu (per capita) v USD</i>	-	9	2001
<i>Celkový externí dluh (v mld. USD)</i>	2,4	2,6	2000
<i>Vnější dluh jako % z HDP</i>	185	-	1989

Zdroj: Převzato z UNDP – HDR, 2001, str. 206

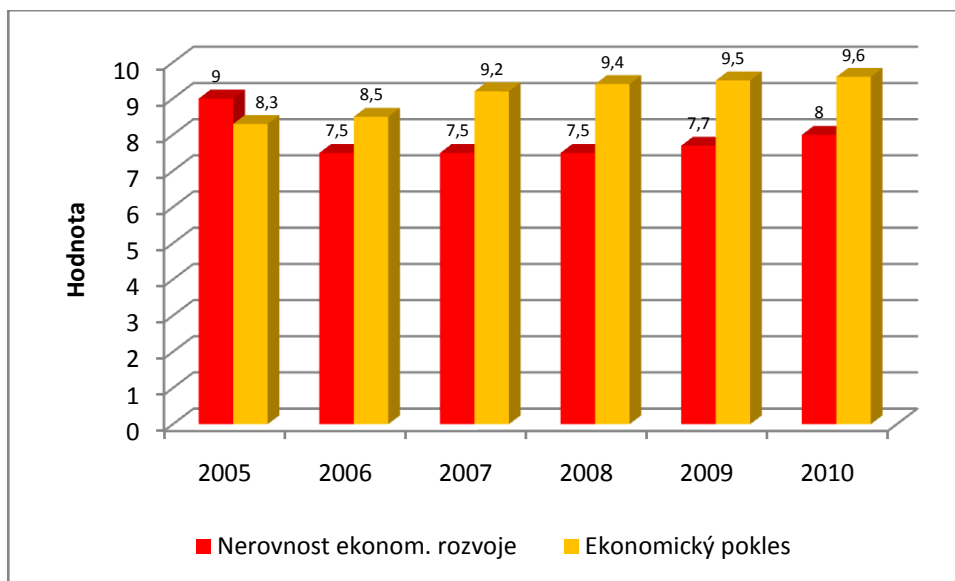
V Somálsku neexistuje centrální banka, proto odhady peněžních zásob nejsou k dispozici. Problémem zůstává nedostatek investic do venkovských oblastí a sociálních služeb. Dochází k liberalizaci trhu a privatizaci, která je unikátní na světě, neboť všechny podniky jsou v soukromých rukou. Společnost se vyznačuje nerovnoměrným rozložením bohatství – bohatý sever versus chudý jih, rozvinutá města versus zaostalý venkov, rozdíly mezi jednotlivými socioekonomickými skupinami i uvnitř nich.³⁴⁹

Somálsko patří mezi země, které jsou závislé na rozvojové pomoci. K významným donorským subjektům se řadí především Evropská unie a Spojené státy americké. Od roku 2006 se rozvojové programy zaměřují na strategii chovu dobytka a sociálně-ekonomický průzkum. V současné době také Světová banka financuje rozvojové projekty. Projekty EU zahrnují oblasti jako například: somálská obnova a rozvoj společnosti, obnova venkova, základní zdravotnická péče v Puntlandu, odstranění škod tsunami (na které i Japonsko a Světová banka vyčlenily 2 mil. USD).³⁵⁰

Obr. 10 se zabývá vývojem jednotlivých ekonomických indikátorů Somálska v rámci FSI v letech 2005–2010. Ukazatel nerovnosti ekonomického rozvoje se v letech 2005–2010 snížil z hodnoty 9 na 8. Naopak indikátor zachycující ekonomický pokles má rostoucí tendenci. Z původní hodnoty 8,3 v roce 2005 vzrostl do roku 2010 na 9,6. V ekonomické oblasti tedy došlo ke zlepšení nerovnosti ekonomického rozvoje, avšak v zemi nedochází k ekonomickému růstu. Co se týče změn průměrných hodnot jednotlivých ekonomických ukazatelů, jsou v roce 2005 (8,7) a 2010 (8,8) téměř shodné (hodnoty zaokrouhleny na jedno desetinné místo).

³⁴⁹ UNDP – HDR, 2001, str. 89–92

³⁵⁰ *BusinessInfo.cz*, 2009, str. 11

Obr. 10: Změny hodnot ekonomických indikátorů FSI v Somálsku v letech 2005–2010

Zdroj: Vytvořeno autorkou na základě údajů organizace *Fund for Peace* dostupných na webové stránce instituce pro jednotlivé roky:

- http://www.fundforpeace.org/web/index.php?option=com_content&task=view&id=103&Itemid=149
- http://www.fundforpeace.org/web/index.php?option=com_content&task=view&id=104&Itemid=148
- http://www.fundforpeace.org/web/index.php?option=com_content&task=view&id=229&Itemid=366
- http://www.fundforpeace.org/web/index.php?option=com_content&task=view&id=292&Itemid=451
- http://www.fundforpeace.org/web/index.php?option=com_content&task=view&id=391&Itemid=548
- http://www.fundforpeace.org/web/index.php?option=com_content&task=view&id=452&Itemid=899

5.3.5 Vojensko-politický vývoj

V roce 2010 klasifikovala organizace *Freedom House*³⁵¹ Somálsko jako nesvobodnou zemi. Z hlediska politických práv i občanských svobod bylo zhodnoceno číslem sedm, což odráží nejnižší možnou míru svobody v zemi. Legitimita státu je nízká, neboť v Somálsku neexistuje volební demokracie, nefunguje zde žádný řídicí orgán, který by na státní úrovni zajišťoval ochranu politických a občanských svobod. Prozatímní federální vláda je sice mezinárodně uznávaná, avšak její skutečná účinnost je minimální. Lepší situace je viditelná pouze v oblastech Somalilandu a Puntlandu.³⁵²

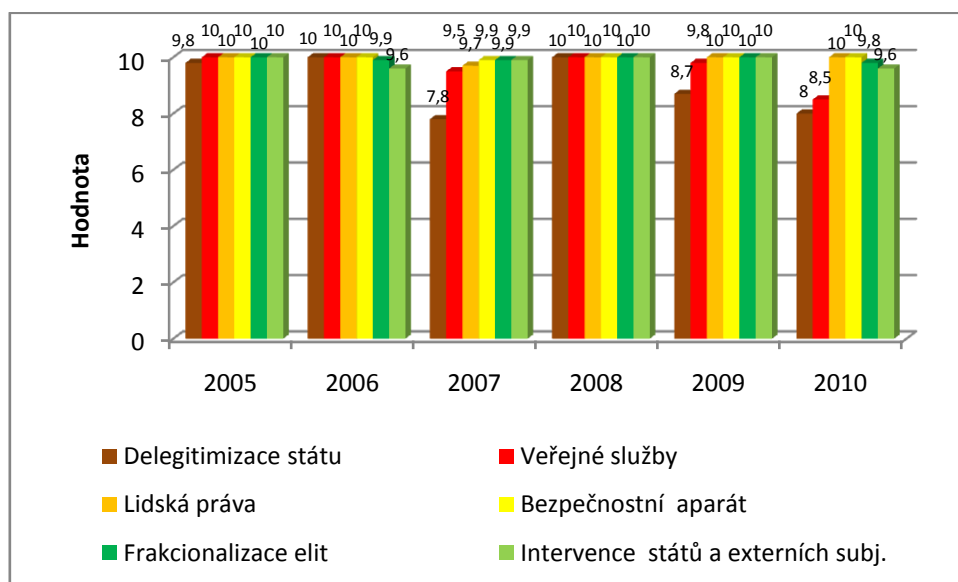
V roce 2010 obsadilo Somálsko také poslední příčku ze 178 hodnocených zemí organizací *Transparency International* podle Indexu vnímání korupce (CPI). Index

³⁵¹ Americká nevládní nezisková organizace, kterou založili Wendell Willkie a Eleanor Roosevelt v roce 1941 v New Yorku se snaží prosazovat dodržování demokratických principů, lidských práv, politických a občanských svobod. Každoročně vydává zprávy o hodnocení stupně demokratické svobody v zemích světa. Země s nejvyšší mírou svobod mají hodnotu 1, naopak nejméně svobodné státy jsou hodnoceny číslem 7. *Freedom House*, 2010, [online]

³⁵² *Freedom House*, 2010, [online]

dosáhl hodnoty 1,1 (více o metodologii viz kap. 2.4).³⁵³ Po roce 2006 vzrostla korupce natolik, že se stala nekontrolovatelnou. V současné době je všudypřítomná a stala se běžnou součástí života somálského obyvatelstva.³⁵⁴

I přestože Přechodná federální charta (TFC) vyzývá ke svobodě projevu a tisku, ve skutečnosti v zemi neexistuje. V roce 2008 vydala vláda zákon, který umožňuje kontrolovat média. Rádio představuje nejdůležitější zdroj informací pro somálské obyvatelstvo. Internet a mobilní sítě jsou dostupné jen v oblastech velkých měst. V zemi je zakázáno svobodné shromažďování. Ani náboženská svoboda zde prakticky neexistuje.³⁵⁵ V převážně muslimské společnosti čelí ženy velké diskriminaci. Dodnes jsou uskutečňovány obřady ženské obřízky (tzv. *female genital mutilation*, FGM³⁵⁶). V zemi je vysoká míra sexuálního násilí.³⁵⁷

Obr. 11: Změny hodnot vojensko-politických indikátorů v Somálsku v letech 2005–2010

Zdroj: Vytvořeno autorkou na základě údajů organizace *Fund for Peace* dostupných na webové stránce instituce pro jednotlivé roky:

- http://www.fundforpeace.org/web/index.php?option=com_content&task=view&id=103&Itemid=149
- http://www.fundforpeace.org/web/index.php?option=com_content&task=view&id=104&Itemid=148
- http://www.fundforpeace.org/web/index.php?option=com_content&task=view&id=229&Itemid=366
- http://www.fundforpeace.org/web/index.php?option=com_content&task=view&id=292&Itemid=451
- http://www.fundforpeace.org/web/index.php?option=com_content&task=view&id=391&Itemid=548
- http://www.fundforpeace.org/web/index.php?option=com_content&task=view&id=452&Itemid=899

³⁵³ *Transparency International ČR* (a), 2010, str. 4

³⁵⁴ *Freedom House*, 2010, [online]

³⁵⁵ *Freedom House*, 2010, [online]

³⁵⁶ *Female genital mutilation*, FGM zahrnuje částečné nebo úplné odstranění vnějších ženských genitálií nebo jiné poškození ženských pohlavních orgánů bez zdravotních důvodů. WHO, 2011, [online]

³⁵⁷ *Freedom House*, 2010, [online]

Obr. 11 se zabývá vývojem jednotlivých politicko-vojenských ukazatelů Somálska podle FSI v letech 2005–2010. Skupina těchto ukazatelů dosahuje nejvyšších hodnot. Průměrná hodnota v roce 2005 byla 9,0, v roce 2010 pak 9,9 (zaokrouhleno na jedno desetinné místo). Nižších hodnot dosahují pouze dva indikátory – delegitimizace státu a veřejné služby, kolem hodnoty 8. Zbylí čtyři ukazatelé dosahují téměř maxima.

5.3.5.1 Terorismus v současném Somálsku

Téma terorismu v dnešním Somálsku je velmi aktuální. Mezinárodní společenství se obává, že by se země mohla stát vhodným útočištěm radikálních islámských skupin, podobně jako například v Afghánistánu.³⁵⁸ Somálsko bývá obviňováno ze spolupráce s příslušníky teroristické sítě *al-Káida*. Podle profesora Menkhause³⁵⁹ jsou tato tvrzení založená spíše na dedukcích a domněnkách než na konkrétních faktech.³⁶⁰ Země se zdá být vhodným místem pro aktivity somálských i jiných islámských radikálů. Vede k tomu dlouholetá občanská válka, ale také dlouhé pobřeží bez jakékoliv kontroly.³⁶¹

Většina obyvatel Somálska souhlasí s rozšiřování islámu ve své zemi. Podporují tedy nepolitickou islamizaci společnosti, avšak také souhlasí s upevnováním islámského práva *šaría*³⁶² a expanzí islámských soudů. Nejproslulejší radikální islamistickou skupinou je organizace *al-Ittihad al-Islamiya*³⁶³ (dále zkráceně *al-Ittihad*), která byla Bushovou administrativou považována za teroristickou organizaci. *Al-Ittihad* není synonymem či pobočkou *al-Káidy*.³⁶⁴ Toto hnutí představuje malou a relativně slabou islámskou organizaci, která se soustředí víc na vnitrostátní sociální než na politickou

³⁵⁸ Raděj, T., 2004, str. 10

³⁵⁹ Kenneth J. Menkhause je předním světovým odborníkem na oblast Afrického rohu a islámských hnutí. Působí jako profesor na *Department of Political Science, Davidson College, NY*, dva roky učil na *American University in Cairo*. Byl zaměstnán také jako poradce americké vlády a OSN. Davidson College, 2010, [online]

³⁶⁰ Závěšický, J., 2003, str. 20

³⁶¹ Raděj, T., 2004, str. 10

³⁶² Islámské právo (*šaría*, *šar‘*) je soubor: „Bohem zjevených pravidel, která musí zbožný muslim dodržovat, má-li náležitě plnit všechny své povinnosti. Svoji platnost a legitimitu *šaría* odvozuje od svého božského původu – je manifestací vůle Všemohoucího, nezávisí na autoritě žádného pozemského zákonodárce nebo jednotlivce. Islámské právo je stejně jako Korán (*qur‘án*) chápáno jako věčné a nestvořené.“ Potměšil, J., 2008, [online]

³⁶³ *Al-Ittihad* byl založen jako studentské islámské hnutí bez klanové profilace na konci 80. let 20. století (o šest let dříve než *al-Káida*). Některé teroristické postupy jsou *al-Ittihadu* vlastní. Avšak se nejedná o aktivity hnutí jako celku, ale spíše o ne vždy prokázané iniciativy jednotlivých členů. *Al-Ittihad* bývá totiž obviňován z bombových útoků v oblasti Afrického rohu. To je pro Etiopii záminkou k potlačování jejích členů i na území Somálska, což nadále komplikuje vztahy mezi zeměmi. Závěšický, J., 2003, str. 21

³⁶⁴ Závěšický, J., 2003, str. 21

oblast.³⁶⁵ Po roce 1996 se vzdalo všech snah o převzetí přímé vlády v zemi. Vybudování islámského státu ale dále zůstává bodem politické agendy *al-Ittihadu*. Toho chtějí dosáhnout prostřednictvím rozvoje vzdělání. *Al-Ittihad* poskytuje také charitativní činnosti a služby, jako jsou školství, sirotčince, zdravotnictví a zdroje čisté vody. Rovněž se snaží integrovat do místních a obchodních komunit a rozvíjí vlastní ekonomickou činnost.³⁶⁶

Somálsko není vhodným prostředím pro stálé působení teroristických skupin, neboť pracovat na jeho území v utajení je díky specifickým společenským okolnostem velmi obtížné, dokonce nemožné. V podmínkách klanového konfliktu a anarchie neexistuje žádný spolehlivý spojenec. Vznikají zde nepředvídatelné aliance a spojení. Somálsko zastává důležitou roli jako tranzitní země. Je využívána pro přesun materiálu, zbraní, vybavení a lidských zdrojů pro teroristy. Toto stanovisko zastává i OSN. Naopak představitelé americké administrativy jsou přesvědčeni, že do Somálska proudí členové a spojenci *al-Káidy* z Afghánistánu, zakládají zde výcvikové tábory a budují teroristické sítě.³⁶⁷

5.3.6 Perspektivy vývoje Somálska

Somálsko je typickým příkladem anarchického státu. Představuje stát, který je mezinárodním společenstvím uznán jako subjekt mezinárodního práva, avšak od 90. let 20. století v něm chybí efektivní centrální vláda. Tento typ zhroutěného státu je v mezinárodním společenství poměrně vzácný.

Cesta k vytvoření fungujícího bezpečného somálského státu bude velmi dlouhá. Po tak ničivém válečném období, bude obnova provázena mnoha neúspěchy a zklamáním.³⁶⁸ I přestože v zemi působí Přechodná federální vláda (TFG), její role je značně teritoriálně omezená. Proto budou osudy obyvatel závislé nejen na činnosti OSN a jejích agenturách, ale také na rozvojové pomoci hlavních donorů – Spojených států amerických a Evropské unii.³⁶⁹

„Záchrana“ tohoto typu státu bude vyžadovat mnoho finančních zdrojů, externích politických a vojenských závazků. Pomoc ze strany finančních institucí – Mezinárodního měnového fondu a Světové banky, nemusí být pro hospodářskou

³⁶⁵ Clark, E., 2002, [online]

³⁶⁶ Závěšický, J., 2003, str. 21

³⁶⁷ Závěšický, J., 2003, str. 22

³⁶⁸ Raděj, T., 2004, str. 10

³⁶⁹ Závěšický, J., 2003, str. 22

rekonstrukci Somálska lepší než úloha OSN, jejímž cílem je podílet se na obnově politických a vojenských důsledků dlouholeté anarchie. Brettonwoodské instituce byly vytvořeny po druhé světové válce na pomoc při obnově poválečné Evropy, nikoliv jako řešení pro zhroutené státy, ve kterých je hospodářství nutné nejen reformovat, ale zcela vybudovat.³⁷⁰

Vytvoření unitárního státu znesnadňuje Somaliland, který funguje autonomně. Má svou vlastní vládu. Je ekonomicky životaschopný a usiluje o mezinárodní uznání. Somaliland by mohl v budoucnu získat samostatnost a být uznán jako subjekt mezinárodního práva. Také je možné, že dojde k vytvoření federativního státu. Důležitým krokem k dosažení pozitivního vývoje Somálska je vyřešení klanových sporů a vnitropolitické situace. Tato změna bude vyžadovat mnoho času, energie a finančních prostředků.

³⁷⁰ Gros, J. G., 1996, str. 466-470

Závěr

Diplomová práce analyzuje problematiku tzv. zhroucených států a vypracovává jejich komplexní charakteristiku z hlediska sociálních, ekonomických a politických ukazatelů podle nástroje Indexu zhroucených států (FSI). Cílem práce bylo nastínit vývoj fenoménu *failed state*, věnovat se rozmístění zhroucených států ve světě se zaměřením na africký kontinent, analyzovat a zhodnotit přístupy Organizace spojených národů k řešení problémů ve zhroucených státech a shrnout je do uceleného díla. V případové studii byl prostor věnován Somálsku – příkladu anarchického zhrouceného státu.

Jev *failed state* není zcela novým úkazem. V době studené války byl svět bipolárně rozdělen a veškerá moc byla soustředěna v rukou Sovětského svazu a Spojených států amerických. Tyto supervelmoci finančně podporovaly rozvojové země. Chtěly si upevnit vztahy s tzv. „spřátelenými“ zeměmi třetího světa, kde často vládli diktátorští vůdci, kteří se bez ohledu na rozvoj a blahobyt svých občanů obohacovali prostředky z pomoci. Velmoci však tento fakt přehlížely. Po rozpadu bipolárně rozděleného světa se zájem supervelmocí o poskytování rozvojové pomoci snížil a v mnoha afrických zemích došlo ke zhoršení vnitropolitické situace a následnému zhroucení státních struktur.

Šárka Waisová pokládá zhroucené státy za vývojovou větev moderních států, které označuje jako nemoderní. Přejít od moderního k nemodernímu státu má tři stádia vývoje. Prvním z nich je vznik slabého státu, který se vyznačuje zastaralým institucionálním uspořádáním a pomalou administrativou. Druhou fází představuje rozpadající se stát, ve kterém je vládní moc omezena jen na určitém území a veřejné služby jsou omezené. Konečným stádiem je rozpadlý stát. Ten je charakteristický zánikem státní moci, ztrátou legitimního monopolu na užití násilí, vznikem povstaleckých skupin, konflikty, násilím, korupcí atd.³⁷¹

Z hlediska mezinárodního práva mají zhroucené státy způsobilost k právním úkonům, pokud jsou uznány *de iure* mezinárodním společenstvím států za svrchované – platné subjekty mezinárodního práva. V těchto státech zpravidla neexistují žádné mocenské struktury – vláda, soudy, policie, které by se podílely na dodržování bezpečnosti. Není zde žádná jednotka, která by uplatňovala vnitřní a vnější suverenitu.

³⁷¹ Waisová, Š., 2007, str. 10–14

Podle mezinárodního práva by státy, ve kterých neexistuje nezávislá státní moc a způsobilost navazovat vztahy s jinými státy, neměly být suverénní.

V současné době neexistuje jednotná ucelená definice vyjadřující obecně platnou klasifikaci slabé státnosti, proto se v literatuře používá několik pojmů, kupříkladu *soft state*, *juridical state*, *empirical state*, *de facto state*, *quasi state*, *weak*, *failed state* či *collapsed state*. Práce s tolika termíny často vede k dezinterpretaci. Mnoho autorů nerozlišuje mezi *failed state* (rozpadajícím se státem) a *collapsed state* (rozpadlým státem). Proto jsou pro zjednodušení v práci obě kategorie nazývány souhrnně jako zhroucené. Jean-Germain Gros³⁷² identifikoval pět typů těchto států: 1. anarchický (Somálsko), 2. fantomový (Demokratická republika Kongo), 3. anemický (Haiti), 4. uchvácený (Rwanda) a 5. potracený (Bosna a Hercegovina, Gruzie).

Organizace *Fund for Peace* (FfP) spolu s časopisem *Foreign Policy* vytvořily tzv. Index zhroucených států (*Failed States Index*, FSI), který se od roku 2005 každoročně zabývá hodnocením míry stability členských států OSN. Podle dosažených bodů v rámci FSI rozděluje organizace *Fund for Peace* státy do čtyř kategorií: neohrožené (*sustainable*), málo ohrožené (*moderate/ monitoring*), ohrožené (*warning*) a vysoce ohrožené (*alert*). V letech 2007–2010 bylo v rámci světa podle FSI identifikováno v rozmezí 32–38 vysoce ohrožených států, 93–97 ohrožených, 33–34 málo ohrožených a 13–15 neohrožených zemí.³⁷³

I další mezinárodní organizace se snaží o různé klasifikace států, například Světová banka, která ve svém *The Worldwide Governance Indicators* (WGI) hodnotí úroveň vládnutí či klasifikuje nízko-příjmové země pod tlakem, tzv. LICUS (*Low Income Country Under Stress*). Vysoce ohrožené země zpravidla mají problémy s politickou stabilitou a vysokou mírou korupce, což také dokazuje Index vnímání korupce (CPI). V případě Indexu lidského rozvoje (HDI) a hrubého národního důchodu (HND) je shoda v počtu deseti nejvýše umístěných zemí v rámci FSI nižší. Je to pravděpodobně způsobeno v důsledku nedostupnosti dat některých zemí, kupříkladu Somálska, Súdánu, Afghánistánu a dalších.³⁷⁴

Rozmístění zhroucených států podle FSI ve světě není rovnoměrné. Afrika má prvenství v počtu zhroucených států. Jejich počet neustále narůstá. V roce 2010 se zde nacházely dvě třetiny *alert* zemí. V tomtéž roce sedm z deseti zemí s nejvyšší hodnotou

³⁷² Gros, J. G., 1996, str. 458–461

³⁷³ FfP (1–4), 2009, [online]

³⁷⁴ UNDP, 2010, str. 145–146

FSI připadalo na Afriku. Na seznamu prvních deseti *alert* zemí se v letech 2005–2010 každoročně umístily čtyři africké státy: Demokratická republika Kongo, Súdán, Somálsko a Čad. Od roku 2006 se k nim přidalo Zimbabwe. Také další africké státy, jako například Guinea, Pobřeží slonoviny, Sierra Leone, Libérie a Středoafrická republika, byly alespoň jednou součástí prvních deseti států s nejvyšší hodnotou FSI.

Mezinárodně-politické poměry často podporovaly nezodpovědnost vlád v mnoha afrických zemích a přispěly k jejich nesprávnému fungování, k patronsko-klientským vztahům, korupci a násilnostem. Koloniální minulost sice zanechala vliv na slabost státních institucí, avšak nebyla skutečnou překážkou rozvoje. Po rozpadu bipolárně rozděleného světa se v mnoha afrických zemích zhoršila vnitropolitická situace, která vedla ke vzniku fenoménu *failed state*. V tomto období rostla snaha OSN o udržení globálního míru a bezpečnosti. USA se snažily navázat vztahy s africkými zeměmi.

Spojitosť mezi některými ekonomickými jevy a oslabováním státní moci je značná. V 2. polovině 20. století došlo k modernizaci ekonomiky, to se však netýkalo subsaharské Afriky. Tamější země se staly perifériemi v globální tržní ekonomice. Na oslabování státní moci mají dosud vliv: poměrně uzavřený ekonomický systém, vysoká míra kojenecké úmrtnosti a autoritativní režimy. Také finanční závislost na vývozu určité komodity či nerostné suroviny vede k ekonomickým výkyvům.

Existují rovněž sociopolitické faktory, které vedou k oslabování státní moci. Jedním z nich je příjmová nerovnost africké společnosti. konflikty též vždy působí negativně nejen na ekonomický, ale i sociální rozvoj země. Africké země mají často zkušenost s vládou silného muže, diktátorským a represivním režimem, který vede k vytváření povstaleckých skupin a sporům, popř. občanským válkám a vzniku *failed state*.

Organizace spojených národů hraje klíčovou úlohu při prevenci a řešení konfliktů, které jsou často příčinou zrodu *failed state* či jejich důsledkem. OSN se snaží předejít vzniku nových ozbrojených konfliktů či opětovnému vypuknutí sporů, zprostředkovává mírové operace zaměřené na zajišťování míru (*peacekeeping*, *peace-enforcement*) a vytváří podmínky, které povedou k sociální, ekonomické a politické obnově poválečné společnosti (*peacebuilding*). Její činnost však nebyla v každé zemi úspěšná, příkladem může být Somálsko nebo Rwanda.

Úsilí zabývat se problematikou zhroucených států ze strany mezinárodního společenství vzrostlo po teroristických útocích na Spojené státy americké v roce 2001, neboť právě kriminalita, násilí, terorismus a nelegální obchodování je spojováno

s *failed states*. Tyto aspekty by mohly ohrozit globální bezpečnost. Proto Spojené státy americké spolu s dalšími mezinárodními aktéry navrhly osm alternativ, jak pomoci zhrouteným státům. Mezi ně patří: nedělat nic, izolovat státy, secese, integrace státu nebo jeho části do většího subjektu, zavedení autority, poskytování sousedského dohledu, podpoření jedné strany konfliktu a mezinárodní intervence.

Každý zhroutený stát má jiné příčiny vedoucí k jeho rozpadu, proto i přístupy k obnovení situace v zemi musejí být adekvátní. Překážkou v rozpadlých zemích nadále zůstává nezkušenost mezinárodních aktérů s účinným řešením problémů. Postup ke zlepšení situace v těchto státech bude vyžadovat ekonomické, politické a v některých případech i vojenské prostředky. Veškeré aktivity budou velmi finančně nákladné a nezbytně dlouhodobého charakteru.

Specifický typ zhrouteného státu představuje Somálská demokratická republika. Je typickým příkladem anarchického typu *failed state*. Bezvládí v zemi je výsledkem historického a politického vývoje v zemi. Diktátorský režim Muhammada Siada Barreho, nazývaný „vědecký socialismus“, v letech 1969–1991 zvýšil napětí mezi jednotlivými klany v zemi a rozpoutal jejich soupeření o moc. Zhoršily se nejen sociální, ale také politicko-ekonomické podmínky, které vedly v roce 1991 ke kolapsu státu. V zemi panovala anarchie a vypukla občanská válka, která prakticky v různé intenzitě trvá dodnes. Jedinou ekonomicky životaschopnou oblastí s vlastní fungující vládou a institucemi v zemi je Somaliland. Ten v roce 1991 vyhlásil nezávislost, avšak dosud nebyl uznán mezinárodním společenstvím za samostatný stát. V roce 1998 se také Puntland prohlásil za autonomní samosprávný stát, který usiluje o vytvoření federace v zemi.

V roce 1992 vypukl v zemi v důsledku extrémního sucha a občanské války hladomor. Téhož roku byla rezolucí Rady bezpečnosti ustavena operace UNOSOM (*United Nations Operation in Somalia*). Měla sledovat dodržování příměří v hlavním městě Mogadišu, a odtud distribuovat dodávky humanitární pomoci. Situace v zemi se vyostřila, a proto Rada bezpečnosti zřídila operaci UNITAF (*Unified Task Force*), jejímž cílem bylo zajistit bezpečné prostředí pro dopravu humanitárních zásilek. V roce 1993 byla UNITAF nahrazena operací UNOSOM II, která trvala do března 1995. Operace v Somálsku jsou v literatuře hodnoceny jako neúspěšné, neboť podmínky v zemi se po odchodu vojenských jednotek OSN nezměnily. Soupeřící strany nečinily dohody o míru, které by respektovaly.

V roce 2000 byla v Džibutsku vytvořena somálská exilová vláda, tzv. Přechodná národní vláda (TNG). Tato vláda nedokázala kontrolovat více než pouhou část hlavního města. Proto keňská vláda v roce 2004 vytvořila druhou vládu, známou pod názvem Přechodná federální vláda (TFG) včetně Prozatímního federálního parlamentu (TFP). Po pěti letech mělo dojít k ustavení nové somálské ústavy a přechodu k reprezentativní vládě, Nestalo se tak. V lednu 2009 Prozatímní federální ústava (TFC) prodloužila mandát Prozatímní federální vládě (TFG) do roku 2011. Situace se v únoru 2011 opakovala a po hlasování prodloužil parlament svůj mandát do roku 2014.

Somálsko se v letech 2005–2010 v rámci FSI umístilo mezi deseti státy s nejvyšším FSI. Od roku 2008 zaujímá v hodnocení první místo. Představuje tedy stát světa s nejnižší mírou stability. V sociální oblasti nedochází k pozitivnímu vývoji. V roce 2005 dosahovaly hodnoty sociálních ukazatelů v průměru 7,7 bodů, v roce 2010 až 9,4. K příznivé změně v průměrných hodnotách ekonomických ukazatelů také nedošlo. Ty činily 8,7 bodů v roce 2005 a 8,8 v roce 2010. Vojensko-politické indikátory Somálska dosahují nejvyšších hodnot. Jejich průměrná hodnota v roce 2005 byla 9,0, v roce 2010 pak 9,9. Nedá se předpokládat, že v následujících letech dojde k zásadnímu zlepšení.

Nejdůležitějším krokem k pozitivnímu vývoji v zemi je vyřešení klanového soupeření a vnitropolitické situace. Záchrana Somálska jako anarchického státu bude vyžadovat mnoho finančních zdrojů, času a energie. Obyvatelé budou odkázáni na pomoc vnějších aktérů, jako jsou OSN, USA či EU. Obnova politického systému, hospodářství a bezpečnosti bude velmi dlouhá a nákladná, doprovázena pravděpodobně mnoha neúspěchy. Zda bude někdy Somaliland mezinárodně uznán, či dojde k vytvoření federace, závisí na mezinárodním společenství a politických krocích uvnitř země.

Shrnutí

Diplomová práce se zabývá problematikou slabých, rozpadajících se a rozpadlých států se zaměřením na africký kontinent, respektive na Somálskou demokratickou republiku, která je typickým příkladem anarchického rozpadlého státu. Po skončení studené války opadl zájem světových velmocí poskytovat finanční pomoc rozvojovým zemím. Spolu s dalšími aspekty to vedlo k oslabování státní moci v afrických zemích a jejich následnému zhroucení. Práce se věnuje taxonomii slabé státnosti, typologii a základním znakům zhroucených států. Dále se zaměřuje na klasifikaci států podle Indexu zhroucených států (FSI) a na rozmístění těchto zemí ve světě. V práci jsou diskutovány přístupy jednotlivých mezinárodních aktérů, zejména Organizace spojených národů (OSN), v otázce řešení problematiky zhroucených států. Somálsko je případovou studií, ve které je na základě historického a politického vývoje popsán vznik fenoménu *failed state* právě zde. Součástí práce je srovnání životní úrovně obyvatel před rozpadem státních struktur a v době bezvládní. Zmíněny jsou i současné trendy v oblasti sociální, ekonomické a vojensko-politické, stejně tak jako možné napojení Somálska na teroristické organizace. Očekávaný vývoj v zemi je uveden v závěru práce.

Klíčová slova: slabý stát, rozpadající se stát, rozpadlý stát, Index zhroucených států (FSI), vysoce ohrožená země, Afrika, Organizace spojených národů (OSN), Somálsko, anarchie, občanská válka

Summary

This diploma thesis deals with problems of weak, failing or collapsed states, with focus on the African continent, or the Somali Democratic Republic, which is considered as typical example of anarchic failed state. The Great Powers lost their interest in providing financial assistance to developing countries after the Cold War. Together with other aspects it contributed to the weakening of state power in African countries and their subsequent collapse. The thesis describes the taxonomy of weak statehood, typology and basic characters of failed states. Furthermore, it describes the classification of states according to the Failed States Index (FSI) and indicates world failed-states locations. Several approaches to resolve the issue of failed states are discussed by particular International Actors, mainly by the United Nations. Somalia is described as a case study where the phenomenon of failed state originated, based on its historical and political development. A comparison of living standards before the fall of government and during the time of anarchy is included. Current trends in social, economic and military-political spheres are mentioned as well as Somalian possible links to terrorist organizations. Finally, country's expected further development is indicated.

Key words: weak state, failed state, collapsed state, Failed States Index (FSI), alert, Africa, the United Nations (UN), Somalia, anarchy, civil war

Použitá literatura

ADAMOVIČ, K. *K dalšímu výzkumu české státnosti*. Právník, č. 2, 1991, s. 160–165.

AFRICAN UNION (AU). *The Constitutive Act*. [on-line]. © neuvedeno. [cit. 2011-02-24]. Dostupné z <http://www.african-union.org/root/au/AboutAu/Constitutive_Act_en.htm>.

BALLENTINE, K., NITZSCHKE, H. *The Political Economy of Civil War and Conflict Transformation*. Berghof Research Center for Constructive Conflict Management. 2005, [on-line]. © 2005. [cit. 2011-01-06]. Dostupné z <http://www.berghof-handbook.net/documents/publications/dialogue3_ballentine_nitzschke.pdf>. 24 s.

BAN KI-MOON. *Zprávy 2010, Společně proti genocidě: Výročí temných událostí ve Rwandě 1994, Poselství generálního tajemníka OSN*. Informační centrum OSN v Praze. 2010 [on-line]. © 2005. [cit. 2011-02-17]. Dostupné z <<http://www.osn.cz/zpravodajstvi/zpravy/zprava.php?id=1595>>.

BBC NEWS. *Living in Somalia's Anarchy*. Publikováno 18. 11. 2004 [on-line]. © 2011. [cit. 2011-02-17]. Dostupné z <<http://news.bbc.co.uk/2/hi/4017147.stm>>.

BBC NEWS. *Timeline - Somalia*. Poslední aktualizace 3. 3. 2011 [on-line]. © 2011. [cit. 2011-03-03]. Dostupné z <http://news.bbc.co.uk/2/hi/africa/country_profiles/1072611.stm>.

BERNAM, E. G. *African Regional Organisations' Peace Operations, Development and changes*. African Security Review. Vol. 11, No. 4, 2002, [on-line]. © 2002. [cit. 2011-01-06]. Dostupné z <<http://www.iss.co.za/pubs/ASR/11No4/Berman.html>>.

BESTEMAN, C. *Representing Violence and "Othering" Somalia*. Cultural Anthropology, Vol. 11, Issue I., 1996, s. 120–133.

BROŽA, M. *2.1 Organizace spojených národů*. In EXNEROVÁ, V. *Globální problémy a rozvojová spolupráce: Témata, o která se lidé zajímají*. Praha: Člověk v tísni, spol. při ČT, o. p. s., 2005, 255 s. ISBN 80-86961-00-1.

BUSINESSINFO.CZ. *Souhrnná teritoriální informace Somálsko*. Zpracováno a aktualizováno zastupitelským úřadem ČR v Nairobi (Keňa) ke dni 6. 7. 2009 [on-line]. © 2009. [cit. 2011-03-03]. Dostupné z <<http://www.businessinfo.cz/cz/rubrika/somalsko/1001361/>>. 18 s.

CIA – THE WORLD FACTBOOK. *Somalia*. [on-line]. © 2011. Aktualizováno 23. 2. 2011, [cit. 2011-03-03]. Dostupné z <<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/so.html>>. Mapa z webové stránky: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/maps/maptemplate_so.html>.

CLAPHAM, C. *Third World Politics: An Introduction*. London and Sydney: Croom Helm Ltd, 1985. 119 s. ISBN: 0-203-71281-1. s. 1–61 [on-line]. © 2010. [cit. 2010-10-19]. Dostupné z <<http://www.google.com/books?hl=cs&lr=&id=8-xhsJFeCOgC&oi=fnd&pg=PP8&ots=AO7m4RtKn-&sig=yRVMIDCTOG79bNTN6NoFp5Sr6iA#v=onepage&q&f=false>>.

CLARK, E. *Somalia: A Litmus Test for U. S. Terrorism Policy*. [on-line]. © 2002. [cit. 2011-03-14]. Dostupné z <<http://www.cdi.org/terrorism/somalia.cfm>>.

COCKBURN, A. *Somalia*. In: National Geographic Magazine. [on-line]. © 2002. [cit. 2011-03-07]. Dostupné z <<http://ngm.nationalgeographic.com/ngm/0207/feature3/fulltext.html>>.

CRISIS STATE RESEARCH CENTER (CRSC). *Crisis, Fragile and Failed States Definitions used by the CSRC*. Londýn, 2006 [on-line]. © 2006 [cit. 2010-10-20]. Dostupné z <<http://www.crisisstates.com/download/drc/FailedState.pdf>>. 1 s.

ČESKO-VÝCHODOAFRICKÁ SMÍŠENÁ OBCHODNÍ KOMORA. *Historie Somálska*. [on-line]. © nevedeno. [cit. 2011-03-05]. Dostupné z <<http://www.eastafrica.cz/historie-somalsko.html>>.

ČESKÝ ČERVENÝ KŘÍŽ. *Ženevské úmluvy o ochraně obětí ozbrojených konfliktů ze dne 12. srpna 1949*. [on-line]. © nevedeno. [cit. 2010-10-26]. Dostupné z <http://www.cervenkykruz.eu/cz/mhp_knihovna/zenevske_umluvy.pdf>. 163 s.

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD (ČSÚ). *Hrubý domácí produkt (HDP)*. [on-line]. Publikováno 2008 © 2010. [cit. 2010-10-26]. Dostupné z <[http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/hruby_domaci_produk_t_\(hdp\)](http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/hruby_domaci_produk_t_(hdp))>.

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD (ČSÚ). *Číselník zemí (CZEM)*. [on-line]. Aktualizováno 2010. © 2011. [cit. 2011-01-04]. Dostupné z <http://www.czso.cz/csu/klasifik.nsf/i/ciselnik_zemi_%28czem%29>.

DANĚK, P. *Nerovnoměrný rozvoj světa: kolonialismus, neokolonialismus a diskurs rozvoje*. In JEHLÍČKA, P., TOMEŠ, J., DANĚK, P. (ed.). *Stát, prostor, politika. Vybrané kapitoly z politické geografie* [on-line]. Praha: KSGRR PpF UK, 2000. [cit. 2010-10-10]. Dostupné z <<http://prg.xf.cz/#skripta>>. ISBN: 80-238-5566-2.

DAVIDSON COLLEGE. *Professor of Political Science - Kenneth J. Menkhaus*. [on-line]. Davidson, 2010. [cit. 2011-03-11]. Dostupné z <<http://www3.davidson.edu/cms/x12023.xml>>.

EIZENSTAT, S. E., PORTER, J. E., WEINSTEIN, J. M. *Rebuilding Weak States*. Foreign Affairs, Vol. 84, 2005 s 134–146. In: COYNE, CH. J.: *Reconstucting Weak and Failed States: Foreign Intervention and the Nirvana Falacy*. International Studies Association, 2006. [on-line]. © 2006. [cit. 2010-10-26]. Dostupné z <http://www.ccoyne.com/FPA_-_Final.PDF>. s. 343–360.

ENCYKLOPEDIA OF THE NATIONS. *Somalia*. [on-line]. © 2011. [cit. 2011-03-18]. Dostupné z <<http://www.nationsencyclopedia.com/economies/Africa/Somalia.html>>.

EXNEROVÁ, V., KAPLAN, M., CHLEBEČEK, T. *Globální bezpečnost a rozvoj*. [on-line]. Aktualizaci textu provedla Dušková, L. 2008. © 2007. [cit. 2011-02-21]. Dostupné z <http://www.rozvojovka.cz/globalni-bezpecnost-a-rozvoj_226_21.htm>.

FATTON, R. Jr. *Bringing the Rulling Class Black In*. Comparative Politics. Vol. 20, No. 3, 1988, s. 253–264. In YOUNG, T. *Readings in African Politics*. The International African Institute, London, 2003, [on-line]. © 2003. [cit. 2011-02-14]. Dostupné z <http://books.google.cz/books?id=eKd3pBG_cLQC&pg=PA35&lpg=PA35&dq=soft+state+in+Africa&source=bl&ots=KOAN1Z6DtM&sig=4NVGKpflcm5IjH8UWHYsEs078TY&hl=cs&ei=_dRYTcu0FcrUsGbPu6CICw&sa=X&oi=book_result&ct=result&resnum=6&ved=0CE8Q6AEwBQ#v=onepage&q=soft%20state%20in%20Africa&f=false>.

FINKOVÁ, K. *3.1 Konflikty – jejich zdroje a charakter*. [on-line]. Publikováno 2010. [cit. 2011-01-03]. Dostupné z <http://breptova.valka.cz/clanek_13840.html>.

FOREIGN POLICY. *The Failed States Index 2010*. [on-line]. © 2009. [cit. 2010-11-19]. Dostupné z <http://www.foreignpolicy.com/articles/2010/06/21/2010_failed_states_index_interactive_map_and_rankings>.

FREEDOM HOUSE. *Country Report, Somalia (2010)*. [on-line]. © 2010. [cit. 2011-03-18]. Dostupné z <<http://www.freedomhouse.org/template.cfm?page=22&year=2010&country=7919>>.

FUND FOR PEACE (FfP) (I, II). *Failed States Index 2005; 2006* [on-line]. © 2009. [cit. 2010-11-20]. Dostupné z <http://www.fundforpeace.org/web/index.php?option=com_content&task=view&id=103&Itemid=149>; <http://www.fundforpeace.org/web/index.php?option=com_content&task=view&id=104&Itemid=148>.

FUND FOR PEACE (FfP) (1–4). *Failed States Index 2007; 2008; 2009; 2010* [on-line]. © 2009. [cit. 2010-11-20]. Dostupné z <http://www.fundforpeace.org/web/index.php?option=com_content&task=view&id=229&Itemid=366>; <http://www.fundforpeace.org/web/index.php?option=com_content&task=view&id=292&Itemid=451>; <http://www.fundforpeace.org/web/index.php?option=com_content&task=view&id=391&Itemid=548>; <http://www.fundforpeace.org/web/index.php?option=com_content&task=view&id=452&Itemid=899>.

FUND FOR PEACE (FfP) (a). *Mounting Demographic Pressure*. [on-line]. © 2009. [cit. 2010-11-16]. Dostupné z <http://www.fundforpeace.org/web/content/fsi/fsi_1.htm>.

FUND FOR PEACE (FfP) (b). *Massive Movement of Refugees or Internally Displaced Persons creating Complex Humanitarian Emergencies*. [on-line]. © 2009. [cit. 2010-11-16]. Dostupné z <http://www.fundforpeace.org/web/content/fsi/fsi_2.htm>.

FUND FOR PEACE (FfP) (c). *Legacy of Vengeance-Seeking Group Grievance or Group Paranoia*. [on-line]. © 2009. [cit. 2010-11-16]. Dostupné z <http://www.fundforpeace.org/web/content/fsi/fsi_3.htm>.

FUND FOR PEACE (FfP) (d). *Chronic and Sustained Human Flight*. [on-line]. © 2009. [cit. 2010-11-16]. Dostupné z <http://www.fundforpeace.org/web/content/fsi/fsi_4.htm>.

FUND FOR PEACE (FfP) (e). *Uneven Economic Development along Group Lines*. [on-line]. © 2009. [cit. 2010-11-17]. Dostupné z <http://www.fundforpeace.org/web/content/fsi/fsi_5.htm>.

FUND FOR PEACE (FfP) (f). *Sharp and/or Severe Economic Decline*. [on-line]. © 2009. [cit. 2010-11-17]. Dostupné z <http://www.fundforpeace.org/web/content/fsi/fsi_6.htm>.

FUND FOR PEACE (FfP) (g). *Criminalization and/or Delegitimization of the State*. [on-line]. © 2009. [cit. 2010-11-17]. Dostupné z <http://www.fundforpeace.org/web/content/fsi/fsi_7.htm>.

FUND FOR PEACE (FfP) (h). *Progressive Deterioration of Public Services*. [on-line]. © 2009. [cit. 2010-11-17]. Dostupné z <http://www.fundforpeace.org/web/content/fsi/fsi_8.htm>.

FUND FOR PEACE (FfP) (i). *Suspension or Arbitrary Application of the Rule of Law and Widespread Violation of Human Rights*. [on-line]. © 2009. [cit. 2010-11-18]. Dostupné z <http://www.fundforpeace.org/web/content/fsi/fsi_9.htm>.

FUND FOR PEACE (FfP) (j). *Security Apparatus Operates as a "State Within a State"*. [on-line]. © 2009. [cit. 2010-11-18]. Dostupné z <http://www.fundforpeace.org/web/content/fsi/fsi_10.htm>.

FUND FOR PEACE (FfP) (k). *Rise of Factionalized Elites*. [on-line]. © 2009. [cit. 2010-11-18]. Dostupné z <http://www.fundforpeace.org/web/content/fsi/fsi_11.htm>.

FUND FOR PEACE (FfP) (l). *Intervention of Other States or External Political Actors*. [on-line]. © 2009. [cit. 2010-11-18]. Dostupné z <http://www.fundforpeace.org/web/content/fsi/fsi_12.htm>.

FUND FOR PEACE (FfP). *Failed States Index 2010*. [on-line]. © 2009. [cit. 2010-11-19]. Dostupné z <http://www.fundforpeace.org/web/index.php?option=com_content&task=view&id=99&Itemid=140>.

FUND FOR PEACE (FfP). *Failed States Index FAQ*. [on-line]. © 2009. [cit. 2010-11-15]. Dostupné z <http://www.fundforpeace.org/web/index.php?option=com_content&task=view&id=102&Itemid=891#1>.

FUND FOR PEACE (FfP). *Our Mission*. [on-line]. © neuvvedeno. [cit. 2010-11-15]. Dostupné z <http://www.fundforpeace.org/web/index.php?option=com_content&task=view&id=435&Itemid=598>.

GEDLU, M. *Prevence a řešení konfliktů a OSN: africké zkušenosti*. In: Mezinárodní politika, 26, č. 4, 2002, s. 36–38.

GLEDITSCH, N., WALLENSTEEN, P., ERIKSSON, M., SOLLENBERG, M., STRAND, H. *Armed Conflict 1946-2001: A New Dataset*. Journal of Peace Research, Vol. 39, No. 5, 2002, s. 615–637.

GLOBAL SECURITY.ORG (a). *Military – Somalia Civil War*. [on-line]. © 2010. [cit. 2011-03-10]. Dostupné z <<http://www.globalsecurity.org/military/world/war/somalia.htm>>.

GLOBAL SECURITY.ORG (b). *Military – Somalia Civil War - Somaliland*. [on-line]. © 2010. [cit. 2011-03-10]. Dostupné z <<http://www.globalsecurity.org/military/world/war/somaliland.htm>>.

GLOBAL SECURITY.ORG (c). *Military – Somalia Civil War - Puntland*. [on-line]. © 2010. [cit. 2011-03-10]. Dostupné z <<http://www.globalsecurity.org/military/world/war/puntland.htm>>.

GROS, J. G. *Towards a taxonomy of failed states in the New World Order: decaying Somalia, Liberia, Rwanda and Haiti*. Third World Quarterly, Vol. 17, No. 3, 1996, s. 455–471.

HALAXA, P. *Zahraniční pomoc ve vztazích vyspělých a rozvojových zemí*. In JEHLIČKA, P., TOMEŠ, J. DANĚK, P. *Stát, prostor, politika – vybrané kapitoly z politické geografie*. [on-line]. KSGRR PŘF UK, 2000. [cit. 2010-11-02]. Dostupné z <http://www.kap.zcu.cz/opory/studijni_texty/kniha_stat_prostor/>.

HAMRE, J. J., SULLIVAN, G. R. *Toward Postconflict Reconstruction*. The Washington Quarterly, Vol. 25, No. 4, 2002, s. 85–96.

HANNAH, U., BESADA, H. *Dimensions of State Fragility: A Review of the Social Science Literature*. CIGI Working Paper No. 33, 2007, s. 59 [on-line]. © 2007 [cit. 2011-01-06]. Dostupné z <<http://dspace.cigilibrary.org/jspui/bitstream/123456789/10008/1/Dimensions%20of%20State%20Fragility%20A%20Review%20of%20the%20Social%20Science%20Literature.pdf>>.

HÖHNE, M. V. *Conflicting political identities in Northern Somalia*. Max Planck Institute for Social Anthropology. [on-line]. © neuvvedeno. [cit. 2011-03-14]. Dostupné z <<http://www.eth.mpg.de/cms/en/people/d/mhoehne/project.html>>.

HOCH, T., BAAR, V., KOPEČEK, V. *Podmínky demokratizace v de facto státech: případová studie Abcházie*. Středoevropské politické studie, Mezinárodní politologický ústav Masarykovy univerzity, Roč. XII, Č. 4, 2010, s. 285–300. ISSN 1212-7817. [on-line]. © 2010. [cit. 2010-02-15]. Dostupné z <<http://www.cepsr.com/dwnld/hoch-baar-kopecek20100403.pdf>>.

INTERNATIONAL CRISIS GROUP. *Central African Republic: Anatomy of a Phantom State*. Africa Report, No 3, Dec. 2007, [on-line]. © 2010. [cit. 2011-02-17]. Dostupné z <<http://www.crisisgroup.org/en/regions/africa/central-africa/central-african-republic/136-central-african-republic-anatomy-of-a-phantom-state.aspx>>.

JACKSON, R., ROSBERG, C. *Why Africa's Weak States Persist: The Empirical and the Juridical in Statehood*. World Politics, Vol. 35, Issue 1, Oct., 1982, s. 1–24. [on-line]. © 1982. [cit. 2010-10-28]. Dostupné z <http://www.gsas.columbia.edu/itc/sipa/U6800/readings-sm/africas_weak_states.pdf>.

JIHLAVEC, J. *Taxonomie slabé státnosti*. Kap. 1., s. 19–35. In WAISOVÁ, Š. a kol. *Slabé státy: selhání, rozpad a obnova státnosti*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2007. 295 s. ISBN: 978-80-7380-069-7.

KASHAMBUSI, E. *Is Uganda a failing or a failed state?* [on-line]. © 2009. [cit. 2011-02-17]. Dostupné z <<http://www.kashambuzi.com/blog/3-all/102-is-uganda-a-failing-or-a-failed-state.pdf>>.

KAUFMANN, D., KRAAY, A., MATRUZZI, M. *Governance Matters VIII: Aggregate and Individual Governance Indicators, 1996-2008*. World Bank Policy Research Working Paper No. 4978. June 2009. [on-line]. © 2009. [cit. 2010-11-21]. Dostupné z <http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1424591>. 105 s.

KOLSTØ, P. *The Sustainability and Future of Unrecognized Quasi-States*. Journal of Peace Research, Vol. 43, No. 6, 2006, s. 723–740. [on-line]. © 2006. [cit. 2010-10-30]. Dostupné z <http://www.colorado.edu/geography/class_homepages/geog_4712_f07/quasi_states.pdf>.

KUBATA, M. *Je občanská válka jedním z důvodů slabosti a rozpadu státu?* Kap. 5., s. 85–100. In WAISOVÁ, Š. a kol. *Slabé státy: selhání, rozpad a obnova státnosti*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2007. 295 s. ISBN: 978-80-7380-069-7.

LACINA, K. a kol. *Nejnovější dějiny Afriky*. Praha: Svoboda, 1987.

LEESON, P. T. *Better of Stateless: Somalia Before and After Government Collapse*. Department of Economics. West Virginia University [on-line]. © 2007 [cit. 2011-03-08]. Dostupné z <http://namcub.accela-labs.com/pdf/Better_Off_Stateless.pdf>. 33 s.

- LEVINE, D. K. *Economic and Game Theory, Zero Sum Game Solver*. [on-line]. © neuvedeno. [cit. 2011-03-07]. Dostupné z <<http://levine.sscnet.ucla.edu/games/zerosum.htm>>.
- MAPA SVĚTA. *Mapa světa – slepá mapa světa s hranicemi*. [on-line]. © neuvedeno. [cit. 2010-11-19]. Dostupné z <http://mapasveta.info/svet/mapa_sveta_slepa_mapa_hranice.html>.
- MARTIN, G. *Conflict Resolution in Africa*. In MEEK, S. *Controlling Small Arms Proliferation and Reserving Cultures of Violence in Africa and the Indian Ocean*. Monograph No. 30, 1998, [on-line]. © neuvedeno. [cit. 2011-01-14]. Dostupné z <<http://www.iss.co.za/pubs/monographs/No30/Contents.html>>.
- MIKEŠ, P. *Somaliland na cestě k nezávislosti?* In: *Mezinárodní politika*, 31, č. 5, 2007, s. 33–34.
- MÜLLER, D. *Africká jednota – budoucnost nebo utopie?* *Global Politics*. 2001. [on-line]. © 2001. [cit. 2011-02-23]. Dostupné z <<http://www.globalpolitics.cz/clanky/afrika-jednota>>.
- MYRDAL, G. *Asian Drama: An Inquiry into the Poverty of Nations*. New York: Pantheon, 1968. 2284 s. + xxx. ISBN: 8127218642.
- NYE, J. *Hard and Soft Power in a Global Information Age*. In LEONARD, M. (ed.). *Re-Ordering the World: The Long-Term Implications of 11 September*. London: Foreign Policy Centre, 2002, s. 2–10 s. ISBN 1-903558-10-7. [on-line]. © 2002. [cit. 2010-10-29]. Dostupné z <<http://fpc.org.uk/fsblob/36.pdf>>.
- OECD. *Somalia*. [on-line]. © neuvedeno. [cit. 2011-03-28]. Dostupné z <<http://www.oecd.org/dataoecd/0/38/1878989.gif>>.
- OSN. *Fakta a čísla OSN, základní údaje o Organizaci spojených národů*. [on-line]. © 2005. [cit. 2011-02-21]. Dostupné z <<http://www.osn.cz/soubory/fakta-osn-2005-web.pdf>> 297 s.
- OSN PRAHA (a). *Úmluva o zabránění a trestání zločinu genocidia*. 1948. [on-line]. © 2005. [cit. 2010-11-08]. Dostupné z <<http://www.osn.cz/dokumenty-osn/soubory/umluva-genocida.pdf>> 2 s.
- OSN PRAHA (b). *Úmluva o právním postavení uprchlíků z roku 1951*. [on-line]. © 2005. [cit. 2010-11-09]. Dostupné z <<http://www.osn.cz/dokumenty-osn/soubory/uprchlici.pdf>> 14 s.
- OTTAWAY, M. *Rebuilding State Institutions in Collapsed States*. *Development and Change*, Vol. 33, No. 5, 2002, s. 1001–1023.
- OUTRATA, V. *Mezinárodní právo veřejné*. Praha: Orbis, 1960. 646 s.

- PEGG, S. *De Facto States in the International System*. Institute of International Relations. The University of British Columbia, Working Paper, No. 21. [on-line]. © 1998. [cit. 2011-02-14]. Dostupné z <<http://www.ligi.ubc.ca/sites/liu/files/Publications/webwp21.pdf>>. 29 s.
- PETR, M. *Ozbrojená intervence a mezinárodní právo*. Mezinárodní politika, XXVII, 7, 2003, s. 12–14.
- POTMĚŠIL, J. *Islámské právo šari'a*. [on-line]. © 2008. [cit. 2011-03-14]. Dostupné z <http://www.blisty.cz/art/38111.html#_ednref3>.
- POTOČNÝ, M. *Mezinárodní právo veřejné*. Praha: Orbis, 1973. 468 s.
- POTOČNÝ, M. *OSN – nástroj míru a mezinárodní spolupráce*. Praha: Svoboda, 1975, 381 s.
- POTŮČEK, J. *Konflikty subsaharské Afriky*. [online]. Internetový politologický časopis *E-polis.cz*, 13. února 2004. [cit. 2011-01-28]. Dostupné z: <<http://www.e-polis.cz/mezinarodni-vztahy/34-konflikty-subsaharske-afriky.html>>. ISSN 1801-1438.
- POWELL, B., FORD, R., NOWRASTEH, A. *Somalia After State Collapse: Chaos or Improvement?* Independent Institute Working Paper, No. 64, November 30, 2006, 30 s.
- PRÁŠIL, V. *Jak pomáhat zhrouceným státům?* [on-line]. Publikováno 2005. © 2010. [cit. 2010-10-12]. Dostupné z <<http://www.amo.cz/publikace/jak-pomahat-zhroucenym-statum.html>>.
- PREST, S., GAZO, J., CARMET, D. *Conference on Canada's Policy Towards Fragile, Failed and Dangerous States: Working out strategies for strengthening fragile states - the British, American and German experience*. Ottawa: Carleton University Oxford. 2005. [on-line]. © 2005. [cit. 2010-10-22]. Dostupné z <<http://www.carleton.ca/cifp/app/serve.php/1019.pdf>>. 31 s.
- RADĚJ, T. *Somálsko: občanská válka a kolaps státu*. In: Mezinárodní politika, č. 5, 2004, s. 8–10.
- RIEGL, M. *Terminologie kvazistátů*. Acta Politologica, Vol. 2, No. 1, 2010, s. 57–71. ISSN 1803-8220.
- ROTBERG, R. I. *Failed States in a World of Terror*. Foreign Affairs, Vol. 81, No. 4, 2002, s. 127–140.
- ROTBERG, R. I. *The New Nature of Nation-State Failure*. The Washington Quarterly, Vol. 25, No. 3, 2002a, s. 85–96. [on-line]. © 2002. [cit. 2010-10-30]. Dostupné z <<http://www.twq.com/02summer/rotberg.pdf>>.
- ROTBERG, R. I. *When States Fail*. Princeton: Princeton University Press, 2003. 49 s. [on-line]. © 2003. [cit. 2010-10-23]. Dostupné z <<http://press.princeton.edu/chapters/s7666.pdf>>.

SAMATAR, S. S. *A Country Study: Somalia, Chapter 1 – Historical Setting*. [on-line]. © 2010. Federal Research Division, Library of Congress. [cit. 2011-03-05]. Dostupné z <<http://lcweb2.loc.gov/frd/cs/sotoc.html>>.

SANGMPAM, S. N. *Neither Soft nor Dead: The African State is Alive and Well*. *African Studies Review*, Vol. 36, Number. 2, September 1993. s. 73–94.

SOLOMON, E. H. *Soft States, Strong States and Development in Africa*. [on-line]. © neuvedeno. [cit. 2011-02-14]. Dostupné z <<http://www.ethioobserver.net/Soft%20States.pdf>>. 8 s.

SØRENSEN, G. *Stát a mezinárodní vztahy*. Praha: Portál, 2005. 240 s. ISBN 80-7178-910-0.

SOROS, G. *The Resource Curse*. Project Syndicate, 2003 [on-line]. © 2003. [cit. 2011-01-04]. Dostupné z <<http://www.project-syndicate.org/commentary/soros22/English>>.

STEWART, F., *Horizontal Inequalities: A Neglected Dimension of Development*. QEH Working Paper No. 81, 2002. [on-line]. © 2002. [cit. 2011-01-07]. Dostupné z <<http://www3.qeh.ox.ac.uk/pdf/qehwp/qehwps81.pdf>>.

STIGLITZ, J. E. *The Resource Curse Revisited*. Project Syndicate, 2004 [on-line]. © 2004. [cit. 2011-01-04]. Dostupné z <<http://www.project-syndicate.org/commentary/stiglitz48/English>>.

STOJANOV, R., NOVOSÁK, J. *Mezinárodní migrace a rozvoj - (ne)čekané souvislosti?* [online] © 2008. [cit. 2010-11-20]. Dostupné z <http://www.rozvojovka.cz/mezinarodni-migrace-a-rozvoj-ne-cekane-souvislosti_200_30.htm>.

SVATONĚ, J. *Stát a formy státoprávního uspořádání*. In JEHLIČKA, P., TOMEŠ, J., DANĚK, P. (ed.). *Stát, prostor, politika. Vybrané kapitoly z politické geografie* [on-line]. Praha: KSGRR PřF UK, 2000. [cit. 2010-10-13]. Dostupné z <<http://prg.xf.cz/#skripta>>. ISBN: 80-238-5566-2.

ŠMÍD, T., VAĐURA, V. *Teoretické vymezení a konceptualizace fenoménu slabých a selhávajících států*. *International Relations (Mezinárodní vztahy)*, Issue 2, 2009, s. 44–64.

THE CENTER FOR JUSTICE & ACCOUNTABILITY (CJA). *Somalia Colonial Map*. [online] © neuvedeno. [cit. 2011-03-06]. Dostupné z <http://www.cja.org/img/original/somalia_colonial_map.jpg>.

THE WORLD BANK GROUP. *Background – Chapter 1: Evaluation Highlight*. [online] © 2009. [cit. 2010-11-22]. Dostupné z <http://www.worldbank.org/ieg/licus/docs/licus_chap1.pdf>. 12 s.

THE WORLD BANK GROUP. *Which countries are LICUS?* [online] © 2009. [cit. 2010-11-22]. Dostupné z <http://www.worldbank.org/ieg/licus/licus06_map.html>.

THE WORLD BANK GROUP. *Worldwide Governance Indicators*. [online] © 2010. [cit. 2010-11-21]. Dostupné z <<http://info.worldbank.org/governance/wgi/index.asp>>.

THÜRER, D. *The 'failed state' and international law*. International Review of the Red Cross No. 836, 1999, 731–761 s. [online] © 2010. [cit. 2010-02-15]. Dostupné z <<http://www.icrc.org/eng/resources/documents/misc/57jq6u.htm>>.

THÜRER, D. *The 'failed state' and international law*. International Review of the Red Cross No. 836, 1999, s. 731-761. [online] © 2011. [cit. 2011-02-23]. Dostupné z <http://www.irisprojects.umd.edu/ppc_ideas/Revolutionizing_Aid/Resources/typology_pdf/failed_state_international_law.pdf>.

TOPIČOVÁ, K. *Haiti*. In FŇUKAL, M., SZCZYRBA, Z. *Geografie Latinské Ameriky*. [online] © 2006. [cit. 2010-11-02]. Dostupné z <<http://rgla.upol.cz/>>.

TRANSPARENCY INTERNATIONAL ČR. *Co je to korupce?* [online] © 2010. [cit. 2010-10-20]. Dostupné z <<http://www.transparency.cz/index.php?lan=cz&id=44>>.

TRANSPARENCY INTERNATIONAL ČR (a). *Index CPI 2010 – Pořadí zemí*. [online] © 2010. [cit. 2010-10-20]. Dostupné z <http://www.transparency.cz/pdf/CPI2010_tabulka%20CZ.pdf>. 4 s.

TRANSPARENCY INTERNATIONAL ČR (b). *Index vnímání korupce (CPI) 2010 Otázky a odpovědi*. [online] © 2010. [cit. 2010-11-22]. Dostupné z <http://www.transparency.cz/pdf/CPI2010_FAQ_CZ.pdf>. 4 s.

TRANSPARENCY INTERNATIONAL ČR. *Index vnímání korupce 2005: Odpovědi na časté otázky*. [online]. © 2007. [cit. 2010-10-26]. Dostupné z <<http://www.transparency.cz/index.php?lan=cz&id=2794#quest1>>.

TŘEŠTÍK, D. *České dějiny a čeští historikové po 17. listopadu*, Český časopis historický, č. 1–2, 1990, s. 106–118.

UNDP – HDI. *International Human Development Indicators - Refugees by country of origin (thousands)*. [online], © 2010 UNHCR. [cit. 2011-03-11]. Dostupné z <<http://hdrstats.undp.org/en/indicators/21806.html>>.

UNDP – HDR. *Human Development Report Somalia 2001*. United Nations Development Programme, Somalia Country Office, Nairobi, © 2001. ISBN 9966-9738-0-X. 225 s. [online] © 2001 [cit. 2011-03-08]. Dostupné z <http://planipolis.iiep.unesco.org/upload/Somalia/Somalia_2001_HDR_en.pdf>.

UNHCR. *Ochrana uprchlíků*. [online] © 2001–2009. [cit. 2010-11-09]. Dostupné z <<http://www.unhcr.cz/ochrana/?cid=149>>.

UNITED NATIONS. *Somalia – UNOSOM II*. [online] © 1997. [cit. 2011-03-10]. Dostupné z <<http://www.un.org/Depts/DPKO/Missions/unosom2b.htm>>.

UNITED NATIONS DEVELOPMENT PROGRAMME (UNDP). *Human Development Reports: What is the human development index (HDI)?* [on-line]. © 2010. [cit. 2010-10-26]. Dostupné z <<http://hdr.undp.org/en/statistics/faq/question,68,en.html>>.

UNITED NATIONS DEVELOPMENT PROGRAMME (UNDP). *Table 1 – Human Development Index and its Components*. In *Human Development Report 2010, The Real Wealth of Nations: Pathways to Human Development*. [online] © 2010. [cit. 2010-11-23]. Dostupné z <http://hdr.undp.org/en/media/HDR_2010_EN_Complete_reprint.pdf>. s. 143–147.

UNIVERSITÄT HAMBURG. *Fachbereich Sozialwissenschaften: Institute für Politische Wissenschaft: Arbeits – und Forschungsstellen: Arbeitsgemeinschaft*. [online] © 2010. [cit. 2011-02-28]. Dostupné z <<http://www.sozialwiss.uni-hamburg.de/publish/Ipw/Akuf/index.htm>>.

URBANOVSKÁ, J. *Operace OSN na udržení míru v Africe po skončení studené války – předpoklady úspěchu*. Mezinárodní vztahy 43, č. 3, 2008, s. 22–46.

U. S. DEPARTMENT OF STATE. *Background Note: Haiti*. Bureau of Western Hemisphere Affairs. Publikováno 7. 12. 2010, [online] © 2010. [cit. 2011-02-16]. Dostupné z <<http://www.state.gov/r/pa/ei/bgn/1982.htm#>>.

VALNÉ SHROMÁŽDĚNÍ (GA) OSN. *Zhroucené státy*. Praha: Asociace pro mezinárodní otázky (AMO), Model OSN – XV. ročník (2009/2010). 18 s. [on-line]. © 2009. [cit. 2010-11-02]. Dostupné z <http://www.studentsummit.cz/data/1258667842107BGR_GA_Failedstates.pdf>.

VALNÉ SHROMÁŽDĚNÍ (GA) OSN. *II. výbor VS, Zhroucené státy*. Praha: Asociace pro mezinárodní otázky (AMO), Model OSN – XIII. ročník (2007/2008). 16 s. [on-line]. © 2007. [cit. 2010-11-02]. Dostupné z <http://www.amo.cz.uvirt9.active24.cz/soubory/student-summit/ke_stazeni/II.vybor/bgr_IIga_zhroucene_staty.pdf>.

VELKÝ LÉKAŘSKÝ SLOVNÍK. *In vitro*. [on-line]. © 2008-2011. [cit. 2011-02-17]. Dostupné z <<http://lekarske.slovniky.cz/pojem/in-vitro>>.

VERHOEVEN, H. *The self-fulfilling prophecy of failed states: Somalia, state collapse and the Global War on Terror*. UK: Oxford, Journal of Eastern African Studies, Vol. 3, No. 3, November 2009, s. 405–425. ISBN: 1753-1055. [on-line]. © 2009. [cit. 2010-10-11]. Dostupné z <http://pdfserve.informaworld.com/367575__915850801.pdf>.

VINCENT, A. *Theories of the State*. London: Basil Blackwell. 1987.

VRANÝ, J. *OSN a konflikty v rozvojovém světě se zaměřením na Afriku*. Mezinárodní politika, 26, 2002, č. 9, s. 12–15.

WAIŠOVÁ, Š. a kol. *Slabé státy: selhání, rozpad a obnova státnosti*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2007. 295 s. ISBN: 978-80-7380-069-7.

WALTER, B. F., SNYDER, J. *Civil Wars, Insecurity, and Intervention*. New York: Columbia University Press, 1999. 332 s. [on-line]. © 1999. [cit. 2010-10-14]. Dostupné z <<http://www.questia.com/PM.qst?a=o&d=111759185>>.

WEBER, M. *Metodologie, sociologie a politika*. Praha: OIKOYMENH, 1998. 354 s. ISBN: 80-86005-48-8.

WEIGL, J. *Evropa a národní identita z české perspektivy*. [on-line]. © 2010 [cit. 2010-10-21]. Dostupné z <<http://www.klaus.cz/clanky/2648>>.

WHO. *Female genital mutilation*. [online] © 2011. [cit. 2011-03-18]. Dostupné z <<http://www.who.int/mediacentre/factsheets/fs241/en/>>.

WORLD BANK. *How we Classify Countries*. [online] © 2011. [cit. 2011-02-18]. Dostupné z <<http://data.worldbank.org/about/country-classifications>>.

WORLD BANK. *Gross national income per capita 2009, Atlas method and PPP*. World Development Indicators database, World Bank, 15 December 2010 [online] © 2010. [cit. 2011-02-18]. Dostupné z <<http://siteresources.worldbank.org/DATASTATISTICS/Resources/GNIPC.pdf>>. 4 s.

ZARTMAN, I. W. *Collapsed states: the disintegration and restoration of legitimacy authority*. Colorado: Lynne Reinner Publishers, Inc. 1995. 304 s. ISBN 1-55587-560-2. str. 1–46 [on-line]. © 2010. [cit. 2010-10-16]. Dostupné z <http://books.google.cz/books?id=-t-KiA-GNIYC&pg=PA1&lpg=PA1&dq=ZArtman+Collapsed+State&source=bl&ots=3bv70HmVsl&sig=WnAkBgz2aHbnhHEqCIfgMJkTSY&hl=cs&ei=dOnHTMXZDoTxsgbh4o35DQ&sa=X&oi=book_result&ct=result&resnum=1&ved=0CB4Q6AEwAA#v=onepage&q=ZArtman%20Collapsed%20State&f=false>.

ZÁVĚŠICKÝ, J. *Boj proti terorismu v současném Somálsku*. In: *Mezinárodní politika*, č. 10, 2003, s. 20–22.

Přílohy

Příloha 1: Seznam států dle FSI z roku 2010, barevné odlišení podle *Fund for Peace*

Příloha 2: Seznam států dle FSI z roku 2010, barevné odlišení podle *Foreign Policy*

Příloha 3: Grafické znázornění států rozdělených dle FSI v roce 2007

Příloha 4: Grafické znázornění států rozdělených dle FSI v roce 2008

Příloha 5: Grafické znázornění států rozdělených dle FSI v roce 2009

Příloha 6: Grafické znázornění států rozdělených dle FSI v roce 2010

Příloha 7: Administrativní členění Somálska

Příloha 1: Seznam států dle FSI z roku 2010, barevné odlišení podle *Fund for Peace*

Země	Pořadí	Celkový počet bodů	Demografické tlaky	Uprchlíci a vnitřně přesídlené osoby	Kolektivní nepřátelství	Trvalý odchod obyvatelstva	Nerovnost ekonomického rozvoje	Ekonomický pokles	Delegitimizace státu	Věřejné služby	Lidská práva	Bezpečnostní aparát	Frakcionalizace elit	Intervence států a externích aktérů
Somálsko	1	114,3	9,6	10,0	9,7	8,3	8,0	9,6	10,0	9,6	9,9	10,0	10,0	9,6
Čad	2	113,3	9,4	9,5	9,8	8,3	9,3	8,5	9,9	9,6	9,6	9,9	9,8	9,7
Súdán	3	111,8	8,8	9,8	9,9	8,7	9,5	6,7	9,9	9,3	9,9	9,8	9,9	9,6
Zimbabwe	4	110,2	9,4	8,6	8,8	9,7	9,4	9,6	9,6	9,4	9,5	9,2	9,5	7,5
Dem. republika Kongo	5	109,9	9,9	9,6	8,6	8,0	9,5	8,7	8,8	9,0	9,4	9,8	8,9	9,7
Afghánistán	6	109,3	9,5	9,2	9,7	7,2	8,2	8,3	10,0	8,9	9,2	9,7	9,4	10,0
Irák	7	107,3	8,5	8,7	9,3	9,3	8,8	7,6	9,0	8,4	9,1	9,5	9,6	9,5
Středoafriická republika	8	106,4	9,1	9,3	8,9	6,1	9,2	8,4	9,0	9,2	8,8	9,7	9,1	9,6
Guinea	9	105,0	8,3	7,5	8,2	8,6	8,7	8,9	9,8	9,0	9,5	9,4	9,3	7,8
Pákistán	10	102,5	8,1	8,9	9,4	7,9	8,4	6,2	8,9	7,3	8,9	9,7	9,5	9,3
Haiti	11	101,6	9,3	5,6	7,3	8,6	8,3	9,2	9,3	9,5	8,3	8,2	8,4	9,6
Pobřeží slonoviny	12	101,2	8,4	8,0	8,9	8,2	7,9	8,0	9,0	8,3	8,3	8,2	8,5	9,5
Keňa	13	100,7	9,1	8,7	8,9	7,9	8,7	7,4	9,3	8,1	8,0	7,5	8,7	8,4
Nigérie	14	100,2	8,4	5,8	9,5	8,1	9,3	6,9	9,4	9,1	8,8	9,3	9,4	6,2
Jemen	15	100,0	8,6	8,3	8,2	7,2	8,6	7,9	8,7	8,6	8,0	8,9	9,2	7,8
Barma	16	99,4	8,5	8,3	8,7	6,3	9,3	8,2	9,6	8,5	9,1	8,2	8,2	6,5
Etiopie	17	98,8	9,2	7,8	8,6	7,5	8,5	8,0	7,7	8,1	8,7	7,8	9,0	7,9
Východní Timor	18	98,2	8,6	9,1	7,5	6,1	7,0	8,4	9,1	8,7	7,0	8,8	8,7	9,2
Niger	19	97,8	9,6	6,5	8,0	6,5	7,8	9,2	8,9	9,7	8,5	7,3	7,6	8,2
Severní Korea	19	97,8	8,5	5,6	7,2	5,0	8,8	9,6	9,9	9,6	9,5	8,1	7,8	8,2
Uganda	21	97,5	8,7	8,9	8,5	6,9	8,4	7,2	7,9	8,2	7,6	8,7	8,6	7,9

<i>Guinea-Bissau</i>	22	97,2	8,5	6,8	5,8	7,1	8,4	8,3	9,1	8,8	8,1	8,9	8,9	8,5
<i>Burundi</i>	23	96,7	9,4	8,4	7,8	6,5	8,4	8,2	7,6	9,0	7,7	7,1	7,9	8,7
<i>Bangladěš</i>	24	96,1	8,4	6,7	8,9	8,4	8,8	7,9	8,0	8,3	7,4	8,1	8,9	6,3
<i>Srí Lanka</i>	25	95,7	7,3	9,4	9,6	6,7	8,7	5,9	8,6	6,4	8,8	8,5	9,4	6,4
<i>Kamerun</i>	26	95,4	8,2	7,6	7,5	8,1	8,7	7,0	9,0	8,0	7,8	7,8	8,7	7,0
<i>Nepál</i>	26	95,4	8,1	7,0	9,2	6,2	9,0	8,3	8,1	7,6	8,7	7,7	8,5	7,0
<i>Malawi</i>	28	93,6	9,2	6,5	6,2	8,4	8,3	9,2	8,1	8,6	7,3	5,4	7,8	8,6
<i>Sierra Leone</i>	28	93,6	9,1	7,1	6,7	8,3	8,8	8,6	7,7	9,1	6,8	5,9	7,8	7,7
<i>Eritrea</i>	30	93,3	8,7	7,2	6,1	7,1	6,2	8,6	8,8	8,6	8,4	7,6	7,9	8,1
<i>Kongo</i>	31	92,5	8,7	7,7	6,3	6,4	8,1	7,8	9,1	8,6	7,7	7,6	7,1	7,4
<i>Írán</i>	32	92,2	6,4	8,3	8,1	7,1	7,3	5,5	9,0	5,9	9,4	8,9	9,5	6,8
<i>Libérie</i>	33	91,7	8,4	8,2	6,3	6,7	8,3	8,0	7,1	8,5	6,5	6,7	8,1	8,9
<i>Libanon</i>	34	90,9	6,8	8,9	9,0	7,0	7,2	6,1	7,3	6,0	6,8	8,9	8,8	8,1
<i>Burkina Faso</i>	35	90,7	9,3	6,2	5,9	6,6	8,8	8,0	7,7	8,8	6,6	7,3	7,6	7,9
<i>Uzbekistán</i>	36	90,5	7,7	5,1	7,4	6,6	8,5	7,0	8,5	6,4	9,3	8,8	9,0	6,2
<i>Gruzie</i>	37	90,4	6,2	7,8	8,4	5,8	7,2	6,5	9,0	6,4	7,3	8,0	9,1	8,7
<i>Tádžikistán</i>	38	89,2	8,0	6,2	6,9	6,3	7,1	7,5	8,9	7,3	8,7	7,3	8,4	6,6
<i>Mauritánie</i>	39	89,1	8,5	6,4	8,0	5,2	6,8	7,7	7,5	8,3	7,3	7,9	7,9	7,6
<i>Kambodža</i>	40	88,7	8,0	5,3	6,9	7,9	7,1	7,7	8,7	8,3	7,7	6,4	7,7	7,0
<i>Laos</i>	40	88,7	7,9	5,9	6,8	6,7	5,8	7,3	8,3	8,1	8,7	7,4	8,5	7,3
<i>Rwanda</i>	40	88,7	9,1	7,0	8,5	7,0	7,2	7,0	7,5	7,4	7,5	5,0	8,0	7,5
<i>Šalamounovy ostrovy</i>	43	88,6	8,3	4,8	7,0	5,4	7,9	8,0	8,1	8,2	6,8	7,0	8,0	9,1
<i>Rovníková Guinea</i>	44	88,5	8,4	2,3	6,8	7,4	8,8	4,7	9,6	8,4	9,4	8,4	8,4	5,9
<i>Kyrgyzstán</i>	45	88,4	7,8	5,2	7,4	7,3	7,9	7,9	8,4	6,3	7,6	7,6	7,4	7,6
<i>Kolumbie</i>	46	88,2	6,7	9,0	7,2	8,3	8,3	4,6	7,7	5,8	6,9	7,7	8,0	8,0
<i>Togo</i>	47	88,1	8,0	6,2	5,6	7,0	7,6	8,0	7,5	8,4	7,7	7,6	7,6	6,9
<i>Sýrie</i>	48	87,9	5,9	8,9	8,3	6,6	7,8	6,3	8,6	5,5	8,8	7,6	7,8	5,8
<i>Egypt</i>	49	87,6	7,4	6,7	8,2	6,0	7,4	6,8	8,4	6,1	8,2	6,5	8,1	7,8
<i>Bhútán</i>	50	87,3	7,0	7,3	7,7	7,1	8,5	7,5	6,9	7,3	7,9	5,8	7,7	6,6
<i>Filipíny</i>	51	87,1	7,7	6,7	7,6	7,0	7,4	5,8	8,6	6,3	7,5	7,9	8,0	6,6
<i>Komory</i>	52	85,1	7,5	3,9	5,6	6,4	6,1	7,6	8,2	8,5	6,8	7,5	8,0	9,0
<i>Bolívie</i>	53	84,9	7,6	4,7	7,7	6,7	8,7	6,8	7,1	7,5	6,6	6,5	8,3	6,7

<i>Izrael (West Bank)</i>	54	84,6	7,0	7,8	9,5	3,8	7,7	4,4	7,3	6,8	7,8	6,5	8,2	7,8
<i>Azerbájdžán</i>	55	84,4	6,2	8,1	7,9	5,7	7,3	5,9	8,0	5,5	7,2	7,3	7,9	7,4
<i>Papua Nová Guinea</i>	56	83,9	7,5	4,2	7,1	7,7	9,0	6,3	7,8	8,3	6,3	6,5	7,1	6,1
<i>Zambie</i>	56	83,9	9,0	7,3	5,4	7,1	7,3	8,0	7,5	8,0	5,9	5,0	6,1	7,3
<i>Moldávie</i>	58	83,8	6,4	4,3	6,9	7,8	6,8	7,0	7,9	6,7	6,8	7,8	8,0	7,4
<i>Angola</i>	59	83,7	8,4	6,9	5,9	5,6	9,1	5,0	8,1	8,0	7,3	5,9	6,8	6,7
<i>Bosna a Hercegovina</i>	60	83,5	5,3	7,1	8,7	5,6	7,1	5,7	8,0	5,4	5,9	7,2	9,2	8,3
<i>Indonésie</i>	61	83,1	7,2	6,5	6,3	7,3	7,9	6,7	6,9	6,7	6,5	7,3	7,1	6,7
<i>Čína</i>	62	83,0	8,8	6,6	8,0	5,9	9,0	4,3	8,3	7,0	9,0	5,8	7,2	3,1
<i>Svazijsko</i>	63	82,8	9,1	4,2	4,2	6,2	6,2	8,2	8,6	7,6	7,7	6,6	6,9	7,3
<i>Madagaskar</i>	64	82,6	8,6	4,8	5,4	5,3	7,7	7,2	7,1	8,6	5,8	6,4	7,7	8,0
<i>Nicaragua</i>	65	82,5	6,8	5,0	6,3	6,9	7,9	7,9	7,6	7,6	6,2	6,5	7,0	6,8
<i>Turkmenistán</i>	65	82,5	6,8	4,6	6,3	5,4	7,4	6,6	8,4	7,0	9,0	7,7	7,7	5,6
<i>Lesotho</i>	67	82,2	9,2	4,8	5,2	6,7	5,7	8,7	7,2	8,5	6,3	5,9	7,2	6,8
<i>Džibutsko</i>	68	81,9	7,9	6,8	5,9	5,5	6,5	6,4	7,2	7,3	6,6	6,0	7,1	8,7
<i>Ekvádor</i>	69	81,7	6,3	6,1	6,4	7,5	8,0	6,7	7,4	7,0	5,8	6,6	7,8	6,1
<i>Mosambik</i>	69	81,7	8,8	3,5	4,8	7,8	7,5	7,8	7,5	8,9	7,3	6,2	5,4	6,2
<i>Alžírsko</i>	71	81,3	6,7	6,5	8,2	6,1	7,1	5,1	7,5	6,5	7,6	7,5	6,8	5,7
<i>Guatemala</i>	72	81,2	7,4	5,6	6,8	6,7	8,0	6,9	7,1	6,8	6,9	7,2	6,3	5,5
<i>Tanzanie</i>	72	81,2	8,2	7,3	6,4	6,1	6,7	7,2	6,5	8,3	5,9	5,6	6,0	7,0
<i>Fidži</i>	74	80,5	5,9	4,2	7,4	6,6	7,5	6,7	8,9	5,5	6,7	6,8	8,2	6,1
<i>Gambie</i>	75	80,2	7,6	6,0	4,6	6,2	6,8	7,5	7,6	7,2	7,4	5,8	6,2	7,3
<i>Honduras</i>	76	80,0	7,6	4,1	5,0	6,5	8,3	7,5	7,5	6,9	6,3	7,0	6,8	6,5
<i>Kuba</i>	77	79,4	6,7	5,7	5,5	7,2	6,6	6,3	7,0	5,0	7,5	7,3	7,1	7,5
<i>Mali</i>	78	79,3	8,7	4,8	6,3	7,5	7,0	8,1	5,4	8,5	5,0	7,0	4,0	7,0
<i>Indie</i>	79	79,2	8,1	5,2	7,8	6,5	8,7	5,1	5,8	7,2	6,1	7,6	6,2	4,9
<i>Rusko</i>	80	79,0	6,7	5,4	7,1	6,0	7,9	5,1	8,1	5,5	8,0	6,8	7,6	4,8
<i>Thajsko</i>	81	78,8	6,7	6,7	7,8	4,7	7,5	4,3	8,0	5,4	7,0	7,4	8,0	5,3
<i>Bělorusko</i>	82	78,7	6,7	3,7	6,4	4,8	6,7	6,7	8,7	6,2	7,9	6,2	7,8	6,9
<i>Venezuela</i>	82	78,7	6,3	5,1	6,8	6,7	7,6	5,8	7,2	6,1	7,2	6,7	7,5	5,7
<i>Maledivy</i>	84	78,3	6,3	6,4	5,2	7,1	5,3	7,0	7,3	7,1	7,3	6,1	7,4	5,8
<i>Salvador</i>	85	78,1	8,1	5,7	5,9	7,1	7,9	6,6	6,8	7,0	6,7	6,7	4,5	5,1

<i>Srbsko / Kosovo</i>	86	77,8	5,6	6,9	7,8	5,3	6,9	6,2	6,8	5,2	5,6	6,5	8,0	7,0
<i>Saudská Arábie</i>	87	77,5	6,3	6,2	7,8	3,5	7,3	3,1	8,2	4,1	9,1	7,8	7,8	6,3
<i>Kapverdy</i>	88	77,2	7,7	4,1	4,4	8,2	6,0	7,0	7,2	7,4	6,0	5,5	6,1	7,6
<i>Turecko</i>	89	77,1	6,3	6,3	8,0	4,8	7,8	5,8	6,0	5,4	5,5	7,4	7,8	6,0
<i>Jordánsko</i>	90	77,0	6,8	7,9	6,9	4,8	7,2	6,2	5,9	5,2	7,0	5,9	6,5	6,7
<i>Maroko</i>	90	77,0	6,8	6,6	6,6	6,4	7,6	6,5	7,2	6,6	6,8	5,4	6,2	4,3
<i>Peru</i>	92	76,9	6,4	4,5	6,7	7,0	8,0	5,6	6,9	6,5	5,5	7,4	6,9	5,5
<i>Benin</i>	93	76,8	7,7	6,7	4,2	6,7	7,4	7,4	6,4	8,4	5,5	5,3	4,1	7,0
<i>Dominikánská republika</i>	93	76,8	6,5	5,1	5,8	8,3	7,8	5,9	5,6	6,9	6,5	5,6	6,8	6,0
<i>Vietnam</i>	95	76,6	6,9	5,2	5,3	5,9	6,5	6,6	7,3	6,4	7,3	6,0	7,0	6,2
<i>Mexiko</i>	96	76,1	6,8	4,1	5,8	6,8	8,0	6,5	6,6	5,8	5,8	7,5	5,5	6,9
<i>Svatý Tomáš</i>	97	75,8	7,5	4,1	5,1	7,0	5,9	7,3	7,3	7,3	5,1	6,0	6,7	6,5
<i>Gabon</i>	98	75,3	7,0	5,9	3,0	6,4	7,9	5,9	7,8	6,6	6,4	5,7	7,2	5,5
<i>Senegal</i>	99	74,6	7,6	6,2	6,1	5,8	7,0	6,2	5,9	7,4	6,0	6,3	4,2	5,9
<i>Namíbie</i>	100	74,5	7,5	5,7	5,6	7,5	8,9	6,5	4,8	6,9	5,8	5,6	3,7	6,0
<i>Arménie</i>	101	74,1	5,7	6,9	6,0	7,0	6,5	5,8	6,6	5,3	6,4	5,1	7,0	5,8
<i>Guyana</i>	102	73,0	6,1	3,6	6,2	8,0	7,7	6,9	6,8	5,3	5,2	6,6	5,1	5,5
<i>Kazachstán</i>	103	72,7	5,8	4,0	5,7	4,1	6,2	6,7	7,5	5,5	7,1	6,3	7,6	6,2
<i>Makedonie</i>	103	72,7	4,8	4,6	7,6	6,7	7,1	6,6	6,9	4,6	5,1	5,6	6,5	6,6
<i>Surinam</i>	105	72,5	6,0	3,7	6,4	6,7	7,7	6,6	6,5	5,1	5,8	6,0	5,8	6,2
<i>Paraguay</i>	106	72,1	6,2	1,5	6,3	5,8	8,0	6,2	8,3	5,8	6,7	5,9	7,5	3,9
<i>Samoa</i>	107	71,1	6,9	3,1	5,1	8,0	6,6	6,2	6,4	5,1	4,5	5,8	5,3	8,1
<i>Mikronésie</i>	108	70,6	7,0	3,1	4,5	8,1	6,8	6,4	6,6	6,6	2,8	5,1	5,5	8,1
<i>Ukrajina</i>	109	69,5	5,6	3,1	6,9	6,6	6,2	6,3	7,2	4,0	5,3	3,8	7,9	6,6
<i>Malajsie</i>	110	69,2	6,3	5,0	6,6	3,9	7,0	5,1	5,9	5,0	6,8	5,9	6,3	5,4
<i>Libye</i>	111	69,1	5,7	4,3	5,8	4,2	6,9	5,3	7,3	4,2	8,3	5,2	7,1	4,8
<i>Belize</i>	112	68,7	6,5	5,1	4,9	6,7	7,1	6,2	6,2	5,8	3,8	5,7	4,6	6,1
<i>Botswana</i>	113	68,6	9,0	6,6	4,1	5,9	7,7	6,1	5,3	6,4	4,8	4,0	2,9	5,8
<i>Kypr</i>	114	68,0	4,8	4,5	7,6	5,0	7,6	4,3	5,2	3,4	3,6	5,3	7,9	8,8
<i>Seychely</i>	115	67,9	6,1	4,3	5,0	4,5	6,9	5,8	7,0	4,5	5,9	5,6	6,0	6,3
<i>JAR</i>	115	67,9	8,4	7,0	5,6	4,4	8,5	5,0	5,8	5,5	4,7	4,1	5,9	3,0
<i>Brunej</i>	117	67,6	5,4	4,2	6,6	3,8	7,8	3,7	7,7	3,5	6,9	5,9	7,4	4,7

<i>Tunisko</i>	118	67,5	5,7	3,4	5,4	5,2	7,0	5,0	6,4	5,7	7,5	6,5	6,0	3,7
<i>Brazília</i>	119	67,4	6,3	3,7	6,2	4,8	8,8	4,0	6,2	6,0	5,4	6,7	5,1	4,2
<i>Jamajka</i>	119	67,4	6,0	2,8	4,5	6,4	6,5	6,8	6,8	6,2	5,5	5,8	4,0	6,1
<i>Albánie</i>	121	67,1	5,9	2,8	4,9	7,1	5,7	6,1	6,8	5,6	5,3	5,4	6,0	5,5
<i>Ghana</i>	122	67,1	7,1	5,3	5,2	7,9	6,4	5,8	5,1	7,6	4,7	2,6	4,2	5,2
<i>Grenada</i>	123	67,0	5,8	2,9	4,2	7,6	6,7	6,1	6,4	3,9	4,6	5,4	5,8	7,6
<i>Trinidad a Tobago</i>	124	66,1	5,6	3,1	4,9	7,3	7,2	4,8	5,9	5,2	5,4	6,0	5,6	5,1
<i>Kuvajt</i>	125	61,5	5,5	4,1	5,1	4,1	6,1	3,8	6,0	3,1	6,5	4,9	7,2	5,1
<i>Bulharsko</i>	126	61,2	4,5	3,9	4,5	5,8	6,1	5,3	6,0	5,0	4,6	5,1	4,6	5,8
<i>Antigua a Barbuda</i>	127	60,9	4,7	3,4	4,5	7,3	6,1	5,5	5,3	4,6	4,7	4,6	4,0	6,2
<i>Rumunsko</i>	128	60,2	5,4	3,2	5,6	4,9	5,6	5,6	6,0	4,8	4,3	4,1	5,2	5,5
<i>Mongolsko</i>	129	60,1	5,6	1,4	4,3	2,3	5,9	5,7	6,2	5,3	6,4	4,8	5,3	6,9
<i>Panama</i>	130	59,3	6,3	3,5	4,4	5,0	7,5	5,6	4,8	5,5	4,5	5,2	3,0	4,0
<i>Chorvatsko</i>	131	59,0	4,7	5,9	5,2	4,6	5,3	6,2	4,8	3,7	4,5	4,4	4,3	5,4
<i>Bahamy</i>	132	58,9	6,2	3,2	4,7	5,8	6,4	5,0	5,5	4,4	2,8	4,8	4,8	5,3
<i>Bahrajn</i>	133	58,8	4,5	2,6	6,5	3,5	6,0	4,0	6,7	3,1	5,4	4,7	6,1	5,7
<i>Černá Hora</i>	134	57,3	4,9	4,2	6,6	2,7	4,4	4,9	4,5	3,8	5,3	4,5	5,9	5,6
<i>Barbados</i>	135	55,4	4,0	3,2	4,9	6,5	6,7	5,4	4,1	3,1	2,8	4,5	4,5	5,7
<i>Lotyšsko</i>	135	55,4	4,3	4,3	4,6	5,0	6,0	6,3	5,4	4,2	3,5	3,0	4,3	4,5
<i>Spojené arabské emiráty</i>	137	52,4	4,4	3,2	4,7	3,3	5,7	3,9	6,7	3,4	5,9	2,7	4,0	4,5
<i>Kostarika</i>	138	52,0	5,5	4,6	3,9	4,5	6,5	5,4	3,9	4,1	3,3	2,5	3,2	4,6
<i>Katar</i>	139	51,8	4,5	3,0	5,2	3,4	5,3	4,1	6,3	2,6	4,7	2,7	5,0	5,0
<i>Estonsko</i>	140	50,7	4,5	4,2	5,0	4,1	5,2	5,0	4,5	3,3	3,3	2,6	5,5	3,5
<i>Maďarsko</i>	141	50,1	3,3	3,1	3,2	4,8	5,9	5,4	5,7	3,6	3,3	2,2	5,0	4,6
<i>Polsko</i>	142	49,0	4,7	3,2	3,3	5,9	4,8	5,0	4,5	3,7	3,8	2,4	3,7	4,0
<i>Slovensko</i>	143	48,8	4,1	2,2	4,8	5,2	5,6	5,0	4,1	3,8	3,8	2,1	3,9	4,2
<i>Omán</i>	144	48,7	4,7	1,1	3,0	1,7	2,7	4,5	6,0	4,5	6,7	5,2	6,6	2,0
<i>Malta</i>	145	48,2	3,7	5,8	4,2	4,1	4,4	4,2	4,1	3,2	3,7	4,0	2,0	4,8
<i>Litva</i>	146	47,8	4,3	2,9	4,0	5,0	6,0	5,7	3,9	3,2	3,3	2,2	3,2	4,1
<i>Ďecko</i>	147	45,9	4,5	2,8	4,2	4,5	4,6	4,3	4,6	3,7	3,4	3,4	2,4	3,5
<i>Argentína</i>	148	45,8	4,6	2,2	4,5	3,8	5,8	5,1	3,6	3,7	3,8	2,4	3,2	3,1
<i>Itálie</i>	149	45,7	4,0	3,9	4,8	2,8	4,5	4,7	4,5	3,1	3,0	4,2	4,0	2,2

<i>Mauricius</i>	150	44,4	3,7	1,2	3,5	2,6	5,7	4,1	5,1	4,2	3,7	3,7	3,3	3,6
<i>Španělsko</i>	151	43,5	3,7	2,8	6,3	1,8	5,0	4,4	1,6	2,4	2,5	5,3	5,7	2,0
<i>Česká republika</i>	152	41,5	3,3	2,8	3,4	4,3	4,1	4,4	3,4	3,6	3,3	2,1	3,3	3,5
<i>Jižní Korea</i>	153	41,3	3,6	3,3	3,9	4,8	2,5	2,8	3,9	2,3	2,8	1,5	3,6	6,3
<i>Uruguay</i>	153	41,3	4,3	1,3	2,0	5,6	5,0	4,0	2,6	3,4	2,5	3,4	3,0	4,2
<i>Chile</i>	155	38,0	4,1	2,6	3,4	2,5	4,5	4,6	1,8	4,0	3,4	2,3	1,5	3,3
<i>Slovinsko</i>	156	36,0	3,4	1,4	3,4	3,3	5,0	4,0	2,8	3,0	3,0	2,8	1,3	2,6
<i>Německo</i>	157	35,4	3,3	4,0	4,7	2,6	4,7	3,6	2,1	1,7	2,3	2,2	2,0	2,2
<i>USA</i>	158	35,3	3,1	3,2	3,4	1,1	5,4	4,0	2,5	2,5	3,7	1,6	3,3	1,5
<i>Francie</i>	159	34,9	3,7	3,1	5,6	1,8	5,3	3,6	1,8	1,5	2,7	1,6	2,0	2,2
<i>Singapur</i>	160	34,8	2,8	0,9	2,9	2,5	3,1	3,7	4,2	1,7	4,4	1,5	4,1	3,0
<i>Velká Británie</i>	161	33,9	3,2	3,0	4,1	1,8	4,5	3,0	1,6	2,3	2,3	2,7	3,2	2,2
<i>Portugalsko</i>	162	33,1	3,7	1,8	2,6	2,2	3,7	4,7	1,9	3,6	3,5	1,4	1,2	2,8
<i>Belgie</i>	163	32,0	2,6	1,8	4,4	1,3	4,7	3,7	2,3	2,1	1,5	1,8	3,0	2,8
<i>Japonsko</i>	164	31,3	4,0	1,2	3,6	2,1	2,6	3,5	1,8	1,3	3,2	2,1	2,2	3,7
<i>Island</i>	165	29,8	0,8	1,1	1,0	3,0	2,3	7,2	2,0	1,5	1,9	1,1	2,0	5,9
<i>Kanada</i>	166	27,9	3,2	2,5	3,1	2,1	4,5	2,5	1,5	1,5	1,9	1,2	2,4	1,5
<i>Nizozemsko</i>	166	27,9	2,7	3,2	4,7	1,9	3,2	3,0	1,2	1,5	1,3	1,1	1,7	2,4
<i>Austrálie</i>	168	27,3	3,5	2,5	3,4	1,2	4,2	3,2	1,5	1,8	2,0	1,4	1,5	1,1
<i>Lucembursko</i>	168	27,3	1,9	1,7	3,2	1,2	2,3	2,8	2,7	2,2	1,3	2,1	3,6	2,3
<i>Rakousko</i>	170	27,2	2,7	2,3	3,8	1,2	4,7	2,7	1,4	1,4	1,6	1,1	1,9	2,4
<i>Nový Zéland</i>	171	23,9	1,5	1,4	3,3	2,1	4,3	4,0	1,0	1,6	1,5	1,1	1,2	0,9
<i>Dánsko</i>	172	22,9	2,8	1,7	3,0	1,8	2,0	3,1	1,1	1,3	1,3	1,5	1,0	2,3
<i>Irsko</i>	173	22,4	2,0	1,6	1,0	2,0	2,8	3,3	1,6	2,4	1,5	1,4	1,5	1,3
<i>Švýcarsko</i>	174	21,8	2,4	1,5	3,3	1,8	2,6	2,4	1,0	1,4	2,2	1,2	1,0	1,0
<i>Švédsko</i>	175	20,9	2,7	2,7	1,3	1,8	2,1	2,2	0,8	1,3	1,8	1,3	1,3	1,6
<i>Finsko</i>	176	19,3	2,3	1,7	1,2	2,2	1,7	3,0	0,7	1,2	1,5	1,0	1,0	1,8
<i>Norsko</i>	177	18,7	1,7	1,6	1,3	1,2	2,4	2,6	0,8	1,1	1,6	1,2	1,1	2,1

Zdroj: Převzato a upraveno autorkou na základě údajů *Fund for Peace* pro rok 2010 (FSI) dostupných na webové stránce:

http://www.fundforpeace.org/web/index.php?option=com_content&task=view&id=452&Itemid=899

Poznámka: Červenou barvou jsou zvýrazněny hodnoty vysoce ohrožených států (*alert*), oranžovou barvou ohrožené státy (*warning*), žlutou barvou málo ohrožené státy (*moderate/ monitoring*) a zeleně neohrožené entity (*sustainable*). Šedá linka zdůrazňuje přechod mezi jednotlivými kategoriemi.

Příloha 2: Seznam států dle FSI z roku 2010, barevné odlišení podle *Foreign Policy*

Země	Pořadí	Celkový počet bodů	Demografické tlaky	Uprchlíci a vnitřně přesídlené osoby	Kolektivní nepřátelství	Trvalý odchod obyvatelstva	Nerovnost ekonomického rozvoje	Ekonomický pokles	Delegitimizace státu	Věřejné služby	Lidská práva	Bezpečnostní aparát	Frakcionalizace elit	Intervence států a externích aktérů
Somálsko	1	114,3	9,6	10,0	9,7	8,3	8,0	9,6	10,0	9,6	9,9	10,0	10,0	9,6
Čad	2	113,3	9,4	9,5	9,8	8,3	9,3	8,5	9,9	9,6	9,6	9,9	9,8	9,7
Súdán	3	111,8	8,8	9,8	9,9	8,7	9,5	6,7	9,9	9,3	9,9	9,8	9,9	9,6
Zimbabwe	4	110,2	9,4	8,6	8,8	9,7	9,4	9,6	9,6	9,4	9,5	9,2	9,5	7,5
Dem. republika Kongo	5	109,9	9,9	9,6	8,6	8,0	9,5	8,7	8,8	9,0	9,4	9,8	8,9	9,7
Afghánistán	6	109,3	9,5	9,2	9,7	7,2	8,2	8,3	10,0	8,9	9,2	9,7	9,4	10,0
Irák	7	107,3	8,5	8,7	9,3	9,3	8,8	7,6	9,0	8,4	9,1	9,5	9,6	9,5
Středoafriická republika	8	106,4	9,1	9,3	8,9	6,1	9,2	8,4	9,0	9,2	8,8	9,7	9,1	9,6
Guinea	9	105,0	8,3	7,5	8,2	8,6	8,7	8,9	9,8	9,0	9,5	9,4	9,3	7,8
Pákistán	10	102,5	8,1	8,9	9,4	7,9	8,4	6,2	8,9	7,3	8,9	9,7	9,5	9,3
Haiti	11	101,6	9,3	5,6	7,3	8,6	8,3	9,2	9,3	9,5	8,3	8,2	8,4	9,6
Pobřeží slonoviny	12	101,2	8,4	8,0	8,9	8,2	7,9	8,0	9,0	8,3	8,3	8,2	8,5	9,5
Keňa	13	100,7	9,1	8,7	8,9	7,9	8,7	7,4	9,3	8,1	8,0	7,5	8,7	8,4
Nigérie	14	100,2	8,4	5,8	9,5	8,1	9,3	6,9	9,4	9,1	8,8	9,3	9,4	6,2
Jemen	15	100,0	8,6	8,3	8,2	7,2	8,6	7,9	8,7	8,6	8,0	8,9	9,2	7,8
Barma	16	99,4	8,5	8,3	8,7	6,3	9,3	8,2	9,6	8,5	9,1	8,2	8,2	6,5
Etiopie	17	98,8	9,2	7,8	8,6	7,5	8,5	8,0	7,7	8,1	8,7	7,8	9,0	7,9
Východní Timor	18	98,2	8,6	9,1	7,5	6,1	7,0	8,4	9,1	8,7	7,0	8,8	8,7	9,2
Niger	19	97,8	9,6	6,5	8,0	6,5	7,8	9,2	8,9	9,7	8,5	7,3	7,6	8,2
Severní Korea	19	97,8	8,5	5,6	7,2	5,0	8,8	9,6	9,9	9,6	9,5	8,1	7,8	8,2
Uganda	21	97,5	8,7	8,9	8,5	6,9	8,4	7,2	7,9	8,2	7,6	8,7	8,6	7,9

<i>Guinea-Bissau</i>	22	97,2	8,5	6,8	5,8	7,1	8,4	8,3	9,1	8,8	8,1	8,9	8,9	8,5
<i>Burundi</i>	23	96,7	9,4	8,4	7,8	6,5	8,4	8,2	7,6	9,0	7,7	7,1	7,9	8,7
<i>Bangladěš</i>	24	96,1	8,4	6,7	8,9	8,4	8,8	7,9	8,0	8,3	7,4	8,1	8,9	6,3
<i>Srí Lanka</i>	25	95,7	7,3	9,4	9,6	6,7	8,7	5,9	8,6	6,4	8,8	8,5	9,4	6,4
<i>Kamerun</i>	26	95,4	8,2	7,6	7,5	8,1	8,7	7,0	9,0	8,0	7,8	7,8	8,7	7,0
<i>Nepál</i>	26	95,4	8,1	7,0	9,2	6,2	9,0	8,3	8,1	7,6	8,7	7,7	8,5	7,0
<i>Malawi</i>	28	93,6	9,2	6,5	6,2	8,4	8,3	9,2	8,1	8,6	7,3	5,4	7,8	8,6
<i>Sierra Leone</i>	28	93,6	9,1	7,1	6,7	8,3	8,8	8,6	7,7	9,1	6,8	5,9	7,8	7,7
<i>Eritrea</i>	30	93,3	8,7	7,2	6,1	7,1	6,2	8,6	8,8	8,6	8,4	7,6	7,9	8,1
<i>Kongo</i>	31	92,5	8,7	7,7	6,3	6,4	8,1	7,8	9,1	8,6	7,7	7,6	7,1	7,4
<i>Írán</i>	32	92,2	6,4	8,3	8,1	7,1	7,3	5,5	9,0	5,9	9,4	8,9	9,5	6,8
<i>Libérie</i>	33	91,7	8,4	8,2	6,3	6,7	8,3	8,0	7,1	8,5	6,5	6,7	8,1	8,9
<i>Libanon</i>	34	90,9	6,8	8,9	9,0	7,0	7,2	6,1	7,3	6,0	6,8	8,9	8,8	8,1
<i>Burkina Faso</i>	35	90,7	9,3	6,2	5,9	6,6	8,8	8,0	7,7	8,8	6,6	7,3	7,6	7,9
<i>Uzbekistán</i>	36	90,5	7,7	5,1	7,4	6,6	8,5	7,0	8,5	6,4	9,3	8,8	9,0	6,2
<i>Gruzie</i>	37	90,4	6,2	7,8	8,4	5,8	7,2	6,5	9,0	6,4	7,3	8,0	9,1	8,7
<i>Tádžikistán</i>	38	89,2	8,0	6,2	6,9	6,3	7,1	7,5	8,9	7,3	8,7	7,3	8,4	6,6
<i>Mauritánie</i>	39	89,1	8,5	6,4	8,0	5,2	6,8	7,7	7,5	8,3	7,3	7,9	7,9	7,6
<i>Laos</i>	40	88,7	7,9	5,9	6,8	6,7	5,8	7,3	8,3	8,1	8,7	7,4	8,5	7,3
<i>Kambodža</i>	40	88,7	8,0	5,3	6,9	7,9	7,1	7,7	8,7	8,3	7,7	6,4	7,7	7,0
<i>Rwanda</i>	40	88,7	9,1	7,0	8,5	7,0	7,2	7,0	7,5	7,4	7,5	5,0	8,0	7,5
<i>Šalamounovy ostrovy</i>	43	88,6	8,3	4,8	7,0	5,4	7,9	8,0	8,1	8,2	6,8	7,0	8,0	9,1
<i>Rovníková Guinea</i>	44	88,5	8,4	2,3	6,8	7,4	8,8	4,7	9,6	8,4	9,4	8,4	8,4	5,9
<i>Kyrgyzstán</i>	45	88,4	7,8	5,2	7,4	7,3	7,9	7,9	8,4	6,3	7,6	7,6	7,4	7,6
<i>Kolumbie</i>	46	88,2	6,7	9,0	7,2	8,3	8,3	4,6	7,7	5,8	6,9	7,7	8,0	8,0
<i>Togo</i>	47	88,1	8,0	6,2	5,6	7,0	7,6	8,0	7,5	8,4	7,7	7,6	7,6	6,9
<i>Sýrie</i>	48	87,9	5,9	8,9	8,3	6,6	7,8	6,3	8,6	5,5	8,8	7,6	7,8	5,8
<i>Egypt</i>	49	87,6	7,4	6,7	8,2	6,0	7,4	6,8	8,4	6,1	8,2	6,5	8,1	7,8
<i>Bhútán</i>	50	87,3	7,0	7,3	7,7	7,1	8,5	7,5	6,9	7,3	7,9	5,8	7,7	6,6
<i>Filipíny</i>	51	87,1	7,7	6,7	7,6	7,0	7,4	5,8	8,6	6,3	7,5	7,9	8,0	6,6
<i>Komory</i>	52	85,1	7,5	3,9	5,6	6,4	6,1	7,6	8,2	8,5	6,8	7,5	8,0	9,0
<i>Bolívie</i>	53	84,9	7,6	4,7	7,7	6,7	8,7	6,8	7,1	7,5	6,6	6,5	8,3	6,7

<i>Izrael (West Bank)</i>	54	84,6	7,0	7,8	9,5	3,8	7,7	4,4	7,3	6,8	7,8	6,5	8,2	7,8
<i>Azerbájdžán</i>	55	84,4	6,2	8,1	7,9	5,7	7,3	5,9	8,0	5,5	7,2	7,3	7,9	7,4
<i>Papua Nová Guinea</i>	56	83,9	7,5	4,2	7,1	7,7	9,0	6,3	7,8	8,3	6,3	6,5	7,1	6,1
<i>Zambie</i>	56	83,9	9,0	7,3	5,4	7,1	7,3	8,0	7,5	8,0	5,9	5,0	6,1	7,3
<i>Moldávie</i>	58	83,8	6,4	4,3	6,9	7,8	6,8	7,0	7,9	6,7	6,8	7,8	8,0	7,4
<i>Angola</i>	59	83,7	8,4	6,9	5,9	5,6	9,1	5,0	8,1	8,0	7,3	5,9	6,8	6,7
<i>Bosna a Hercegovina</i>	60	83,5	5,3	7,1	8,7	5,6	7,1	5,7	8,0	5,4	5,9	7,2	9,2	8,3
<i>Indonésie</i>	61	83,1	7,2	6,5	6,3	7,3	7,9	6,7	6,9	6,7	6,5	7,3	7,1	6,7
<i>Čína</i>	62	83,0	8,8	6,6	8,0	5,9	9,0	4,3	8,3	7,0	9,0	5,8	7,2	3,1
<i>Svazijsko</i>	63	82,8	9,1	4,2	4,2	6,2	6,2	8,2	8,6	7,6	7,7	6,6	6,9	7,3
<i>Madagaskar</i>	64	82,6	8,6	4,8	5,4	5,3	7,7	7,2	7,1	8,6	5,8	6,4	7,7	8,0
<i>Nicaragua</i>	65	82,5	6,8	5,0	6,3	6,9	7,9	7,9	7,6	7,6	6,2	6,5	7,0	6,8
<i>Turkmenistán</i>	65	82,5	6,8	4,6	6,3	5,4	7,4	6,6	8,4	7,0	9,0	7,7	7,7	5,6
<i>Lesotho</i>	67	82,2	9,2	4,8	5,2	6,7	5,7	8,7	7,2	8,5	6,3	5,9	7,2	6,8
<i>Džibutsko</i>	68	81,9	7,9	6,8	5,9	5,5	6,5	6,4	7,2	7,3	6,6	6,0	7,1	8,7
<i>Ekvádor</i>	69	81,7	6,3	6,1	6,4	7,5	8,0	6,7	7,4	7,0	5,8	6,6	7,8	6,1
<i>Mosambik</i>	69	81,7	8,8	3,5	4,8	7,8	7,5	7,8	7,5	8,9	7,3	6,2	5,4	6,2
<i>Alžírsko</i>	71	81,3	6,7	6,5	8,2	6,1	7,1	5,1	7,5	6,5	7,6	7,5	6,8	5,7
<i>Guatemala</i>	72	81,2	7,4	5,6	6,8	6,7	8,0	6,9	7,1	6,8	6,9	7,2	6,3	5,5
<i>Tanzanie</i>	72	81,2	8,2	7,3	6,4	6,1	6,7	7,2	6,5	8,3	5,9	5,6	6,0	7,0
<i>Fidži</i>	74	80,5	5,9	4,2	7,4	6,6	7,5	6,7	8,9	5,5	6,7	6,8	8,2	6,1
<i>Gambie</i>	75	80,2	7,6	6,0	4,6	6,2	6,8	7,5	7,6	7,2	7,4	5,8	6,2	7,3
<i>Honduras</i>	76	80,0	7,6	4,1	5,0	6,5	8,3	7,5	7,5	6,9	6,3	7,0	6,8	6,5
<i>Kuba</i>	77	79,4	6,7	5,7	5,5	7,2	6,6	6,3	7,0	5,0	7,5	7,3	7,1	7,5
<i>Mali</i>	78	79,3	8,7	4,8	6,3	7,5	7,0	8,1	5,4	8,5	5,0	7,0	4,0	7,0
<i>Indie</i>	79	79,2	8,1	5,2	7,8	6,5	8,7	5,1	5,8	7,2	6,1	7,6	6,2	4,9
<i>Rusko</i>	80	79,0	6,7	5,4	7,1	6,0	7,9	5,1	8,1	5,5	8,0	6,8	7,6	4,8
<i>Thajsko</i>	81	78,8	6,7	6,7	7,8	4,7	7,5	4,3	8,0	5,4	7,0	7,4	8,0	5,3
<i>Bělorusko</i>	82	78,7	6,7	3,7	6,4	4,8	6,7	6,7	8,7	6,2	7,9	6,2	7,8	6,9
<i>Venezuela</i>	82	78,7	6,3	5,1	6,8	6,7	7,6	5,8	7,2	6,1	7,2	6,7	7,5	5,7
<i>Maledivy</i>	84	78,3	6,3	6,4	5,2	7,1	5,3	7,0	7,3	7,1	7,3	6,1	7,4	5,8
<i>Salvador</i>	85	78,1	8,1	5,7	5,9	7,1	7,9	6,6	6,8	7,0	6,7	6,7	4,5	5,1

<i>Srbsko / Kosovo</i>	86	77,8	5,6	6,9	7,8	5,3	6,9	6,2	6,8	5,2	5,6	6,5	8,0	7,0
<i>Saudská Arábie</i>	87	77,5	6,3	6,2	7,8	3,5	7,3	3,1	8,2	4,1	9,1	7,8	7,8	6,3
<i>Kapverdy</i>	88	77,2	7,7	4,1	4,4	8,2	6,0	7,0	7,2	7,4	6,0	5,5	6,1	7,6
<i>Turecko</i>	89	77,1	6,3	6,3	8,0	4,8	7,8	5,8	6,0	5,4	5,5	7,4	7,8	6,0
<i>Jordánsko</i>	90	77,0	6,8	7,9	6,9	4,8	7,2	6,2	5,9	5,2	7,0	5,9	6,5	6,7
<i>Maroko</i>	90	77,0	6,8	6,6	6,6	6,4	7,6	6,5	7,2	6,6	6,8	5,4	6,2	4,3
<i>Peru</i>	92	76,9	6,4	4,5	6,7	7,0	8,0	5,6	6,9	6,5	5,5	7,4	6,9	5,5
<i>Benin</i>	93	76,8	7,7	6,7	4,2	6,7	7,4	7,4	6,4	8,4	5,5	5,3	4,1	7,0
<i>Dominikánská republika</i>	93	76,8	6,5	5,1	5,8	8,3	7,8	5,9	5,6	6,9	6,5	5,6	6,8	6,0
<i>Vietnam</i>	95	76,6	6,9	5,2	5,3	5,9	6,5	6,6	7,3	6,4	7,3	6,0	7,0	6,2
<i>Mexiko</i>	96	76,1	6,8	4,1	5,8	6,8	8,0	6,5	6,6	5,8	5,8	7,5	5,5	6,9
<i>Svatý Tomáš</i>	97	75,8	7,5	4,1	5,1	7,0	5,9	7,3	7,3	7,3	5,1	6,0	6,7	6,5
<i>Gabon</i>	98	75,3	7,0	5,9	3,0	6,4	7,9	5,9	7,8	6,6	6,4	5,7	7,2	5,5
<i>Senegal</i>	99	74,6	7,6	6,2	6,1	5,8	7,0	6,2	5,9	7,4	6,0	6,3	4,2	5,9
<i>Namíbie</i>	100	74,5	7,5	5,7	5,6	7,5	8,9	6,5	4,8	6,9	5,8	5,6	3,7	6,0
<i>Arménie</i>	101	74,1	5,7	6,9	6,0	7,0	6,5	5,8	6,6	5,3	6,4	5,1	7,0	5,8
<i>Guyana</i>	102	73,0	6,1	3,6	6,2	8,0	7,7	6,9	6,8	5,3	5,2	6,6	5,1	5,5
<i>Kazachstán</i>	103	72,7	5,8	4,0	5,7	4,1	6,2	6,7	7,5	5,5	7,1	6,3	7,6	6,2
<i>Makedonie</i>	103	72,7	4,8	4,6	7,6	6,7	7,1	6,6	6,9	4,6	5,1	5,6	6,5	6,6
<i>Surinam</i>	105	72,5	6,0	3,7	6,4	6,7	7,7	6,6	6,5	5,1	5,8	6,0	5,8	6,2
<i>Paraguay</i>	106	72,1	6,2	1,5	6,3	5,8	8,0	6,2	8,3	5,8	6,7	5,9	7,5	3,9
<i>Samoa</i>	107	71,1	6,9	3,1	5,1	8,0	6,6	6,2	6,4	5,1	4,5	5,8	5,3	8,1
<i>Mikronésie</i>	108	70,6	7,0	3,1	4,5	8,1	6,8	6,4	6,6	6,6	2,8	5,1	5,5	8,1
<i>Ukrajina</i>	109	69,5	5,6	3,1	6,9	6,6	6,2	6,3	7,2	4,0	5,3	3,8	7,9	6,6
<i>Malajsie</i>	110	69,2	6,3	5,0	6,6	3,9	7,0	5,1	5,9	5,0	6,8	5,9	6,3	5,4
<i>Libye</i>	111	69,1	5,7	4,3	5,8	4,2	6,9	5,3	7,3	4,2	8,3	5,2	7,1	4,8
<i>Belize</i>	112	68,7	6,5	5,1	4,9	6,7	7,1	6,2	6,2	5,8	3,8	5,7	4,6	6,1
<i>Botswana</i>	113	68,6	9,0	6,6	4,1	5,9	7,7	6,1	5,3	6,4	4,8	4,0	2,9	5,8
<i>Kypr</i>	114	68,0	4,8	4,5	7,6	5,0	7,6	4,3	5,2	3,4	3,6	5,3	7,9	8,8
<i>Seychely</i>	115	67,9	6,1	4,3	5,0	4,5	6,9	5,8	7,0	4,5	5,9	5,6	6,0	6,3
<i>JAR</i>	115	67,9	8,4	7,0	5,6	4,4	8,5	5,0	5,8	5,5	4,7	4,1	5,9	3,0
<i>Brunej</i>	117	67,6	5,4	4,2	6,6	3,8	7,8	3,7	7,7	3,5	6,9	5,9	7,4	4,7

<i>Tunisko</i>	118	67,5	5,7	3,4	5,4	5,2	7,0	5,0	6,4	5,7	7,5	6,5	6,0	3,7
<i>Brazília</i>	119	67,4	6,3	3,7	6,2	4,8	8,8	4,0	6,2	6,0	5,4	6,7	5,1	4,2
<i>Jamajka</i>	119	67,4	6,0	2,8	4,5	6,4	6,5	6,8	6,8	6,2	5,5	5,8	4,0	6,1
<i>Albánie</i>	121	67,1	5,9	2,8	4,9	7,1	5,7	6,1	6,8	5,6	5,3	5,4	6,0	5,5
<i>Ghana</i>	122	67,1	7,1	5,3	5,2	7,9	6,4	5,8	5,1	7,6	4,7	2,6	4,2	5,2
<i>Grenada</i>	123	67,0	5,8	2,9	4,2	7,6	6,7	6,1	6,4	3,9	4,6	5,4	5,8	7,6
<i>Trinidad a Tobago</i>	124	66,1	5,6	3,1	4,9	7,3	7,2	4,8	5,9	5,2	5,4	6,0	5,6	5,1
<i>Kuvajt</i>	125	61,5	5,5	4,1	5,1	4,1	6,1	3,8	6,0	3,1	6,5	4,9	7,2	5,1
<i>Bulharsko</i>	126	61,2	4,5	3,9	4,5	5,8	6,1	5,3	6,0	5,0	4,6	5,1	4,6	5,8
<i>Antigua a Barbuda</i>	127	60,9	4,7	3,4	4,5	7,3	6,1	5,5	5,3	4,6	4,7	4,6	4,0	6,2
<i>Rumunsko</i>	128	60,2	5,4	3,2	5,6	4,9	5,6	5,6	6,0	4,8	4,3	4,1	5,2	5,5
<i>Mongolsko</i>	129	60,1	5,6	1,4	4,3	2,3	5,9	5,7	6,2	5,3	6,4	4,8	5,3	6,9
<i>Panama</i>	130	59,3	6,3	3,5	4,4	5,0	7,5	5,6	4,8	5,5	4,5	5,2	3,0	4,0
<i>Chorvatsko</i>	131	59,0	4,7	5,9	5,2	4,6	5,3	6,2	4,8	3,7	4,5	4,4	4,3	5,4
<i>Bahamy</i>	132	58,9	6,2	3,2	4,7	5,8	6,4	5,0	5,5	4,4	2,8	4,8	4,8	5,3
<i>Bahrajn</i>	133	58,8	4,5	2,6	6,5	3,5	6,0	4,0	6,7	3,1	5,4	4,7	6,1	5,7
<i>Černá Hora</i>	134	57,3	4,9	4,2	6,6	2,7	4,4	4,9	4,5	3,8	5,3	4,5	5,9	5,6
<i>Barbados</i>	135	55,4	4,0	3,2	4,9	6,5	6,7	5,4	4,1	3,1	2,8	4,5	4,5	5,7
<i>Lotyšsko</i>	135	55,4	4,3	4,3	4,6	5,0	6,0	6,3	5,4	4,2	3,5	3,0	4,3	4,5
<i>Spojené arabské emiráty</i>	137	52,4	4,4	3,2	4,7	3,3	5,7	3,9	6,7	3,4	5,9	2,7	4,0	4,5
<i>Kostarika</i>	138	52,0	5,5	4,6	3,9	4,5	6,5	5,4	3,9	4,1	3,3	2,5	3,2	4,6
<i>Katar</i>	139	51,8	4,5	3,0	5,2	3,4	5,3	4,1	6,3	2,6	4,7	2,7	5,0	5,0
<i>Estonsko</i>	140	50,7	4,5	4,2	5,0	4,1	5,2	5,0	4,5	3,3	3,3	2,6	5,5	3,5
<i>Maďarsko</i>	141	50,1	3,3	3,1	3,2	4,8	5,9	5,4	5,7	3,6	3,3	2,2	5,0	4,6
<i>Polsko</i>	142	49,0	4,7	3,2	3,3	5,9	4,8	5,0	4,5	3,7	3,8	2,4	3,7	4,0
<i>Slovensko</i>	143	48,8	4,1	2,2	4,8	5,2	5,6	5,0	4,1	3,8	3,8	2,1	3,9	4,2
<i>Omán</i>	144	48,7	4,7	1,1	3,0	1,7	2,7	4,5	6,0	4,5	6,7	5,2	6,6	2,0
<i>Malta</i>	145	48,2	3,7	5,8	4,2	4,1	4,4	4,2	4,1	3,2	3,7	4,0	2,0	4,8
<i>Litva</i>	146	47,8	4,3	2,9	4,0	5,0	6,0	5,7	3,9	3,2	3,3	2,2	3,2	4,1
<i>Ľecko</i>	147	45,9	4,5	2,8	4,2	4,5	4,6	4,3	4,6	3,7	3,4	3,4	2,4	3,5
<i>Argentína</i>	148	45,8	4,6	2,2	4,5	3,8	5,8	5,1	3,6	3,7	3,8	2,4	3,2	3,1
<i>Itálie</i>	149	45,7	4,0	3,9	4,8	2,8	4,5	4,7	4,5	3,1	3,0	4,2	4,0	2,2

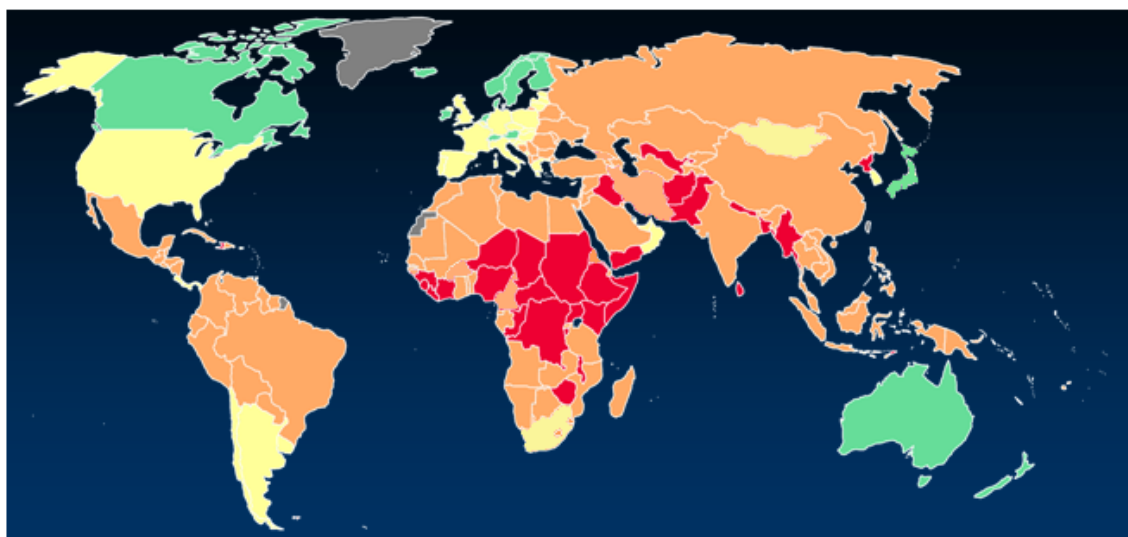
<i>Mauricius</i>	150	44,4	3,7	1,2	3,5	2,6	5,7	4,1	5,1	4,2	3,7	3,7	3,3	3,6
<i>Španělsko</i>	151	43,5	3,7	2,8	6,3	1,8	5,0	4,4	1,6	2,4	2,5	5,3	5,7	2,0
<i>Česká republika</i>	152	41,5	3,3	2,8	3,4	4,3	4,1	4,4	3,4	3,6	3,3	2,1	3,3	3,5
<i>Jižní Korea</i>	153	41,3	3,6	3,3	3,9	4,8	2,5	2,8	3,9	2,3	2,8	1,5	3,6	6,3
<i>Uruguay</i>	153	41,3	4,3	1,3	2,0	5,6	5,0	4,0	2,6	3,4	2,5	3,4	3,0	4,2
<i>Chile</i>	155	38,0	4,1	2,6	3,4	2,5	4,5	4,6	1,8	4,0	3,4	2,3	1,5	3,3
<i>Slovinsko</i>	156	36,0	3,4	1,4	3,4	3,3	5,0	4,0	2,8	3,0	3,0	2,8	1,3	2,6
<i>Německo</i>	157	35,4	3,3	4,0	4,7	2,6	4,7	3,6	2,1	1,7	2,3	2,2	2,0	2,2
<i>USA</i>	158	35,3	3,1	3,2	3,4	1,1	5,4	4,0	2,5	2,5	3,7	1,6	3,3	1,5
<i>Francie</i>	159	34,9	3,7	3,1	5,6	1,8	5,3	3,6	1,8	1,5	2,7	1,6	2,0	2,2
<i>Singapur</i>	160	34,8	2,8	0,9	2,9	2,5	3,1	3,7	4,2	1,7	4,4	1,5	4,1	3,0
<i>Velká Británie</i>	161	33,9	3,2	3,0	4,1	1,8	4,5	3,0	1,6	2,3	2,3	2,7	3,2	2,2
<i>Portugalsko</i>	162	33,1	3,7	1,8	2,6	2,2	3,7	4,7	1,9	3,6	3,5	1,4	1,2	2,8
<i>Belgie</i>	163	32,0	2,6	1,8	4,4	1,3	4,7	3,7	2,3	2,1	1,5	1,8	3,0	2,8
<i>Japonsko</i>	164	31,3	4,0	1,2	3,6	2,1	2,6	3,5	1,8	1,3	3,2	2,1	2,2	3,7
<i>Island</i>	165	29,8	0,8	1,1	1,0	3,0	2,3	7,2	2,0	1,5	1,9	1,1	2,0	5,9
<i>Kanada</i>	166	27,9	3,2	2,5	3,1	2,1	4,5	2,5	1,5	1,5	1,9	1,2	2,4	1,5
<i>Nizozemsko</i>	166	27,9	2,7	3,2	4,7	1,9	3,2	3,0	1,2	1,5	1,3	1,1	1,7	2,4
<i>Austrálie</i>	168	27,3	3,5	2,5	3,4	1,2	4,2	3,2	1,5	1,8	2,0	1,4	1,5	1,1
<i>Lucembursko</i>	168	27,3	1,9	1,7	3,2	1,2	2,3	2,8	2,7	2,2	1,3	2,1	3,6	2,3
<i>Rakousko</i>	170	27,2	2,7	2,3	3,8	1,2	4,7	2,7	1,4	1,4	1,6	1,1	1,9	2,4
<i>Nový Zéland</i>	171	23,9	1,5	1,4	3,3	2,1	4,3	4,0	1,0	1,6	1,5	1,1	1,2	0,9
<i>Dánsko</i>	172	22,9	2,8	1,7	3,0	1,8	2,0	3,1	1,1	1,3	1,3	1,5	1,0	2,3
<i>Irsko</i>	173	22,4	2,0	1,6	1,0	2,0	2,8	3,3	1,6	2,4	1,5	1,4	1,5	1,3
<i>Švýcarsko</i>	174	21,8	2,4	1,5	3,3	1,8	2,6	2,4	1,0	1,4	2,2	1,2	1,0	1,0
<i>Švédsko</i>	175	20,9	2,7	2,7	1,3	1,8	2,1	2,2	0,8	1,3	1,8	1,3	1,3	1,6
<i>Finsko</i>	176	19,3	2,3	1,7	1,2	2,2	1,7	3,0	0,7	1,2	1,5	1,0	1,0	1,8
<i>Norsko</i>	177	18,7	1,7	1,6	1,3	1,2	2,4	2,6	0,8	1,1	1,6	1,2	1,1	2,1

Zdroj: Převzato a upraveno autorkou na základě údajů *Foreign Policy* pro rok 2010 (FSI) dostupných na webových stránkách:

http://www.foreignpolicy.com/articles/2010/06/21/2010_failed_states_index_interactive_map_and_rankings

Poznámka: Červenou barvou jsou zvýrazněny hodnoty států kritických (*critical*), oranžovou barvou státy v ohrožení (*in danger*), žlutou barvou hraniční státy (*borderline*) a světle zelenou barvou stabilní země (*stable*) a tmavě zelenou nejstabilnější (*most stable*). Šedá linka zdůrazňuje přechod mezi jednotlivými kategoriemi.

Příloha 3: Grafické znázornění států rozdělených dle FSI v roce 2007

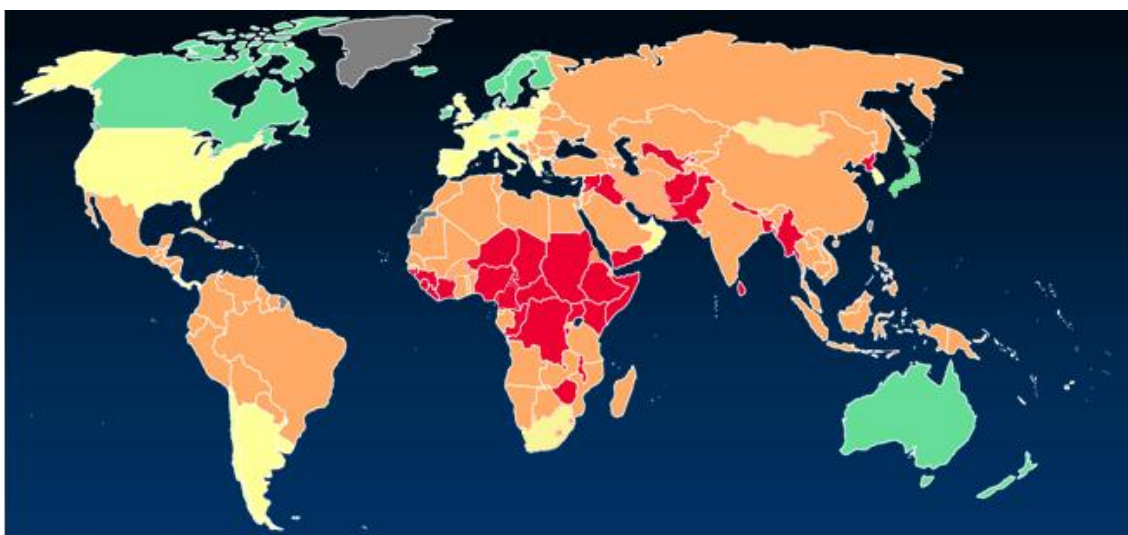
Dělení států dle stupnice FSI:

Zdroj: Převzato a upraveno autorkou na základě údajů *Fund for Peace* pro rok 2007 (FSI) dostupných na webové stránce:

http://www.fundforpeace.org/web/index.php?option=com_content&task=view&id=229&Itemid=366

Příloha 4: Grafické znázornění států rozdělených dle FSI v roce 2008

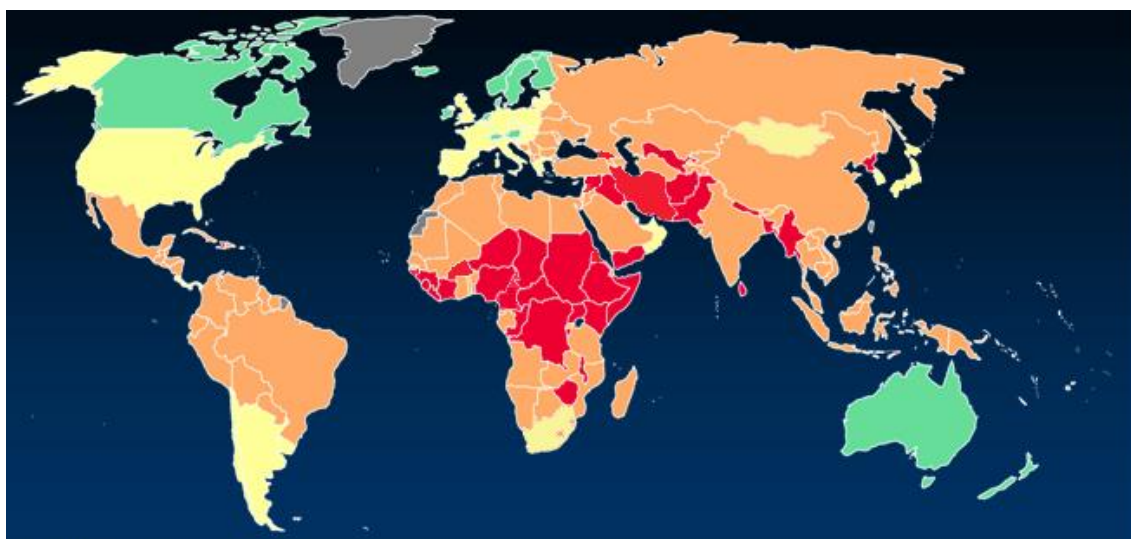
Dělení států dle stupnice FSI:

Zdroj: Převzato a upraveno autorkou na základě údajů *Fund for Peace* pro rok 2008 (FSI) dostupných na webové stránce:

http://www.fundforpeace.org/web/index.php?option=com_content&task=view&id=292&Itemid=451

Příloha 5: Grafické znázornění států rozdělených dle FSI v roce 2009

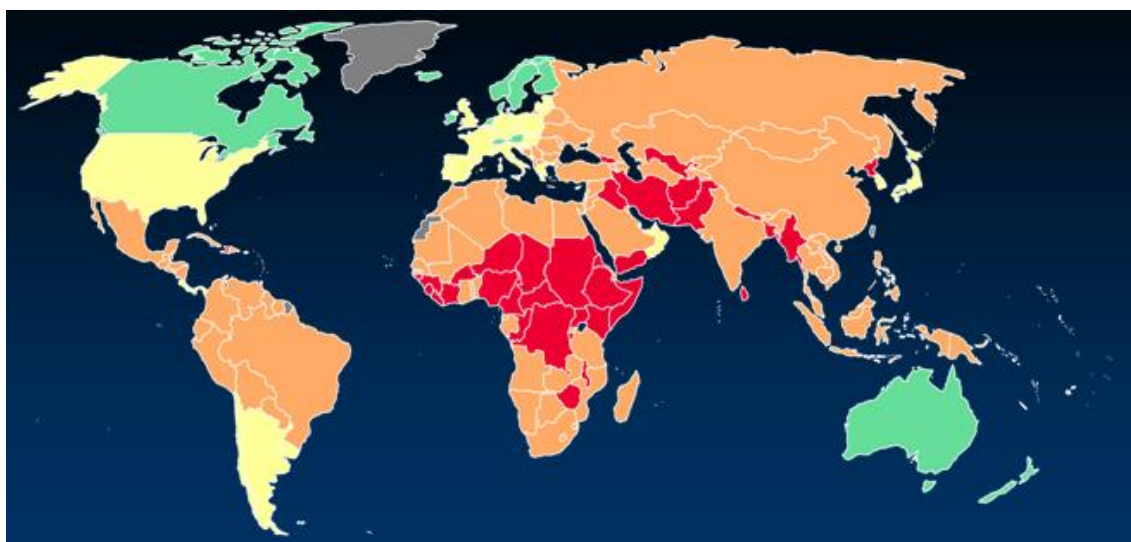
Dělení států dle stupnice FSI:

Zdroj: Převzato a upraveno autorkou na základě údajů *Fund for Peace* pro rok 2009 (FSI) dostupných na webové stránce:

http://www.fundforpeace.org/web/index.php?option=com_content&task=view&id=391&Itemid=548

Příloha 6: Grafické znázornění států rozdělených dle FSI v roce 2010

Dělení států dle stupnice FSI:

Zdroj: Převzato a upraveno autorkou na základě údajů *Fund for Peace* pro rok 2010 (FSI) dostupných na webové stránce:

http://www.fundforpeace.org/web/index.php?option=com_content&task=view&id=452&Itemid=899

Příloha 7: Administrativní členění Somálska

Zdroj: Převzato autorkou z webových stránek Maps of Arab World:
<http://www.lib.utexas.edu/maps/africa/somalia.jpg>